

Bir
Otobiyografi

ANGELA DAVIS

KARAKARGA

ANGELA DAVIS

Toni Morrison'un editörlüğünde

Bir Otobiyografi

ABD'de ırkçılık, Kara Panter Partisi ve başka bi'şeyler olurken o dedi ki "Hoop aslanım nooluyo?"

KARAKARG

OTOBİYOGRAFİ

ANGELA DAVIS

Bir Otobiyografi

Çeviri: Seda Ateş

© KARAKARGA YAYINLARI 83

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Angela Davis: Bir Otobiyografi
Angela Davis

Çeviri: Seda Ateş
Genel Yayın Yönetmeni: M. K. Perker
Yayın Koordinatörü: Mesud Ata
Editör: Başak Tan
Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Kasım 2017

ISBN: 978-605-9670-85-2

İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumalıoğlu, M. K. Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.

Yayıncı Sertifika No: 13226
Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5
Nişantaşı / İstanbul
Tel: (0 212) 252 22 42
Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com
info@karakarga.com
karakargayayinlari
karakargayayinlari
karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit
Adres: Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi
Kat 2, B Blok, No 403, Topkapı - İstanbul
Tel: 0 212 613 30 06
Matbaa Sertifika No: 29652

KARAKARGA

Kuvvetim, ailem için.
Işığım, yoldaşlarım için.
Mücadeleci ruhları kurtarıcım olan kız kardeşlerim ve erkek kardeşlerim için.
Merhametleri duvarlarla, parmaklıklarla, hücrelerle tahrip edilemeyecek olanlar için.
Irkçılık ve sınıf farkı tarihimizden sonsuza dek silinene kadar mücadeleyi bırakmayacak olanlar için.

Teşekkürler

Maalesef, bu kitabın hazırlanmasında bir şekilde emeği geçen herkesin adını burada anmam mümkün değil. Ancak, içlerinden bazılarına özellikle değinmek isterim.

Bu kitabı yazmak beni harikulade bir yazar olan, ilham verici bir siyahî kadınla tanıştırmakla kalmadı, bana onunla birlikte çalışma fırsatı da sağladı. Editörüm, Toni Morrison kıymetli yardımlarda bulunmanın yanı sıra siyasi tutuklulara özgürlük mücadelemizdeki sorumluluğum sebebiyle kitap çalışmasının sürekli bölünmesini de sabır ve anlayışla karşıladı.

Küba Komünist Partisi'ne ve Birinci Sekreteri Fidel Castro'ya, taslak üzerinde rahatça çalışabileyim diye, beni birkaç ay Küba'da kalmaya davet ettikleri için minnettarım.

Charlene Mitchell, Franklin Alexander, Victoria Mercado, Bettina Aptheker, Michael Meyerson, Curtis Stewart ve avukatım Leo Branton bu taslağı çeşitli aşamalarda okudular. Sandy Frankel ve Irkçı ve Siyasi Baskılara Karşı Ulusal İttifak'ın [National Alliance Against Racist and Political Repression] üyeleri daima eş başkanlık görevimin gerektirdiği acil sorumluluklarla kitap çalışmalarımı uyum içinde sürdürmemi sağladılar. Hepsine borçluyum.

GİRİŞ

Özyaşamöyküm bu yeni baskısı, ilk baskıdan neredeyse on beş yıl sonra piyasaya çıkıyor. Ben okura kıymetli, kapsamlı bir yaşamöyküsü sunamayacak kadar genç olduğumu düşünürken, beni bu kitabı yazmam için teşvik edenlere minnettarım. Hayatımın geçen kırk dört yılını şimdi düşündüğümde, yazacağım kitap hem şekil hem de içerik açısından bambaşka olurdu. Ama bu kitabı yirmi sekiz yaşında yazdığım için mutluyum, çünkü bana göre 1960'ların sonunun ve 1970'lerin başının anlatımında ve analizinde önemli bir yer tutuyor. Ayrıca bu özyaşamöyküsü, o zamanki bakış açımla kavrayıp betimlediğim kişisel tarihim aynı zamanda.

Hayatımın o döneminde, pek çok insan gibi ben de her anımı siyahî özgürlük hareketinin acil, somut sorunları için aktivist çözümler bulmaya ve bu oyunda yer alan düşman güçlerin baskılarına uygun tepkiler vermeye adamıştım. Gelecek nesiller için bu tarihi mücadeleyi sürdürmemiz gerektiğinin farkındaydım. Fakat olayların çığırından çıkmış bir hızla ilerlemesi, bu hareketlerde yer alanların uzun uzun düşünerek, tarihsel bir bakış açısıyla bu mücadeleleri kaydetmesini ve yorumlamasını engelliyordu.

Bir özyaşamöyküsü yazmakla ilgili başlangıçtaki çekincelerim, yalnızca o dönemle ve kendi hayatımla ilgili yazmak istememe mle ilgili değildi, daha çok tarihin kişiselleştirilmesi ve şahsileştirilmesi eğiliminin bir parçası olmak istemiyordum. Dürüst olmam gerekirse, hissetiğim içgüdüsel kısıtlamalar sebebiyle kendim hakkında yazmaya utanıyordum. Başka bir ifadeyle, hayatımdaki olayları şahsi önemlerine göre ölçüp biçmemiştim. Daha çok, siyasi açıdan önem taşıdığını düşündüğüm deneyimlerimle hayatımı değerlendirmek için özyaşamöyküsü biçimini kullanmıştım. Bu değerlendirmenin siyasi tavrı, siyahî hareketteki aktivist faaliyetlerimden ve Komünist Parti üyesi olmamdan kaynaklanıyordu.

Bu kitabı yazarken, genç kadınların özgürlük hareketinde gelişen, kişisel şeyleri siyasi şeylerle safça ve sorgusuz sualsiz bir tutma eğilimine şiddetle karşıydım. Bana göre, bu fikir birbirinden dağlar kadar farklı olayları, örneğin siyahîlerin ırkçı polis cinayetlerine kurban gitmesiyle beyaz kadınların eşlerinin sözlü, cinsiyetçi tacizine maruz kalmasını birbirine denk görme eğilimiydi. O dönemde çok kereler polis şiddetini bizatihi yaşadığım için, feministlerin "kişisel olan siyasidir" sloganına olumsuz tepki vermem sanırım anlaşılabilir. Hâlâ bu iki yönü eşdeğer gören kolaycı çabaları onaylamamakla birlikte, kişisel ve siyasi olanları kesin çizgilerle ayırma çabalarının da kaçınılmaz olarak sosyal gerçekliğin yanlış yorumlanmasına sebebiyet verebileceği hissini anlıyorum. Örneğin, aile içi şiddet tamamen yaygın cinsiyet siyasetinin bir sonucu; çünkü kişisel bir ilişkinin mahrem alanında gerçekleşiyor. Bu sebeple, kişisel ve siyasi olanın diyalektiğini daha iyi açıklayacak bir değerlendirme sunamadığım için üzüntümü dile getirmek isterim.

O zamanlardaki yaklaşımım, sanırım gücünü tarihin doğuştan gelen ulvi özelliklere sahip insanlarca yazıldığı fikrini silmeye çalışıp tabandan katkı sunmaya ve kazanım elde etmeye önem vermemden alıyordu. Maalesef pek çok insan, benim ismim ve davam basında geniş yer bulduğu için, 1970'ten 1972'ye dek süren tutukluluğum ve davam esnasında yükselen itirazların, siyahî bir kadının devletin baskıcı gücünü başarıyla alt etmesinden kaynaklandığını düşündü. Bizim gibi hayatları boyunca siyasi baskılara karşı aktif mücadele sürdürmüş olanlar tabii ki bu savaşın taraflarından birinin devlet olduğunun, diğerininse tek bir birey değil ırkçılığa ve siyasi baskılara karşı çıkan binlerce insanın müşterek gücü olduğunun farkındaydı. Aslına bakarsanız davamın basında genişçe yer bulmasının temel sebebi, Marin County Adliyesi'ndeki tutuklu isyanının sansasyonel bir şekilde haber verilmesi değil, sayısı ve kimlikleri bilinmeyen çok sayıda insanın, benim durumum sebebiyle değil de, o dönemdeki ilerici hareketlerin topluca teşvikiyle harekete geçmesiydi. Kuşkusuz, bütün suçlamalardan aklandığımda kazandığımız zafer, bugün hâlâ halk hareketlerinin kazanımlarında bir mihenk taşı gibi görülebilir.

Hayatımdaki siyasi tehditler 1970'lerin başından beri durmaksızın devam etti. 1988'de, hâlâ Komünist Parti Ulusal Komitesi'nin bir üyesiyim ve Irkçı ve Siyasi Baskılara Karşı Ulusal İttifak için çalışmaya devam ediyorum. Ayrıca Siyahî Kadınlar İçin Ulusal Sağlık Projesi'nin yönetim kurulunda aktif bir üyeyim.

Günümüzde gittikçe daha fazla insan ilerlemeci amaçlara ilgi duyuyor. Reagan yönetiminde geçen sekiz yılda, iktidardaki muhafazakâr güçler bazı geçmiş kazanımlarımızın yok edilmesine sebep oldular. Ayrıca işçi hareketinde, kampüslerde ve cemiyetlerde kitlesel aktivizmin güçlü bir biçimde yükseldiğine şahit olduk. Güney Afrika'daki ırk ayrımına, aile içi şiddete, Orta Amerika'daki müdahalelere, ev-ofislerin kapanması kararına karşı yürütülen geniş çaplı ve etkili mücadeleler, siyasi yapıyı bu meselelere yönelmeye zorladı. Kadın hareketinde daha fazla sayıda işçi ve beyaz olmayan kadın söz sahibi oldukça, kadınların eşitliği için yürütülen kampanyanın kapsamı genişledi ve buna bağlı olarak olgunlaştı. Halk hareketlerinin bir sonucu olarak bugün seçilmiş, ilerlemeci şiyahî yetkili sayısı eskiye nazaran daha fazla. Demokratik Parti adaylık seçimini kazanamamış olsa bile Jesse Jackson, çok başarılı bir kampanya yürüterek halkımızdaki ilerlemeci düşünce yapılarını geliştirdi.

Bu giriş yazısını yazarken, Aaron Boye'un zamansız ölümünün matemini, birçok arkadaşım ve yoldaşımla paylaşıyorum. Aaron, bu özyaşamöyküsünün sayfalarında adları sık sık anılan Charlene Mitchell'in, Franklin ve Kendra Alexander'ın yeğeni, Steven Mitchell'ın da kuzeniydi. Aaron iki yıl önce UCLA'dan mezun olurken, beni siyahî öğrencilerin mezuniyet töreninde bir konuşma yapmam için davet etmişti. Öğrencilere, onların bu enstitüde yer alabilmesini sağlayan mücadeleyi asla unutmamalarını ve buna karşılık olarak adalet ve eşitlik için devam eden mücadeleye kişisel katkılarını sunmak için gönüllü olmalarını tavsiye etmiştim. Çocukluğu hayatını bu ilerlemeci amaçlara vakfetmiş akrabaların ve dostların arasında geçen Aaron, onların çabalarının meyvesini yediğinin bilincindeydi. Ve gelecekteki mücadelelerin tohumlarını ekmeye çoktan başlamıştı.

Bu özyaşamöyküsünü en başta hayatlarını kaybeden yoldaşlarımıza adamıştım. Aaron Boye'un adını da, eğer aramızda olsalar cephenin ön saflarında yer alacak olan bu insanların listesine eklemek isterim.

Önsöz

Bu kitabı yazmak için yanıp tutuşmuyordum. Benim yaşımda özyaşamöyküsü yazmaya girişmek küstahlık gibi görülebilirdi. Dahası, hayatım, yapıp ettiklerim, düşündüklerim ve başıma gelenler hakkında yazmanın, diğer kadınlardan - diğer siyahî kadınlardan – farklı olduğum için kendimi açıklamaya ihtiyaç duyduğum varsayımını ve bir benzemezlik tavrını gerektireceğini düşünüyordum. Böyle bir kitabın en önemli gerçeğe gölge düşüreceğini hissediyordum: hayatımı olduğu noktaya getiren güçler milyonlarca insanın hayatını şekillendiren ya da tarumar eden güçlerin tıpatıp aynısıydı. Üstelik bu güçlere verdiğim tepkilerin olağan tepkiler olduğuna inanıyordum. Siyasetle ilişkimin, Komünist Parti üyeliğimin, saldırı altındaki insanlığımızı savunmak için doğal ve makul bir yöntem olduğunu düşünüyordum.

Hayatımın yegâne sıradışı olayı pek de şahsi değildi; tarihte ufak bir sapmayla, dünyadaki milyonlarca insanın ortak çabasıyla işkenceden ve ölümden kurtarılan siyasi tutuklu, benim yerime başka bir kız kardeşim ya da erkek kardeşim de olabilirdi. Bu kitabı yazmaya pek gönüllü değildim çünkü kişisel tarihime odaklanmak, her şeyden önce davamı insanlara tanıtan bu harekete gölge düşürebilirdi. Ayrıca, sanki siyasi kimliğimden apayrı bir "gerçek" kimliğim varmış gibi hayatımı kişisel bir "macera" olarak ifade etmek de istemiyordum. Hayatımı buna malzeme edemezdim; olur da yazarsam, o kitap bir insan topluluğuna -yoksulluk ve ırkçılıkla mücadele eden bir topluluğa- duyduğum derin aidiyeti tam anlamıyla yansıtamaz, yapmacık kalırdı.

Bütün bunlara rağmen bu kitabı yazmaya, bunu bir siyasi özyaşamöyküsü olarak tasavvur edip beni hâlihazırdaki sorumluluklarıma sürükleyen insanları, olayları ve güçleri vurgulamaya karar verdim. Böylesi bir kitap mühim ve işlevsel bir amaca hizmet edebilirdi. Neden birçoğumuzun hayatımızı -bedenlerimizi, bilgimizi, irademizi- ezilen insanların davasına adamaktan başka seçeneğimiz olmadığını, bu kitabı okuyarak daha fazla insan anlayabilirdi.

Çöküşü ve üst düzey siyasi makamların ırkçılığını maskeleyen perdelerin hızla düştüğü, küresel kapitalist sistemin iflasının belirginleşmeye başladığı bu dönemde daha fazla insanın -siyahî, kahverengi, kızıl, sarışın ve beyaz- bizim mücadeleci topluluğumuza katılma ihtimali vardı. Ancak bu gerçekleştiğinde, bu girişimimi işe yarar addedeceğim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I - Ağlar 17
BÖLÜM II - Kayalar 93
BÖLÜM III - Sular 131
BÖLÜM IV - Alevler 163
BÖLÜM V - Duvarlar 299
BÖLÜM VI - Köprüler 367

Ağ, sıçrayan bir buzağının
boynuzuyla darmadağın olacak...

BÖLÜM I

- AĞLAR -

Ona teşekkür etmiş olmalıyım, ama emin değilim. Belki de yalnızca çantasını eşelemesini izledim ve uzattığı peruğu sessizce kabul ettim. Avucumda küçük, korkmuş bir hayvan gibi duruyordu. Helen'la yalnızdık, polisten saklanıyor ve sevdiğim birinin ölümünün yasını tutuyorduk. İki gün önce Marin County Adliyesi'ndeki isyanı ve arkadaşım Jonathan Jackson'ın öldüğünü öğrendiğimde, Helen'ın Los Angeles Echo Park'ın sırtındaki tepelere konuşlanmış evindeydim. İki gün öncesine dek Ruchell Magee, James McClain ya da William Christmas adlarını hiç duymamıştım. San Quentin'deki bu üç tutuklu, Jonathan'la birlikte başkaldıranların arasındaydılar. Sonunda Jonathan'la birlikte McClain ve William Christmas ölmüştü. Ama o gece, sanki onları çok uzun zamandır tanıyormuş gibiydim.

Banyoya gittim, aynanın önünde durup saçlarımın uçlarını sımsıkı lastiğin içine sokuşturmaya çalıştım. Ellerim başımın etrafında kırık kanatlar gibi çırpınırken, düşüncelerim bu hareketten tamamen bağımsızdı. Sonunda, hâlâ peruğun örtemediği saç tutamları var mı diye aynaya baktığımda, kederli, gergin ve kuşkulu bir yüz gördüm, kendi yüzüm gibi gelmemişti bana. Sahte, siyah lüleler kırış kırış alnımdan kan çanağına dönmüş gözlerime dökülüyor, uyumsuz ve garip görünüyordum. Peruğu kafamdan sıyırıp çıkardım, yere fırlattım, lavaboya da bir yumruk salladım. Soğuk, beyaz ve sarsılmazdı, öylece duruyordu. Peruğu tekrar, zorlayarak kafama geçirmeye çalıştım. Normal görünmeliydim; arabaya benzin almak için durduğumuzda, pompacıda kuşku uyandırmamalıydım. Bir kavşakta durmuş, trafik ışıklarının yeşile dönmesini beklerken, yandaki arabadan bize doğru bakan birinin dikkatini çekmek istemiyordum. Gündelik Los Angeles görüntülerinin bir parçası gibi alelade görünmeliydim.

Helen'a karanlık çöker çökmez yola çıkacağımızı söyledim. Ama gece, bir türlü eteklerine sıkı sıkıya tutunmuş günden sıyrılamıyordu. Bekledik. Sessizce. Sımsıkı çekilmiş perdelerin ardında saklanarak, hafif aralık balkon camından içeri süzülen sokak seslerini dinledik. Ne zaman bir araba yavaşlasa ya da dursa, ne zaman kaldırımda ayak sesleri duyulsa nefesimi tutuyor, acaba çok mu bekledik diye düşünüyordum.

Helen pek konuşmuyordu. Böylesi daha iyiydi. Bu son günlerde yanımda olduğu için memnundum. Sakindi ve durumun ağırlığını anlamsız laf kalabalığıyla gizlemeye çalışmıyordu.

Helen sessizliği bölüp havanın daha fazla kararmayacağını söylediğinde, ne kadar zamandır o loş odada oturuyorduk bilmiyorum. Yola çıkma vaktiydi. Polisin peşimde olduğunu öğrendiğimden beri ilk kez dışarı adımımı atacaktım. Tahmin ettiğimden daha karanlıktı, ama yine de beni hassas ve korunmasız hissetmekten alıkoyacak kadar karanlık değildi.

Dışarıda, kederime ve öfkeme korku da karışmıştı. Yalın, basit bir korkuydu; öyle doğal, öyle kuvvetliydi ki, bu korkuyu ancak çocukken karanlıkta yalnız kaldığımda kapıldığım kaybolma hissiyle mukayese edebilirdim. Bu tarifsiz, korkunç şey hiç peşimi bırakmayacak, asla bana dokunmasa da hep saldırıya hazır olacaktı. Annem ve babam beni böyle korkutanın ne olduğunu sorduklarında, bu şeyi tarif etmek için kullandığım kelimeler kulağa saçma ve aptalca geliyordu. Artık kolaylıkla tarif edebileceğim bu varlığı şimdi her adımda hissedebiliyordum. Saldırının görüntüleri sürekli aklıma geliyordu, öyle soyut görüntüler de değildi üstelik; karanlıkta beliriveren, Helen ve benim etrafımızı saran ve ateş açan makineli tüfeklerin net görüntüleriydi.

Jonathan'ın bedeni, Marin County hükümet binasının önündeki otoparkın sıcak asfaltında uzanıyordu. Televizyonda, beline

bağladıkları bir ip yardımıyla onu bir minibüsten sürükleyerek çıkardıklarını gördüm. Jon on yedi yıl boyunca, pek çok insanın hayatı boyunca görebileceğinden daha fazla zulüm görmüştü. Yedi yaşından beri hapishane parmaklıkları ve gardiyanlar onu abisinden ayırıyordu. Ve bir keresinde aptal aptal,ona neden bu kadar seyrek güldüğünü sormuştum.

Echo Park'tan West Adams civarındaki Siyahî mahallesine giden yol çok iyi bildiğim bir yoldu. Oradan defalarca geçmiştim. Ama bu akşam yol tuhaftı, kaçak olmanın beklenmedik tehlikeleriyle doluydu. Ve bundan kurtuluş yoktu, artık hayatım bir kaçağın hayatıydı ve kaçanlar her dakika paranoyayla sarmalanırdı. Gördüğüm her tuhaf insan, tazılarıyla birlikte çalılıkların arasına saklanarak patronunun emrini bekleyen, kimliğini gizleyen bir ajan olabilirdi. Bir kaçak olarak yaşamak, histeriye direnmek ve yaklaşan düşmanın sahici belirtilerini, korkmuş hayal gücünün yarattıklarından ayırt edebilmek demekti. Onu nasıl atlatacağımı, nasıl kurnazlıkla alt edeceğimi öğrenmeliydim. Zor olacaktı muhakkak ama imkânsız değildi.

Tıpkı benim gibi atalarımın yüzlercesi de alacakaranlığın ayak seslerini örtmesini beklemiş, onlara yardım edebilecek tek bir dosta güvenmiş ve tehlikeyi enselerinde hissetmişlerdi.

Basitti, onlara layık olmalıydım.

Benim aranma durumumu yaratan koşullar belki biraz daha karmaşıktı ama tamamen farklı değildi. İki yıl önce PÖKK bağış toplamak için bir kokteyl düzenlemişti. Kokteylin ardından bir grup insanın toplandığı, Komünist Parti üyeleri ve yakın arkadaşlarım olan Franklin ve Kendra Alexander'ın Bronson Caddesi'ndeki dairesini polis basmıştı. Para ve silahlara el konulmuş, herkes silahlı soygun suçundan tutuklanmıştı. Silahlardan birinin, otomatik bir .380'in benim adıma ruhsatlandığını öğrenir öğrenmez

beni sorguya çağırdılar. Mahkemede suçlamalar düştü ve birkaç geceyi nezarethanede geçiren kız ve erkek kardeşlerim salıverildiler, silahlar da sahiplerine iade edildi.

Los Angeles polisinin sürekli bana iade ettiği .380, şimdi adliye isyanında kullanıldığı gerekçesiyle Marin County yetkililerinin elindeydi. James McClain davasında başkanlık eden yargıç öldürülmüş, davayı takip eden bölge savcısı yaralanmıştı. Franklin, polisin gizli gizli evimin etrafını kolaçan ettiğini söylemeden önce peşime düşeceklerinin farkındaydım. Son aylarda neredeyse bütün vaktimi, düzmece bir cinayet suçlamasıyla Soledad Hapishanesi'nde tutulan Soledad Kardeşler'in -Jonathan'ın abisi George, John Clutchette ve Fleeta Drumgo'nun- serbest bırakılması için kitlesel bir eylem gerçekleştirmeye çalışarak harcamıştım. Vali Ronald Reagan ve mütevelli heyeti, Komünist Parti üyesi olduğum için Kaliforniya Üniversitesi'ndeki okutmanlık görevime son vermişti. Üzerimde tekrar baskı kurmak için silahımın Marin'de kullanılmasını çarpıtarak aleyhime kullanacaklarını hiç kimsenin söylemesine gerek yoktu.

9 Ağustos'ta ajanlar (Los Angeles polisi mi yoksa FBI mı?) kızgın eşekarıları gibi Kendra, Franklin ve ev arkadaşım Tamu'nun başına üşüşmüşlerdi. Parti kolektifimiz Che-Lumumba Kulübü'nün diğer üyeleri ve Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi, Franklin'e kendilerinin de gözetim altında olduklarını söylemişlerdi. O gün Helen ve Tim'in Echo Park'taki dairesine gelmek için Franklin saatlerce peşindeki polisleri atlamaya uğraşmıştı, saatlerce saklanıp tüymeye çalışmış, boş sokaklarda araç değiştirip, ön kapılardan girip arka kapılardan çıkmıştı. Benimle buluşabilmek için bir kez daha yollara düşemezdi. Bu kez şansı yaver gitmeyebilirdi.

Kapsamlı bir arama başlatıldığı takdirde, Helen ve Tim'in evi pek güvenli olmazdı. Onları birkaç yıldır tanıyordum; herhangi

bir harekete üye olmadıkları halde geçmişte radikal siyasi eylemlerde bulunmuşlardı. Er ya da geç, isimleri bir polis memurunun listesine düşecekti. Çabucak ve gizli kapaklı hareket etmeliydik.

Helen ve bana verilen adres West Adams bölgesinin sessiz, bakımlı bir caddesindeydi. Ev, tomurcuklanan çiçekler ve düzgün biçimli çitlerle çevrilmiş eskice bir dubleksti. Helen'a beceriksizce veda edip arabadan indim ve utanarak zili çaldım. Ya kapı numarasını yanlış anladıysam ve doğru yerde değilsem? Kapının açılmasını endişeyle beklerken nasıl insanlar olduklarını, nasıl göründüklerini, bana nasıl davranacaklarını merak ediyordum. Tek bildiğim Hattie adındaki kadının ve kocası John'un Siyahî sempatizanlar olduğuydu. Evlerine ayak bastığımda bana hiç soru sormadılar ve alışılmış adetleri göz ardı ettiler. Beni yalnızca içeri aldılar, genellikle aileden olanlara gösterilen bir yakınlık ve sadakatle olduğum gibi kabul ettiler. Kendi hayatlarının benim varlığımla altüst olmasına razı oldular. Beni koruyabilmek için gündelik işlerini yeniden düzenleyerek, ikisinden birinin her daim evde olmasını sağladılar. Orada kaldığımı kimse duymasın diye,onları düzenli olarak ziyarete gelen arkadaşlarına bahaneler uydurdular.

Birkaç gün sonra, koşullar elverdiğince yerleşmiş ve rahatlamıştım. Geceleri birkaç saatliğine gözlerimi kapayıp, Marin'de olup bitenler hakkında kâbus görmeden uykuya dalmaya başlamıştım. Yemek odasının duvarına monte edilmiş katlanır, eski demir somyaya bile alışmıştım. Hatta, Hattie'nin anlattığı iş hayatına, bütün ayrımcılığa rağmen istediği gibi bir dansçı olabilmek için yolundaki taşları nasıl temizlediğine dair anıları dikkat kesilip dinliyordum.

İşler biraz yoluna girene dek orada saklanmaya hazırdım. Ama hakkımdaki soruşturma derinleştirilmişti. Muhafazakâr haber spikeri George Putnam, L.A.'deki TV programında soruşturmanın

Kanada'ya kadar genişletildiğini anons etmişti. Kuşkusuz, bir süreliğine eyalet sınırlarının dışına çıkmak en iyisi olacaktı.

Yaptığım şeyden nefret ediyordum; gece yarısı yollara düşmek, gözlerden uzakta durmak, gizli saklı ortamlar. Aslında uzun süredir çoğumuzun gizli kapaklı yaşamak zorunda kalacağı günlerin geleceğine ikna olmuştum; ama bu, korktuğum başıma gelince hayatımı kaçamak, gizli kapaklı sürdürmekten nefret etmeme engel olamadı.

Arkadaşım David Poindexter Chicago'daydı. Onu uzun zamandır görmemiştim, ama yardım etmek için elinden geleni ardına koymayacağından emindim. Oraya yalnız gitmeye karar verdim ve Hattie'nin, David'le buluşana kadar bana eşlik etme ısrarlarını geri çevirdim. Bu gücü nereden bulduğunu düşünüp hayret etmiştim. Sanki kendi hayatı pahasına bunu yapmak zorundaydı.

Hazırlıklar tamamlanınca yola çıktık, bütün gece Las Vegas yolunda ilerledik. Yolculuğun bu ayağında bana eşlik etmesi için arkadaşlarımın ayarladığı yaşlı, Siyahî adamla ilk kez o akşam tanıştım.

Hattie süslenip püslenmiş ve tıpkı gençlik yıllarındaki dansçıya benzemişti. Josephine Baker gibi zarifti ve itibar görüyordu, adım attığı her yerde bakışlar ona çevriliyordu. Saklanmaya başladığımdan beri ilk kez Las Vegas Havaalanı'nda insanların arasına karıştım. Ne zaman beyaz bir adam bana göre gereğinden fazla sert bakışlarını üstümüze dikse, pırpır eden kalbim ona hemen ajan yaftasını yapıştırıyordu.

Chicago'daki O'Hare Havaalanı'nın bir kumpas merkezi olduğu ve CIA'le FBI'ın burayı ağır gözetim altında tuttuğu herkesçe bilinirdi. İnsan yığınlarından sıyrıldık, telaş içinde David'i arıyorduk, kapıda buluşmak için sözleşmiştik ama ortalarda yoktu. İçimden ona küfürler ederken onun bir suçu olmadığını biliyordum.

Sonunda ona gönderilen mesajın pek anlaşılmaz olduğu ve beni evde beklediği ortaya çıktı. Taksiyle evine gittik.

Hattie, benim sağ salim David'in Michigan Gölü'nün durgun sularına tepeden bakan dairesine girdiğimi gördükten sonra ayrıldı. David'i gördüğüme sevinmiştim, ama Hattie'ye o kadar bağlanmıştım ki gidişine üzüldüm. Kucaklaştığımızda ona "teşekkür ederim" diyemedim. Bu sözcükler, hayatımı kurtarmak uğruna kendi hayatını riske atan biri için fazla basitti.

David dairesini yeniden düzenliyordu, her yer her yerdeydi. Duvar kâğıtlarının yarısı sökülmüş, mobilyalar oturma odasının ortasına yığılmış, tablolar, küçük heykeller ve diğer eşyalar kanepenin üzerine gelişigüzel konulmuştu.

David'in konuşmayı ne çok sevdiğini unutmuştum. İster siyasi bir mesele hakkında tartışsın, ister gömleğinizde leke olduğunu söylesin, daima aynı heyecanla konuşurdu. İlk beş dakika boyunca bana öyle çok şey anlattı ki biraz yavaşlamasını ve baştan anlatmasını söylemek zorunda kaldım.

Eşyalarımı bırakıp yüzüme soğuk su çarptıktan sonra çalışma odasına gidip kalın, mavi halının üzerine, raflardan indirilip etrafa saçılmış kitapların arasına oturduk. Durumum hakkında konuştuk. Ertesi gün batıya yapacağı yolculuğu erteleyemeyeceğini söyledi, ama birkaç gün içinde geri dönebilmek için seyahatini kısa tutacaktı.

Önümüzdeki günleri yalnız geçirme olasılığı hoşuma gitmişti. Bu zaman zarfında duruma alışır, sonraki haftalarda ne yapacağımı düşünüp taşınır, kendimi toplardım. Yalnızlık iyi gelecekti.

Sonra, David beni aynı binada yaşayan Robert Lohman'la tanıştırdı. Tanıştırırken dediğine göre Lohman "çok yakın arkadaşıydı". Güvenebileceğim, önümüzdeki günlerde ne zaman ihtiyacım olsa yardıma gelebilecek, dolapta yemeğim olup olmadığına

bakıp arkadaşa ihtiyacım olduğunda memnuniyetle eşlik edecek biriydi.

Robert'la bir akşamüstü tanıştım. Akşama doğru David'le ikisi, müşterek arabaları yüzünden şiddetli bir kavgaya tutuştular. (Sanırım mesele, David'in Robert adına ruhsatlı arabada benimle birlikte yakalanma olasılığıydı.) Bütün sözler söylenip arkadaşlıkları temelinden sarsıldığında, Robert gözümüzde bir ispiyoncuya dönüştü. Bu yüzden bütün planlarımızı gözden geçirmek zorunda kaldık.

Başka bir araçla gece gece, sağanak yağmura rağmen, David'in karısı ölmeden önce birlikte yaşadıkları evine doğru yola çıktık. Hayatını karman çorman ettiğim için, arkadaşıyla arasını bozduğum için, seyahat planlarını değiştirmek zorunda bıraktığım için özür dilemeye çalışsam da David bana hiç kulak asmadı. Ona göre bütün bunlar havadan sudan şeylerdi.

David uykuya dalmadan önce (ben bütün gece gözümü kırpmadım) ertesi gün şehri terk etmenin en doğrusu olacağına karar verdik.

Yolculuğun ilk ayağında kılık değiştirmem işe yaramıştı. Ama gittikçe daha tehlikeli bir hale gelebilecek bu durum için pek de iyi sayılmazdı kılığım. Kıvırcık peruk saçımın doğal haline epey yakındı, çehremi pek de değiştirmiyordu aslında. Chicago'dan ayrılmadan önce kendimi David'in başı belada olan kuzeni olarak tanıttığım Siyahî kadın bana düz, sık saçlı, uzun ve muntazam perçemleri olan bir peruk verdi. Kaşlarımın neredeyse yarısını aldı, gözkapaklarıma takma kirpikler yapıştırdı, yüzümü çeşitli kremlere ve pudralara bulayıp dudağımın üst köşesine de bir ben kondurdu. Tuhaf ve aşırı boyalı hissediyordum, ama annemin bile beni tanıyamayacağından emindim.

Miami'ye gitmeye karar verdik. Havaalanlarında güvenlik diğer yerlere nazaran daha sıkı olduğundan karayolu rotası oluşturduk,

arabayla New York'a, oradan trenle Miami'ye gidecektik. Araba kiralanıp David eşyalarını toparladıktan sonra, detaylarını yol aldıkça kararlaştıracağımız bu hoyrat maceraya atıldık.

Detroit'in kenar mahallelerinden birinde, yol üstündeki bir otelde haberlere göz atmak için televizyonu açtım. "Marin County Adliyesi çatışmasıyla bağlantılı cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarından aranan Angela Davis bugün ailesinin Alabama Birmingham'daki evinden çıkarken görüldü. Davis'in, Kara Panter Partisi'nin yerel örgüt toplantısına katıldığı öğrenildi. Birmingham yetkilileri yerini tespit ettikleri halde, Davis 1959 model mavi Rambler'ıyla kaçmayı başardı."

Bu bahsettikleri kız kardeşim miydi acaba? Ama onun Küba'da olması gerekiyordu. Arabam da en son Kendra ve Franklin'in Los Angeles, 50. Cadde'deki evlerinin önünde park halindeydi.

Ailem için endişelenmiştim. FBI ve yerel polis teşkilatı evin etrafına akbabalar gibi üşüşmüş olmalıydılar. Telefonların dinlendiğini bildiğim için onları aramaya kalkışmadım. Tek yapabildiğim, Franklin'in bir şekilde onlara güvende olduğumu haber vermesini ummaktı.

Detroit'te en kısa yoldan gözlük temin edebilmek için bir göz doktoru ararken kalabalıklara karıştık. İsyan haberini aldığımdan beri eve uğramamıştım ve valizim filan da yoktu. Üç beş parça kıyafet alıp bir süredir üstüme yapışmış giysilerden kurtulmalıydım.

Detroit'ten arabayla New York'a geçtik, oradan da Miami'ye varması neredeyse iki gün sürecek trene bindik. Miami'de, insanı kör eden sonyaz güneşinde kendimi, David'in kiraladığı mobilyasız daireye kapatıp zor günlerin geçmesini bekledim. Sanki hücreye tıkılmış bir mahkûmdum, David'in dilediği zaman dışarı çıkabilmesini kıskanıyordum, Chicago'ya bile gidip gelmişti. Hiç dışarı çıkmadım, okudum, televizyon haberlerini seyrettim: Filistin

mücadelesinin Ürdün Kralı Hüseyin tarafından gaddarca bastırılmasını, New York Tombs'daki ilk büyük hapishane isyanlarını öğrendim.

George'dan hiç haber yoktu. George'dan, John'dan, Fleeta'dan, Ruchell'dan ve San Quentin'den...

***

Eylül sonuna doğru işaretler, sıcak ve ölümüne bir takibin sürdüğünü gösteriyordu. David'in Miami yakınlarında oturan annesi, iki adamın eve gelerek oğlunun nerede olduğunu soruşturduklarını söylemişti. Eski korkularım tekrar hortladı, korkarım ülkeyi büsbütün terk etmeden polisten paçayı kurtarmam pek de mümkün değildi. Ama ne zaman yurtdışına gitmeyi düşünsem, başka bir ülkede ne kadar süreceği belirsiz bir sürgünlüğün hapse tıkılmak fikrinden daha korkunç olduğuna kanaat getiriyordum. Hapiste en azından halkıma ve hareketimize yakın olabilirdim.

Hayır. Ülkeyi terk etmeyecektim, ama bir şekilde FBI'ı yurtdışına çıkmayı başardığıma inandırabilirdim. Miami'deki o bomboş dairede yaptığım son şey, basına ulaştırabilecek birine teslim etmek üzere bir demeç kaleme almaktı. Jonathan'ın, hapishane sistemindeki adaletsizliklerle mücadelede gençlere özgü, hatta romantik bir kararlılıkla hareket ettiğini, 7 Ağustos'ta Marin County'de öldürüldüğünde ne büyük bir kayıp verdiğimizi anlattım. Masum olduğumu tekrarladım ve çoktan yurtdışına çıktığımı ima ederek, Kaliforniya'daki siyasi ortamın gerginliği azalınca geriye dönüp kendimi aklamak için mahkemeye çıkacağıma söz verdim. Bu arada, mücadelenin süreceğini de yazdıklarıma ekledim.

Tekrar New York'taydık. Yaklaşık iki aydır gizleniyordum. Midemdeki bildik hazımsızlık ve boğazımdaki müzmin düğümle uyandım, giyindim, kılık değiştirmeye çabaladım. Göz makyajımın düzgün görünmesi için harcadığım yirmi dakika beni bezdirdi. Sabırsız tutamlar, sımsıkı lastiğin verdiği rahatsızlığı azaltmak için peruğun altından fışkırıyordu. Belki bugün, belki yarın, belki de takip eden günlerin birinde yakalanabileceğimi aklıma getirmemeye çalışıyordum.

O ekim sabahı, David Poindexter'la birlikte Howard Johnson Motor Lodge'dan çıktığımızda epey kötü durumdaydık. Paramız hızla tükeniyordu ve tanıdığımız herkes izleniyordu. Civardaki Manhattan mahallelerinde boş boş dolanıp bir sonraki hamlemizin ne olacağını düşündük. Sekizinci Cadde'yi adımlarken, etraflarında olup bitenlerden bihaber New Yorkluların kalabalığına karıştığımda, oteldekinden daha iyi hissediyordum. Sinirlerimizi yatıştıracağını umarak öğleden sonra sinemaya gitmeye karar verdik. Hangi filmi izlemiştik, şimdi hiç hatırlamıyorum. Aklım çaresizce, polisten yakayı nasıl kurtarabileceğimle meşguldü; bu tecride daha ne kadar dayanabileceğimi merak ediyor, bir yandan da biriyle görüşmenin intihar olacağını biliyordum.

Film altıya doğru bitti. Otele doğru yola koyulduğumuzla David'le pek konuşmadık. Sekizinci Cadde'deki köhne dükkânların önünden geçip otele giden yola döndüğümüz sırada aniden, etrafım sivil polislerle sarılmış gibi hissettim. Bu tabii ki, tekrarlayan paranoya ataklarından biriydi. Yine de otelin cam kapısından içeri girerken, içimden geri dönüp koşarak kalabalığa karışmak geldi. Ama eğer sezgilerim doğruysa, eğer etrafımızdaki ne idiği belirsiz bütün bu beyaz adamlar polisse, en ufak bir ani hareketim beni oracıkta indirmeleri için gerekli bahaneyi verecekti. Küçük Bobby

Hutton'ı nasıl öldürdüklerini anımsadım; ona koşmasını söyleyip sonra nasıl sırtından vurduklarını. Diğer taraftan, eğer sezgilerim yersizse kaçmam şüphe uyandıracaktı. Öylece yürümeye devam etmekten başka şansım yoktu.

Lobide ayakta dikilen düzgün görünümlü her beyaz adam, korkularımın yersiz olmadığını ispatladı. Bu adamların önceden planlanmış bir düzene uygun olarak saldırıya hazır halde beklediklerine emindim. Ama hiçbir şey olmadı. Detroit'teki otelde de enselenmek üzere olduğumuzdan emindim, ama hiçbir şey olmamıştı. Gerginliğimin anormal bir şekilde ayyuka çıktığı ve tamamen sıradan olayları eli kulağında bir yakalanma sahnesine dönüştürdüğü birçok başka durumda da hiçbir şey olmamıştı.

David'in ne düşündüğünü merak ediyordum. Sanırım birbirimize tek kelime etmeyeli epey olmuştu. Zor durumlarda tedirginliğini gizleyebiliyordu, dahası ikimizin de polisin ansızın üstümüze atlayabileceğinden şüphelendiği zamanlarda bunun hakkında konuşmazdık. Resepsiyonu geçtiğimizde rahat bir oh çektim. Her şey yolundaydı. Bu tipik New York otelinin herhangi bir günüydü işte.

Tam toparlanmaya başlamıştım ki, şişko, kırmızı suratlı, saçları polis yönetmeliğinin öngördüğü gibi kısacık kesilmiş bir beyaz adam bizimle birlikte asansöre bindi. Korkularım yeniden alevlendi. Adet edindiğim üzere kendimi telkin ettim; muhtemelen bir yöneticiydi, ayrıca eğer takip ediliyorsanız bütün kısa saçlı, takım elbiseli beyaz adamlar size sivil polis gibi gelirdi. Hem diyelim ki yerimizi tespit ettiler, bizi aşağıda, lobide tutuklamaları daha mantıklı değil miydi?

Asansörün yedinci kata bitmek bilmez yolculuğunda, bu tehlike havasını çok çalışan hayal gücümün yarattığına kani oldum. Belli ki o günü kazasız belasız atlatmıştık. Bir günü daha...

Gizli kapaklı yaşamanın getirdiği alışkanlıkla, David odayı kontrol etmek için ilerlerken ben birkaç metre geriden giderek oyalandım. Her zamankinden daha zor dönen anahtarı kilitte çevirmeye çalışırken, koridorun karşı sırasında bir kapı açıldı. Çelimsiz bir tip kapıdan baktı ve hiç de polis gibi görünmediği halde aniden belirivermesi, beni yine korkunç vehimlere sürükledi. Bu solgun, ufarak adam yemeğe gitmekte olan bir otel müşterisi olabilirdi pekâlâ. Ama içimden bir ses tutuklanma senaryosunun başladığını ve bu adamında ilk sahnesinde yer aldığını söylüyordu. Arkamda birinin olduğunu hissettim. Asansördeki adam. Şimdi en ufak bir tereddüt kalmamıştı. Bütün bunlar gerçekti.

Tam da paniğe kapılmam gereken o anda, uzun zamandır olduğumdan çok daha serinkanlı ve sakindim. Başımı yıkarı kaldırdım ve odama doğru uzun adımlarla, kendimden emin yürümeye başladım. Odama bakan açık kapının önünden geçerken çelimsiz adam uzanıp kolumu yakaladı. Hiçbir şey demedi. Başka bir sürü polis adamın arkasına doluştu, koridorun öbür tarafındaki bir odadan da akın akın polisler çıkıyordu. "Angela Davis?" "Sen Angela Davis misin?" Sorular her yönden yağıyordu. Onlara dik dik baktım.

Asansörden inip onlarla karşılaştığım ana dek geçen on-on iki dakika boyunca aklımdan bin bir türlü şey geçti. Miami'deki dairede seyrettiğim programı düşündüm: *FBI*. Polislerin kaçakların peşine düştüğü, silahlı çatışmanın sonunda kaçakların kafatasına mermilerin saplandığı ve FBI ajanlarının kahraman ilan edildiği saçma sapan bir melodram. Tam televizyonu kapatmak için hareketlendiğimde bir fotoğrafımın ekranda parladığını gördüm, sanki bu kurmaca FBI takibinin bir parçasıydı. "Angela Davis," dedi boğuk bir ses, "FBI'ın en çok aranan suçlular listesinde ilk onda. Cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarından aranıyor. Silahlı olması

kuvvetle muhtemel, eğer onu görürseniz sakın bir şey yapmaya kalkmayın. Derhal bulunduğunuz bölgedeki FBI yetkililerine haber verin." Başka bir deyişle, onu temizleme şerefini "silahlı olması kuvvetle muhtemel" FBI'a bırakın.

David ve ben silahsızdık. Eğer silahlarına davranırlarsa işimiz bitikti. Çelimsiz adam kolumu yakaladığında silahların doğrultulduğunu gördüm. Silah atışlarının kulakları sağır eden seslerini ve Howard Johnson otelinin koridorunda kan içinde yerde yatan bedenlerimizi hayal ettim.

David'i zorla koridorun sağ tarafındaki bir odaya soktular ve beni de sol taraftaki bir odaya doğru sürüklediler. Odada peruğu kafamdan söküp çıkardılar, ellerimi arkadan kelepçelediler ve parmak izimi aldılar. Beni soru yağmuruna tutuyorlardı, ama soru hep aynıydı: "Angela Davis sen misin?" "Angela Davis?" "Angela Davis değil mi?" Tek kelime etmedim. Besbelli buna benzer durumlar daha önce defalarca başlarına gelmişti. Bu anın provasını çok sayıda yanlış tutuklamayla yapmış olmalılardı; belki de yüzlerce iri yapılı, uzun boylu, açık tenli siyahî kadını tutuklamışlardı. Onlara bu kez gerçekten doğru insanı yakalayıp yakalayamadıklarını ancak parmak izleri söyleyebilirdi. İzleri karşılaştırdılar. Şeflerinin suratındaki gerginlik yerini ferahlığa bıraktı. Emrindekiler haydut gibi cüzdanımın altını üstüne getiriyorlardı. Ben orada suskunluğumu korumaya karar vermiş dururken, onlar beni dışarı çıkarmak için detaylı hazırlıklar yapıyorlardı. Otelin içinde ve dışında çeşitli noktalara konuşlanmış polisleri ikaz ettiklerini duyabiliyordum. Bütün bu önlemler, düzinelerce polis, benim için yarattıkları imgeyle mükemmel bir uyum içindeydi; düşman, ülkenin en çok aranan on suçlusundan biri, büyük bela Siyahî Komünistti.

On kadar polis beni aşağıda, lobide ve kaldırımda çoktan birikmiş kalabalığın içine sürükledi. Amblemsiz araçlar uzun bir konvoy

oluşturmuş bekliyordu. Caddeler boyu son sürat giderken bir anlığına başka bir konvoyun da David'i bilinmeyen bir yere götürdüğünü gördüm.

Ellerim çok sıkı kelepçelenmişti, arka koltuğun tam ucuna oturup dengemi sağlamasam, kollarımdaki kan dolaşımı duracaktı neredeyse. Ön koltuktaki polis gülümseyerek bana döndü, "Bayan Davis, sigara içmek ister misiniz?"

Yakalandığımdan beri ilk kez konuştum, "Senin sigaranı içmem."

Konvoy, FBI'ın merkez binasına gelince durdu. İçeride tanıştığım saçlarının rengi açılmış kadın, bir polis amirinden çok kamyonların durduğu mola yerlerinde çalışan garsonlara benziyordu. Bir jinekologun muayenehanesine benzeyen küçük bir odada üstümü aradı, hâlbuki kısacık örgü eteğimin ve incecik keten gömleğimin altında herhangi bir silah saklayamayacağım apaçık ortadaydı.

Az sonra, floresan lambaların ışığının, kanepenin parlak kırmızı naylonumsu döşemesine düştüğü bir odadaydım. Bazı polisler ellerinde kâğıt tomarlarıyla volta atıyordu. Tam karşıma oturup kâğıtları önlerine yaydılar; uzun, detaylı bir sorguya başlayacaklarından emindiler. Daha ilk sorularını bile soramadan, FBI'a anlatacak hiçbir şeyim olmadığını söyledim onlara.

Beni, bir avukatla görüşmeme izin vermeksizin, uzun süre alıkoyamayacaklarını biliyordum. Buna rağmen, ne zaman telefon görüşmesi yapmak istesem, beni duymazdan geldiler. En sonunda avukat Gerald Lefcourt'un telefonda olduğunu, istersem görüşebileceğimi söylediler. Lefcourt'la daha önce hiç karşılaşmamıştım, ama adını New York'taki Kara Panter Partisi duruşmasında yaptıklarından dolayı biliyordum. Devasa bir odadaki onlarca masadan birinin üstünde, ahizesi yuvadan kaldırılıp yanına konmuş bir

telefon duruyordu. Ama hattın öbür ucunda Lefcourt yoktu, yalnızca sessizlik vardı. Etrafa bakınırken, oturduğum masanın birkaç metre yanındaki masaların üstüne kişisel eşyalarımın yayıldığını gördüm. David'in eşyaları da masaların üstüne saçılmıştı. Polisler eşyalarımızı didikliyor, kılı kırk yararak inceliyorlardı.

Kelepçelerimi üst araması, sabıka fotoğrafı ve parmak izi alma işlemi için çıkaran polis onları tekrar bileğime geçirmek için geldi. Bu defa neden önden kelepçelediklerini anlayamamıştım.

Asansörle aşağı inerken aklım başka yerdeydi. Bir yoldaşıma ya da bir arkadaşıma nasıl ulaşabileceğimi düşünüyordum. Asansörün kapısı açıldığında patlayan flaşlar beni şaşkına çevirerek düşüncelerimden uzaklaştırdı. Demek bu yüzden önden kelepçelenmiştim. Görebildiğim kadarıyla muhabirler ve fotoğrafçılar lobinin önünde birikmişti.

Şaşkın görünmemek için epey çaba harcayarak başımı dik tuttum, omuzlarımı dikleştirdim ve iki polisin arasında, flaşların ve soru yağmurunun içinden geçerek dışarıda bekleyen araç konvoyuna doğru yürüdüm.

Siren sesleri kesilip konvoy yavaşladığında Greenwich'e yakın bir yerlerde olduğumuzu fark ettim. Araba karanlık bir otoyola saptı, oluklu alüminyumdan yapılmış bir kapı açıldı ve patlayan flaşlarla birlikte muhabirler karanlıkların içinde belirdi. Bu yüksek, eski binayı çevreleyen kırmızı tuğladan duvarlar çok tanıdık geliyordu, ama tam olarak anlamak için bir süre hafızamı yoklamam gerekti. Elbette, burası Elisabeth Irwin Lisesi'ne giderken sıklıkla gördüğüm gizemli yerdi, okula yakın sayılırdı. New York Kadın Tutukevi köyün ana kavşağında, Greenwich Caddesi ve Altıncı Cadde'nin kesişimindeydi.

Araba tutuklu girişine doğru ilerlerken anılar beynime üşüşüp dikkatimi çekmeye çalışıyordu. Okuldan sonra tren istasyonuna

yürürken, neredeyse her gün pencerelerden sızan sesleri duymazdan gelerek bu binaya bakardım. Sesler parmaklıkların ardındaki kadın tutuklulara aitti, caddeden geçen insanlara bakıp tam anlaşılmayan sözlerle bağırıp çağırırlardı.

On beş yaşındayken tutuklulara dair söylenen şeylere inanırdım. Onları, toplumun geri kalanı gibi suçlu olarak görmezdim pek ama benim dünyama büsbütün yabancıydılar. Hapishanenin neredeyse ışık geçirmeyen pencerelerinde hayal meyal beliren siluetleri gördüğümde ne yapacağımı bilemezdim. Ne dediklerini asla anlayamazdım; yardım mı istiyorlardı, özellikle seslendikleri biri mi vardı, yoksa tek istedikleri "özgür" biriyle konuşmak mıydı? Asla cevap vermediğim sureti belirsiz bu kadınların hayaletleri şimdi aklımdaydı. Ben de caddeden geçen insanlara bağıracak mıydım, onlar da benim bu kadınlara yapmış olduğum gibi beni duymazdan gelecekler miydi?

Hapishanenin içi az önce bulunduğum binanın aksine ıssızdı. FBI'ın merkez binası moderndi, her yer tertemizdi, plastik dokusu floresan ışıklarla aydınlatılmıştı. Kadın Tutukevi ise köhne, küf kokulu, kasvetli ve loştu. Kabul odasının zemini çıplak betondu; yüzlerce tutuklunun, polis memurunun, amirlerin ayakkabısının kiri zemine kazınmıştı. Bütün evrak işinin yürüdüğü tek bir masa vardı ve yan yana duran uzun banklar, bir zamanlar kilise sırasıymış gibi görünüyorlardı.

Sağ tarafta, en öndeki banka oturmam söylendi. Başka birkaç kadın banklara öyle gelişigüzel oturtulmuştu. Öğrendiğime göre bir kısmı gözaltındaydı, bir kısmı ise mahkemeden geri dönmüştü. Bize yemek verdiler, ama kuruyup kalmış sosisli sandviç ve soğuk patates hiç iştahımı açmadı.

Birden dışarıdan bir gümbürtü geldi. Bir sürü kadın girişe doğru yürüyor, demir kapının açılmasını bekliyordu. Böyle kalabalık

bir baskına neyin sebep olabileceğini düşünürken odadakilerden biri, bunların mahkemeden dönen son otobüsle gelenler olduğunu söyledi.

Gördüğüm kadarıyla bütün kadınlar ya siyahî ya da Porto Rikoluydu. Aralarında hiç beyaz kadın yoktu. Porto Rikolu kız kardeşlerden biri, "Sen İspanyol musun?" diye seslendi. İlk başta bana sorduğunu anlayamadım, ama sonra polisler peruğu çıkarınca kafama yapışmış olan saçlarımla nasıl görünebileceğimi düşündüm. Olabildiğince samimi bir sesle "hayır" dedim, bunun hiçbir öneminin olmadığını, gardiyanların ayırt etmeksizin bize eziyet edeceklerini düşündüğümü belli etmeye çalıştım. Mahkemeden dönen kadınlar hâlâ demir kapının dışında bekleşirlerken ben odadan çıkarıldım. Hücreye götürüldüğümü tahmin ediyordum ama kendimi penceresiz, tavanın ancak ortasını aydınlatabilen fersiz bir ampulle aydınlatılmış, geniş bir odada buldum. Zemin yine pislik içindeki betondu, duvarlara donuk sarı fayanslar döşenmişti ve iki de ahı gitmiş vahı kalmış çalışma masası vardı.

Güçlü kuvvetli bir amir nöbetteydi. Ben duvara bantla tutturulmuş kâğıtların arasında fotoğrafımın olduğu aranıyor ilanını fark edince, kâğıdı çekip aldı. Yanındaki ilana baktım. Meğer o da liseden tanıdığım bir kadına aitmiş. Kathy Boudin'le, Elisabeth Irwin Lisesi'nde on birinci ve on ikinci sınıfta birlikte okumuştuk. Şimdi FBI'ın arananlar listesindeydi.

Nöbet değişiminde, ben hâlâ o izbede bekliyordum. Başımda nöbet tutması için yeni bir memur gönderildi. Siyahî bir kadındı, benden gençti, saçları doğal halindeydi;bir süre sonra bir hapishane amirinden beklediğim gibi saldırgan ve küstah olmadığını gördüm.

Ortamı yumuşatan bir deneyimdi. Yine de beni yatıştıran siyahî olması değildi. Daha önce de, hem San Diego hem de Los

Angeles hapishanelerinde siyahî amirler görmüştüm; ama bu kadının tavrı böyleydi, uysaldı ve belli ki anlayışlıydı.

İlk başta sessizdi. Ama birkaç dakika sonra alçak sesle, "Burada bir sürü siyahî memur var, hepsi de seni destekliyordu. Hepimiz başından beri, güvende olacağın bir yere kaçmanı umuyorduk," dedi.

Onunla konuşmak istedim, ama samimi sohbetlerden uzak durmanın daha iyi olacağını düşündüm. Kim bilir, belki de anlayışlı bir tavır takınması emredilmişti. Onun bu tavırlarının beni kandırmasına izin verirsem, onunla yakınlaşmaya başlarsam, güvenimi kazandığını düşünüp sohbetlerimizin içeriği hakkında yalan söylerdi belki de. Mesafeyi ve resmiyeti korumak daha güvenli olacaktı.

Vaziyetim hakkında ondan biraz bilgi koparabileceğimi düşünerek, neden bu kadar geciktiklerini sordum. İşin teferruatını pek bilmediğini söyledi, ama ona göre beni hapishanedeki diğer tutuklulardan nasıl uzak tutabileceklerini ölçüp biçiyorlarmış. Asıl mesele tecrit olanaklarının olmayışıydı. Ona göre beni 4B'ye koyacaklardı, psikolojik sorunları olan kadınlar için ayrılmış bölgeye.

Ona şüpheyle baktım. Eğer beni akıl hastalarıyla aynı deliğe tıkarlarsa, bir sonraki adımları delirdiğimi ilan etmek olabilirdi. Belki de komünizmin tıpkı mazoşizm, teşhircilik ya da sadizm gibi psikolojik bir rahatsızlık olduğunu söyleyeceklerdi.

Böyle tepki vermeme şaşırmıştı, orada daha mutlu olabileceğimi söyleyip beni teselli etmeye çalıştı. Ana bölümdeki kadınlardan bazılarının gürültüden şikâyet ederek "deliler" bölümüne gönderilmek için başvurduğu bile oluyormuş. Ama bana kalırsa hapis hapisti işte, iyisi kötüsü yoktu. Ve de beni ayrı tutmak istemelerinin asıl sebebinin, siyasi bir tutuklunun sırf varlığıyla bile diğer

kadınları etkileyebileceğinden korkmaları olduğu fikrinden bir adım bile uzaklaşmamıştım.

Memura, hakkım olan iki telefon görüşmesine hâlâ izin verilmediğini hatırlattım. Bir avukata ihtiyacım vardı ve kimi arayacağımı biliyordum.

"John Abt adında bir avukat sizinle görüşmek için içeri girmeye çalışıyor," dedi. "Ama avukatlar ancak beşe kadar ziyaret edebiliyor. Üzgünüm, elimden bir şey gelmez."

"Onu göremesem bile en azından konuşmaya hakkım var sanırım."

"Bu insanlar," dedi, "seninle nasıl başa çıkacaklarına henüz karar verebilmiş değiller. Federal tutuklu olduğunu ve yetkinin federal mahkeme memurunda olduğunu söylüyorlar. Her zaman federal tutuklular gelir. Sana telefon görüşmesi hakkını ancak mahkeme memuru verebilir. En azından, baş komiser böyle söylüyor."

"Beş saattir," diye ısrarla sürdürdüm, "telefon etmeye çalışıyorum ve kime sorsam lafı eveleyip geveliyor."

"Bildiğin gibi buradaki tutukluların hiçbirinin telefonla görüşmesine aslında izin verilmiyor. Aramak istediğin numarayı ve söyleyeceklerini bir kâğıda yazıyorsun, görevli memur senin adına arıyor."

Önce itiraz ettim, ama sonra söyleyeceğim hiçbir şeyin o gece telefon görüşmesi yapmama izin vermelerini sağlamayacağını fark ettim. John Abt'in nizamiyeye bıraktığı kartı bana ulaştırmak yapacakları tek iyilikti.

Belli ki mahkemeden dönen kadın kalabalığının "işlemleri" bitmişti, artık tutuklu kabul odasına geri dönebilir ve şu gizemli "işlemler" için sıramı bekleyebilirdim. Odaya girer girmez birinin sedyede yattığını gördüm, üzeri çarşafla örtülmüştü. Sağ mı, ölü

mü, onu bile bilmiyordum. Orada, kabul odasının en kuytu köşesinde, öylece bırakılmıştı. Aramızdaki mesafeden görebildiğim kadarıyla dikkatlice incelemeye çalıştım ve vücudunun orta kısmında hareket eden bir yükselti fark ettim. Hamile bir tutuklu doğurmak üzereydi. Hiç kimse bir şey yapmayacak mıydı? Bebeğin buracıkta, bu çöplükte doğmasına izin mi vereceklerdi? Diyelim ki onu doğru düzgün bir hastaneye götürdüler, doğan bebeğe ne olacaktı? O cezasını çekerken bebek bir yetimhanede mi büyüyecekti? Kadının sancıları arttıkça sinirleniyordum ama bir yandan da çaresizdim. Az sonra demir kapı açıldı ve polis ambulansının görevlileri onu götürmek için geldiler. Sedyeyi karanlığa doğru taşırlarken uzaktan izledim.

Nihayet sıra bana gelmişti. İşaret parmağımı turuncu bir karta basarak parmak izi verdim; bana söylenene göre bu kart her tutuklunun daima yanında taşıması gereken hapishane kimliğiydi. Sonra çıplak arama yapmak istediler. Bu kez şiddetle karşı çıktım, FBI'da zaten aranmıştım. Üstümü aramakla yükümlü memur kararsız kaldı. Duşların da olduğu soyunma odasında giysilerimi çıkarırken, sağduyulu davranarak başka bir şeylerle uğraşıyormuş gibi görünmeye gayret etti. Bana bir hastane önlüğü verdi ve kapalı kapının dışındaki bankta oturup beklememi söyledi. Orada oturmuş bekleyen diğer kadınlardan cinsel organlarımızın da aranacağını öğrendim. Tutuklular mahkemeye gitmek için hapishaneden her ayrıldıklarında, dönüşte vajinal ve rektal muayeneden geçiyorlardı.

Hapishane kaydımı tamamladıklarında, saat öğleden sonra bire geliyordu. Kabul odasında yalnızca üç kadın kalmıştı. İçlerinden biri gözlerini dikip uzun uzun bana baktı, sonra Angela Davis olup olmadığımı sordu. Gülümseyerek kafa sallayıp onaylayınca, mahkemeden dönerken dışarıda benim için eylem yapan kalabalık

bir grup gördüğünü söyledi. Her türden insan varmış; genç, yaşlı, siyahî, beyaz.

"Ne diyorsun? Nerede?" Mücadele arkadaşlarımın yakınlarda olma ihtimali beni çok heyecanlandırmıştı.

Kız kardeşlerden biri bir süre sessiz olmamızı söyledi. Eğer can kulağıyla dinlersek atılan sloganları duyabilirdik. Sahiden, boğuk sesler kalın duvarlardan içeri sızıyordu. Kız kardeşin dediğine göre binanın tam önünde "Angela Davis'e özgürlük!" diye slogan atıyorlardı. Bunları anlatan kadın eroin bulundurmaktan tutuklanmıştı. Dışarı çıktığında ilk işinin bağlantılarını kontrol etmek olacağını söylüyordu. Muzaffer bir ifadeyle beni bu davayı kazanacağıma inandırmaya çalışıyordu. Bunu, çok ağır cezalarla yargılanacağımı bildiği halde söylüyordu üstelik.

4B'deki hücreme vardığımda bütün hapishane karanlığa gömülmüştü. Hücrenin genişliği dört, dört buçuk metre kadardı. Yere sabitlenmiş demir karyoladan ve yatağın ayakucundaki oturaksız tuvaletten başka bir şey yoktu. İçeri tıkıldıktan birkaç dakika sonra bulunduğum bölümden sorumlu olan başka bir genç, siyahî kadın demir kapıya geldi. Gözetleme penceresinden fısıldayarak kapının altından biraz şeker uzatacağını söyledi. Sesi yeterince samimiydi ama işimi şansa bırakamazdım. Paranoyak gibi davranmak istemesem de vesveseli olmak temkinsiz olmaktan çok daha iyiydi. Kaliforniya'daki hapishane "intiharlarından" haberdardım. Kim bilir, belki şekerler zehirliydi.

Hapishanedeki ilk gecemde hiç uyumak istemedim. George'u ve onun San Quentin'deki kardeşlerini düşündüm. Sonra Jonathan'ı düşündüm. Annemi, babamı düşündüm ve bu zorlu sınavın üstesinden gelmelerini umdum. Sonra da dışarıda devam eden eylemi düşündüm, işini gücünü bırakıp benim özgürlüğüm için buraya koşan bütün o insanları düşündüm.

İşte yakalanmıştım. Şimdi Kaliforniya'da cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarıyla mahkemeye çıkacaktım. Bunların herhangi birinden bile suçlu bulunsam gaz odasında ölüme gönderilebilirdim. Herhangi biri bunun görkemli bir mağlubiyet olduğunu düşünebilirdi. Yine de, o anda, uzun zamandır hissettiğimden çok daha iyiydim. Mücadeleyi sürdürmek güçtü, ama zafer şimdiden kendini belli etmeye başlamıştı. Hapishanenin derin sessizliğinde, eğer dikkat kesilirsem duvarların dışında atılan sloganların yankılarını duyabileceğimi fark etmiştim. "Angela Davis'e Özgürlük!" "Siyasi Tutuklulara Özgürlük!"

Hücrenin kapısındaki anahtar şıngırtısıyla yerimden sıçradım. Gardiyanın biri kapıyı açtı ve soluk mavi tutuklu üniforması giymiş tombul, siyahî bir kadın, elinde kocaman bir tepsiyle içeri girdi.

Gülümseyerek, "İşte kahvaltın, kahve ister misin?" diye sordu yumuşak bir sesle.

Nazik tavırları içimi rahatlattı, bana yeniden insan olduğumu hissettirdi. Karyolaya oturdum, teşekkür ederek kahvenin bana iyi geleceğini söyledim.

Etrafa bakındım, yiyecekleri koyabileceğim bir yer yoktu. Küçücük hücrede yalnızca yatak ve tuvalet vardı. Ama bu konuda deneyimli olan kız kardeşim çoktan dizlerini büküp çömelmiş, yiyecekleri yere sıralamaya başlamıştı: küçük bir kutu mısır gevreği, karton bardakta sulandırılmış süt, iki parça beyaz ekmek ve kahve doldurmaya başladığı bir karton bardak.

"Sade kahve yok mu?" diye sordum. Hem kahveyi sütlü içemezdim pek hem de bu vesileyle onunla biraz laflamak istedim.

"Bize sütle karıştırıp teslim ediyorlar," dedi, "ama yarın senin için sade kahve almaya çalışırım."

Gardiyan mahkeme için hazırlanmam gerektiğini söyledi. Genç kadın dışarı çıkar çıkmaz demir kapıyı kapattı. Yan hücrenin

kilidini açtığı sırada, kız kardeşim parmaklıkların arasından fısıldadı, "Hiçbir şeyi kafana takma. Hepimiz yanındayız." Sonra koridorda yürüyüp gitti.

Kahvaltıma baktım, bir hamamböceği benden hızlı davranmıştı. Hepsini çıplak zeminde, elimi bile sürmeden olduğu gibi bıraktım.

Mahkemeye gitmek üzere giyinirken karmaşık aşamalardan geçtim, sonra bir amir beni aşağı indirdi. Bir sürü beyaz adam kabul odasında boş boş dolanıyordu. Beni görünce akbaba gibi başıma üşüştüler, dünden beri ağrıyan bileklerimi tekrar kelepçelediler. Dışarıdaki parlak arabalar Arnavut kaldırımlı avluya doluşmuştu. Konvoy federal adliyeye ulaştığında hava hâlâ karanlıktı. Bir adamın koltuk altına sıkıştırdığı sabah gazetesinin dışarı taşan ucundan, kalın harflerle yazılmış manşeti görünce buz kestim: "ANGELA DAVIS NEW YORK'TA YAKALANDI." Önceki gece FBI'ın davet ettiği kalabalık gazeteci grubunun da ülkedeki diğer gazetelerde benzer manşetler atmış olabileceği birden kafama dank etti. Artık milyonlarca insan benden haberdardı, bu ağır bir sorumluluktu. Elbette bütün bu propagandanın benim şahsıma yönelik olmadığının farkındaydım. Benim davamı örnek göstererek Siyahî Özgürlük Hareketi'ni, Sol'u ve tabii ki Komünist Parti'yi itibarsızlaştırmaya çalışacaklardı. Suiistimalleri için bir fırsattım sadece.

Birkaç saat boyunca beni beklettikleri nezarethane, hapishanedeki hücreden temizdi; tamamlanmamış devasa bir banyo gibi görünüyordu. Duvarlar parıltılı beyaz fayansla kaplanmış, zemine açık renkli muşamba döşenmişti. Bir köşede oturaksız tuvalet vardı. Uzun, metal banklar üç duvar boyunca sıralanmıştı.

Federal bürokratlardan biri hücreye geldi.

"Avukatımla görüşene dek bir şey söylemeyeceğim," dedim.

"Babanızın avukatı dışarıda bekliyor," dedi.

Babamın avukatı mı? Herhalde bir arkadaşım "babamın avukatı" numarasıyla beni görmek için izin koparmaya çalışıyordu.

Sıra sıra banklarla dolu bir salonda John Abt beni bekliyordu. Onunla daha önce hiç tanışmamıştım, ama partimizin üyelerini başarıyla savunduğu davalardan, ismine aşinaydım. İçim rahatlayarak, konuşmak için oturdum.

"Dün gece hapishanede saatlerce bekledim ama içeri girmeme izin vermediler," dedi John. "Bu sabah görüşmemize izin vermeleri için babandan onları aramasını rica ettim."

Konuşmasını, bana yöneltilecek suçlamaları ve bunlara karşılık gelen federal cezaları açıklamaya çalışarak sürdürdü. Bizi bekleyen yasal süreçleri anlatmaya koyulmuştu ki, bir grup insan odanın diğer ucundaki kapıdan sıkış tepiş içeri girdi. FBI'ın bana geri verme zahmetine girmediği gözlüklerim olmadan yüzleri tam seçemiyordum. Siyahî bir kadının amirlerle hararetli bir ağız dalaşına tutuştuğunu fark edince, gözlerimi kısarak kim olduğunu anlamaya çalıştım.

"Bu Margaret!" diye bağırdım.

Margaret Burnham, çok eski arkadaşımdı. İlk gençliğimde, ailelerimiz Birmingham'da aynı sosyal konutlarda oturuyordu. Burnhamlar New York'a taşındığında dört yıl boyunca her yaz onları ziyarete gittik, sonra ziyaretleri sıraya bindirdik; bir onlar Birmingham'a geliyor, bir biz New York'a gidiyorduk. Ailelerimiz çok samimiydi; Margaret'i, kardeşleri Claudia, Linda ve Charles'ı arkadaştan ziyade ailem gibi görürdüm. Bir süredir onu görmemiştim. Mississippi'deydi, evlenmişti ve çocuğu olmuştu. Yakın zamanda hukuk fakültesini bitirdiğini biliyordum, herhalde staj için New York'taydı.

"Margaret!" diye seslendim avaz avaz, "Buraya gelsene!" Görünüşe göre bu, amirlerle sürdürdüğü tartışmaya nokta koymak için

yeterliydi. Amir, John'la benim oturduğumuz masaya gelmesine ses çıkarmadı. Onunla kucaklaşmak bana iyi geldi.

"Margaret," dedim, "iyi ki geldin. Seni gördüğüme nasıl sevindim, bilemezsin." Şahsi meselelerden konuşmaya başladık, neredeyse ilgilenmemiz gereken bir dava olduğunu unutuyordum.

"Müdahil olabilecek misin?" diye sordum, çaresizce olumlu yanıt vermesini bekliyordum.

"Elbette, Angela," dedi, "sen istersen ben hazırım."

İşin en zor kısmını atlatmıştık işte.

John Abt yasal durumu izaha devam etti.

Ağustos'ta, Marin County beni cinayet, adam kaçırma, suikast girişimi ve tutukluların kaçırılmasıyla suçlamıştı. Federal yargıç, FBI ajanlarının benim "güvenilir kaynaklar" tarafından Birmingham'da görüldüğüm beyanına dayanarak, "eyalet değiştirerek soruşturmayı engellediğime" dair bir karar yayımlamıştı.

John'un dediğine göre bu mümkündü. Kaliforniya'ya "taşınabilir", dava ilerlemeden New York Federal Bölgesi'nden Kaliforniya Federal Bölgesi'ne geçiş yapabilirdim. Ama tahminine göre, büyük olasılıkla New York Eyaleti beni, suçluların iadesini gerekçe göstererek Kaliforniya'dan geri alacak ve biz de New York mahkemelerinde Kaliforniya'ya meydan okuma fırsatı bulacaktık.

Konuşmamız sona ererken David dört yanında gardiyanlarla içeri girdi. Tutuklandığımızdan beri onu görmemiştim. O da uykusuz görünüyordu.

Sakin, canlı bir sesle "Sakın unutma, ne olursa olsun üstesinden geleceğiz," diye seslendi.

"Tutuklular kendi aralarında konuşamaz," diye buyurdu biri. Etrafta dolanan amirlerden herhangi biri olabilirdi.

"Tamam David," dedim emri duymazdan gelerek. "Sakın gücünü kaybetme."

Hiç böylesi küçük duruşma salonu görmemiştim. Açık renk ahşaptan yıpranmış duvarları, eski bir köşkün köhnemiş zarafetini andırıyordu. Ancak bir bankın ve arka duvarın dibine dizilmiş bir sıra sandalyenin sığabileceği kadar yer vardı. Salon öyle küçüktü ki, yargıç kürsüsü olduğundan çok daha büyük görünüyordu. Yargıç da salon gibi ufak tefekti. Modası geçmiş, plastik çerçeveli bir gözlüğü vardı, kır saçları kafasına seyrekçe yayılmıştı. Soledad'daki gardiyan O. G. Miller'ı düşündüm, atış kulesine tünemiş, tüfeğini bahçedeki üç kardeşe doğrultmuş, onları öldürmüştü.

Hiç izleyici yoktu. Resmî olarak orada bulunmayanlar yalnızca muhabirlerdi, onlar da pek kalabalık değildi. İçeriye girdiğimde, kapının yakınındaki sandalyelerden birinde oturan bir kız kardeşim, elime George'un *Soledad Kardeşler* kitabının sert kapaklı baskısını tutuşturdu. Kitabı ilk kez görüyordum, daha önce taslağını okumuştum.

Federal suçlamalara ilişkin sorgu kısa ve özdü. Savcının tek yapması gereken, kayda geçsin diye benim belgelerde adı geçen Angela Davis olduğumu ispat etmekti. Kefalet ücreti tam bir saçmalıktı. Kim beni hapisten çıkarmak için iki yüz elli bin dolar isteyeceklerini düşünebilirdi?

Nezarethaneye geri döndüğümde vakit erken sayılırdı, öğleye doğruydu. Burada geçirdiğim son saatlerde tek derdim avukat bulmaktı. Şimdiyse sevdiğim ve güvendiğim iki harika avukatım vardı, artık tutuklanmamı dert edecek değildim. Yine parıltılı fayanslar ve gri çelik parmaklıklarla bir aradaydım. Duvarlar, parmaklıklar, o kadar. Bir kitabım olsaydı keşke ya da en azından kâğıt ve kalem.

Vaziyetimi kişiselleştirme eğilimiyle mücadele ettim. Hücreyi bir baştan diğer başa, bir o duvara bir bu duvara adımlayarak kendi kendime, bir nezarethanede üç-beş saat yalnız kaldığım

için üzülmeye hakkım olmadığını söyleyip durdum. Soledad'da zifiri karanlık, daracık hücresinde değil saatler, günler, hatta haftalar geçiren Charles Jordon ne yapsaydı; soğuk betona uzanabilecek kadar bile yeri yoktu, üstelik çiş ve dışkı kokuyordu çünkü tuvalet dedikleri yer karanlıkta seçilemeyen küçücük bir delikten ibaretti.

George'un kitap taslağında okuduğum sahneyi düşündüm; bir kardeşimiz hücresinin tavanına gökyüzünü çizmişti çünkü yıllar vardı ki ayı ve yıldızları görmemişti. Fark edildiğinde gardiyanlar tekrar griye boyamışlardı tabii tavanı. Bir de Ericka Huggins vardı, Connecticut'taki devlet çiftliğinde. Ericka, Bobby, Soledad Kardeşler, Soledad 7, Tombs İsyancıları ve saymakla bitmeyecek diğerleri betonun ve çeliğin arkasına gizlenmiş, kilide ve zincire vurulmuşlardı. Bütün bunları bildiğim halde, kendimi zavallı gibi hissetme eğilimine teslim olamazdım. Nezarethanede daha hızlı volta atmaya başladım. Çok önemli bir yere yetişmesi gereken birinin kararlılığıyla yürüyordum. Bir yandan da gardiyanlara gerginliğimi çaktırmamaya çalışıyordum.

Nihayetinde biri kapıyı açtığında akşamın geç saatleriydi. Aynı salonda mahkemeye çıkarılacaktım, Margaret ve John eşlik etmek için bekliyordu. Salonda bizim haricimizde hiç "sivil" yoktu, sabahki muhabirler bile. Bunun ne çeşit bir gizli duruşma olacağını merak ediyordum.

Yaşlıca yargıç kefaletle tahliyeme karar verdiğini, yazılı teminatımla serbest bırakılacağımı açıkladı. Duyduklarıma inanamıyordum. Ama federal ajanlar kelepçemi çözmek için bana yaklaşmaya başlamışlardı bile. Yargıç başka bir şey daha söyledi, pek duyamadım. Bunun üzerine New York polisinden birkaç memur, federallerin çıkardığı kelepçenin yerine kendi kelepçelerini takmak için harekete geçtiler.

Bileklerimde New York kelepçeleriyle küf kokulu polis merkezine götürüldüm, orada New York Eyaleti'nde tutuklu olduğum resmî olarak kaydedildi. Belgeler, parmak izleri, sabıka fotoğrafları, aynı şeyler. New York polisi de etrafındakiler gibi şaşkın görünüyordu. Masalara ve bankolara rastgele dağıtılmış kâğıtların arasında acemi acemi koşuşturuyorlardı. Beceriksizlikleri beni rahatlattı. İçlerinden biri bir kez daha mahkemeye çıkarılacağımı söylediğinde saat akşam on civarı olmalıydı. Acaba Margaret ve John'un bu üçüncü duruşmadan haberleri var mıydı?

New York County Adliyesi'ndeki duruşma salonu, gördüklerimin en büyüğüydü. Yüksek tavanları ve yan yana dizilmiş sonu gelmez sıralarıyla başka bir çağa ait bir kilise gibiydi. Çoğu salon penceresiz olurdu, fakat bunun dış dünyayla bağlantısı özellikle kesilmiş gibiydi. Loştu, sıralarda yalnızca birkaç polis oturuyordu; birazdan olacakların dışarıdaki insanlardan saklanması gerektiği izlenimine kapıldım. Ne Margaret ne de John gelmişti. New York yargıcı karşısına çıkarılacağımı söylediklerinde, avukatımla görüşene dek yerimden kıpırdamayacağımı söylemiştim. Bütün gece orada bekleyebilirdim.

Sonunda John geldi, dediğine göre polis onu yanlış salona yönlendirmişti. Beni bulabilmek için neredeyse bütün New York'u dolaşmıştı. Saatlerce bekledikten sonra, duruşma yalnızca iki dakika sürdü. Tekrar hapishaneye döndüğümde madden ve manen tükenmiştim, tek istediğim uyumaktı. "Deliler" koğuşunun sert karyolası bile rahattı. Ama gözlerimi kapar kapamaz, sanki Slav dillerinden biriyle atılan tiz çığlıklar beni kendime getirdi. Ses, koridorun diğer ucundaki bir hücreden geliyordu. Karanlıkta, oraya doğru giden ayak seslerini duydum. İngilizce bir şeyler söyleyerek kadını yatıştırmaya çalışıyorlardı ama çığlıkların şiddeti azalmadı. Bütün gece onu dinledim, ta ki sabah onu alıp götürmelerine dek.

Ertesi sabah, mısır gevreği, sulandırılmış süttozu ve beyaz ekmekten oluşan aynı tatsız tuzsuz kahvaltı hücremin tozlu zeminine bırakıldı. Önceki sabah kahvaltımı getiren Shirley, söz verdiği gibi bana bir fincan sade kahve bulmayı başarmıştı. Bu sefer ona sıska, uzun boylu, Porto Rikolu bir kadın eşlik ediyordu, saçları kısacıktı. Kendisini "yalnızca Tex" olarak tanıttı. 4B'de kaldığımı öğrenen kız kardeşlerim, davayı kazanacağımıza inandıklarını bilmemi istiyorlardı, öyle söyledi.

Shirley ve Tex gittikten sonra parmaklıkların arasından bağırdım, memurdan sigaramı getirmesini istedim. Önceki gece mahkemeden döndüğümde sigara paketine el koymuşlardı.

Dinlenme odasından bağırarak seslendi, "Şimdi sigara içemezsin. Diğer tutukluklar gibi sigara vaktini bekleyeceksin." Sigaranın neden yalnızca "sigara vaktinde" içildiğini bir türlü anlayamamak kurallara aykırıymış gibi konuşuyordu. Yarım saat sonra gelip tek bir sigara verdi ve gözetleme penceresinden uzanıp sigaramı yakmak için ısrar etti. "Üzgünüm, kurallar böyle. Kurallara uymak zorundayız."

Koridor o sabah sessizdi. Sigaram bitince bir kez daha seslendim.

"Ben hazırım. Duş alıp giyinebilirim."

Tekrar yanıma geldi. "Şu anda hücreden çıkmana izin veremem."

"Dişlerimi fırçalamam, duş almam ve sırtıma bu önlükten başka bir şey geçirmem gerek."

"Çıkmana izin veremem. Kimse sana4B'nin kurallarını anlatmadı mı? 'Kızlar' ancak iki memur aynı anda nöbetteyken hücrelerinden çıkabilir." (İster on altı ister altmış altı yaşında olsun, bütün tutuklular "kızlar" olarak anılırdı.)

Hücrelerde hiçbir şeye izin verilmediğini sonradan öğrendim. Yalnızca sigara, kibrit filan da değil, kitap, kâğıt-kalem, diş fırçası,

sabun, elbezi, giysi, ayakkabı, her şey yasaktı. Her tutuklu hücresine kapatılmadan önce her seferinde aranıyor, iç çamaşırlarını çıkarıp çıkarmadığı ve üstünde ona verilen incecik, açık yeşil gecelikten başka bir şey olup olmadığı kontrol ediliyordu. Peki, kitap ya da dergi? Birisi kitap ve dergiyle kendini nasıl yaralayabilirdi ki? Ya tuvalet kâğıdı? Hücrede bir rulo tuvalet kâğıdı bulundurmamız bile yasaktı, memurdan tuvalet kâğıdı getirmesini istemek zorundaydık.

Öğle yemeğinden hemen önce diğer memur da nöbete başladı ve hücre kapıları açıldı. Tuhaf bir kadın topluluğu ortaya çıkmıştı. Gençliğinin baharında, kısa boylu, tıknaz, saçlarının bir tarafı seyrekleşmiş siyahî bir kadın vardı. Düz saçlı ve fazla dalgın başka bir siyahî kadın, sanki bu hapishanede değil de kendi hayal dünyasında yaşıyor gibiydi. Bazen genç bazen yaşlı görünen, saçları kızıla boyalı beyaz kadın dinlenme odasında hızlı hızlı volta atarken, mırıl mırıl anlaşılmaz bir şeyler söylüyordu. Ufak tefek, çelimsiz, kısa sarı saçlı, genç beyaz kadınsa belli ki paniğe kapılmıştı ama ifade edemiyordu.

Kadınlar, aralarında yeni bir tutuklu olduğunu fark etmediler bile. Volta atan kadın haricinde hepsi dinlenme odasının masasında kendine bir yer bulup aralarında mesafe bırakarak oturdu, sanki birbirlerinin alanına girmemeye dair karşılıklı bir anlaşmaları vardı. Herkes yerine yerleşince tamamen içlerine kapandılar. Boş bakışlardan anladığım, her ne kadar konuşmak istesem de içlerinden biriyle yakınlaşmaya çalışmanın faydasız olduğuydu.

Sonradan öğrendim ki, bu kadınlara her gün yemekle birlikte Thorazine veriliyordu. Akıl sağlıkları yerinde bile olsa sakinleştiriciler yüzünden içlerine kapanıyor, etraflarından soyutlanıyorlardı. Birkaç saat boyunca onların boşluğa dalıp gitmelerini izledikten sonra kendimi bir kâbusun ortasına fırlatılmış gibi hissettim.

Orada, dinlenme odasında bile memurların gözü üstümüzdeydi. En ufak mimiğimizi bile dikkatle izliyor, sigara ve kibrit taşımamıza asla izin vermiyorlardı. Sigara içmek isterseniz, memurun masasına gidip ondan isterdiniz, o da bir sigara yakıp size verirdi. Tiryakiyseniz -ki ben o zamanlar tiryakiydim- aklınız başınızdaysa ve ayıksanız, bu mini merasim sizi delirtmeye yeterdi.

İlk günden itibaren 4B'de tutulmaya yüksek sesle karşı çıktım. Oraya ait değildim, yoksa akli dengemi mi yitirmiştim? Memur, psikolojik rahatsızlığım sebebiyle değil, kendi güvenliğim ve hapishanenin huzurunu kaçırmamam için 4B'ye yerleştirildiğimi söylese de ikna olmadım.

Aklıma gelen her şey için istekte bulunuyordum. Hapishanenin iyi kötü bir kütüphanesi olduğunu biliyordum. Dolayısıyla kütüphaneye gitmek için izin istedim, eğer yan gelip *Reader's Digest* yığınlarına gömülürsem ben de Thorazine'e talip olabilirdim. Gelen yanıtta kütüphaneden istediğim kitapların bana teslim edileceği söyleniyordu. Aynı kural kantin için de geçerliydi, ihtiyaçlarımı sipariş edebilirdim, bana teslim ederlerdi. Ne kütüphaneyi ne de kantini gördüm, ama listelerimdekilerin hiçbiri tedarik edilmeyince her ikisini de gözümde büyüttüğümü anladım. Kantinde tükenmez kalem ya da tarak gibi şeyler bile satılmıyor, bunlar "kaçak" sayılıyordu.

Gün bitmek bilmedi, beni avukatlarımla görüştürmek istemediklerinden şüphelenmeye başlamıştım. Margaret'ın ya da John'un çoktan gelmesi gerekirdi. Avukat ziyaretleri hakkında bilgi almak istediğimde, memur bu ziyaretlerin hakkım olduğunu, ama kendilerine yanımda "refakatçi" olmadan bir yere gitmememin emredildiğini söyledi. (Bir gardiyan için hapishane paradoksu.) Normalde tutukluların yalnızca geçiş iznine ihtiyacı vardı. Sonunda avukatların geldiği bildirildi. Onlarla buluşmaya giderken, ilk kez

gün içinde hapishanenin diğer bölümlerini görecektim, tutuklular uykuda ya da kilitli değilken.

Duruşmaya çıkacak kadınların kendi giysilerini giymelerine izin verilirdi. Ancak 4B'deki kadınlar, "akıl hastaları", tutuklu kadınların giydiği üniformalardan giymek zorundaydı. Bu yüzden zemin kata ilk ziyaretimde üzerime en az iki beden büyük gelen, boyu on santim uzun, bok rengi, kenarları dikişsiz pamuklu elbiseyi giymek zorundaydım. O sabah saçımı yıkamıştım ve neredeyse iki aydır ilk defa saçım kendi haline dönmüştü, ama tarak kullanmamıza izin verilmediği için karmakarışıktı. Neyse ki, zemin kata ziyaretimin heyecanı görünüşüme dair endişelerimi yok etmişti.

Demir kapı açıldığında, hapishanelere ve nezarethanelere özgü sesler kulağıma doldu; çığlıklar, metalik tıngırtılar, memurların anahtar şıngırtıları. Bazı kadınlar beni fark ederek samimiyetle gülümsediler ya da yumruklarını havaya kaldırıp dayanışma gösterdiler. Asansör kantinin bulunduğu üçüncü katta durdu. Asansör bekleyen kadınlar beni tanıyınca candan, kardeşçe bir tavırla yanımda olduklarını söylediler. Sıkılan yumruklar sözlerini pekiştiriyordu. Bunlar "komünistleri sevmeyen tehlikeli kadınlar" olmalıydı, bana saldırmasınlar diye 4B'de tutuluyordum. Zemin kata sonraki ziyaretlerimde de hâlihazırda bildiklerim tasdiklenmiş oldu, yönetimin hapishanedekilerin bana zarar verebileceği mazereti tamamen saçmalıktı.

Zemin katta bir bölmeye yönlendirildim, sonraki birkaç gün boyunca bu bölme ikinci adresim olacaktı. Margaret ve John'a danıştığım ilk mesele, 4B'den kurtulup ana binaya geçmem için neler yapabileceğimizdi. Konuşurken, bölmenin yanındaki masada oturan gardiyanın bizi duyabilmek için kulak kesildiğini fark ettik.

Takip eden günlerde 4B'deki işleyişe alışmış olmam, parmaklıkların ardında yaşamanın dehşetini azaltmadı. Yalnızca serbest

bırakılmam için baskıyı artırmakla kalmadım, aynı zamanda iyileştirici hücre hapsi diye yutturulmaya çalışılan üst seviyedeki güvenlik düzenlemesi hakkında bir şeyler yapmak gerektiğine de gittikçe daha fazla ikna oluyordum. Buraya getirilme sebepleri ne olursa olsun, 4B'deki kadınlar fena halde zarar görüyordu. Başlangıçtaki sorunları her ne ise o çözülmüyor, tersine sistemli bir şekilde ağırlaşıyordu. Orada geçirdiğim kısacık zamanda bile iradelerinin eriyip gittiğine şahit olmuştum.

Yanımdaki hücrede kırk-kırk beş yaşlarında, gerçeklikle bağını kaybetmiş, beyaz bir kadın vardı. Her gece uykuya dalmadan önce bizim bloğu çığlıklarıyla inletiyordu. Kimi zaman sabaha karşı atıp tutmaya, deli saçmaları savurmaya başlıyordu. En pespaye ırkçı laflarla süslediği tuhaf tasvirleri beni çok kızdırsa da, tek yapabildiğim hücrelerimizi ayıran betonu ve çeliği delmemek için kendimi dizginlemekti. Gardiyanların, direncimi kırmak için onu özellikle yan hücreme yerleştirdiklerini düşünüyordum.

Ertesi sabah bu zavallı yaratığı gördüğümde, hastalığının ileri seviyede olduğunu anladım. Şizofren olduğu belliydi. Bilinçaltına çöreklenmiş ırkçı düşünceleri ifade edebilmek için de hastalığı uygun bir araç olmuştu. Her gece ve her sabah kahvaltıdan önce hücresindeki görünmez biriyle uzun uzun, hararetle tartışmayı adet edinmişti. Detaylı tasvirlerinden anlaşılabildiği üzere, bu görünmez kişi çoğu kez siyahî bir adam oluyor, onu birtakım cinsel sapkınlıklarla taciz ediyordu. Sihirli sözlerle bu adamı hücresinden defediyordu. Hayalî saldırgan güya başka şekilde taciz ettiğinde, bu sihirli sözler de ona uygun olarak değişiyordu.

Bir sabah dinlenme odasında, benim hücremin tam karşısındaki hücrede kalan genç siyahî kadın Barbara, her zamanki suskunluğunu bozarak bana o gün Thorazine almayı reddettiğini söyledi. Sebebi basitti, bitki gibi hissetmekten sıkılmıştı. Thorazine almaya

itiraz edecek ve 4B'den kurtulacaktı. Benim kurtulmak için çabaladığımı biliyor ve olur da birlikte buradan çıkabilirsek, ana binada benimle aynı hücrede kalmak istiyordu.

Barbara'nın yanındaki hücrede kalan genç kadına en yüksek dozda Thorazine veriliyordu. Bir gün, aklı tamamen başından gitmemişken, ona yardım edip edemeyeceğimi sordu. Duruşmadan yeni dönmüştü, belli ki yargıca az buçuk normal görünmesi için o gün ilaç vermemişlerdi. Ona ne ile suçlandığını sorduğumda, gözyaşları sel oldu aktı. "Ben asla böyle bir şey yapmam. Kendi bebeğimi öldürmüş olamam," diye tekrar edip duruyordu.

Nerede olduğunun farkında değildi, hukukun işleyişine dair bir fikri de yoktu. Kimin dostu, kimin düşmanı olduğunu söylememi istedi. Anlattıklarını yargıca söylerse diye avukatıyla konuşmaya korkuyordu. Ama şimdi tamamen yıkılmıştı, gizlilik yemini eden doktoru mahkemede tanıklık yapmış, söylediği her şeyi ortaya dökmüştü. Artık tek isteği daha düşük dozda Thorazine almaktı. Dışarı çıkmak, unutmak, moral bulmak istiyordu.

Belki de içlerinde en acıklısı kundakçılıkla suçlanan Sandra'nın durumuydu. Tutuklandığım akşam bekleme odasındakilerden biri oydu. O zaman saçlarının parça parça, yeni yeni çıktığını fark etmiş, saçkıran olduğunu zannetmiştim. 4B'deki ilk günümde, yemek dağıtılırken hücresinden dışarı çıkmıştı. İkinci günümde ise, hücresinin kapısı açıldığında yemeği almak için bile kıpırdamamıştı. Sessizce, belli aralıklarla saçlarını çekiştiriyordu. Sonraki günlerde onu her gördüğümde yatağında suspus oturuyor, saçlarını tutam tutam avuçlayıp köküne asılıyordu. Son gördüğümde bir deri bir kemikti, saçlarından geriye dazlak kafasının bir tarafında bir parça tüy kalmıştı.

4B'de neredeyse her gün farklı memurlar nöbet tutardı ve sevimli, siyahî, anaç, gardiyan üniforması üzerinde iğreti duran memur

dışında hiçbiri bu genç kadınla ilgilenmezdi. O nöbetteyken, birkaç sefer zavallı kızla nazikçe konuşarak depresyondan çıkmasını sağlamıştı, ıstırap içindeki ruhundan kelimeleri söküp almış, hücresinden çıkıp dinlenme odasına gitmesi için ikna etmiş, hatta az biraz yemek bile yedirmişti. Ama yavaş yavaş, umutsuzca çaresizliğe boğulan bir tutukluya direnme gücü verebilecek tek insan olan bu memur pek sık nöbet tutmazdı.

4B'de geçirdiğim hafta bütün tecrit tahayyüllerimden daha berbattı. Acilen profesyonel yardım alması gereken bu kadınların arasında bulunmak işkenceydi. En ıstırap verici olan da, ne zaman bu kadınlardan birine yardım eli uzatıp derdine ortak olmaya çalışsam, aramızda hücrelerimizi ayıran duvarlardan bile kalın duvarlar olduğunu görmemdi. "Doktor" muayeneye geldiğinde moralim iyice bozuluyordu, tek yaptığı Thorazine, kloral hidrat ve sakinleştiricilerin dozunu artırmaktı.

Ciddi psikolojik rahatsızlığı olan tutuklulara ihtimam gösterilse bile, genel yaklaşım 4B'de tanıklık ettiğimden farklı olur muydu, emin değilim. Uygulandığı şekliyle tedavi, psikolojiye uygun değildi. Çoğunlukla sorunların kökenine bile inemiyordu, çünkü akıl hastalıklarının sosyal kökenlerinin farkında değildi.

Eğer psikolog, ırkçılığın veba gibi, ülkedeki sosyal hayatın her eklemine, her kasına, her dokusuna bulaşan bir şey olduğunun farkında değilse, yan hücremdeki kadını nasıl tedavi edebilirdi? Bu kadın ırkçılıkla kafayı bozmuş, her gün kendini müstehcen ve çarpıcı hayallerle yıpratan biriydi. Onun hastalığını anlamak için, toplumun hastalığını anlamak şarttı, belli ki bu kadın siyahî insanlardan nefret etmeyi toplumdan öğrenmişti.

Kapatıldığım, hasta, uyuşturulmuş insanlarla ve onlardan farksız gardiyanlarla dolu bu çorak ülkede, hayatım Margaret'ın günlük ziyaretleri etrafında dönüyordu. Bu ziyaretler birer vahaydı, insan-

lıkla yeniden buluşup tazeleniyordum. Çocukluğumuzun küçük dünyasına, ailelerimize, küresel siyasetin büyük dünyasına, mücadeleye, davaya dair konuşmalarımız bu süreçte beni ayakta tutan yegâne şeydi. Bana ailemin mesajlarını iletiyor, anneme de sürekli sağlığımın yerinde, moralimin yüksek olduğunu haber veriyordu. Margaret yoldaşlarımla, arkadaşlarımla tek bağlantımdı, bu zindanın deliliğinin beni tamamen yiyip bitirmesine engel oluyordu.

Oldukça iyi durumdaydı. NAACP Yasal Savunma Kaynağı'ndaki tam zamanlı işinin yanı sıra altı yaşındaki oğluna da zaman ayırıyor, ayrıca bu dava için de tam zamanlı çalışıyordu. Ve onun yolunu gözlediğimi bildiğinden, her gün mutlaka gelmeye çalışıyordu.

Davaya mücadele ederek katıldı ve yirmi ay boyunca bunu sürdürdü. Federal Bina'da ilk görüştüğümüz gün bile bana ulaşmak için bir grup polisle mücadele etmesi gerekmişti. Hapishaneye ziyarete geldiğinde memurlar onun New York barosuna üye olmak için çok genç göründüğünü, avukata benzemediğini söylemişlerdi. Dahası, siyahîydi ve üstüne üstlük kadındı. Beni ziyaret edebilmek için avukatım olarak gereken izni aldığında, kendini hapishane yönetimiyle benim haklarımla ilgili sonu gelmez bir savaşın içinde buldu.

İlk çarpışma beni 4B'den kurtarmakla ilgiliydi. Margaret yönetime dilekçe üstüne dilekçe gönderiyor, hapishanenin daha normal bir bölümüne yerleştirilmemi talep ediyordu. Bir memurdan diğerine gidiyor, rütbe sırasıyla memurdan amire, baş amirden müdüre koşuşturuyordu. Hapishane müdürüyle makul bir çözüme ulaşabileceği konusunda ısrarcıydı. Müdürle şahsi karşılaşmalarım avukatların ve tutukluların söylediklerini teyit etmişti. Maalesef, o da siyahîydi. Muhtemelen bu sebeple göreve getirilmişti, New York Ceza İnfaz Kurumu'ndaki üst düzey görevliler için kullanışlı bir maşa olduğunu kanıtlamıştı.

Hiçbiri benim 4B'de hapsedilmemin gerekçesi olarak bir sebep gösteremedi. Tek söyledikleri, iyi korunan bir yerde tutulmazsam diğer tutukluların bana saldırma ihtimali olduğu gibi saçma sapan bir gerekçeydi. Hücremden zemin kata avukat ziyaretleri için gidip gelirken, çoğu kadının benim için ne hissettiğini ispat edebilecek yeterli delili toplamıştım.

Bir haftayı biraz geçmişti ki, hapishane müdürü Margaret'e ana bölüme alınacağımı bildirdi. Çok heyecanlanmıştım, ama memurların bu nakli hakkım olan ve ne zamandır beklediğim bir transferden daha fazlası gibi görmelerini istemiyordum. Akşam yemeğinden hemen önce, genç, sıska, Porto Rikolu bir memur beni 4B'den çıkarmaya geldi. Eşyalarımı topladım; zimmetli hapishane önlükleri, iç çamaşırları, kütüphaneden ödünç almayı başarabildiğim dergiler... Kadınlarla vedalaştım, gerçi çoğu ilaçlar yüzünden kendinden geçmişti. Memuru takip edip demir kapıya doğru yürüdüm. Asansörün önünde durup yemek odasındaki kadınlara seslendim, 4B'nin yemeklerini dağıtan Shirley ve Tex'e selam söyledim. Gittiğimi öğrenince koşarak yanıma geldiler, becerebilirsem arada bir gelip onları görmemi tembihlediler.

Onuncu kattaki en az yüz kadının kaldığı koğuşta bana ayrılan yatak en önlerdeydi, memurun masasıyla aramda yalnızca birkaç metre vardı. Yandaki dinlenme odasında tatsız tuzsuz akşam yemeğimi yiyip kadınların bazısıyla çene çaldım. Çoğu nekahetteydi, bir sorun olduğunda tam karşıdaki hastaneye yakın olsunlar diye bu koğuşa yerleştirilmişlerdi. Bazıları yeni doğum yapmıştı. Diğerleriyse bilindik hapishane düzenine ayak uyduramayacak yaşlılardı.

İçlerinden birini gözüm ısırıyordu. Tutuklandığım akşam gördüğüm hamile kadındı bu. Bebeğinin nasıl olduğunu sorunca, nereden bildiğime şaşırarak baktı. Durumu açıkladım, ağrıdan

gözünün hiçbir şeyi görmediğini, hiçbir şey hatırlamadığını söyledi. Hapishane, davası ve sorunları hakkında heyecanlı heyecanlı konuştuk. Sonunda cesaretini toplayıp bana komünizmin ne olduğunu sordu. Başka kadınlar da dinlemeye başlamıştı. Salonun arka taraflarındaydık, etrafta hiç memur yoktu, yine de siyaset konuştuğumuzu bir şekilde fark edeceklerini biliyordum. Kadınların çoğu ilgiyle dinliyordu, ben de bunu fırsat bilip komünizm hakkında duydukları pek çok şeyin ince ince işlenmiş bir yalanlar silsilesi olduğunu anlattım. Kişisel eşyalarımı yatağımın yanındaki küçük dolaba yerleştirirken genç bir beyaz kadın yanıma geldi, olabildiğince alçak sesle "Ben de siyasi tutukluyum," dedi. Kocasının bir arkadaşının Oakland'da patlayıcı bulundurmak suçuyla tutuklandığını söyledi. New York polisi bu olayla bağlantıları olduğunu öne sürerek onları tutuklamıştı. Henüz suçluların iadesi talebine yanıt verilmemişti. Yeni doğum yapmıştı, duruşmanın aleyhlerinde gelişmesini pek umursamadan öylece bekliyordu. Sonradan memurların ona "Hava Tahmincisi" dediklerini öğrendim, oysa bu işlerle hiç alakası yokmuş gibiydi.

O akşam hapishanelerin köklü kurumlarından olan "fısıltı gazetesine" davet edildim. Bazı kadınlar 4B'den onuncu kata güvenlik sebebiyle taşındığımı "fısıltı gazetesi yoluyla" duyduklarını söylediler. Dediklerine göre yönetim dışarıdaki arkadaşlarımın yardımıyla dördüncü kattan kaçmaya teşebbüs edeceğimden korkuyordu. Belli ki daha önce başlarına gelmişti. Hatta beni kurtarmak için plan yaptıklarına dair dedikodular bile varmış. Bunları tutuklular mı uydurdu yoksa gardiyanlar mı bilmiyordum; her koşulda, yönetimin beni onuncu kata yerleştirme kararında korkunun etkisi olması ihtimalini bir kenara atmıyordum. Bu hoşuma gidiyordu ama bir yandan da ürküyordum; eğer böyle mantıksız gerekçelerle hareket ediyorlarsa kim bilir başıma daha neler gelecekti.

Hakikaten beklediğim oldu, ertesi gün hapishanenin başka bir bölümüne nakledileceğim bildirildi. Pinpon topu gibi oradan oraya fırlatılmaktan bıktığımı söyleyerek itiraz ettim, aslında başka bir yere gönderilmek umurumda değildi, her nereye gitsem bu alıştığım insanların arasında olacaktım. Yatakhanede mahremiyet olmamasından şikâyetçiydim. Okumaya ya da yazmaya kalksam kendimi veremiyordum, neredeyse buna tek çare duş bölmeleriydi. Hücrede hiç yoksa biraz mahremiyet sağlanabiliyordu. Mahremiyet özlemimin yakında istediğimin kat kat fazlasıyla giderileceğini henüz bilmiyordum. Meğer gideceğim bölüm altıncı katta, hiçbir koridorla bağlantısı bulunmayan, belli ki alelacele düşünülüp hazırlanmış bir tecrit odasıymış.

Çileden çıkmıştım, neler olup bittiğini öğrenmek istedim ama tabii bana refakat eden memur hiçbir açıklama yapmadı. Tek söylediği şefinin emirlerini yerine getirdiğiydi. Bu ani ve anlaşılamayan tecridin, üst katta kız kardeşlerimle yaptığım komünizm konuşmasıyla bağlantısını görmek zor değildi.

Hem sinirli hem de şaşkındım, hücreye şöyle bir göz attım. Beni psikiyatri bölümünden koğuşa naklettikten sonra, şimdi tamamen tecrit etmeleri iyice mantıksızdı. Aklımda bu düşüncelerle, hapishane memurlarının sapkın mantıklarını anlamaya çalışmanın beyhudeliğini fark ettim.

Sonradan bu odayı, güya genellikle tıbbi muayene için doktorun kullandığını öğrendim. Geçmişte var olan tecrit odaları, zalimliğin bu apaçık örnekleri tarihe gömülsün diye, yıllar önce yasaklanıp kapatılmıştı. Ama görünen o ki bu karar amacına pek ulaşmamıştı, bu binanın bütün çatlaklarından, bütün yarıklarından zalimlik akıyordu.

Gece yarısındaki ve sabahın erken saatlerindeki vardiya değişimlerinde, kapının önünde bekleyen gardiyanın değiştiğini fark

ediyordum. Demek ki başımda daima biri bekliyordu. Beni yalnızca tecrit etmemişler, aynı zamanda üst düzey güvenlik önlemleri almışlardı.

O gece pencereden dışarı, Greenwich Caddesi'nde dolanan "özgür" insanlara baktım. Gecenin seslerini dinleyip odada ileri geri yürüdüm. Yatağa girdiğimdeyse gözümü bile kırpmadım, gecenin bir yarısı savunmasız yakalanmak istemiyordum.

Ertesi sabah odada duş olmadığını fark edince yıkıldım. Benim için "özel bir tesisat" kurup kurmayacaklarını ciddi ciddi merak ediyordum. Kapıdaki gardiyana duş almak için hazır olduğumu bildirdiğimde beklemem gerektiğini söyledi. Duşa gidişimi ayarlamaları bir saatten fazla sürdü, ben dışarı çıkmadan önce kadınların koridoru boşaltıp hücrelerine kilitlenmesi gerekiyordu. Gardiyan kilidi açtı ve beni demir kapıdan geçirip hücrelerle dolu uzun bir koridora çıkardı.

Hapishanenin ana bölümündeki koridorlardan birini ilk kez görüyordum. Tutuklular hücrelerinde kilitli olmadıkları zamanlarda koridorun soğuk, pis, beton zemininde oturuyorlardı. Görünüşe göre hücrelerde çöp kutusu yoktu, kâğıtlar ve diğer çöpler koridor boyunca dağılmıştı, belli ki parmaklıkların arasından fırlatılıp koridora atılıyorlardı.

Duşlar da daha temiz değildi hani, ölü bir fare daha az rahatsızlık vermesi için bankın altına itilivermişti. Duştan çıktığımda eskisinden daha temiz hissetmiyordum, ama duş almak istememin gardiyanları iyi kötü dize getirmesi küçük de olsa tatmin sağlamıştı.

Margaret ve John gelince hapishane yönetiminin son taarruzunu detaylarıyla anlattım. Karşı taarruzu ayrıntılarıyla planladık. Hem siyasi hem de yasal bir yanıt vermeliydik. Usule aykırı ayrımcılığa uğradığım gerekçesiyle federal dava açacaktık. Siyasi kampanyamız

hapishane yönetiminin ve hükümetin siyasi tutuklara muamele biçimini gözler önüne sermeliydi.

O sıralarda Ceza İnfaz Kurumu, direnişin ve radikalizmin yayılmaması için, bunları kontrol altında tutacak yöntemler geliştirmenin çok mühim olduğunu düşünüyor olmalıydı. Eylülde, tam bir ay önce, Tombs İsyancıları kitlesel protestolar gerçekleştirmişti. Belli ki, New York'un her hapishanesinde böylesi galeyanları önlemenin yolları araştırılıyordu. Eğer benim diğer kadınlardan ayrı tutulmama açıkça itiraz edersek, bu dava siyasi tehdit olarak görülen herkes için emsal teşkil edecekti.

Tecritte tutulduğum müddetçe açlık grevi yapacağımı beyan ederek durumu daha da ileri götürmeye karar verdim. Duvarın diğer tarafında mücadele sürerken, ben de bu tarafta elimden geleni yapacaktım. Açlık grevine gitmek çok zor değildi. Gerçi yiyecekler lezzetli görünseydi zorlanabilirdim ama önüme koydukları tatsız tuzsuz yemekler açlık grevini kolaylaştırıyordu. Verdikleri yemeğe şöyle bir bakınca iştahlanmak yerine kusacak gibi oluyordum.

Bu haftalar boyunca bana gardiyanlık etmekle görevlendirilen memurlardan birkaçı anlayışlı davranıyorlardı. Onlardan hapishane müdürünün diğer kadınlarla konuşmama, hatta selamlaşmama bile engel olunmasını emrettiğini öğrendim. İyi niyetli gardiyanlar, şefleri bana anlayış gösterdiklerini fark ederse emre itaatsizlikle suçlanacaklarını bile bile, bu emre kulak asmıyorlardı.

Yine bu gardiyanlardan, görevde oldukları süre boyunca "Angela Davis'in Günlük Faaliyetleri" adlı bir rapor tuttuklarını öğrendim. Her saat başı, bir önceki saat boyunca ne yaptığımı yazıyorlardı. Okuyorsam (ne zararı varsa), yazıyorsam, egzersiz yapıyorsam onlar bile rapor ediliyordu. Bu yüzden zaten sınırlı eylemlerim iyice azaldı.

Birkaçı, her nöbet değişiminde odamın baştan aşağı aranmasının emredildiğini söyledi. İyi niyetli olanlar aramakla uğraşmıyorlardı. Ama bunu ciddiye alanlar daha hücreye girerken vazifelerine başlıyor, bomboş duvarlara sanki gizlenmiş bir silah bulacakmış gibi dikkatle bakıyor, yatağın yanındaki masanın çekmecelerini inceliyorlardı. Bir yandan da gözleri daima üstümdeydi.

Maalesef bana iyi davranan gardiyanları tarif edemem, isimlerini de anmak istemem. Anlatacaklarım onları işlerinden edebilir. İlginç siyahî kadınlardı, bazısı genç bazısı yaşlı; siyasi eğilimleri birbirinden farklıydı, içlerinde "liberal" de vardı Siyahî Özgürlük Hareketi'nin en militan kanadını açıkça destekleyen de.

Hepsi de mecburiyetten böyle bir işe başvurduklarını söylüyorlardı. Anlaşılan New York'ta, üniversite mezunu olmadan yapabileceğiniz maaşı en yüksek işlerden biriydi. Bir yönden, bu gardiyanlar da tutuklu sayılırdı, bazıları boşa kürek çektiklerinin farkındaydı. Tıpkı çiftliklerde kâhyalık yapan ataları gibi, bir lokma ekmek uğruna kendi kardeşlerine gardiyanlık yapıyorlardı. Ve yine ataları gibi, maaşlarının bir kısmı boyunduruk altına girmelerinin karşılığıydı. Örneğin, fazla mesai zorunluydu. Uymak zorunda oldukları askerî disipline göre, fazla mesai yapmayanlar emre itaatsizlikle suçlanıp cezalandırılıyordu. Kıdemsiz, genç gardiyanlar ve yüksek rütbelilerin hoşlanmadığı yaşlıca gardiyanlar haftada birkaç kez, günde on altı saat çalışmak zorunda kalıyorlardı.

Uğradıkları bütün bu haksızlıklar sebebiyle protesto gösterileri düzenleyebilecek durumdaydılar, ama yine de hapishanenin içindeyken pek olumlu katkıları olmazdı, ceza sistemini kökünden değiştirmeleri elbette mümkün değildi. Ama bu kısıtlı koşullarda bile bazı önemli değişiklikler yaptılar. Örneğin, bildik yollarla dışarıdakilerle iletişim kurması yasaklanmış tutukluların mesajlarını ilettiler.

"Yasaklı" maddeleri, örneğin tarak, içeri soktular. Tutuklulara kitap da getiriyorlardı, çoğunlukla kütüphanede bulunması yasaklanmış siyasi kitaplar. Ayrıca, siyahî ya da Porto Rikolu özgürlük hareketlerine dair bilgi sahibi olmak isteyen kadınların kurduğu ciddi çalışma gruplarını hapishane yönetiminden koruyorlardı.

Bütün bunlar risk almak anlamına geliyordu tabii. İki meslektaşlarının Kara Panter Partisi'yle bağlantıları açığa çıkınca bütün gözler bu gardiyanlara çevrildi. İşlerini kaybetmeyi göze alıyorlardı almasına, ama günah keçisi olmaktansa hapishane içinde ellerinden geleni yapmanın tutuklular için daha faydalı olacağına inanıyorlardı. Fakat içlerinden birkaçı, işler çığırından çıktığı takdirde üniformalarını çıkarıp tutuklular ordusuna katılacaklarını söylüyorlardı.

Ne derece ciddi olduklarını ve bağlılıklarını tam olarak anlamak imkânsızdı elbette, ama içlerinden birinin nöbeti devralmak üzere olduğunu görünce neşem yerine gelirdi. Böylelikle kattaki kız kardeşlerimle sohbet edebilirdim. Bir öğleden sonra, odamın yakınındaki iki koridordan gelen kız kardeşlerim tek sıra halinde kapımın önünden geçtiler; "Angela'ya Özgürlük! Kız kardeşimizi serbest bırakın!"

Fısıltı gazetesiyle, hapishanede benimle dayanışmak için açlık grevine başlayan kadınlar olduğunu öğrendim. Shirley'nin dördüncü katta açlık grevi başlatmak için önayak olduğunu öğrenince çok duygulandım. Mutfakta çalışıyordu, bu iş için gereğinden fazla güç sarf etmesi gerekiyordu. Bana gelince, öğünlerde birer bardak meyve suyu içiyordum, bol bol su içip egzersiz yapıyordum. Artık her gün düzenli gelen *New York Times*'ın yanı sıra elimdeki birkaç kitap ve Margaret ile John'un günlük ziyaretleri beni oyalıyordu.

Tecritteyken, nihayet bazı arkadaşlarım akşamları beni ziyaret etmeye başlamışlardı. Bir memur ne dediğimi duyabilmek için

daima yakınımda dururdu. (Bunları günlük rapora yazdığını tahmin ediyordum.) Hapishane ziyaretlerinin nasıl düzenlendiğini az çok biliyordum, çeşitli vesilelerle yoldaşlarımı, arkadaşlarımı hapishanelerde ziyaret etmiştim. Ama buradaki görüşme odası gördüklerimin en kötüsüydü. Ziyaretçiyle aranızda cam panel olması alışılmadık bir şey değildi, ama buradaki paneller avuç içi kadardı; üstüne üstlük üzerlerinde birikmiş pas rengi kir yüzünden sizi ziyarete gelen insanı doğru düzgün göremezdiniz bile. Bu yirmi dakikalık görüşmelerde tutuklular ayağa kalkıp, konuşmanın en heyecanlı yerinde tutukluk yapan ahizelere bağırarak konuşmak zorunda kalırlardı.

Hâlâ tecritteyken, bir akşam Kendra Alexander ziyaretime geldi. Kocası Franklin'le beraber, David Poindexter davasında Büyük Jüri önünde tanıklık etmeleri için New York'a çağrılmışlardı. Tecritte tutulmamı protesto eden gösterilerin yakında başlayacağını söyledi. Odamın yerini aşağı yukarı biliyorlardı, ben de Greenwich Caddesi'ni görebildiğim kadarıyla adım adım ezberlemiştim. Gösteriler Greenwich ve Batı Onuncu Cadde'nin kesişiminde başlayacaktı.

Koşa koşa yıkarı döndüm. Bana refakat eden memur iyi davrananlardan biriydi ve ben olan biteni anlatırken görmezden, duymazdan geldi. Pencereleri Greenwich Caddesi'ne bakan beş ya da altı katta, gösterileri izlemek mümkündü.

Çok coşkulu bir kalabalık toplanmıştı. "Angela'ya Özgürlük! Bütün kız kardeşlerimizi serbest bırakın!" bağırışları gecenin sessizliğinde çınlıyordu. Odamın penceresinden caddeye bakarken kendimi söylenenlere öylesine kaptırmıştım ki, hapishanedeki bir tutuklu gibi değil onlarla birlikte gösterilere katılan biri gibi hissediyordum. Geçmiş gösterileri hatırladım, "Soledad Kardeşlere Özgürlük", "Bobby ve Ericka'ya Özgürlük", "Huey'e Özgürlük",

"Vietnam'da Savaşa Son", "Polis Cinayetlerini Durdurun, hemen, şimdi"...

Harlemli Komünist lider Jose Stevens konuşmasını bitirmişti. Franklin, Kadın Tutukevi'nde hapsedilmiş tüm kadınlar için coşkulu bir konuşma yapıyordu. Sonra megafonu kız kardeşim Fania aldı. Onun sesini duyunca kendi gerçekliğime geri döndüm, bu gösterilerin benim için yapıldığını bir anlığına unutmuştum işte. Kendimi mitinge kaptırmış, sanki onların yanındaymışım gibi hissetmiştim. Bu aşılamaz duvarları, yalnızca birkaç yüz metre uzağımdaki yoldaşlarımdan beni ayıran şeyleri, hatta hücre tecridiyle hapishanedeki kız kardeşlerimden bile ayrı tutulduğumu düşününce, tutsaklığın ağırlığı her zamankinden daha fazla bindi omuzlarıma.

Hüsranım büyüktü. Ama düşüncelerim beni kendime acımaya sevk etmeden bu işe bir son verdim, hücre tecridinin amacının tam da bu olduğunu kendime hatırlattım. Böyle bir durumda gardiyanlar kurbanlarını kontrol edebilirlerdi. Beni ele geçirmelerine izin vermeyecektim. Hüsranımı mücadele etmek için gereken öfke dolu enerjiye dönüştürdüm.

Aşağıdaki gösterinin sloganlarını dinlerken, bir yandan da kendine acıma duygusuna teslim olduğum için kendime kızıyordum. Benim görüp görebileceğimden çok daha kötüleriyle boğuşmak zorunda kalan George, John ile Fleeta ve birlikte davalı olduğumuz Ruchell Magee'yi düşündüm. Soledad Hapishanesi'nde çırılçıplak hücreye kapatılan Charles Jordan'ın mücadelesine ne demeli? Peki ya hayatlarını kaybeden Jonathan, McClain ve Christmas?

Gösteriye tanıklık etmek heyecanımı körüklemişti, orucun elden ayaktan düşüren, zayıflatan etkilerinin hiçbirini hissetmiyordum. Enerjimi biraz olsun harcamak için ağır egzersizler yaptım, böylece daha rahat yatabilirdim. Deliksiz bir uyku hayal gibiydi. Bu

gece, özellikle tetikte olmalıydım. Hapishane sakindi ama gösterilerin tutuklu kadınlara şevk verdiğinden emindim. Eğer gecenin bir yarısı greve gitmeye karar verirlerse buna hazır olmalıydım.

Açlık grevimin onuncu gününde, kendimi neredeyse sonsuza dek bir şey yemeden yaşayabileceğime inandırmışken, Federal Mahkeme hapishane yönetimine daha fazla tecritte tutulmamamı emreden kararını bildirdi. Bu kanuni dayanağı olmayan cezanın, siyasi inancım ve eğilimim yüzünden uygulandığına, elbette üzerlerindeki baskı sonucu, karar vermişlerdi. Mahkeme hemen hemen, Ceza İnfaz Kurumu Müdürü George McGrath ve Kadın Sığınma Evi yöneticisi Jessie Behagan'ın, komünizmin temel anayasal haklarımı ihlal etmek için kullanıldığının diğer tutuklu kadınlarca fark edilmesinden endişe ettiklerini söylüyordu.

Bu karar büyük sürpriz oldu. Böyle hızlı ve isabetli bir karar beklemiyordum. Bu önemli bir zaferdi, New York Ceza İnfaz Kurumu'ndakilere, bundan sonra siyasi tutuklulara eziyet etmeye kalkışırlarsa işlerinin pek kolay olmayacağını kabul ettirmiştik. Fakat aynı zamanda, hapishane yönetiminin yeni kılıflar uydurup tecrit değilse bile en az onun kadar sıkıntı verecek yeni bir durumla karşıma çıkması beni hiç şaşırtmazdı. Resmî emrin haberini aldığımda bu ihtimal sevincimi söndürdü.

Yedinci katın C koridoruna sevk edildim. Gittiğimde her şey karman çormandı. Kadınlar dışarı çıkarılıyor, başkaları içeri alınıyordu. Bir anlığına ispiyoncular, işbirlikçiler ve benim için özel bir koridor hazırladıklarını düşündüm. Ama sonra yönetimin mahkeme kararı gereği, ilk kez hüküm giyenleri daha önce tutukevinde kalanlardan ayrı bir yerde tutması gerektiği ortaya çıktı. Belli ki gerekli değişiklikler yapılıyordu.

Bütün kapılar kilitlenmeden önce yol yordam öğrenmeye pek vaktim olmadı, neyse ki birkaç komşum, bir buçuğa iki buçuk

metre hücremi gezdirerek tanıttılar. Benimki ana holdeki memurun masasından kolayca gözetlenebilen köşe hücre olduğu için çok küçüktü, ranzayı da hesaba katınca iyice küçülüyordu. Yatak, minicik lavabo ve tuvalet bir hizada yerleştirilmişti, geriye adım atacak yer kalmamıştı.

Kız kardeşlerimin yardımıyla tuvaletin ve lavabonun önüne bir perde uydurduk böylelikle koridordan görünmeyecekti. Bana gazete kâğıtlarını paçavra giysilere sarıp kılıf yapmayı öğrettiler, bu sayede tuvalet bir sandalyeye dönüşüp hemen yandaki duvara monte edilmiş demir masada kullanılabiliyordu. Bütün yazılarımı tuvalette oturarak yazacağımı düşününce bir kahkaha patlattım.

Kilitlenme zamanı yaklaşıyordu. Kız kardeşlerimden biri beni tutukevinde geceleri ortaya çıkan tehlikelere karşı uyarmak istedi. "Bu gece 'Mickey' hücrene girmeye çalışacaktır," dedi, "onu içeri sokmamak için" tedbirli olmalıydım.

"Mickey?" Yoksa kadınları taciz etmesi için geceleri gardiyanların salıverdiği bir manyak mıydı?

Kadın gülerek geceleri karanlık koridorda fink atan fareden bahsettiğini söyledi, kapısının altı gazete kâğıtlarıyla iyice tıkanmamış hücrelere giriyormuş.

Bu bir alışkanlığa dönüştü: her gece özenle katlanmış gazeteleri kapıyla zeminin arasındaki küçücük boşluğa sıkıştırıyordum. Aldığımız tedbirlere rağmen, Mickey barikatlardan en az birini kemiriyor, her sabah farenin çıkarılması için gardiyana seslenen bir kadının çığlıklarıyla uyanıyorduk. Bir gece Mickey, ranzanın üst katında bana eşlik etti. Boynumun etrafında kıpırdandığını hissedince hamamböceği zannedip elimle ittim. Mickey olduğunu fark eder etmez, ona karşı tek silahımızı, süpürgeyi istedim. Belli ki fare kapanları çok pahalıydı, onları yok etmenin imkânı yoktu.

Mickey'nin tek iyi tarafı, etrafta başka fare olmadığından emin olmamızı sağlamasıydı. Fareler asla yemeklerini bölüşmezlerdi çünkü.

Mickey'le günlük mücadelemiz, hakkından gelmek için bütün iğreti önlemlerimiz, aslında sistemin bütünüyle mücadelenin bir parçasıydı. Bazen, hayal âleminde gezinirken, geceleri bu yaratıkları püskürtmek için kurduğumuz barikatların o büyük düşmana karşı kurulduğunu düşünürdüm. Hapishanenin dört bir yanında, siyasi inançlarına bağlı yüzlerce kadın devrimci bir uyumla hareket ediyorlardı.

O ilk gece, kız kardeşimin yardımıyla kapının altını tıkadıktan az sonra gardiyan, "Kilit zamanı kızlar. Hücrelerinize girin," diye seslendi. Kadınlar ağır, demir kapılarını kapatırken metalik çarpma sesleri yedinci katın bütün koridorlarından yükseliyordu. Aynı seslerin hapishanenin bütün koridorlarını çınlattığını uzaktan uzağa duyuyordum. 4B'deyken bütün bu kargaşanın ne olduğunu hiç anlayamazdım. İlk duyduğumda isyan çıktı sanmıştım.

Gardiyan sayım için geldi ve saat dokuzda koridorun ve hücrelerin ışıkları ana şalterden kapatıldı. Karanlıkta, hoş bir gece ayini başladı. Biri, diğerine adıyla seslenerek iyi geceler diliyor, diğeri de sesin kime ait olduğunu tahmin edip karşılık veriyordu. Benim koridorumdan "İyi geceler Angela!" sesi yükseldi, ama henüz değil seslerini tanımak, kimsenin adını öğrenememiştim. Bu ayine yabancıydım, ıssız, mesnetsiz, ama enerjik bir "iyi geceler" yanıtı verdim. Sesim başka "iyi geceler" seslerini teşvik etti, yalnızca benim koridorumdan değil başka koridorlardan da sesleniyorlardı. Eminim daha önce böyle uzun uzadıya iyi geceler dilenmemiştir. Gardiyanlar da müdahale etmediler, oysa hapishanenin çoktan sessizliğe gömülmesi gerekiyordu.

Hapishanede hayat, tepedekilerin işgüzar prensiplerine uyacak şekilde düzenlenmişti. Tutuklular acınası durumlarını çok fazla düşünemesinler diye türlü aktivite icat edilmişti. Esas olan, günü boş aktivitelerle doldurup dikkatleri başka yöne çekmekti.

Sonuç olarak bir sürü kurum, tutukluların enerjilerini sömürmek için elbirliğiyle çalışıyordu. Kantin, hapishanede hayatını sürdürebilmenin en önemli unsurlarından biriydi kuşkusuz. Haftanın üç günü duruşmayı bekleyen kadınlar bu küçük dükkânı ziyaret eder, hayatlarını bir nebze olsun dayanılır kılacak ufak tefek şeyler alırdı. Pazartesi ve Çarşamba günleri en fazla üç dolarlık alışveriş yapabiliyorduk, ama cumaları bir dolar daha harcama iznimiz vardı. Satın almak için can atılan mallar sigara, kozmetik ürünleri, basit yazma gereçleri, kurşunkalem (tükenmez satılmıyordu), çizgili bloknot, pul, dantel, örgü malzemelerinden ve kurabiye, şekerleme, hazır kahve, sıcak çikolata gibi atıştırmalıklardan ibaretti. Eğer hamile değilseniz, gerçek sütü ancak kantinde bulabilirdiniz.

Kantinin hayati öneminin sebebi resmi kontrol ve otoritenin temel dayanaklarından yoksun oluştu. Hapishanede hiçbir şey karşılıksız değildi, ihtiyaçların karşılanması süreci pek işlemezdi. En temel ihtiyaçlarınız bile karşılanmayabilirdi. Daima yerine getirilmesi gereken şartlar vardı. Eğer bir gardiyanı kışkırtıp hücrenizde kilitli kalma cezası aldıysanız, kantin alışverişi hakkınızı kaybederdiniz. Sigaranız bitmişse geçmiş olsun, bir süre içemeyeceksiniz demekti. Kantin alışverişi hakkının geri alınması epey olumsuz bir uyarıydı.

Zaman geçirmenin diğer bir yöntemi de pazar sabahları gerçekleştirilen ayindi. Sırf merakımdan, ana binada kaldığım ilk pazar günü şapele gitmiştim. Ne kadar çok kadının ayine katıldığını görünce şaşırmıştım. Ama sonra bunun dindarlıkla bir ilgisi olmadığını, kadınların niyetinin başka olduğunu fark ettim. Şapel,

hapishanenin başka katlarında ve bölümlerinde kalan arkadaşlarını görüp iki çift laf edebilmelerine olanak sağlayan iki mekândan biriydi.

Diğer haftalık buluşma mekânı sinemaydı, tabii projektör bozulmadıysa. Beni pazar ayinine sürükleyen merakımı yenip, yavan Hollywood filmleri gösterimine hiç katılmadım neyse ki. Sinema eşcinsel çiftlerin de gözde buluşma mekânıydı elbette.

Okumayı sevenler için kütüphane tam bir kurtarıcıydı. Koleksiyonunun çoğunu macera, romans ve dümdüz kötü edebiyat eserleri oluştursa da duygusal kaçış yolları yaratıyordu. Tecritteki günlerimde, Margaret hapishane müdürünü kütüphaneyi kullanabilmem için ikna ettiğinde, kütüphanede yapayalnız vakit geçirme şansım olmuştu. Kısa sürede rafların altını üstüne getirmiş, biraz olsun ilgimi çeken ancak birkaç kitap bulabilmiştim: Edgar Snow'un Çin Devrimi hakkındaki kitabı, W.E.B. DuBois'nın özyaşamöyküsü ve pek tanınmayan bir yazarın şaşılacak derecede tarafsızca yazılmış komünizm hakkındaki kitabı.

Bu kitapların farkına vardığımda ister istemez oraya nasıl geldiklerini düşünmeye başladım. Sonra bir anda aklıma geliverdi: muhtemelen McCarthy döneminde Smith Yasası'na dayanarak işkence edilen komünist liderlerden birine, belki de Elizabeth Gurley Flynn'e ya da Claudia Jones'a ait olmalıydılar çünkü hapishanede kaldığım müddetçe bana gönderilen kitapları kütüphaneye bağışlamam gerektiğini söylemişlerdi. Eğitim merkezi dedikleri yerin durumunu düşününce, seve seve bağışlardım tabii. Bu kitapların sayfalarını çevirirken, bu ülkenin olağanüstü kahramanlarının, komünist kadın liderlerin, özellikle de Kara Komünist Claudia Jones'un izinde olduğum için gurur duyuyordum.

Kütüphanede olmayan bir kitabı yayınevinden isteyebiliyordunuz. Mümkün olduğunca çok kitap istemeye karar verdim, böylece

benden sonraki tutuklular kütüphanenin raflarındaki çerçöpten çok daha ilginç, uygun, ve ciddi edebiyat eserlerine ulaşabilecekti. Ama ne yazık ki, George Jackson'ın *Soledad Kardeşler* kitabından on kopya gelince, gardiyanlar ne yapmaya çalıştığımı anlayıp kitaplarımın daima benimle kalacağını, hangi hapishaneye gidersem gideyim kitaplarımın da benimle birlikte gönderileceğini sert bir dille bildirdiler.

Bunların dışındaki aktiviteler daha da fenaydı. Binanın çatısında kısa egzersiz saati vardı mesela. İtiraf etmeliyim ki, en çok bu etkinliği severdim, hava elverişli olduğunda hapishanenin tepesinde voleybol oynamayı iple çekerdim. Yine çatıdaki odalarda sanat, elişi, dans ve oyun (iskambil oyunları ya da Scrabble gibi) saatleri vardı. Duvarların ardında yapıp edebileceklerimiz bunlarla sınırlıydı işte. Yine de tutukluların ne kültürel ne de sosyal gelişimine faydası olan bu etkinliklerde bu kadar zaman harcanması akıl almazdı. Bu meşgalelerin asıl amacı itaat etmeyi ve boyun eğmeyi alttan alta teşvik etmekti.

Nezarethaneler ve hapishaneler bireyleri insanlıktan çıkarmak, onları bir hayvanat bahçesindeki, bekçilerine saygılı, birbirleri için tehlikeli deneklere dönüştürmek için tasarlanmıştır. Bunun üzerine tutuklu erkek ve kadınlar, türlü çeşitli savunma yöntemleri geliştirmişlerdir. Dolayısıyla, her nezarethanede ve hapishanede yaşamın iki katmanı vardır. İlk katman, yönetimdeki cezai hiyerarşinin uygun bulduğu adet ve davranışlardan oluşur. İkinci katman ise tutukluların geliştirdiği kültürdür, tutsakların ruhlarını ele geçirmeye yönelik açık ve gizli tehditlere karşı kendilerini savunmak amacıyla geliştirip tanımladığı kurallar ve davranış biçimleridir.

Basitçe bu kültüre direniş denebilir, ama çaresizce direniş. Bu yüzden, sisteme önemsenecek bir zarar veremez. Bütün unsurları hapishane düzeninin öylece sürüp gideceği varsayımına dayanır.

Tam olarak bu sebeple, sistem de bu direnişi görmezden gelir. Hatta zaman zaman tutuklulara ait bu alt kültürün el altından teşvik edildiği de görülmüştür. Tutukevindeki kadınların kendilerine özel bir alan gibi gördüğü sosyal bölümlerin sayısız detayı beni hep hayrete düşürmüştü. Bu kültür gardiyanları hor görerek dışlıyordu. Bazen kapıların önünde saf saf gezinir ve tamamen kaybolmuş gibi hissederdim. Ana binadaki ikinci günümde başıma şöyle bir şey geldi: Kız kardeşlerimden biri "Büyükbabam hakkında ne düşünüyorsun? Seni bu sabah görmüş, öyle söyledi," dedi. Soruyu yanlış anladığımdan emindim. Ama ısrarla tekrar sorduğunda herhalde bir karışıklık olduğunu, büyükbabasını tanımadığımı söyledim. Üstelik o gün görüş günü de değildi, kimseyi görmemiştim. Meğer bu bir şakaymış. Bilmediğim bir diyardaydım ve dillerini bilmiyordum. "Büyükbaba" denilenin, o gün hücremi ziyarete gelen başka bir kadın olduğunu sonradan öğrendim. Soruları yanıtlamakta pek istekli değildi, ben de olan biteni bana açıklayabilecek birini buluncaya dek merak içinde beklemeyi seçtim.

Birkaç hücre yanımda kalan kadın bana sistemi bütün detaylarıyla açıkladı, kadınlar hapishane arkadaşlarını nüfuslarına geçirip akraba bile olabiliyorlarmış. Şaşkına döndüm, bu yöntemle hapishane nüfusunun büyük çoğunluğu arasında kuşaklar boyu sürecek aile bağları kurulması beni çok etkiledi, anneler/karılar, babalar/kocalar, kızlar ve oğullar, hatta halalar, amcalar, büyükanneler ve büyükbabalar... Aile kurumu yalnızca bir numaradan ibaret olmaktan korunmayı sağlıyordu.

Kaçış ve fantezi barındırsa da, aile kurumu bazı acil sorunları çözüyordu. Ailevi görev ve sorumluluklar, paylaşmanın kurumsallaşması için bir yöntemdi. Ebeveynler çocuklarının, özellikle yaşça küçük olanların, kantinden satın alamadığı "lüks şeyleri" temin ederlerdi.

Tıpkı dışarıdaki evlatlık müessesesi gibi, bazı oğullar ve kızlar gizli dürtülere sahiplerdi ya da zamanla geliştirmişlerdi. Çoğu belli başlı ailelere dâhil olmayı seçerlerdi, çünkü o ailelerin maddi imkânları daha iyiydi.

Bu aile düzeninde beni en çok etkileyen şey, temelindeki eşcinsellikti. Bu icat edilmiş akrabalık yapısında çok fazla eşcinsel ilişki olmasına rağmen, yine de heteroseksüel kadınlara kapalı bir yapı değildi. Heteroseksüel kızlar ve kocalar, hatta anneler de vardı.

Bir gün pat diye, beni annesi olarak göreceğini söyleyen on altı yaşındaki bir kadını şefkatle hatırlıyorum. Hesabında yeteri kadar para olmadığında onun (ve diğerleri) için kantin alışverişi yapardım, ama o pek bir şey istemezdi. Sessizdi, ciddiydi ve Siyahî Özgürlük Hareketi'yle çok ilgiliydi. Ona karşı yükümlülüklerim, hareketle ilgili tartışmalar yürütmekten ibaretti yalnızca. Benim katımdaki başka bir koridorda "yetişkinlerle" birlikte kalıyor, gardiyanlardan hücremi ziyaret etmek için izin almayı sakin bir inatla daima başarıyordu.

Tutukluların çoğu rastlantı sonucu da olsa bir şekilde bu aile yapısına dâhil olduklarına göre, hapishanede hatırı sayılır bir lezbiyen nüfusu olmalıydı. Tek bir cinsin hâkimiyetindeki herhangi bir mekânda eşcinselliğin yaygın olarak görüldüğünü tutuklanmadan önce de biliyordum. Yine de bunun hapishane hayatında bu kadar kökleşmiş olmasına tanıklık etmeye hazır değildim. Kadınlar erkek ve dişi rollerini paylaşmışlardı. Yedinci katta geçirdiğim altı hafta boyunca, herhangi bir kadına eril bir zamirle hitap etmedim, oysa bazıları mecburi elbiseleri giymediklerinde kadın gibi görünmüyorlardı.

Çoğu -hem erkek hem de kadın rollerindekiler- eşcinselliği hapishanede geçen günlerine biraz heyecan katacak, etraflarındaki sefaleti ve yozlaşmayı unutturacak bir yol olarak görüyordu.

Sokaklara dönünce erkeklerine koşacak, hapishanedeki karılarını ya da kocalarını unutuvereceklerdi.

Aile düzeninin önemli bir kısmı da evliliklerdi. Bazıları hiçbir detay atlanmadan gerçekleşirdi, davetiyeler, biçimsel bir tören, ve "vaiz" rolü oynayan biri... "Gelin" tıpkı gerçek bir düğüne hazırlanır gibi bu törene hazırlanırdı.

Bütün bu evlilikler, baş başa kalınabilecek yer arayışları, bir kadının diğerinin peşine düştüğü planlar, anlaşmazlıklar ve kıskançlıklarla eşcinsellik tutukevindeki hayatın merkezine oturmuştu. Kuşkusuz, hapishane hayatının sıkıntılarını azaltmanın da bir yoluydu bu, ama tutukevinin kötü taraflarının öylece sürüp gitmesine hizmet ettiği de yadsınamazdı. "Eşcinsel Hayatı" saplantılı ve tüketiciydi; kadınların bireysel hoşnutsuzluklarının bulundukları koşullar içinde siyasi hoşnutsuzluğa dönüşmesini engelliyordu, çünkü eşcinsel fanteziler kaçış için en kolay ve çekici yoldu.

Psikiyatri bloğunun yer aldığı dördüncü kattaki koridorlardan biri, eroin bağımlısı kadınlara ayrılmıştı. Asansöre gidip gelirken bakışlarını yakaladığımda, fiziksel çöküntüleri beni çok sarsmıştı. Vücutları tıpkı cüzamlılar gibi yarayla kaplıydı. Bunlar kirli iğnelerin sebep olduğu apselerdi. Bazılarının kollarında ve bacaklarında iğne izleri vardı, kimisi de kol ve bacak damarları iflas ettiği için boyun damarlarından enjeksiyon yapıyordu.

Bütün bunların en fenası çocuk yaştaki bağımlılardı, pek çoğu polise söylediklerinin aksine on dört bile yoktu. Ayrıca tekrar sokaklara döndüklerinde eroinden uzak durmak gibi bir niyetleri de yoktu. Hapishanedeyken eroinin en iğrenç etkilerini görüp de bu maceraya son vermeyi düşünmemelerini aklım almıyordu. Bu macera genellikle bağımlılıkla sonuçlanıyordu.

Bazen müptelalar hücrelerinde yalnız bırakılır ve krizleri kendi kendilerine atlatmaları beklenirdi. Gece boyunca acı içinde kıvra-

narak feryat etseler de hiçbir gardiyan onlara yardım etmezdi. Bir gece, bir deri bir kemik kalmış bir kadını tam karşımdaki hücreye yerleştirdiler. Kapıların kilitlenme saati geldiğinde, iki büklüm olmuş, suratı acı içinde buruşmuştu. Acilen tıbbi müdahaleye ihtiyacı vardı ama ortalıkta doktor filan yoktu. Koridordaki kadınlar anlatmaya başladılar, daha önce aynı durumdaki başka kadınlar da gelmiş, krizi atlatmaları için hücreye kapatılmış ve o hücrede ölmüşler. Tıbbi yardım yapılmadıkça kapıların kilitlenmesine engel olmaya karar verdik. Biz böyle bir karar alır almaz doktor geldi ve kadıncağızı hastaneye götürdüler.

Hasta kız kardeşlerimize tıbbi yardım sağlamak için böyle müdahalelerde bulunmak zorunda kaldığımız başka olaylar da oldu. En kötüsü bizim koridorumuzda kalan bir kadının başına geldi. Bir hafta sonu aniden göğüs ağrılarından yakınmaya başladı. Pazartesi sabahı vizite saatinde yaşlıca, beyaz doktora görünmüş, doktor da hastalığının psikosomatik olduğunu, bütün gün hiçbir şey yapmadan boş boş oturmaktan kaynaklandığını söylemişti. Doktorun tavsiyesi bir "iş bulması" yönündeydi. (Eğer bu kadının durumunda olduğu gibi mahkemeye çıkarılmayı bekliyorsanız, tutuklulara ödenen saati beş ya da on sentlik ücreti bile alamazdınız.)

Takip eden günlerde kadının ağrıları gittikçe arttı, biz de gardiyanları gerekli tıbbi müdahalenin yapılmasına mecbur etmek için hep birlikte onlara gözdağı vermeye karar verdik. Uzman bir doktor kadını muayene edene kadar, hücrelerimizin kapısının kilitlenmesine izin vermeyecektik. O gece, kadını hücreye geri getirmediler; sonra öğrendik ki kadının göğüslerinde ur varmış, testler için ve urun habis çıkması halinde göğsünün alınması ihtimali yüzünden, acilen hastaneye sevk edilmiş.

Tutukluların sağlığına hiç değer verilmediği, hapishanedeki gündelik düzende bile belli olurdu. Kantin alışverişi yapabildiğimiz

üç günde hamileler paralarını denkleştirip süt alamazlarsa, öğünlerde verilen azıcık sütle idare etmek zorundaydılar. Gözlerimde bir sorun ortaya çıkınca (mahkeme kararıyla dışarıdan bir doktorun beni muayene etmesine izin verilmişti) süt de içeren özel bir diyet uygulamam gerekti. Ama çoğu kez, kendi sütümü gizlice hamile kadınlardan birine veriyordum.

İlk iki hafta geçmek bilmedi, işkence gibiydi. Çok uzun süredir hapiste olduğum hissine kapılmıştım. Fakat, hapishane kendi düzenini merhametsizce dayatınca, günler birbiri ardına fark ettirmeden akıp gitmeye başladı, sanki üç günle üç hafta arasında hiçbir fark yok gibiydi.

Her sabah altıda loş ışıklar yanar ve hücre kapılarının kilitleri kahvaltı için açılırdı. Tekrar kilitlenme saati sekizdi, tutukluların ve çatal-kaşıkların sayımı bitip de tek bir tutuklunun ya da kaşığın bile noksan olmadığından emin olunana dek sürerdi bu. Temizlik, doktor ziyaretleri, posta dağıtımı ve kantin alışverişi pazartesi, çarşamba ve cuma günleri yapılırdı. Sonra öğle yemeği ve yine çatal-kaşık sayımı ardından, saat üçte yine kilitlenme ve tutuklu sayımı. Hangi gün olduğuna bağlı olarak öğleden sonraları çatıdaki egzersizlere, kütüphaneye ya da arada bir sinemaya ayrılırdı. Akşam yemeği, çatal-kaşık sayımı, ziyaretler, sekizde yeniden kilitlenme ve tutuklu sayımı, sonra da dokuzda ışıklar sönerdi.

Şanslıydım ki Margaret neredeyse her gün ziyaretime geliyordu. John da elinden geldiğince sık gelmeye çalışıyordu. Ayrıca hapishane koşullarıyla ilgili davalarda Margaret'le birlikte çalışan avukatlar da arada bir ziyaret ediyorlardı. Bunlar Siyahî Avukatlar Ulusal Birliği'nin başkanı Haywood Burns ve üyeleri Harold Washington ve Napoleon Williams'tı. Hapishane davasındaki gelişmeleri ve geri iade edilmemem için sürdürülen yasal mücadeleyi konuşurduk. John ve Margaret New York mahkemesinin

beni Kaliforniya'ya iade etme kararını bir üst mahkemeye hatta Yargıtay'a taşımak için hazırlanıyorlardı.

Ailelerinin ve arkadaşlarının yolunu gözleyenler, akşam yemeğinden sonra gardiyanların ziyaret kâğıtlarını parmaklıkların ardında bekleyen kalabalığa dağıtmaya başlamasını dört gözle beklerdi. Akşam ziyaretleri asla yirmi dakikadan fazla sürmezdi, buna rağmen günlerin tekdüzeliğini kırmaya yeterdi.

Avukatlarım hapishane yöneticilerini her akşam ziyaretçilerimle görüştürülmem için ikna ettikten sonra, tecritten çıkar çıkmaz, neredeyse her akşam birileriyle görüşüyordum. Kardeşim Fania, Franklin ve Kendra Alexander, Bettina Aptheker ve diğer arkadaş ve yoldaşlarım, yolları şehre her düştüğünde ziyaretime geliyorlardı. Görüşme başladıktan tam yirmi dakika sonra yüksek sesli "zaman doldu" uyarısını her an duyabileceğim endişesiyle tetikte bekliyordum. Oysa, ciddi bir görüşmenin girizgâhı bile zaten bu kadar sürüyordu.

Charlene Mitchell'in ziyaretlerini hep dört gözle beklerdim. Yakın arkadaşımdı, aynı zamanda Komünist Parti'nin Siyasi Komite üyesiydi. 1968'deki başkanlık seçimlerinde, bizim partinin başkan adayıydı. Partiye katılma kararımda Charlene'in etkisi çok büyüktü ve onunla arkadaşlığım boyunca nasıl komünist olunacağına dair ondan çok şey öğrenmiştim. FBI takibi başlayınca, bir an bile tereddüt etmeden beni kurtarmak için kendi hayatını tehlikeye atmıştı. Onunla arızalı telefonlar vasıtasıyla konuşmaya çalışmak moral bozucuydu, bizi ayıran cam paneli ve duvarı düşündükçe üzülürdüm. Ona yalnızca sarılabilmek, hatta sırf elini sıkabilmek bile ne çok şey ifade ediyordu.

Bir akşam, Komünist Parti'nin genel başkanı Henry Winston beni ziyarete gelince çok heyecanlandım. Yoldaşlar ona sevgi dolu bir ifadeyle Winnie derdi. Mississippi'de doğmuş, hem siyahî hem

de komünist olduğu için kırkların ve ellilerin hırçın komünizm karşıtı hareketinin hedefi olmuştu. Neredeyse on yıl hapiste yatmış, bu sırada tedavi edilmeyen beyin tümörü yüzünden kör olmuştu. Ziyaretinden önce onunla hiç karşılaşmamıştım. Kirli panelin diğer tarafından beni nazik bir sesle selamladı, beni şahin gözlü birinden çok daha büyük bir kavrama kabiliyetiyle görebildiğini hissettim. Sağlık durumumu, yemeklerin iyi olup olmadığını, memurların bana nasıl davrandıklarını sordu. Partinin özgürlük mücadelemde sonuna kadar yanımda olduğunu, kendisinin de zaferi garantilemek için elinden geleni yapacağını söyledi.

Hep ailemi düşünüyordum. Birmingham'daki annemin bütün bu çileye nasıl dayandığını düşünmediğim tek bir gün yoktu. Onu görmeyi çok istiyordum, yine de Margaret'ten annemi New York'a gelmesi için teşvik etmemesini istedim. Çok hassastı, kızını böyle iğrenç, farelerin cirit attığı bir yerde, parmaklıklar ardında görmeye dayanamayacağından korkuyordum. Onu küçücük, kirli pencere ve telefon vasıtasıyla yapılan yirmi dakikalık bir görüşmenin yaratacağı hayal kırıklığına maruz bırakmak hiç içime sinmiyordu.

Annem, koşullar ne olursa olsun beni görmeye kararlıydı. New York'a geleceğini söylediğinde, sosyal hizmet uzmanının odasında "özel görüşme" ayarlayabilmek için Margaret günlerce uğraştı. En sonunda görevlilere annemin ayağını kırdığını ve ziyaret süresince ayakta dikilemeyeceğini söyledi de, özel görüşmeye izin verdiler.

Deneyimlerim her şeyden kuşku duymayı öğretmişti. Annem gelene dek, hapishanenin içine girmesine izin vereceklerine pek inanmadım. O sabah, koltuk değnekleri yardımıyla yürüyerek geldi, ayağı hâlâ alçıdaydı. Bana sarıldığında bütün vücudunun gerildiğini hissettim ve onun iyiliği için özellikle neşeli görünmeye çalıştım. Zayıflığımı saklama çabasıyla, hapishanenin verdiği dört elbiseden en bol olanını giymiştim. Normal şartlarda bile birkaç

kilo versem endişelenirdi; açlık grevinde yedi kilo vermiştim. Morali yüksekmiş gibi görünmeye çabalıyordu, ama alnındaki kırışıklılar huzursuzluğunu ele veriyordu. Aile meselelerini konuştuk; babam hâlâ evdeydi; Benny, karısı Sylvia ve henüz görmediğim çocuklarından ve birkaç aylık hamile Fania'dan bahsettik. O söylemese bile babamın bu duruma pek katlanamadığını anladım ve zamanla her şeyin hallolacağını, merak edilecek bir şey olmadığını babama söylemesini istedim. Buna benzer iyimser şeyler söylediğimde aklına Kaliforniya'daki gaz odalarının geldiğine emindim. Bu yüzden bıkmadan usanmadan yakında özgür olacağıma, dışarıda onun yanında olacağıma yürekten inandığımı söyleyip durdum.

Angela Davis'e Özgürlük hareketinin New York Komitesi, etkinliklerine annemi de davet etmişti. Bu kadar çok insanın benim için endişelendiğini görmek onu yüreklendirecekti. Anlayışlı memurlardan bazıları, onun şerefine düzenlenen karşılama törenine katılmışlardı. Bu özellikle önemliydi, çünkü bana gardiyanlık etmekle görevli olanların bile baskıya karşı bu kitlesel harekete katılmak istediklerini görmüştü.

Bu resmî izinli ziyaretlere ek olarak, pek çok "sokak ziyareti" de gerçekleşiyordu. Yasal olmadığı halde tutuklular arasında yerleşmiş bir gelenekti bu. Arkadaşlar aşağıdaki sokaktan hapishanenin pencerelerine doğru bağırırdı. Bir gece kapılar kilitlendikten sonra, Angela Davis'e Özgürlük için Harlemli Siyahî Kadınlar hareketinden birkaç kadın, Greenwich Caddesi'nde toplanarak planladıkları eylemleri bana bildirdiler. Bir polis memurunun içlerinden birinin üstüne yürüyüp uyardığını fark ettim; kadın bana seslenmeye devam edince de onu kolundan tutup sürükledi.

Ana binaya tam olarak yerleştiğimde, ister istemez hapishanede müşterek siyasi eylemler örgütleme ihtimalini düşünmeye başladım. Çoğu insan nezarethane ve hapishanenin birbirinden

tamamen farklı iki kurum olduğundan habersizdi. Hapishanedeki kadınlar çoktan hüküm giymişti. Nezarethaneler ise duruşma öncesi hapis içindi, tutuklular suçlu bulunana ya da suçsuzluğu ispatlanana kadar orada tutulurdu. Hapishane nüfusunun yarısından çoğu henüz hüküm giymemişti, yine de hücrelerde tutuluyorlardı. Kefalet sistemi doğal olarak durumu iyi olanın tarafında olduğundan, nezarethanelerde çoğunlukla yoksul, kefalet ödemeye durumu olmayanlar kalırdı. Tutukluyu herhangi bir kefalete gerek duymadan kendi taahhüdüne dayanarak serbest bırakan O.R. programı, ırkçı bir tavırla uygulanıyordu. Tutukevindeki kadınların neredeyse yüzde doksan beşi ya siyahî ya da Porto Rikoluydu.

Nezarethanedeki tutukluların en büyük derdi nasıl kefaletle serbest kalabilecekleriydi. Buradaki siyasi mesele, zanlı kadın ve erkeklerin masumiyet karinesinden eşit şekilde faydalanarak, suçları ispatlanana kadar özgür olmalarını sağlamaktı. Tutukevindeki kadınların bu mesele etrafında örgütlenebileceğini düşünüyordum, zaten sonrasında yaptığımız da buydu.

İlk başta, gardiyanlar kendi güvenliğim için hücrede tutulduğumu söylemişlerdi. Koridordaki kadınların komünist görüşlerim sebebiyle bana düşmanca davranabileceğini düşünüyorlardı. Bu tabii ki yalandı. Kadınlar ilk andan itibaren bana misafirperver davrandılar, sevgi dolu ve şefkatliydiler. Buna en iyi örnek, altıncı kattaki kadınların hücremin önünden sloganlarla yürüyerek geçmesi ve benimle dayanışma için hapishanede yayılmaya başlayan açlık grevleriydi. Orada kaldığım sürece kız kardeşlerimden sayısız destek notu aldım. (Tutuklular arasında yazılı iletişim yasaktı, bu notlara "uçurtma" diyorduk çünkü içeriğini gizlemek için kâğıtları uçurtma gibi katlıyorduk.)

Yedinci kata geleli birkaç gün bile olmamıştı ki, kadınlar tamamen kendi istekleriyle, harekete dair konuşmak istediler. Onları

ne zorlamış ne de teşvik etmiştim. Irkçılık hakkında konuştuk, bunun yalnızca siyahî insanları değersiz göstermeye yönelik bir eğilim olmadığından bahsettik. Irkçılık öncelikle zenginlerin kârlarını artırmak için kullandıkları bir silahtı, siyahî çalışanlara daha az ücret ödüyorlardı. Beyaz işçilerin ırkçılık denince kafalarının karıştığını, patronun sömürüsüne maruz kaldıklarını unutarak öfkelerini siyahî insanlara yönelttiklerini konuştuk. Hem koridorda hem de dinlenme odasında defalarca komünizmi tartıştık. Kadınlar 1969'daki Küba seyahati deneyimlerimi dinlemeye can atıyorlardı. O seyahatte sosyalizmin nasıl ırkçılığın kökünü kurutabileceğini gözlerimle görmüştüm.

Bir akşam, kapılar kilitlendikten sonra, sessizliğin içinden bir soru yükseldi. Ödünç verdiğim bir kitabı okumakta olan kız kardeşim soruyordu.

"Angela, 'emperyalizm' ne demek?"

"Bir ülkenin iktidarındaki sınıfın başka bir ülkeyi işgal edip toprağını, kaynaklarını soyması ve halkını sömürmesi," diye bağırdım.

Başka bir ses, "Başka ülkelerdeki insanların da siyahîlerin burada gördüğü muameleyi görmesi mi yani?" diye sordu.

Bu sorun hücreler, hatta koridorlar arası derin bir tartışmayı körükledi.

On kopya *Soledad Kardeşler* ve George'un hapishaneden gönderdiği mektuplar kütüphanede bana ayrılan kutudaydı, onları hücreme getirmeme izin yoktu. Ama bazı iyi niyetli gardiyanlar birkaç kitabı el altından bana vermekte bir beis görmemişti. Bu kitaplar hapishanedeki kaçak malların en kıymetlileriydi kuşkusuz. Herkes okumak istiyordu. George'a yazıp kitabının hapishanede nasıl rağbet gördüğünü anlattığımda, kadınların kitaptaki siyasi değerlendirmelerini okuyarak hareketle ilişki kurmaları onu

çok sevindirmişti. Ama onu rahatsız eden bir soru vardı: ilk zamanlarda yazdığı mektuplarda siyahî kadınlara dair düşüncelerine verilen tepkiler nasıldı? Eskiden siyahî kadınların mücadelede erkekleri caydırıcı bir rol oynadıklarını düşünürdü. Sonradan bu genellemenin yanlış olduğunu anladı tabii, ama hapishanedeki kadınların bunu öğrenmelerinden çekiniyordu.

Eylemlerimizin aynen karşılık bulduğunu söylemeye bile gerek yok. Bir kız kardeşimiz ağır yaralandı. Harriet daha önce defalarca tutukevine girip çıkmıştı, hapishanenin kıyısını köşesini gardiyanlardan bile iyi biliyordu. Onunla tecritteyken tanıştım. Çamaşırhanede görevli olduğu için hapishanede gezinebiliyordu, hücreme girme izni olan tek tutukluydu. Kalemimin ucunu sivriltemediğimden şikâyet edince bana kaçak tükenmez kalem getirmişti.

Harriet, New York Panter 21'den Joan Bird ve Afeni Shakur tutukevinde bulundukları sırada onlarla tanışmıştı. Halkının özgürlüğü için mücadele eden bu hareketin bir parçası olmayı çok istiyordu. Sonra, ben yedinci kata taşınınca her gün çamaşır vazifesini bahane ederek hücreme gelmeye, bana "uçurtma" ve başka katlardan haberler getirmeye başladı.

Haftalar geçtikçe gardiyanlar, bizi bir arada tutan dayanışmanın farkına vararak üzerimizdeki baskıyı artırdılar, güvenlik önlemleri de daha sıkıydı. Harriet'a hücremden uzak durması emredilmişti, koridordaki diğer kadınların hücrelerine girmesi de yasaklanmıştı. Kattaki çamaşır görevlisini değiştirdiler.

Harriet o ana dek gardiyanlarla, hatta yüksek rütbelilerle bile iyi geçiniyordu. En kıskanılan işlerden birini yapıyordu çünkü on bir katlı hapishanenin her yerine özel izin almaksızın girip çıkabiliyordu. Bizim kata gelmesi yasaklanınca, bu "ayrıcalığı" yöneticilerin kafasına fırlattı. İşi bıraktı ve bu emri veren yöneticilerle yaptığı düşmanca konuşma dışında, ağzını bile açmadı. Çoğu kişi,

Harriet'ın neden böyle sert tepki verdiğini anlayamadı, onun tutukluluk koşulları göz önünde bulundurulduğunda tepkisi kesinlikle çok sertti. Bana bazı prensipleri olduğunu ve bunlardan asla taviz vermeyeceğini söyledi yalnızca.

Gerçek bir beraberlik geliştiriyorduk. Topluluğun beraberlik duygusunu güçlendirebilmek için kitaplardan ve tartışmalardan fazlasına ihtiyaç olduğunun farkındaydım. Bunu canlı tutmak için, kadınları koridorda benimle birlikte egzersiz yapmaya davet ettim. Egzersiz hapishanede hayatta kalabilmem için elzemdi. Bitap düşene dek egzersiz yapmazsam uykuya bile dalamıyordum.

Birkaç gün birlikte jimnastik yaptık, ardından basit karate hareketlerine başladık. Az biraz karate bilen bir kadın hareketleri göstermeye yardımcı oldu. Bunun peşi sıra, benim gardiyanlara meydan okumak için kadınlara karate öğrettiğim dedikoduları aldı yürüdü. Derslere son vermemiz emredilse de devam etmenin bir yolunu bulduk. Jimnastik bitince kadınlardan biri ana kapıda pusuya yatıyor, biz koridor boyunca tekmelerle, yumruklarla karate çalışmaya devam ediyorduk.

Tutukevindeki günlerimin sonuna yaklaşırken, New York'taki kadın gruplarından bazıları tutuklu kadınlara kefalet ücreti toplamaya başladı. Elli dolarlık kefaleti ödeyemediği için aylardır içeride tutulan bir sürü kadın vardı. Dışarıda bu işler sürerken, biz de içeride elimizden geleni yapıyorduk. Kefalet için toplanan paranın, Adli Yardım'ın sağladığı avukatlar gibi, yasal bir hizmete dönüşmesini istemiyorduk. Bulduğumuz çare basitti, kefaleti ödenecek kadınlar koridordaki diğer kadınlar tarafından seçilecekti. Seçilen kadının kefaleti ödenecekti ancak kefalet yardımına karşı bazı sorumlulukları olacaktı. Dışarı çıktığında yardım organizasyonu için çalışacak, para toplanmasına katkıda bulunacak, organizasyonun geliştirilmesi için elinden gelen siyasi katkıyı sağlayacaktı.

Soğuk bir Pazar öğleden sonrasında, Gereenwich Caddesi'nde kalabalık bir gösteri düzenlendi. Kefalet yardımı komisyonu ve Angela Davis'e Özgürlük Hareketi'nin New York komitesi başı çekiyordu. Kalabalık öyle coşkuluydu ki, biz de gücümüzün farkında olduğumuzu ifade etmek, onlara yanıt vermek istedik. Koridorda toplanıp sloganları kararlaştırdık, nasıl uyum içinde bağırabileceğimizi konuştuk, nihayetinde her birimiz kendi hücresine gidecek, farklı pencerelerden sesimizi duyurmaya çalışacaktık. Hapishanedeki kadınların böylesine gurur ve inançla ışıldayabileceğini hiç hayal etmemiştim.

Dışarıdan yükselen "Er ya da geç, Tutukevi sona erecek!", "Kız kardeşlerimize Özgürlük! Hepimize Özgürlük!" sloganları, dönemin gözde siyasi sloganlarıyla devam ediyordu. Bir süre sonra biz de slogan atmayı denedik. Aramızdaki kalın duvarlar birbirimizi duymamızı engelliyordu ama dışarıdakilerin pencerelerden yükselen sesleri duyması daha kolaydı. Pek uyum içinde bağırabildiğimiz söylenemezdi ama mesajımızı iletmiştik: "Soledad Kardeşlere Özgürlük!" "Ericka'ya Özgürlük!" "Bobby'ye Özgürlük!" "Jonathan Jackson çok yaşa!"

"Angela'ya Özgürlük" sloganı duyulmaya başladığında çok heyecanlandım, bu sloganın daha fazla bağırılmasının kız kardeşlerimle arama mesafe koyabileceğinden endişeleniyordum. Kattaki bana eşlik eden kadınların adlarını tek tek bağırdım: "Vernell'e Özgürlük! Helen'a Özgürlük! Amy'ye Özgürlük! Joann'a Özgürlük! Laura'ya Özgürlük! Minnie'ye Özgürlük!" Sonra bütün hafta kısık sesle dolaştım.

Gösteriler hızını aldığında gardiyanlardan biri koridor kapısının kilidini açarak bu gürültüyü kesmemiz için bağırdı.Reddettik. Şeflerinden birini gönderip gösterileri sonlandırmaya çabaladılar.

Hücreme girip yanıma yaklaşarak eğer sakinleşmezsek hepimize yaptırımlar uygulanacağını söyledi. Konuşma hararetlenmişti. Birbirimizin boğazına yapışmamız an meselesiydi. Yan koridordaki kadınların bağırışları yükselmeye başladı, bize katılmaya karar vermişlerdi belli ki. Bu şefin bizi boyun eğdirmeye gücü yetmezdi, her kelimesiyle savaşçı ruhumuz perçinleniyordu. Bizim azmimiz arttıkça onun güveni azalıyordu, sonunda teslim bayrağını çekip koridoru terk etti.

Dışarıda gösteriler devam ettikçe biz de slogan atmayı sürdürdük. Göstericiler dağıldığında bile bizim kat heyecanla titreşiyordu. Bürokrasi karşısında kendimizden emin bir tavır sergilediğimiz için gururluyduk. Tam da böyle bir havadayken, Washington'daki temyiz mahkemesinin başvurumuzu reddettiğini ve yakın zamanda Kaliforniya'ya iade edileceğimi öğrenmemiz büyük hayal kırıklığıydı. O gün pazardı, herhalde pazartesi ya da salı günü batı kıyısına götürülürüm diye düşündüm.

O gece, hâlâ gösterilerin heyecanı içindeyken hücrelerine kilitlenen kadınlar, birdenbire bana destek sloganları atmaya başladılar. "Güçlüyüz, birlikteyiz, Angela'yı vermeyiz!" Parmaklıkların arasından ayakkabılar uçuşuyor, sloganlar gittikçe daha güçlü bağırılıyordu. Gardiyan uysalca kadınları sakinleştirmeye çalışsa da bir işe yaramadı. Yetişkinlere ayrılmış koridorda kalan gür sesli kadınlardan birine sessiz olması söylenip de kadın itiraz edince, bütün kadınlar çığlık çığlığa ona destek olmaya çalıştı. Gardiyanlar kadına vurdu, elimizden gelenin yalnızca bağırmak olduğunu biliyorlardı. Onu 4A'dan sürükleyerek çıkarıp cezai tecrit odasına götürdüler. Ona yardım edemediğimiz için yıkılmıştık, tehditler savurarak hücrelerimizin parmaklıklarına var gücümüzle vuruyorduk.

Birisi, Greenwich Caddesi'nde durmuş hayretle bizim kattan atılan sloganlarla inleyen binaya bakan sevimli, beyaz çifti fark etti.

Onlara bağırarak, kız kardeşimizin şiddet gördüğünü ve muhtemelen işkence ile sorgulanacağını söyledik. O gece cesurduk. Avaz avaz bağırarak onu hücresinden alıp götüren gardiyan ve memurların isimlerini saydık. Çiftten, bağımsız basına ve sol örgütlere daha ciddi kısıtlamalar ve yaptırımlar beklediğimizi haber vermelerini istedik. (Sonradan öğrendim ki o çift bütün gece boyunca bize yardım edebilecek insanlarla temas kurmaya çalışmış.)

Aradan birkaç saat geçti, her şey olağandı. Eylemimiz yavaş yavaş, bizim kat tamamen sessizliğe bürünene dek sürmüştü. Tam uykuya dalacakken yüzüme tutulan keskin bir ışıkla kendime geldim. "Arkadaşça" davranan gardiyanlardan biri fenerini bana doğrultmuştu. Avukatımın aşağıda olduğunu söyledi. İade işlemleriyle ilgili bilgi vermesi için özel bir izinle onunla görüşebilecekmişim. Sabahın üçünde avukatla görüşmek tuhaftı, ama diğer yandan John bütün gün temyiz mahkemesinin kararını öğrenmek için Washington'daydı. Muhtemelen ancak dönmüştü ve sabah olmadan iade edileceğimi tahmin ediyordu.

Asansör zemin katta durduğunda bana oyun oynadıklarını anladım. Polise benzer sivil giyimli beyaz tipler, kabul odasının etrafında dikiliyorlardı. Beyaz müdür yardımcısı, en güzel pazar kıyafetleriyle, onlardan birkaçıyla konuşuyordu. Zaman zaman insan maskesi takan müdür vekili, asansörün kapısında bekliyordu. Herhalde bu operasyon onun sorumluluğundaydı.

Dan diye, çıplak arama için hazırlanmamı söyledi. Sinirlenerek reddettim. Dalga geçer gibi, avukatımın beni beklediğini hatırlattım, sonra da gidip görüş sıramı beklemek için banka oturdum.

Etrafımdaki hareketlilik birden hızlandı, fark etmemiş gibi yaptım. Müdür vekili bir kez daha, bu kez yanında müdür muaviniyle yaklaşarak çıplak arama için hazırlanmamı söyledi. Tekrar reddettim. İstesem de istemesem de aramanın yapılacağını söyledi,

gerekirse zor kullanacaklarını ima etmişti. Sonra ikisi birden dönüp gittiler, belli ki polis görünümlü tiplerle durumu tartışacaklardı. Birkaç kez geri geldiler, bazen yanlarında bana önceleri iyi davranan bir gardiyan da oluyordu; iyi polis, kötü polis oyunu.

Gerginlik giderek yükseliyordu. Sivil giyimli, daha önce gördüğüm iki memur sessizce odaya girdiler. Onları görünce kafam karıştı. Tutukevindeki memurların içinde saygı duyduğum az sayıda memurdan ikisiydi. Biri kütüphaneciydi, diğeri ise kabul bölümünde çalışıyor, ziyarete gelen avukatları kontrol ediyordu.

Pek bir şeye karışmıyor, öylece duruyorlardı. Tam onlara gecenin o vaktinde hapishanede ne işleri olduğunu soracaktım ki, bana yaklaşan gardiyan üniformalı iki adamın bakışlarını fark ettim. Tutukevinde ilk kez erkek gardiyan görüyordum. Hemen aklıma kız kardeşlerimin bu "son çare" gardiyanlarıyla ilgili söyledikleri geldi, bunlar isyan ekibiydi ve zor kullanmak gerektiğinde çağırılıyorlardı. Niçin orada bulunduklarını anlayınca sıçrayarak savunma pozisyonu aldım, kendimi korumaya hazırlandım. Biri kolumdan yakaladı. Ben de tekmeledim. Diğeri yardıma gelince, ikisi bir olup beni yere serdiler. Ayağa kalktığımda, sanki iki erkek gardiyanın beni zapt etmeye güçleri yetmeyecekmiş gibi, müdür vekili ve ona eşlik eden iki kadın harekete geçmişlerdi.

O anda, yanda öylece bekleyen iki memur daha fazla kayıtsız kalamayarak kavgaya dâhil oldular. Onların bu savaşa girmesi beni çok şaşırtmıştı, yani düşmanın yanında savaşmak istiyorlardı öyle mi? Ama, beni zapt etmeye çalışmayıp artık enikonu beni hırpalayan adamlara vurmaya başladıklarını görünce daha da şaşırdım.

İş meydan kavgasına dönmüştü. Kim kimin tarafında, hiç belli değildi. Bu karışıklıkta iki adam, beni kollarımdan tutarak yakaladılar. Kollarımı arkaya doğru büküp sırtıma dayadılar, bu pozisyondan kurtulmam imkânsızdı.

Yara bere içinde ve nefes nefeseydim, o kelepçeleri bileklerime geçirmelerini engellemek için hiçbir şey yapamıyordum. Haklarımın gasp edildiğinin farkındaydım, temyiz mahkemesinin kararını henüz avukatım bildirmeden beni zorla kaçırıyorlardı. Ama o anda elimden bir şey gelmiyordu, yalnızca dışarıdaki yoldaşlarımla tekrar iletişim sağlamayı bekleyecektim.

Ellerim ters kelepçelenmiş vaziyette, itilip katılarak yandaki bir odaya götürüldüm. Üzerimdeki kolsuz, pamuklu hapishane elbisesini ve çorapsız giydiğim bez ayakkabıları gören kütüphane memuru, dışarısı çok soğuk diye beni uyardı. Ben de "mahkeme giysilerimin" kabul masasında kaldığını söyledim.

Kabul bölümünde çalışan memur sivil kıyafetlerimi getirdi: lacivert etek, tutuklandığımda üzerimde olan gömlek, yün pantolon ve ince, süet ceket. Ama ellerim kelepçeliydi, giyinemiyordum. İki kadının yardımıyla bacaklarımı pantolonun paçalarından soktum, elbisenin altına giydim, ceketi de omzuma aldım.

Olanlara odaklanmaya çalışıyordum. Havaalanına mı götürülüyordum yoksa trenle mi iade edilecektim? Belki, birkaç ay önce Bobby Seale'i götürdükleri gibi arabayla götüreceklerdi beni de. Belirsizlik sinirlerimi yıpratıyordu.

Bir yanımda kabul bölümünde çalışan memur, diğer yanımda kütüphane memuru, ağır ağır tutukluların kapısından geçip Arnavut kaldırımı döşenmiş avluya çıktım. Öfkem bir anda, kız kardeşlerimi bu boktan yerde tutsak bırakmanın verdiği vicdan azabına dönüştü. Vernell... Düzmece cinayet suçundan aklanacak mıydı? Helen... Evine gidebilecek miydi? Amy... Öyle yaşlı, öyle tatlıydı ki... Ona ne olacaktı? Pat... Tutukevinin sırlarını ifşa edeceği kitabı yazabilecek miydi? Kefalet yardımı organizasyonu devam edecek miydi? Ya Harriet... Mücadeleye öylesine bağlıydı ki, onun direncini kırmaya çalışmaya devam edecekler miydi?

Polis minibüsü avluda bekliyordu, mahkemeye götürülürken de bu minibüse binmiştim. Pencerelerdeki ızgaralar yüzünden karanlığın içinde hiçbir şey seçemiyordum. Ama aniden, minibüs avlunun kapısından çıkarken, kulakları sağır eden destek sloganlarını duydum. Bu kadar çok insanın nasıl olup da o gece götürüleceğimi öğrendiğini hiç anlayamamıştım. Sonradan, Greenwich Caddesi'nde gördüğümüz o çiftin çağrısıyla orada toplandıklarını öğrendim.

Tombs'un devasa avlusunu aydınlatan tek bir ışık bile yoktu. Tek görebildiğim, orta yere park etmiş arabaların siluetleri ve arabalar arasında gidip gelen insanların gölgeleriydi. Savaş sonrası casusluk filmlerine benzeyen bir ortamdı. Bir düzine beyaz adam amblemsiz polis araçlarının başına üşüşmüş, gergin gergin fenerlerin cılız ışığında gerçekleşen bu yapmacık törenin bitmesini bekliyordu.

New York kelepçelerini çözdü, Kaliforniya kendi kelepçelerini bileklerime taktı.

New York belgeleri teslim etti, Kaliforniya onaylayıp teslim almadan önce fenerini kâğıtlara tutup gözden geçirdi.

New York kıyafetlerimi ve gri, kot bir çantaya konmuş ayakkabılarımı verdi; Kaliforniya, sanki kişisel eşyalarımı elde edince hayatımın kontrolünü de ele geçirecekmiş gibi bir tavırla teslim aldı.

O ana dek bana eşlik eden kütüphane memuru ve kabul memuru sessizce yanımda duruyordu. Sanki kendi kimlikleri yavaş yavaş yok oluyordu. Güçsüzlüklerine hayıflandıkları çok belliydi. "Umarım her şey yoluna girer," dedi biri. Sesi kendi sesi gibi değil de, ölmekte olan hastaya neşeli bir şeyler söylemek zorunda hisseden birinin sesi gibi çıkmıştı.

Bütün olup bitenler önceden çalışılmış, planlanmış gibiydi. New York sessizce minibüse doğru giderken, Kaliforniya aynı

ritimle, ağır ağır suçlu iade aracına yürüdü. Bu operasyonun el değmemiş mükemmelliği, iade edilmekten çok daha rahatsız ediciydi. Oyunlarını bozmak için bir şey yapmalıydım, herhangi bir şey. Hiç düşünmeden, aniden duruverdim. Benim itiraz hareketime yanıt olarak, eller kendiliğinden silahları kavradı.

"Bu kelepçeler çok sıkı, ayrıca ters kelepçelenmem için bir sebep yok. Eğer beni o araca bindirmek istiyorsanız, önce şu kelepçeleri değiştirin."

En azından ritimlerini bozmuştum. En azından onları şaşırtmıştım, akıl veren kimse olmayınca bir anlığına ne yapacaklarını bilememişlerdi. Ürkmüş görünen polis diğerlerine, amirinden aldığı emirleri yerine getiriyormuş gibi ters kelepçeyi çıkarıp önden kelepçelemelerini söyledi.

Başı sonu belli olmayan bu konvoy, ülkedeki çığırından çıkmış şiddetin simgesiydi adeta. Şehrin içinde hızlanıyor, sonra birdenbire duruyordu. Kimliği belirsiz polisler arabalardan iniyor, birbirlerine bir şeyler fısıldıyor, sonra arabaların kimi bir tarafa kimi öbür tarafa, yola devam ediyordu. Tünele girdiğimizde, bizim için kurdukları barikat açılana kadar konvoy durup bekledi.

Dişlerimin takırdadığını ve vücudumun titrediğini hissedene kadar havanın ne denli soğuk olduğunun farkında değildim. Sağımdaki adam yün eteğimi ve gömleğimi taşıyordu. Eteği ayaklarıma sarıp gömleği ellerime örtersem bir nebze olsun ısınırım diye düşündüm.

Eteğimi isteyince önce itiraz etmedi, ama kelepçeli ellerimle beceriksizce ayaklarıma sarmaya çalışırken bana doğru bir hamle yaptı, ona silah doğrultacağımı sanmıştı. Çıldırdığını düşündüm. Ancak bir kaçık bu incecik giysilerin altında silah sakladığını düşünebilirdi, üstelik tutukevinde hem FBI hem de gardiyanlar üstümü aramıştı. Sonradan, onun yerinde kim olsa aynını yapardı

diye düşündüm. Eteğimin uçlarını, gömleğimin dikişlerini deli gibi kontrol etmesine neden olan bu deliliğin sebebi, hizmet ettiği kurumdu.

Uzun zamandır yoldaydık; bir ara, acaba ülkeyi boydan boya böyle gezecek miyiz, dedim kendime. Sağımdaki adama nereye gittiğimizi sordum, biraz tereddütten sonra New Jersey'deki McGuire Hava Üssü'ne gittiğimizi söyledi. Silahlı ajanlar, polis ve iki eyaletin başsavcılıklarının yanı sıra askeriye de işin içindeydi demek ki.

Üsse girdik, sabahın erken saatlerinin karanlığına gömülmüş pistin çaprazında durduk. Uçak görünmüyordu, yalnızca pencerelerinden süzülen ışıkları seçebiliyordum. Bir hava muharebesi mi bekliyorlardı? Bu yüzden mi Hava Kuvvetleri'ni haberdar etmişlerdi? Kaliforniya'ya giderken savaş uçaklarının bana eşlik edeceği söylense pek de şaşırmazdım doğrusu.

Uçağa yaklaştıkça, eski tip kargo uçağının kuyruk kısmından inen merdivenin etrafında U şeklinde dizilmiş insanları gördüm. Silahlı ajanlardı. Tabancalar, tüfekler, otomatik silahlar.

Uçağa doğru yürürken sendelersem ne olacaktı? Hemen saldırıya geçerler ve vücudum kurşunlarla delik deşik olurdu. Operasyon gizlilikle, basına kapalı yürütüldüğünden, kaçmaya çalıştığımı söyleseler itiraz eden olmazdı.

Sakince ve kararlılıkla, ellerimdeki kelepçeye rağmen arabadan düzgünce indim. Uçağa doğru yürürken her adım için gayret sarf ediyordum. Tüfek namluları gittiğim yolu izliyordu.

Sivillerin ve üniformalıların çevrelediği seyyar merdivenin tepesinde bekleyen iki kadın vardı. Biri kısa boylu ve zayıftı, matlaşmış kahverengi saçları vardı. Keskin hatlı solgun yüzü, bir aceminin karasızlığını ele veriyordu. Yaşlıca kadın uzun boylu, gaddar görünüşlüydü. Saçı kuaförden yeni çıkmış gibiydi. Mükemmel bir

kadın polis olduğunu, işine sıkı sıkıya bağlı olduğunu bir bakışta söyleyebilirdim. Benim iade edilmemden sorumlu olduğu için memnun görünüyordu, bir olay olduğu takdirde etrafındaki silahlı adamlara talimatlar yağdıracaktı.

Yolculuk boyunca göz göre göre bana musallat oldu. Ne zaman pozisyonumu değiştirsem, oturduğu yerden kalkarak etrafımı kolaçan etti. Tuvalete gitmem gerektiğinde, daracık kabine benimle birlikte girmekte ısrar etti. İşerken gözlerini benden ayırmadı, ben de sormadan duramadım, "Klozetten akıp gideceğimi düşünmüyorsunuz herhalde?"

Tam anlamıyla Kaliforniya hükümetine uygun bir temsilciydi. Kaliforniya, iş isyanları bastırmaya geldiğinde, ülkedeki sözüm ona en yetkin eyalet olma ayrıcalığını taşıyordu. Kaliforniya kendi payına düşen kurbanlardan daha fazlasını talep ediyordu. Oradaki siyasi ilişkilerimin izini, katıldığım cenaze törenleriyle sürebiliyordum.

Bitmek bilmeyen uçuş esnasında, acaba ben de kurbanlardan biri mi olacağım, diye düşündüm. San Quentin'in korkunç hayaleti, hareketimize olan güvenimi yiyip bitiriyordu. San Francisco Koyu'nun tepesindeki bu kâbuslar kalesi, insanlıktan nasibini almamıştı. Aaron Henry'yi düşündüm, San Quentin'in ölüm odalarında gaza boğulan son kurbandı. İdam gününde annesi, idamı izleyebilmek için valiye yalvarmıştı. Ronald Reagan hiç merhamet göstermemiş, annesinin orada olduğunu bile Aaron'a haber vermemişti. Uçakta o kadını ve onunla aynı kaderi paylaşan siyahî anneleri düşündüm.

Ülkenin bir ucundan diğer ucuna gitmek on iki saat sürdü. Düşüncelerimin hayatımın bir ucundan diğer ucuna akıp gittiği on iki saat. Ailemi düşündüm. Anneme, babama, Reggie'ye, Benny'ye, Fania'ya ne olacaktı? Evimizde bir arada, güvende, korunaklı olduğumuz günler çok gerilerde kalmıştı.

Peki, gerçekten böyle zamanlarımız olmuş muydu? Bu uçaktaki adamlar hep etrafımızda değil miydi, gözlerinde nefretle, bakışlarını dikip hayatımızı mahvetmemişler miydi?

O kayada yuvam var,
görmüyor musun?...

BÖLÜM II

- KAYALAR -

Tepenin en üst noktasına kondurulmuş büyük beyaz ev, eski mahallemize pek uzak sayılmazdı, ama yürüme mesafesinde de değildi. Daha önceleri Sekizinci Cadde'deki sosyal konutlarda oturuyorduk. Hepsi birbirinin aynı kırmızı tuğlalı, küçük evleriyle kalabalık bir caddeydi. Nadiren, bu gecekonduların tuğlalarını çevreleyen betonların çatlağından bir parça yeşil görünürdü. Havasız ve topraksız, ne bir çiçek yetişirdi ne de meyve. Ama arkadaşlar vardı, tabii arkadaşlık da.

1948'de sosyal konutlardan Alabama Birmingham'a; ana caddedeki büyük, ahşap eve taşındık. Ailem hâlâ orada yaşıyor. Kuleleri, çepeçevre saran duvarları ve dökülmüş boyası sebebiyle evin perili olduğu söylenirdi. Arka tarafta el değmemiş ağaçlık bir alan vardı, incir ağaçları, böğürtlen çalıları, devasa kuşkirazı ağaçlarıyla kaplıydı. Evin bir yanında heybetli bir kara meşe vardı: Burası havadardı, betondan eser yoktu. Cadde bile turuncumsu, kırmızımsı, killi Alabama toprağından ibaretti. Mahalledeki en dikkat çeken ev bizimkiydi, hem mimarisi tuhaftı hem de civardaki evlerin aksine bu evde beyazlar yaşamıyordu. Mahalledeki ilk siyahî aile bizdik, beyazlar toplu istilanın öncü birliği olduğumuzu düşünüyorlardı.

Dört yaşındayken, caddedeki diğer insanların farklı olduğunun bilincindeydim, ama tuhaf mizaçlarının derilerinin renginden kaynaklandığına henüz akıl erdiremiyordum. Sosyal konutlardaki komşularımızdan farkları asık suratlı olmaları, daima bize uzak durup dik dik bakmaları, ve "İyi günler," dediğimizde cevap vermekten kaçınmalarıydı. Caddenin karşı sırasında oturan yaşlıca bir çift, Monteeler, gözlerini kan bürümüş bir halde daima verandada otururlardı.

Biz oraya taşınır taşınmaz beyazlar kafa kafaya verip aramıza sınır çekilmesine karar verdiler. Ana cadde sınır çizgisi olacaktı. "Kendi" tarafımızda yani çizginin doğusunda kaldığımız sürece

huzurumuzu bozmayacaklardı. Olur da onların tarafına geçersek bize savaş açacaklardı. Evimizdeki silahları saklamıştık ama daima tetikteydik.

Bu nefretin kıyısında günlük hayatımıza devam ediyorduk. Annem öğretmenlik görevinden izne ayrılmıştı, küçük erkek kardeşim Benny'ye bakıyor, kız kardeşim Fania'yı dünyaya getirmeyi bekliyordu. Babam her sabah beni yuvaya bıraktıktan sonra eski, turuncu minibüsüyle benzinciye giderdi. Yuva, doğumevinin hemen yanındaydı. O ahşap binada doğmuştum, bademciklerim de o binada alınmıştı. Beyazlar içindeki insanlar beni büyülerdi, yuvadan çok doğumevinde vakit geçirmeye çalışırdım. Bir doktor olmaya, hem de çocuk doktoru olmaya karar vermiştim.

Biz tepeye taşındıktan kısa bir süre sonra beyazlar mahalleyi terk etmeye, yerlerine siyahî aileler taşınmaya başladı. Eski evleri satın alıp yeniliyorlardı. Siyahî rahip ve karısı, Deyabertler, Monteeler'in bitişiğindeki evi satın alıp beyazların tarafına geçtiler.

1949 baharında bir akşamdı. Evimiz, o ana dek duyduğum en korkutucu gök gürültüsünden bin kat daha şiddetli bir patlama sesiyle sarsıldığında banyodaydım, ertesi günkü Pazar Okulu için ayakkabı bağcıklarımı yıkıyordum. İlaç şişeleri raflardan devrilip yere saçıldı. Yer ayağımın altından kayıyordu sanki, koşarak mutfağa gidip ödü kopan annemin kollarına attım kendimi.

Kızgın siyahî insanlar tepeye geldiler, "bizim" tarafımızda durup Deyabertler'in evinin enkazına bakıyorlardı. O gece boyunca ölümden, beyazların nefretinden, yine ölümden, beyazlardan, biraz daha ölümden bahsedip durdular. Hiçbiri korkudan bahsetmiyordu. Belli ki korku filan yoktu, çünkü siyahî aileler taşınmaya devam ettiler. Bombalamalar da olağan bir tepki halini almıştı, öyle ki bir süre sonra bizim mahalle Dinamit Tepesi olarak anılmaya başlandı.

Etrafımızdaki şiddet arttıkça annemin ve babamın ilk çocuklarına, yani bana, beyazların siyahîlerle savaşının olması gerektiği gibi anlatılmadığını öğretmekteki kararlılıkları da artıyordu. Diğer yandan, annem daima Tanrı'nın sevgi dolu olmamızı buyurduğunu söylerdi. Beyazların bize olan nefreti ne doğuştan geliyordu ne de ebediydi. Ne zaman çalan telefona yanıt verip, "Anne, beyaz bir kadın seninle konuşmak istiyor," diye onu çağırsam, bu sözcükleri, durumu tuhaf bularak ağır ağır söylediğimin farkındaydı. Ne zaman "beyaz kadın" ya da "beyaz adam" desem öfke sözcüklerime yapışırdı. Annem bu öfkeyi makul davranarak yok etmeye çalışırdı. Deneyimlerine dayanarak, ırklar arasındaki ilişkinin düzelmesi için çabalayan beyazlarla iletişim kurmaya çalışırdı. Alabama kırsalında büyüdüğü halde, üniversitede ırkçılık karşıtı hareketlere katılmıştı. Scottsboro Boys için gönüllü çalışmıştı ve bu mücadelede beyazlar da vardı, üstelik içlerinden bazıları komünistti. Siyasi faaliyetler sırasında, beyazların ten renklerini boş verip duruma insaniyetle tepki verebileceğini öğrenmişti. Nefret ve şaşkınlıkla dolu küçük kızına, beyazların göründükleri gibi olmadığını, içlerinde iyilik de olduğunu öğretmek için çok çalışmıştı. Çekmecelerde saklanan silahlara ya da kapımıza ağlayarak gelip yardım talep eden siyahî kadınlara kafa yormak yerine, uyumlu ve eşit bir gelecek hayal etmemi isterdi. Neden bahsettiğini hiç anlamıyordum.

Tepeye daha fazla siyahî aile taşınıp da kendi arkadaş grubum olduğunda, kendi benliğimizi savunma yolları geliştirdik. Silahımız sözcüklerdi. Bizim evin önündeki çimenlikte toplanır, arabalarıyla geçen beyazlara bildiğimiz en galiz lafları savururduk: "Çıtkırıldım." "Zırcahil." Sonra bize bakakalan yüzlerine karşı kahkahayı koyuverirdik. Bu eğlenceyi annemlerden gizlerdim. Onurumuzu korumanın, benim için ve ırkçılıkla tanışan diğerleri için ne denli önemli olduğunu anlayamazlardı.

En küçük yaşlarımızdan itibaren, biz çocuklar Marengo County'deki aile çiftliğine giderdik. Babamızın büyükannesi ve Henry amcamızın ailesi orada, babamın ve kardeşlerinin doğup büyüdüğü boyasız, yıkık dökük bir kulübede yaşıyordu. Köye ziyaret geçmişe yolculuk gibiydi, köklerimize dönüyorduk adeta.

Belki de eskiden yakınlarda bir konak vardı, bu kulübe de kölelerin kaldığı müştemilattı. Küçük ev; iki küçük yatak odası, arka tarafta mutfak ve biz çocukların yerdeki paletlerin üzerinde yan yana sıralanıp uyuduğumuz müşterek odadan ibaretti. Elektrik yoktu, uyuyana kadar gaz lambalarıyla idare ediyorduk. Su tesisatı da yoktu, suyu dışarıdaki kuyudan temin ediyorduk; banyo yapacaksak bahçedeki büyük metal küvetlerin yanında ateş yakıp suyu ısıtıyorduk. Evin dışındaki tuvalet küçükken beni korkuturdu, beyaz emaye kaba çişimi yapmasına yapardım ama büyük tuvalet için leş kokulu, kalasa açılmış delikten aşağı bakıp altınızda yüzen dışkıları görebileceğiniz yere girmektense çalıların arasına gitmeyi tercih ederdim.

Yemekler şahaneydi doğrusu; güneşin doğuşundan batışına dek çalıştığınız, yorgunluktan ancak ertesi günkü işler için güç toplamayı düşünebildiğiniz bu hayatın yegâne keyfinin yemek olduğunun o zamanlar farkında değildim. Çiftlikte yaşarken iş ve oyunun pek farkı yoktu, hem bu işlere alışkın olmadığım için bana oyun gibi gelirlerdi hem de her zaman çalışmak zorunda değildim. Tavukları beslerken birbirlerinin tepesine çıkarak yeme üşüşmeleri, sonra da hapır hupur yemeleri bana komik gelirdi. Yumurtaları toplarken, domuzlara yemek artıkları verirken, inekleri sağarken, atları yalağa götürürken hep eğlenirdim.

Köye gitmek, pamuk ve tütün tarlalarının uçsuz bucaksız yeşilliği benim için cennetti. Yalınayak tavukları kışkışlamaya, atlara eğersiz binmeye, sabahın erken saatlerinde inekleri otlatmaya ba-

yılırdım. İşler güçler dışındaki tek eğlencemiz yakınlardaki derede serin serin yüzmek ve tuhaf, sürüngen, sümüklü yaratıklarla kaplı bataklığı ziyaret etmekti.

Her pazar, yolun birkaç mil aşağısındaki küçük, ahşap kiliseden dönünce, kızarmış tavuk, odun sobasında pişirilip ev yapımı tereyağı sürülmüş çörekler, bezelye ve tarladan topladığımız tatlı patatesleri yer, ağıldaki ineklerden sağdığımız taze sütü içerdik.

Büyükannem öldüğünde on iki yaşındaydım. Bir süre bizimle birlikte Birmingham'da kalmıştı. Sonra kardeşler arasında bu iş sıraya bindi, güya siyahîlere sonsuz fırsatlar sunan batı kıyısına taşınan amca ve halalarımla kalmak için Kaliforniya'ya gitti. Cesedi Marengo County'ye geri getirilmişti, kutsanıp memleketi Linden'da gömülecekti. Daima kuvvetin, olgunluğun, bilgeliğin ve cefanın simgesi olan büyükannemin ölümü, benim için büyük bir darbe oldu.

Ondan, köleliğin ne demek olduğunu öğrenmiştik. Özgürlük Bildirgesi'nden birkaç yıl sonra doğmuştu, ailesi de onun gibi köleydi. Bunu asla unutmamamızı isterdi. Okulda Harriet Tubman ve Yeraltı Treni anlatıldığında aklıma ilk gelen büyükannem olurdu.

Ölümün mutlak son olduğunu kabullenmediğim için, ölümden sonra yaşama muğlâk bir inancım vardı. Bu yüzden cenazede çaresizce bağırıp çığırırken büyükannemin Harriet Tubman'ın yanına gittiğini, oradan huzur içinde dünyada olup bitenleri seyredeceğini düşünüyordum. Atalarımızın özgürlükleri için canla başla savaştıkları bu topraklara gömülecekti nasılsa.

Onu gömdükten sonra, köyün toprakları tanımlanamaz, büyüleyici bir boyut kazandı gözümde. Atalarımın tarihinin sahnesiydi bu topraklar. Büyükannem, ölümüyle daha da kahramanlaşmıştı. Gittiği yeni dünyada, onunla aramda tuhaf, biraz dinî, kopmaz bir bağ olduğunu hissediyordum.

Okula başlamadan önceki yazın birkaç haftasını, Margaret Burnham'ın ailesiyle birlikte New York'ta geçirdim. New York, Birmingham'la kıyaslandığında Camelot gibiydi. Kâh hayvanat bahçelerini, parkları, plajları gezerek; kâh Margaret, ablası Claudia ve onların siyahî, Porto Rikolu ve beyaz arkadaşlarıyla oynayarak çok hoş bir yaz geçirdim. Elizabeth halamla otobüs sürüp hemen şoför mahallinin arkasındaki muavin koltuğuna oturdum.

New York'ta geçirdiğim o yaz, kendi mahallemde maruz kaldığım ayrımcılığa hassasiyetimi artırdı. Birmingham'a döndüğümde otobüse ilk binişimde, yanımdaki yeniyetme kuzenim Snookie'den ayrılarak en sevdiğim yer olan şoför mahallinin arkasına geçmek için hareketlendim. İlk başta neşeli neşeli, arkadaki başka bir koltuğa geçmemiz için dil döktü. Ama orada oturmak istiyordum işte. Kalkmam gerektiğini söyleyince sebebini merak ettim. Nasıl açıklayacağını bilemiyordu. Sanırım beyazlar onun durumuna kıs kıs gülerken, siyahîler de seslerini çıkaramadıkları için utanıyorlardı. Kuzenim çılgına dönmüştü, bütün dikkatler üzerindeydi ve o ne yapacağını bilemiyordu. Çaresizce kulağıma otobüsün arka tarafında tuvalet olduğunu, eğer acele etmezsek altına kaçıracağını fısıldadı. Arka tarafa geçtiğimizde tuvalet filan yoktu tabii, hem kandırılarak yerimden edilmeme hem de kimi ya da neyi suçlayacağımı bilemememe öfkelenmiştim.

Çarşıda, babamın benzincisinin yakınlarında bir sinema vardı: Alabama. Bana New York'taki sinemaları hatırlatıyordu. Binanın ön cephesi gece-gündüz neon ışıklarıyla parıldardı. Lüks kırmızı halı ta kaldırıma kadar uzanırdı. Cumartesi ve pazarları, girişteki panoda en son çocuk filmlerinin ilanları olurdu. Biz önünden geçerken, sarışın çocuklar ciddi görünümlü anneleriyle birlikte, bilet gişesinin önünde bekleşiyor olurlardı. Alabama'ya giremezdik, bizim salonlarımız Carver ve Sekizinci Cadde'ydi, ve hamam

böceği istilası altındaki salonlarında seyredebileceklerimizin en iyisi *Tarzan*'ın yeniden gösterimleriydi. "Eğer New York'ta yaşasaydık..." Durmaksızın düşünüyordum. Yalnızca beyaz çocukların girebildiği Birmingham Panayır Alanı'ndaki parkın yanından geçerken, New York'taki Coney Island'da ne kadar eğlendiğimizi düşünüyordum. Bizim buralarda, çarşıda acıkırsak siyahîlerin mahallesine dönene kadar beklemek zorundaydık, çünkü çarşıdaki lokantalar ve büfeler yalnızca beyazlara hizmet verirdi. Oysa New York'ta, istediğimiz yerden sosisli alabiliyorduk. Birmingham'da su içmemiz ya da tuvalete gitmemiz gerekirse "Renkliler" tabelasını arardı gözlerimiz. Güneyde büyümüş akranlarımın çoğu, alfabeyi bile öğrenmeden "Renkliler" ve "Beyazlar" sözcüklerini okumayı öğrenmiştir.

Sonunda New York'u iki evrenin birleşimi olarak görmeye başladım. Siyahîlerin güneydeki ırkçılığın yaptırımlarından bir nebze kurtulabildiği bir yerdi. Fakat daha sonraki ziyaretlerimde, uyum içinde yaşayan ırklar fikrini zedeleyecek birkaç olay başıma geldi. Altı yaşından on yaşına kadar yazların bir kısmını New York'ta geçirdim. Annem lisansüstü diplomasını almak için yazları New York Üniversitesi'ne devam eder, biz çocuklarını da yanında götürürdü. Annemin arkadaş çevresinden bir çift ne yapıp ettilerse başlarını sokacak bir ev bulamamışlar, hem kendileri hem de arkadaşları umutsuzluğa kapılmışlardı. Bu meseleyle ilgili üstü kapalı konuşmalardan, zorluk yaşamalarının sebebini bulup çıkarmıştım: kadın siyahî erkek ise beyazdı.

Kuzeydeki sosyal uyum ve eşitlik efsanesine tamamen ters düşen başka bir duruma sekiz yaşındayken şahit oldum. McCarthy döneminin en azgın zamanlarıydı. Gizlenmeye mecbur edilen komünistlerden biri de James Jackson'dı, annem ve babam onu ailesiyle birlikte Birmingham'da yaşadığı zamanlardan beri

tanıyordu. O zamanlar ne olup bittiğine pek akıl erdiremedim, tek bildiğim polisin arkadaşım Harriet'ın babasının peşinde olduğuydu. Jacksonlar'ın çocuklarıyla vakit geçirirken peşimizdeki, pek de uzakta sayılamayacak adamı işaret ederlerdi. Bu adamlar sert görünüşlü beyazlar olurdu, hava ne kadar sıcak olursa olsun takım elbiseden vazgeçmezlerdi. Benim ailemi de takip etmeye, hatta gün boyu görüştüğümüz kişileri sorgulamaya başladılar.

Niçin arkadaşımın babasını arıyorlardı? Yanlış bir şey yapmamıştı, suç işlememişti, siyahî ve komünist olmasının haricinde. Komünistin ne olduğunu bilemeyecek kadar küçüktüm, bu sebeple McCarthy'nin cadı avlarını pek idrak edememiştim. Görebildiğim kadarını anlıyordum yalnızca, kötü beyaz adamlar masum siyahî adamın peşindeydi. Ve bu güneyde değil, ırksal uyumun merkezi New York'ta yaşanıyordu.

Tıpkı New York gibi, Kaliforniya'nın da güneyden daha gelişmiş olduğu düşünülürdü. Çocukluğumda, batı kıyısında siyahîlere altın fırsatlar sunulduğuna dair sayısız hikâye dinlemiştim. Yoksul ve işsiz olanlar hâlâ batıya doğru bu kutsal yolculuğa çıkıyorlar. Amcalarımdan biri ve halalarımdan ikisi batıya göçen siyahîlere katıldılar. Ara sıra Los Angeles'a, onları ziyarete giderdik.

Bazı akrabalarımız işlerini yoluna koymuşlardı. Halalarımdan biri emlak işine girmiş, hatta Hollywood tepelerinden mülk bile edinmişti. Ama bir kısmı da çok güç koşullarda yaşıyor, yoksullukla mücadele ediyordu. Kuzenlerimi ziyaret edip de evde doğru dürüst bir öğünlük bile yiyecek olmadığını görünce mahvolmuştum, altı-yedisi birlikte, tek göz odada kalıyorlardı. Sürekli babama biraz para verip veremeyeceğini sorduklarını hatırlıyorum, böylece en azından dolabı yiyecekle doldurabilirlerdi.

Çocukluk arkadaşlarım ve ben, beyazlara karşı çelişkili bir tutum geliştirmeye mecburduk. Bir yanda, en büyüğünden en

sıradanına, bütün dileklerimizi gerçekleştirmemize engel olanlara karşı içgüdüsel nefretimiz vardı. Diğer yanda ise istediğimiz bütün keyifli şeylere onların ulaşabileceğini bilmenin verdiği içgüdüsel kıskançlık. Büyürken, kendimi gıpta etmekten alıkoyamazdım. Ama yine de, çok erken yaşlarda, asla beyaz olmaya özenmeyeceğime koşulsuzca karar verişimi dün gibi hatırlıyorum. Kendime verdiğim bu söz, isteklerim yasaklarla karşılaştığında aklımdaki hayalleri kovmaya yarıyordu. Hayallerim prensiplerimle çatışmasın diye, beyaz bir suratı tokatlayıp hiçbir şey olmamış gibi sinemaya ya da parka girdiğim bir sahne hayal etmiştim. Yaptığımın keyfini iyice çıkarınca, heybetli ve çarpıcı bir biçimde beyaz ırkçıların karşısına dikilecek, beyaz suratı coşkuyla parçalayacak, vahşice gülüp hepsine aptal olduklarını söyleyecektim.

Yıllar sonra, ilk gençliğimde, bu çocukça hayali düşündüm ve bir şekilde uygulamaya karar verdim. Kardeşim Fania'yla Birmingham'da, çarşıda dolaşırken ona planımı anlattım. Yabancıymış gibi davranacak, birbirimizle Fransızca konuşarak 19. Cadde'deki ayakkabı dükkânına girecek, ağır bir aksanla ayakkabı denemek istediğimizi söyleyecektik. Tezgâhtarlar Fransızca konuşan iki siyahî genç kadına yardımcı olmak için birbirleriyle yarışacaktı. Yabancı olana düşkünlükleri, tamamen değilse de bir süre için siyahîlere duydukları nefretin önüne geçecekti.

Böylece, Fania'yla ben, dükkânın arka tarafında, "saygıdeğer" beyaz müşterilerin gözlerinden uzak bir köşede bekleyen siyahî erkek tezgâhtarın yanına yönlendirilmedik. Bu ayrımcı dükkânın en görünen yerinde, oturmamız için buyur edildik. Hiç İngilizce bilmiyormuş gibi yaptım, Fania'nın çat pat İngilizcesi de anlaşmak için yeterli değildi. Tezgâhtarlar, hangi ayakkabıları denemek istediğimizi anlamaya gayret ediyorlardı.

Yabancılarla -bu yabancılar siyahî bile olsa- konuşma fikriyle büyülenmiş tezgâhtarlar, iletişim kurma ümitleri suya düşünce müdüre yollandılar. Müdürün duruşu tipikti. Yüzünde kocaman bir gülümsemeyle arka taraftaki ofisinden gelip, "Şirin, genç hanımlar, size nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu. Ama kız kardeşime istediği ayakkabıları tarif etme fırsatı bile vermeden kim olduğumuzu soruşturmaya başladı, nereden geliyorduk, Birleşik Devletler'de ne işimiz vardı, hangi sebep bizi Alabama, Birmingham gibi bir yere sürüklemişti? "Sizin gibi insanlara pek sık rastlamıyoruz, bilirsiniz," dedi. Fania'nın az buçuk İngilizcesi, uydurma hikâyemizi anlatmaya yetmiyordu. Birkaç denemeden sonra müdür Martinique'den geldiğimizi ve Birleşik Devletler turunun Birmingham ayağında olduğumuzu anlayabildi.

Bu adam ne zaman bir şeyi nihayetinde anlasa gözleri parlıyor, ağzını kocaman açıp bir oh çekiyordu. Kardeşim bana dönüp de adamın dediklerini tercüme ettiğinde ağzı açık kalmıştı. Dükkândaki beyazlar, kendilerine ayrılmış bölümde iki siyahînin oturduğunu görünce önce karışmış, sonra aksanımızı ve Fransızca konuştuğumuzu fark ettiklerinde ise bu kadar uzaklardan gelmiş siyahî insanların tehdit oluşturmayacağını düşünerek onlar da memnun olmuşlardı.

En sonunda Fania'ya oyunu bitirmemizi işaret ettim. Adama baktık, aptal yüzü ve dalkavuk sırıtışı, yerli olduğumuzu bilse eğitilmiş bir fare gibi hiç düşünmeden vereceği aşağılayıcı tepkiden yalnızca bir adım uzaktı. Kahkahaya boğulduk. Bizimle birlikte, tereddütle gülmeye başladı, tıpkı kendileriyle alay edilip edilmediğinden emin olamayan insanlar gibi.

"Komik bir şey mi var?" diye fısıldadı.

Birden İngilizce konuşmaya başladım, komik olanın kendisi olduğunu söyledim. "Siyahî insanların saygı görmek için tek

yapması gereken başka bir ülkeden geldiklerini söylemek." Ayağa kalktık, kıkırdaşarak dükkândan çıktık.

Çocukluk hayalimi, kafamda kurduğum bütün şekilleriyle gerçekleştirmiştim.

1949 Eylül'ünde Fania iki, Benny beş yaşına bastı. Bense yuvada aynı oyunlarla ve doğumevi ziyaretleriyle geçirdiğim üç yılın ardından, yaşım küçük de olsa ilkokula başlamaya hazırdım. İşçi Bayramı'ndan sonraki pazartesi, sert kumaştan düz, kırmızı elbisemi giyip babamın kamyonetine zıpladım, "büyük" okuldaki ilk günüme başlamak için sabırsızlanıyordum.

Okula giderken, On Birinci Sokak'tan demiryolu raylarının üstünden geçen üstgeçide çıkıp, Yahudi Mezarlığı'nı ve tepelerin arasında kalan caddeyi geçtik. Carrie A. Tuggle İlkokulu birkaç eski, ahşap evden ibaretti, öyle viran bir haldeydi ki siyahî bir mahallede bulunmadığı için sürekli cezalandırılıyor gibiydi. Herhangi biri, eğer etrafta koşuşturan çocuklar ya da okulun kurucusu Carrie A. Tuggle'ın ön taraftaki çitle çevrilmiş mezarı olmasa, bunların yalnızca çorak bir tepeye kondurulmuş birkaç yıkık dökük ev olduğunu sanabilirdi.

Bazı evler alacalı bulacalı renklerde kireçle boyanmıştı. Diğerleri çirkin kahverengi-siyah ziftle kaplanmıştı. Evlerin büyükçe bir alana yayılmış olması, beyazların egemenliğindeki bürokrasinin siyahî çocuklar için okul yapma yöntemini ele veriyordu. Belli ki bir grup köhne evi seçmişler, içinde yaşayanları tahliye edip adına okul demişlerdi. Evler dik bir eğimdeydi, tepenin yamacında ise Alabama'ya özgü kırmızı kille kaplı bir çukur vardı. Bu çukur oyun alanıydı. Çukurun etrafında da okul binalarına benzeyen, hem dışları hem içleri yıkık dökük evler vardı. Annem de ilkokul öğretmeniydi, bana okuma-yazmayı ve basit aritmetiği çoktan öğretmişti. Birinci sınıfta öğrendiklerim derslerden daha önemli

şeylerdi. Birinin aç olduğu için güzel bir yemeği, üşüdüğü için sıcak tutan kıyafetleri, hasta olduğu için tıbbi yardımı hak etmeyebileceğini öğrendim. Çocukların çoğu öğle yemeği için bir paket cips bile alamayacak kadar yoksuldu. Yakın arkadaşlarımdan bazılarının, yemek salonunun dışında sessizce bekleyip yemek yiyenleri seyretmesi beni kahrediyordu.

Uzun zaman yiyenleri ve seyredenleri düşündüm. Sonunda bir şeyler yapmaya karar verdim. Babamın her akşam benzinciden bir torba bozuklukla döndüğünü ve torbayı mutfak dolabına bıraktığını biliyordum. Bir gece evdeki herkesin uykuya dalmasını bekledim. Sonra, karanlık korkumun üstesinden gelmeye çalışarak mutfağa süzüldüm, bozuklukların bir kısmını çaldım. Ertesi gün bu parayı aç arkadaşlarıma dağıttım. Açlığın onlara verdiği acı, vicdanımın bana verdiği acıdan daha büyüktü. Babamın parasını çalmış olmanın ıstırabına katlanmak zorundaydım. Sonra annemin sınıfındaki çocuklara daima bir şeyler götürdüğünü hatırlayınca suçluluk hissinden bir nebze kurtuldum. Bizim giysilerimizi ve ayakkabılarımızı, bazen küçülmedikleri halde, götürüp ihtiyacı olanlara verirdi. Tıpkı annem gibi, ne yaptıysam sessizce, tantanasız yapmıştım. Bana göre çocukların aç olması yanlıştı ve bunun için bir şeyler yapmazsam ben de bu yanlışın bir parçası olurdum. Kendi insanlarım arasında bile sınıf farkı olabileceğini ilk böyle öğrendim. Biz orta halliydik. Okula gidene kadar herkesin bizimle aynı durumda olduğunu sanıyordum. Her zaman üç öğün yemek yerdik. Yazlık ve kışlık giysilerim vardı, hatta gündelik elbiselerim ve birkaç da özel günlerde giydiğim elbise. Ayakkabılarımın tabanları açılmaya başlayınca, bir süre içine taban koyup idare edebilecek olsam da, çarşıya inip yeni bir çift ayakkabı alırdık.

Annem ve babam ikisi de çalışıp geçimimizi sağlıyordu. Ben doğmadan evvel, babam çok çalışarak aldığı Kuzey Carolina St.

Augustine'e diploması sayesinde Parker Lisesi'nde tarih öğretmenliğine tayin edilmiş. Ama o yıllarda hayat çok zormuş; aldığı maaş hiçbir şeye yetmiyormuş. O da dişinden tırnağından artırdıklarını biriktirip Birmingham çarşısındaki benzinciyi devralmış.

Annemin de tıpkı babam gibi mütevazı bir geçmişi vardı. Üniversitede çok çalışarak Birmingham'da ilkokul öğretmeni olabilme şansına sahip olmuş. İkisinin maaşı pek abartılacak bir şey değilmiş ama geçinmelerine yetiyormuş. Tepedeki eski evi alabilmek için yeterli parayı biriktirebilmişler ama kredinin geri ödemesini denkleştirebilmek için üst katı uzun yıllar kiraya vermek zorunda kalmışlar. Okula başlayana dek, bunun ne müthiş bir başarı olduğunun farkında değildim.

Şimdilerde olduğu gibi o zaman da yoksulluğu tembelliğin ve miskinliğin bedeli olarak görmek yaygındı. Eğer elinizde avucunuzda bir şey yoksa, bu yeterince sıkı çalışmadığınız anlamına geliyordu. Annemle babamın çok çalıştıklarını biliyordum; babam her gün okula gitmek için on mil yürüdüğünü, annem çocukken Sylacauga kasabasında yaşadığı sıkıntıları anlatırdı bize. Ama arada dinlenme fırsatı bulduklarını da biliyordum.

Etrafımdaki yoksulluk ve sefaleti beyazların görece zenginliğiyle karşılaştırma şansım olmasaydı, zihnim sürekli bununla meşgul olmazdı belki de. Yakındaki beyazların okuluyla kıyaslandığında Tuggle perişandı. Tepenin en üst noktasından beyazların okuduğu ilkokulu görebiliyorduk. Kırmızı tuğlalı, yemyeşil çimenlerle çevrilmiş sağlam bir binaydı. Bizim okulumuzda, kışları ısınmak için koca göbekli kömür sobasına muhtaçtık ve dışarıda ne zaman yağmur yağsa adeta okulun içine de yağıyordu. Çok viran haldeki eski binayı yenilemeye giriştiklerinde mezun olmak üzereydim, alt sınıflara ayrılmış yeni dersliklerde okuma şansım olmadı.

Doğru dürüst ders kitabı bile bulamazdık, bulduklarımız da

eski, yıpranmış ve en mühim sayfaları yırtılmış olurdu. Beden eğitimi dersi için spor salonu filan yoktu, yalnızca o "çukur" vardı. Yağmurlu günlerde çukurun kırmızı kili balçığa dönüştüğünde, kulübelerden birine tıkışırdık.

Tuggle, tamamı beyazlardan ibaret Eğitim Kurulu'nun denetimindeydi ve "Birmingham Zenci Okulları" şubesine kayıtlıydı. Temsilcileri ancak özel durumlarda görebilirdik, teftişlerde ya da "Zenci Okulları"nı şehir dışından gelen bir ziyaretçiye gezdirirlerken. Gündelik işler söz konusu olduğunda, okulu siyahîler idare ediyordu.

Halkımıza ve geçmişimize böyle güçlü aidiyet hissetmemizin sebebi tam olarak bu koşullardı belki de. Öğretmenlerimizden bazıları "Zenci Tarihi"nin bütün geleneksel hikâyelerini bize öğretmişti. Birinci sınıftan itibaren, James Weldon Johnson'ın yazdığı *Zenci Ulusal Marşı*'nı her toplantıda söylerdik. Resmi marşların arasındaki farkın beni çok etkilediğini hatırlıyorum, ikisi de ülkedeki herkesin özgürlüğüne değinirdi, ama *Zenci Ulusal Marşı*'nın dizeleri tamamen direnişle ilgiliydi. Ve şarkı söylerken sesim berbat çıksa da, son dizeleri var gücümle haykırırdım: "Yüzümüz güneşe dönecek, yeni bir gün doğana dek, yürüyüşümüz devam edecek, zafer bizim olana dek!"

George Washington, Thomas Jefferson ve Abraham Lincoln'ü öğrenmiş, tarihe geçmiş siyahî kişileri yavaş yavaş tanımaya başlamıştık. Eğitim Kurulu'ndan öğretmenlerimizin Nat Turner ya da Denmark Vesey isyanlarını anlatmalarına izin çıkmamıştı. Ama Frederick Douglass, Sojourner Truth ve Harriet Tubman'ı öğrenmiştik.

Tuggle'daki başlıca olaylardan biri her yıl gerçekleşen Zenci Tarihi haftasıydı. Bir araya gelmek için etkinlikler düzenlenir, her sınıftan bütün çocuklar önemli siyahî kişilerle ilgili sunum

hazırlardı. O yıllarda, tarih kitaplarında yer alabilecek kadar "saygın" her siyahî insan hakkında ya da çağdaşlarımızdan bir şekilde *Zenci Amerika'da Kim Kimdir?* ciltlerinde veyahut *Ebony* dergisinde yer bulabilenler hakkında bir şeyler öğrenmiştim. Her sene, Zenci Tarihi Haftası'ndan bir önceki hafta sonunu hummalı bir çalışmayla geçirirdim, posterimi hazırlar, anne ve babamdan yardım isteyip resimleri yapıştırır, açıklamaları ve tanımları yazardım.

Şüphesiz, güneydeki meşru zenci okullarına gidenler kuzeydeki fiili zenci okullarına gidenlerden daha şanslıydı. New York'a yaz ziyaretlerimde, oradaki çocukların ne Frederick Douglass'tan ne de Harriet Tubman'dan haberdar olduklarını görmüştüm. Carrie A. Tuggle İlkokulu'nda siyahî kimlik bize adeta dayatılırdı. Tamamen siyahî bir evrene itilirdik; manevi tatmin için kendimize dikkat etmek zorundaydık. Yine de güneydeki bu siyahî okulunun yardımcı oyuncularıydık, bunu idealize etmemeliydik. Şimdi dönüp bakınca, okulun her köşesine sinmiş müphemliği hatırlıyorum; neredeyse her sınıfta, okulla ilgili her etkinlikte karşıma çıkan müphemliği. Bir yandan, bütün okul aktivitelerinde yer alan siyahî insanlar gibi kimliğimizi kabul ettirme eğilimindeydik. Ama diğer yandan, öğretmenlerimizin çoğu sefaletimizi o bilindik, resmî, ırkçı söylemle açıklamaya çalışır, bize bunu telkin ederlerdi. Bu cehennemden kurtulmak için bireysel, hırslı bir yöntemi teşvik ederlerdi. Bize verdikleri eğitimin nihai amacının, yeteneklerimizi ve bilgimizi geliştirerek, her birimizin teker teker yoksulluk batağından kurtulmamız olduğunu söylerlerdi, "her koyun kendi bacağından asılır"dı. Bu çocuk doktor olacak, bu avukat olacak; elbette içlerinden öğretmenler, mühendisler, müteahhitler, muhasebeciler, iş adamları da çıkacak ve eğer olağanüstü gayret gösterirseniz, yerel milyonerimiz A.G. Gaston gibi bile olabilirsiniz.

Birmingham'da aldığım eğitimin her yönüne bu Booker T. Washington sendromu sinmişti. Çok çalışırsan mükâfatlandırılırsın. Bu ilkenin gerekçelerinden biri, siyahîlerin yolunun beyazlardan daha çetin, daha engelli olmasıydı. Öğretmenlerimiz, çok emek harcamaya, daha da çok emek harcamaya, özveride bulunmaya, daha da fazla özveride bulunmaya kendimizi hazırlamamız konusunda bizi uyarırlardı. Önümüzdeki bütün engelleri aşmakta kararlı olduğumuzu ancak böyle kanıtlayabilirdik. Bu engellerin daima orada olacağını farz ederek konuşmaları beni sarsmıştı, sanki bütün bunlar üstesinden gelebileceğimiz ırkçılığın bir sonucu değil de doğanın kanunuymuş gibi.

Bu "çok çalışırsan mükâfatlandırılırsın" ilkesi hakkında şüphelerim vardı. Ama itiraf etmeliyim, doğrudan tepki de vermedim. Bir yandan, buna pek inanmıyordum. "Tutunamayanların" hepsinin yeterince istekli olmaması ya da kendileri için daha iyi bir hayat arzularında bir eksiklik olması bana saçma geliyordu. Diyelim ki böyleydi, o zaman halkımızın çoğunluğunun, beyazların dediği gibi tembel ve beceriksiz olması gerekirdi.

Ama diğer yandan da, "çok çalışırsan mükâfatlandırılırsın" ilkesini kendi niyetime göre yorumluyor gibiydim. Tıpkı bir beyaz gibi iyi, zeki, başarılı olabileceğimi tüm dünyaya kanıtlamaya karar vermiştim. O zamanlar, hatta New York'taki lise yıllarımda da, çocuk doktoru olmak istiyordum. Bu isteğimi gerçekleştirebileceğimden hiç şüphem yoktu, ilkokuldan sonra ortaokul ve liseye devam edecek, sonra da tıp fakültesine girecektim. Çok önemli bir avantajım vardı tabii, ailem üniversiteye gireceğimden emindi ve kendi ayaklarımın üstünde durabilene kadar bana hep destek olacaklardı. Okul arkadaşlarımın pek çoğu için böyle bir durum söz konusu değildi.

Çok çalışırsan mükâfatlandırılırsın sendromu, kendimize dair olumlu hislerimize zıt düşen tek şey değildi. Örneğin, beyazlar

okula ziyarete geldiğinde, öğretmenlerimizin deyimiyle "akıllı uslu" davranmamız gerektiğini biliyorduk. Eğer onların üstünlüğüne inanmıyorsak, neden onların yanında daha iyiymiş gibi görünmeye çalışıyorduk? Eğitim Kurulu okulumuzu daima gruplar halinde ziyaret ederdi, üç ya da dört beyaz müfettiş gelir ve okulun sahibiymiş gibi davranırdı. Bazen grubun lideri böbürlenerek bize inek sürüsüymüşüz gibi bakar, öğretmenimize de "Susie, sınıfınız çok hoş," derdi. Beyaz birinin siyahî bir yetişkine ilk adıyla hitap etmesinin "Zenci, yerini bil," anlamına geldiğini hepimiz bilirdik. Bu aşağılama sahnesi sergilenirken, ben öğretmenin neler hissettiğini anlamaya çalışırdım: rıza, yalakalık, isyan ya da direnirse işini kaybedeceğini bilmenin verdiği acı, yüzünden okunurdu.

Bir keresinde siyahî öğretmenimiz direndi. Beyaz adam ona sınıfın önünde "Jesse" diye hitap edince, sakin ve boğuk bir sesle "Hatırlatmak isterim, ben Bay Champion," deyiverdi. Sözcükler dudaklarından dökülürken istifasını verdiğinin farkındaydı. Jesse Champion annemle babamın arkadaşıydı aynı zamanda, bu davranışının ardından siyahîler arasında hüküm süren sessizlik beni dehşete düşürmüştü. Bu davranışın bir istisna olduğunu, tipik olmadığını bilerek ortak bir suçluluk duygusuna kapılmışlardı belli ki.

Hiçbir şey beni eylemsizlikten ve suskunluktan daha fazla sinirlendiremez. Bir şey yapılması ya da söylenmesi gerektiğinde, yapmayı ve söylemeyi reddetmek dayanılmazdır. Öylece seyredenler, kafa sallayanlar, arkasını dönüp gidenler tüylerimi diken diken eder. Sekiz-dokuz yaşlarındayken arkadaşım Annie Laurie ve ailesiyle köye gitmiştik. Misafir olduğumuz evin bahçesinde bir köpek koşuşturuyordu. Az sonra başka bir köpek daha geldi. Birdenbire birbirleriyle dalaşmaya başladılar, boyunlarını ısırıyorlardı. Her yer salyaya bulandı, yaralardan kan fışkırıyordu. Herkes öylece durup izliyor, müdahale etmiyordu. Görünüşe göre bütün

gün Alabama güneşi altında birbirlerinin gözlerini oyup bağırsaklarını söken köpeklerin bu aptal, anlamsız dövüşünü seyredecektik. Daha fazla dayanamadım, araya girip köpekleri ayırmaya çalıştım. Etraftaki yetişkinler çığlık çığlığa beni sürükleyip çekene dek tehlikenin farkında değildim. Ama bu çok da önemli değildi, dövüş sona ermişti işte.

Orada beni harekete geçiren etkiyi başka bir dövüşte daha hissettim. Bu kez hayvanlar değil insanlar dövüşüyordu, bu da en az hayvanların dövüşmesi kadar anlamsızdı.Okul hayatım boyunca saçma sapan kavgalar gördüm, bazıları kısa, pek çoğu uzun ve ölümüne. Genellikle müdahale etmeden duramazdım.

Çocuklar yok yere kavgaya tutuşurlardı; bana çarptın, ayağıma bastın, bana öyle dedin gibi sebeplerle, bazen de sahici ya da uydurma bir dedikodunun hedefinde oldukları için. Her şey için kavga edebilirlerdi, delik ayakkabılar, beton bahçeler, ince montlar, yemek yenilemeyen günler kavga sebebi olabilirdi. Bıçaklarıyla havayı kesip siyahî bir yüzü dürterken aslında Birmingham'ın rezilliğiyle kavga ediyorlardı, ama güçleri beyazlara yetmiyordu.

Arkadaşım Olivia'nın bir kavgada bıçaklanmasına üzülmüştüm. Başka bir arkadaşımın, Chaney'in, öğretmen onu sınıfın önünde azarladığında sinirlenerek yanındaki sandalyeyi alıp öğretmene fırlattığını görünce üzülmüştüm. Sınıfta itiş kakış başladı, bazıları Chaney'in tarafını tutuyor, bazıları öğretmeni kurtarmaya çalışıyor, geri kalanlarımız kavgayı durdurmaya çalışıyordu.

Kendimizle uğraşmamıza, kendimizi günah keçisi ilan etmemize üzülürdüm. Sefaletimizin asıl sebebiyle nasıl savaşabileceğimizi henüz bilmiyorduk.

Tepede yaşayan beyazların öfkesi zamanla dinmedi. Bizim varlığımızı kabullenip hayatlarını buna göre düzenlemeyi reddettiler. Ana caddenin beyazlara ait tarafına ne zaman gözü pek bir siyahî

aile taşınsa içten içe fokurdayan kin, bombalama ve yangın şeklinde açığa çıkardı. Böyle durumlarda polis şefi Bull Conner radyodan "zenci bir aile"nin beyazların tarafına taşındığı anonsunu geçerdi. "Bu akşam kan akacak," tahmininin ardından daima bir bombalama gerçekleşirdi. Dinamit Tepesi'nde bombalamalar öyle yaygındı ki, artık kimse korkmaz olmuştu.

Bizim tarafımızdaki, beyaz sahiplerinin terk ettiği eski evler teker teker satıldı, böğürtlen topladığımız çalılıklara tek tük tuğla evler yapılmaya başlandı. O zamanlar sekiz-dokuz yaşlarındaydım. Mahalledeki herkes siyahîydi. Güzel havalarda bütün çocuklar, karanlık basınca sokağa dökülür, saklambaç oynardık. Sınırlarımız içinde, bir iki blokluk mesafede çok fazla saklanacak yer vardı. Karanlıkta oynamak oyuna ayrı bir zevk katardı, beyazları kurnazca alt ettiğimizi düşündürürdü bize.

Bazen, bir cesaret, onların tarafına sızardık. "Kim Monteeler'in verandasına girmeye cesaret edebilir, hodri meydan!" derdi içimizden biri. Bu meydan okumayı kabul eden, bizi kendi tarafımızda bırakarak koşa koşa caddeyi geçip düşman bölgeye girer, Monteeler'in beton basamaklarını parmak ucunda çıkar, ayağının ucuyla sanki sıcak bir şeye dokunurmuş gibi ahşap verandaya dokunur, sonra koşa koşa geri dönerdi. Sıra bana geldiğinde, ilk kez merdivenleri çıkıp Monteeler'in verandasına girdiğimde, bomba sesleri beynimde yankılanıyordu. Bu oyun yeterince tehlikeli olmaktan çıkıp heyecanını kaybettiğinde, onu daha çetrefilli bir hale getirdik. Yalnızca verandaya dokunmayacak, kapıya gidip zili çalıp kaçacak, yaşlı adam veya kadın kapıyı açıp ne olduğunu anlamaya çalışırken bahçedeki çalılıkların arkasında saklanacaktık. En sonunda oyunumuzu fark ettiler, bizi pek yakalayamazlardı ama her seferinde verandada dikilip "Defolun küçük zenciler!" diye bağırırlardı.

Bir yandan da, hem mahalle hem de okul arkadaşlarım birbirlerini "zenci", veya o günlerde "vahşi" kelimesinin eşanlamlısı gibi kullanılan "siyah" ya da "afro" diye çağırmaya başlamışlardı. Annem evimizde "zenci" kelimesinin kullanılmasını yasaklamıştı. Hatta onun yanında "kötü kelimeler", "bok", "pislik", "cehennem" bile ağza alınamazdı. Eğer biriyle nasıl tartıştığımızı anlatacaksak "Bill bana b harfiyle başlayan o kötü kelimeyi söyledi," demek zorundaydık. Zamanla, ne kadar söylemek istesem de ağzımdan bu kelimeler çıkmaz oldu.

Biriyle tartışırken bana "zenci" ya da "siyah" denmesi, "Çok zekisin, saçların da çok güzel, tıpkı beyazlar gibisin" denmesi kadar rahatsız etmezdi. Ten rengi biraz açık olan çocukların hep maruz kaldığı bir şeydi bu.

Bazen, koyu değil de açık tenli olduğum için ve kıvırcık değil de dalgalı saçlı olduğum için annemle babama için için kızardım. Anneme saçlarımı arkadaşlarımınkiler gibi düzleştirmek için yalvarmıştım. Ama bana hiç kulak asmayıp nemlendirerek tarar, kolayca açılması için biraz vazelin sürer, sonra da iki yandan örerdi. Özel günlerde, kahverengi kâğıttan bigudilerle sarardı ve Shirley Temple lülelerime kavuşurdum.

Bir yaz, Brownie takımıyla Blossom Hill Kampı'ndayken aniden yağmur bastırdı. Yemekhaneden odalarımıza koşuştururken kızlar ellerini istemsizce başlarına götürüyorlardı. Benim saçım düzleştirilmediği için ıslanması umurumda değildi. Kızlardan biri "Angela'nın saçları ne güzel. İstediği kadar yağmur altında dolaşabilir," diyince, beni incitmek niyetiyle söylemediğini bildiğim halde kırıldım. Odama gidip ranzaya uzandım, hıçkıra hıçkıra ağladım.

Kuzenlerim Snookie, Betty Jean ve anneleri Doll Alabama, Ketona'da yaşıyorlardı. Hafta sonları onlara gitmeyi severdim. Çünkü odun sobasında ısıttıkları tarakla, pırasa gibi dümdüz olana dek

saçlarımı tararlardı. Eve döndüğümde anneme yalvar yakar olurdum, o da benim yıkanana kadar, birkaç gün okula düz saçlarla gitmeme izin verirdi.

Birmingham Halk Kütüphanesi çarşıda, postanenin yakınlarındaydı. Yalnızca beyazlar girebiliyordu ama arka taraftaki gizli bir kapıdan girilen kuytu bir odada, siyahî kütüphane memuru kendi krallığını kurmuştu. Siyahîler ona kitap listelerini veriyor, o da kitapları kütüphaneden temin ediyordu.

Annemin teşviki ve özendirmesiyle kitaplar benim için tatlı bir meşgale olmuştu. Bana okumayı öğrettiğinde daha dört yaşında bile değildim, biraz daha büyüdüğümde her hafta doldurmam gereken kitap okuma kotası koymuştu. Annemle babam kitaplarımı çarşıdan satın alırlardı, bazen de siyahî kütüphaneci Bayan Bell eve getirirdi.

Sonraları, tepenin alt taraflarında, ana caddeyle Sekizinci Cadde'nin kesişiminde siyahîler için bir kütüphane açıldı. Kırmızı tuğlalı yepyeni kütüphane binası, parlak yer döşemeleri ve cilalı masalarıyla en sevdiğim mekânlardan biriydi. Her seferinde saatlerce kaldığım kütüphanede *Heidi*'den Victor Hugo'nun *Sefiller*'ine, Booker T. Washington'ın *Kölelikten Çıkarın* kitabından Frank Yerby'nin korkunç romanlarına dek her şeyi okudum.

Okumak hem haftalık piyano derslerinden hem de pazar sabahları gittiğim dans derslerinden daha doyurucuydu. Anne ve babamın ellerine biraz para geçince bana Noel hediyesi piyano almışlardı. Haftada bir Bayan Chambliss'in evine isteksizce gider, ya hata yaparsam, o da bana bağırırsa diye ezilerek, görev bilinciyle ödev verdiği parçaları ve kompozisyonları çalardım. Ders bittiğinde ona yetmiş beş cent öder, eğer hava kararmışsa annemin ya da babamın gelip beni almasını beklerdim, böylece karanlıkta tek başıma mezarlığın yanından yürümek zorunda kalmazdım. Kalan

altı günde de, mahallede arkadaşlarımla sokağa çıkmadan önce egzersiz yapmak zorundaydım. Her yıl, mayısın sonlarına doğru, ya St. Paul's Methodist Kilisesi'nde ya da babamın benzincisinin yakınlarındaki Baptist Kilisesi'nde Bayan Chambliss'in resitali olurdu. Lüle lüle saçlarım ve fırfırlı organze elbisemle, tedirginlikten kaskatı kesilip aylardır çalıştığım parçayı çalardım. Çektiğim bu çilenin mükâfatı üç ay boyunca piyano dersi baskısı olmadan yaşamaktı.

Cumartesi sabahları, eskiden oturduğumuz sosyal konutların içindeki Smithfield Halk Evi'nde, bale mayosu giymiş kızlara katılırdım. Bayan Woods ve yardımcıları pliye ve arabeskleri doğru düzgün yapmamıza dikkat ederlerdi. Dersin ilk bölümünde bale, sonra tap dans yapardık. Beceriksizliğim yüzünden hassas bale adımlarında zorlanırdım, arka sıralardan birine geçip pek göze batmamaya çalışırdım. Bir ara kardeşim Benny de benimle birlikte geliyordu, bir de ona göz kulak olmakla görevlendirilmiştim. Bir sabah ana caddede yürürken, fırlayıp Dokuzuncu Cadde'ye doğru koşmaya başladı. O sırada gelen otobüs frenlere asılıp durmasaydı neredeyse ezilecekti. Tir tir titriyordum, hemen yanına gittim. Az kalsın ölüyordu ama farkında bile değildi. Isınma egzersizlerini yaparken hâlâ titriyordum. Birden bacaklarımdan ılık bir şeyin süzüldüğünü hissettim. Yerdeki çiş birikintisinin içine düştüm, öyle utanıyordum ki bakışlarını bana dikmiş sınıf arkadaşlarımın yüzlerine bakamıyordum. Emma adında bir kız yanıma gelip omzumu tutarak "Angela, dert etme. Hadi dışarı çıkalım," dedi. Bu davranışının benim için ne kadar önemli olduğunu tahmin bile edemezdi. Yine de, aynı insanları her cumartesi görmek beni utandırırdı.

O yıllarda Birmingham'ı ziyaret eden siyahîler bir hatıra eşyası almak isterlerse yalnızca üç seçenekleri vardı: On Altıncı Cadde'deki Baptist Kilisesi'nin, Parker Lisesi'nin ve A. G. Gaston Cena-

ze Evi'nin kartpostalları. Belki de bu fotoğrafları çeken renkleriyle oynayıp kırmızılarla sarıları parlaklaştıran beyazlar, bizim hayatlarımızın kilise, okul ve cenazeyle özetlenebileceğini düşünüyorlardı. Doğduktan sonra bir dine mensup olur, bir şeyler öğrenirdik, geriye ölmek kalıyordu.

Bir şeyler öğrenme meselesinin civardaki en etkileyici eğitim kurumunda sağlandığını göstermek isterlerdi. Kartpostalda Parker yepyeni görünüyordu, sanki bir gün önce boyanmış gibi bembeyazdı ve öndeki tek bir tohumun yeşermediği tozlu toprağın yerinde parlak, yemyeşil çimenler vardı. Sanki dünyanın dört bir yanından bu dünya harikasını görmek için turistler geliyormuş gibi kartpostalın tepesine siyah, kalın harflerle "A. H. Parker Lisesi, Renkli Öğrenciler İçin Dünyanın En Büyük Okulu" yazılmıştı.

Belki de bu yazılan doğruydu, kimsenin bunu teyit etmek için araştırdığını sanmıyorum. Ama doğru bile olsa siyahîlere reva görülen sefil koşulların en büyük örneklerinden biriydi. Eğer Parker "renkli öğrenciler için dünyanın en büyük lisesi" ise bunun tek sebebi Harlem'de tek bir devlet okulunun olmayışı ve güneydeki siyahî gençliğin eğitiminin kimsenin umurunda olmamasıdır. Annem lise çağındayken, "dünyanın en büyüğünün" adı Endüstri Lisesi'ymiş ve civardaki tek siyahî liseymiş. Annemin yaşadığı Sylacauga'ya yetmiş beş mil uzaktaymış. Ortaokuldan sonra eğitimine devam edebilmesinin tek yolu ailesinin Birmingham'a taşınmasıymış.

Ne arkadaşlarım ne de ben liseye gitmek için fazla istekli değildik. Carrie A. Tuggle İlkokulu'ndan mezun olduğumuzda yalnızca birkaç blok uzaktaki Parker Annex'e devam etmek zorundaydık. Virane, ahşap kulübelerden ibaret bu okulun mezun olduğumuz okuldan pek bir farkı yoktu.

İlk gün okula gittiğimizde bu kulübelerin içlerinin daha da perişan durumda olduğunu gördük. Cilasız ahşap yer döşemesini ve grafitiyle kaplı duvarları yenilemeye lüzum görmemişlerdi. Kış yaklaştığında, her kulübenin köşesine yerleştirilmiş nuh nebiden kalma koca göbekli sobalara talim edecektik belli ki.

Derslerin yalnızca birkaçı ufuk açıcıydı; biyoloji, kimya, matematik en çok ilgimi çekenlerdi. Tarih dersleri saçmalıktı. Öğretmenin yetersizliğinden değil, Eğitim Kurulu'nun uygun gördüğü ders kitaplarının kusurlarından kaynaklanan bir saçmalıktı bu. Amerikan Tarihi kitabımızda İç Savaş'ın "Güneyin Özgürlüğü" için yapıldığını ve siyahîlerin özgür olmaktansa köle olmayı tercih ettikleri yazıyordu. Hatta, atalarımızın bu durumu sevinçle kabul etmelerinin kanıtı olarak Cumartesi eğlencelerini öne sürüyordu bu kitap. İlkokulda, kölelerin söylediği pek çok şarkının yalnızca kendilerinin anlayabileceği şeyler ifade ettiğini öğrenmiştik. Örneğin "Şirin Araba, Yavaş Sallan" özgürlük yolculuğunu anlatıyordu. Ama lise ders kitaplarımızda buna dair hiçbir şey yoktu. Ya öğretmenlerimizin eli kolu bağlıydı ve dersleri uygun görülen şekilde anlatmak zorundaydılar ya da siyahî tarihin çarpıtılmadan anlatılmasını ilkokul öğretmenlerimiz kadar önemsemiyorlardı.

Okul hayatımızın bir parçası olan, Tuggle'da da maruz kaldığımız okul içi şiddet, Parker'da ayyuka çıkmıştı. Sınıfta ya da bahçede kavga dövüş eksik olmuyordu. Ilık ve rüzgârlı bir günde, okulun bahçesinde, okul arkadaşlarımdan biri diğerini öldüresiye dek bıçakladı.

Şiddet ve kan girdabına kapılmıştık ve hiçbirimiz yüzerek kurtulamıyorduk.

Liseye girdiğim sıralarda, siyahî Alabamalılar derin uykularından uyanıp insan hakları hareketleriyle ilgilenmeye başladılar. Ama Parker Lisesi'ndeki durgunluğa bakarsanız, ne Rosa Parks'ın

4 Aralık 1955'te Montgomery'de otobüsün arka tarafına gitmeyi reddettiğini, ne Martin Luther King'in orada otobüs boykotu başlattığını ne de yüz mil mesafedeki bu olayların Birmingham'da otobüs boykotunu filizlendirdiğini anlayabilirdiniz.

Yine de bazılarımız boykottan etkilenmişti. Bazı sınıf arkadaşlarım ve ben, kız ve erkek kardeşlerimize desteğimizi ifade etmek için birkaç kez otobüsün önüne geçip oturmuştuk. Tabii hemen şoförle aramızda bir münakaşa başlamıştı. Siyahîler taraf tutmak zorunda kalmışlardı. O sıralar Birmingham'da geniş katılımlı bir eylem düzenlenmediği için bazıları cesaretimizden korkmuş ve beyaz adamın dediğini yapmamızı telkin etmişlerdi.

Tam bu sıralarda, Alabama'da NAACP yasadışı ilan edildi, üyeleri tutuklanmakla tehdit edildi. Hem annem hem de babam üyeydi ve Bull Conner ile arkadaşlarına boyun eğmemeye kararlılardı. Harekete dahil olan herkes gibi bizimkiler de bombalama tehditleri aldılar ama NAACP resmen dağılana ve Papaz Fred Shuttlesworth'ün başkanlığında kurulan İnsan Hakları İçin Alabama Hıristiyan Hareketi (ACMHR) kurulana dek, aidatlarını ödemeye devam ettiler.

ACMHR 1956'da yılbaşının ertesi günü, Birmingham'da otobüs boykotu başlatacaktı. Boykota katılım artmadan bu işe bir son vermek için Bull Conner'ın kışkırttığı ırkçılar eski, tozlu silahlarını sakladıkları çekmecelerden çıkardılar: yakından tanığımız dinamitler. Yılbaşı gecesi, Papaz Shuttlesworth'ün evinin oralardan gümbürdeyen bir patlama sesi duyuldu. Bombayı evin altına, tam da adamın uyuduğu yatağın altına yerleştirmişlerdi. İnsanlara göre, etrafındaki her şey paramparça olduğu halde, başkanda tek bir sıyrık bile olmaması tanrının bir lütfuydu. Ertesi gün, patlamada yaralanan bir komşusunu hastaneye götürdüğünü eve dönerken de otobüste ön sıralarda oturduğunu öğrendik. O günden

sonra Papaz Shuttlesworth'e uyup onun gibi davranan çok sayıda insan hemen tutuklandı.

Bense çok heyecanlıydım. Hayatlarımızı değiştirebilecek bir şeyler oluyordu. Ama çok küçüktüm, yani bana böyle söyleniyordu, hem de kızdım, polis şiddetine hedef olamazdım. Oysa yıllar geçtikçe hareketin gereksinimleri arttı; her türlü protesto eyleminde gönüllü olan her yaştan, her cinsiyetten insanı harekete dahil etmek gerekti. Hatta, kısa süre sonra Shuttlesworth'ün çocukları ACMHR eylemlerinde önemli görevler üstlendiler.

Birmingham caddelerinde süren nümayişler Parker kampüsünü pek etkilemedi. Üç yıl içinde hareket zirveye ulaştı, sonra yatıştı. Futbol ve basketbolla desteklenen günlük ders programına devam ettik. Siyahî orta sınıfın kampüs dışındaki sosyal hayatı, artık alıştığımız ırkçı olayları saymazsak, kesintisiz devam etti.

Bir pazar günü arkadaşlarımla sinemadan dönüyorduk. Arabada alt sokağımızda yaşayan Peggy adında bir kız da vardı. Çok açık tenli, sarışın, yeşil gözlüydü. Onun varlığı, şaşkın ve düşmanca bakışları üzerimize çekiyordu çünkü insanlar onun beyaz olduğunu sanıyorlardı. Bu sefer Peggy'nin siyahî insanların arasında kalmış bir beyaz olduğunu düşünen kişi bir polis memuruydu. Arkadaşlarım tam beni eve bırakmak üzerelerken arabayı kenara çekmemizi istedi, bizim gibi zencilerin bu beyaz kızla ne işi olduğunu sordu. Arabadan inmemizi istedi ve Peggy hariç hepimizin üstünü aradı. O sıralarda Alabama eyalet yasalarına göre siyahîlerin, beyazlarla ekonomik ilişkiler dışında ilişki kurması yasaktı. Polis hepimizi hapse atmakla tehdit etti, Peggy'yi de "zenci sevicisi" olduğu için hapse atacaktı.

Peggy sinirli sinirli, tıpkı bizim gibi siyahî olduğunu açıkladığında polis mahcup olmuştu. Bu mahcubiyetini bizi terbiyesiz sözlerle taciz ederek, erkeklerden bazılarına vurarak ve arabanın

her köşesini bizi hapse tıkacak bir bahane bulmak için didik didik arayarak bastırmaya çalıştı. Bu alışkın olduğumuz bir durumdu, daha kötülerini de görmüştük, ama alışkın olmamız sinirden kudurmamıza engel değildi tabii.

On dört yaşındayken huzursuz ve fazlasıyla kısıtlanmış hissediyordum. Birmingham'ın geri kafalılığı beni bunaltıyordu. İnsan Hakları Hareketi'nin pek içinde değildim henüz,somut bir varoluş sebebim yoktu. Hoşnutsuzluğumu ne tanımlayabiliyor ne de ifade edebiliyordum. Kısaca, sanki ben kurtulmaya çalışırken her şey üstüme geliyormuş gibi hissediyordum. Genç kızların, toplum dışına itilmemek için, siyahîlerin yerleşik sosyal hayatında kendini belli etmesi gerekiyordu. Ben de tam o çağdaydım. Büyük, resmi dans partilerinden nefret ederdim, katıldığım bir iki tanesinde epey tuhaf ve dışlanmış hissetmiştim. Kurtulmam şarttı, öyle ya da böyle Birmingham'ı terk edecektim.

İki kaçış yolu buldum: Nashville'deki Fisk Üniversitesi'nin erken kayıt programına ve Amerikan Dostları Hizmet Komitesi'nin güneydeki siyahî öğrencilerin kuzeyde karma bir liseye yerleştirilmesini sağlayan programına başvurdum. Birkaç ay içinde ikisinden de kabul aldım.

Aklımda tıp fakültesi vardı, bu yüzden önce Fisk'i seçmeye meyilliydim. Fisk yalnızca nefret ettiğim geri kafalılıktan kaçmamı sağlamayacak, aynı zamanda çocuk doktoru olma planlarımı da kolaylaştıracaktı. Meharry Tıp Fakültesi, aynı kampüsteydi. Ayrıca Fisk, ülkenin akademik saygınlığı en yüksek siyahî üniversitelerinden biriydi. W.E.B. DuBois'nın üniversitesiydi. Ama aynı zamanda kusursuz siyahî burjuvaların da üniversitesiydi ve yalnızca sosyal ilişkilere dahil olmaktaki gönülsüzlüğümün bile kişisel sorunlara yol açacağını tahmin edebiliyordum. Bir öğrenci kulübüne üye olmazsam muhtemelen dışlanacaktım.

Amerikan Dostları'nın programı hakkında iptidai bilgiler edinebilmiştim. Gideceğim okulu biliyordum en azından. Elisabeth Irwin Lisesi New York'taydı ve Brooklyn'de beyaz bir ailenin yanında kalacaktım. Okul hakkında pek bir şey bilmesem de New York beni büyülüyordu. Hayatımın ilk on beş yılında yapamadığım şeyleri düşündüm. Hepsini New York'ta yapabilirdim. Müzik ve tiyatro zevkim pek gelişmemişti, yepyeni bir kültür evrenini keşfetmek için sabırsızlanıyordum.

Bilinmeyenin çağrısını kabul etmeye hazır ve istekliydim, yalnızca birazcık korkuyordum. Annem karşılaşabileceğim tehlikeleri düşünüyor, daha iyi bir eğitim almamı istese de evden ayrılmam onu tedirgin ediyordu. Henüz on beş yaşındaydım, kendimden daha büyük kadın ve erkeklerle dolu bir üniversite kampüsünde bir yıl geçirmek, çocukluğumun geri kalanını çalabilir ve beni vaktinden önce olgunlaştırabilirdi. Güney'de büyüyen herhangi bir siyahî çocuğun "vaktinden önce" olgunlaşmak zorunda olduğunu annem bilmiyordu anlaşılan. New York'u düşününce tek aklına gelen devasa bir korku eviydi. Elisabeth Irwin'in bulunduğu Greenwich Köyü, anneme göre tuhaf beatniklerin sığınağıydı.

Aslında Elisabeth Irwin'e gitmek istiyordum, W.H. Melish'in evinde yaşayacaktım. Ama annemin kuruntuları yüzünden Fisk'le yetinmeye razıydım. New York'taki Melishleri aradık ve tercihimizi üzülerek bildirdik. Fisk'in olumlu yanlarını düşünmeye çalışıyordum; dört yıl sonra, on dokuz yaşına geldiğimde Meharry Tıp Fakültesi'ne girebilir, birkaç yıl sonra da çocukları tedavi etmeye başlayabilirdim.

Valizlerimi topladım, düşüncelerimi susturdum, gitmeye hazırdım. Gerçi listede önerilen kıyafetlerin bazılarını, mesela çeşitli durumlar için şık elbiseler, yanıma almamıştım. Gitmeme bir-iki gün kala canım babam her zamanki suskunluğunu bozdu ve ne

yapmak istediğimi açıkça söylememi istedi. Benim cevabımdan evvel de bana kendi kısacık Fisk deneyimiyle ilgili bir şeyler anlattı. Kuzey Carolina Raleigh'deki St. Augustine Üniversitesi'nden mezun olmuştu, ama sonra Fisk'te lisansüstü çalışmalar yapmıştı. "Çok iyi bir okuldur," dedi, "ama orada bir şeyler başarabilmek için, ne yapacağından tam olarak emin olmalısın." Fisk'in siyahîler için tarihi önemini de, sorunlarını da gördüğünü söyledi.

Konuşmamızı sonlandırırken Fisk Üniversitesi'ne gitmeyeceğimi biliyordum, en azından o yıl gitmeyecektim. Tek yapmam gereken annemi New York sokaklarında beni bekleyen tehlikelerle baş edebileceğime ikna etmekti.

Öyle ya da böyle, New York trenine bindim. Yolculuğun kendisi de sembolikti. Siyahîlere ayrılan bölüme geçtiğimde etrafımı New York civarındaki okullarına giden Birminghamlı arkadaşlar ve tanıdıklar sardı. Zenci treni Alabama, Georgia ve Washington'dan geçerek ilerlerken, yolda gruplar halinde inen arkadaşlarım oluyordu. Bazıları Atlanta'daki Morehouse, Spellman ya da Clark'a, Washington'da inen son grupsa Howard Üniversitesi'ne gidiyordu. Her ana durakta, etrafta gördüklerim gitgide yabancılaşıyordu. Tren Washington'dan çıktığında yabancılarla ve vagona girip güney eyaletleri boyunca "Renkliler için" ayrılmış koltuklara oturan beyazların tuhaflıklarıyla baş başa kalmıştım.

Olacaklar beni hem heyecanlandırıyor hem de endişelendiriyordu. Önümüzdeki iki yıl boyunca beyazlarla yaşamak ve çalışmak zorunluluğunu çoktan kabul etmiştim, ama daima onların etrafında olmaya alışabilecek miydim? Hem evde hem de okulda muhatap olacağım beyazların bir noktaya kadar benim halkımın eşitliğine inandıklarını bilsem de ırkçılık beni öyle etkilemişti ki beyazların hâkimiyetindeki bir dünyaya uyum sağlamak için çok çaba harcamam gerekecekti. Hem içten hem de tedbirli olmalıydım. En ufak

bir hakaret ya da düşmanlık belirtisine karşı gözümü dört açmalıydım. (Beyaz liberallerin siyahî tanıdıklarına fazla samimi davranma eğiliminde olduklarını da göreceğimden henüz haberim yoktu.) Ama huzuru korumaya da çalışacaktım, bana sevecen ve kibar davrananlarla arama mesafe koymayacaktım. Dayanılmaz bir gerginlik içindeydim, sanki Janus başlıydım, iki ayrı kişiydim. Biri kederli kederli geçmişe bakıyor, ancak anlamlı birkaç anıyla ve aileme olan sevgimle bölünen, korku ve şiddet dolu kısıtlayıcı geçmişi hatırlıyordu. Diğeri ise özlem ve kaygıyla, isyan ışığı taşıyan ama mağlubiyet ihtimalini de barındıran geleceğe dikmişti gözlerini.

Pennsylvania İstasyonu'na vardığımızda, Bay ve Bayan Melish beni bekliyorlardı. Onlardan haberdar olduğum ilk andan itibaren, gelişmekte olan hareket için yaptıkları fedakârlıklardan dolayı her ikisine de saygı duyuyordum. McCarthy döneminin en azgın günlerinde Papaz Melish (babasıyla birlikte Brooklyn'deki en büyük Piskoposluk Kilisesi'nde görevliydi) McCarthy'nin cadı avı çılgınlığından zarar görenleri korumak için kürsüsünü kullanmıştı. Gerçek Hıristiyanların her türlü haksızlık ve baskıya karşı çıkması gerektiğini vaaz etmişti. Üstüne üstlük, Sovyet-Amerikan Dostluk Örgütü'ne üyeydi, McCarthy ve yandaşları ise bir insanın komünist olma hakkını savunan biriyle, komünist olan birini ayırt etmekten acizdi.

Melishler Piskoposluk Kilisesi'nin hiyerarşisiyle şiddetli ve çalkantılı bir mücadeleye giriştiler; basının karalama kampanyasını kilise mahkemesi izledi, kiliseden atıldılar. Ama bu çile onları güçlendirdi ve daha kararlı kıldı.

Melishler'in üç oğlundan ikisi benden büyük, biri küçüktü. Elisabeth Irwin'e gidenlerin biri yedinci, diğeri on ikinci sınıftaydı. Hiçbir yönüyle daha önce gördüklerime benzemeyen bu yeni okula

alışabilmem için bana yardım edebilecek birilerinin olduğunu bilmek içime su serpti.

Eve yerleştim ve mahalleyi keşfe başladım. Evin siyahî nüfusun göbeğinde, Kingston ve St. Marks'ın köşesindeki Bedford Sturyvesant'ta olduğunu öğrenince çok rahatladım. Siyahîlerin de New York'un karakteristik özelliklerinden etkilenmiş olduğunu keşfetmem uzun sürmedi. Sokakta, yoldan geçen siyahî bir adamla sohbet etmeye başlayamazdınız, özellikle de kadınsanız. Birmingham'da, sokakta birini selamlamadan geçip gitmek küstahlık addedilirdi. Ama burada sokaktaki bir yabancıyla konuşursanız deli olduğunuzu düşünürlerdi.

Yarıyıl resmen başlamadan önce, Bay Melish'le okulu görmeye ve öğretmenlerden birkaçıyla tanışmaya gittik. Greenwich Köyü'nün köşesindeki Elisabeth Irwin Lisesi, iki katlı apartman bloklarının arasında küçük, tuğla bir binaydı. Okula giriş ve çıkış saatleri dışında önünden geçtiğinizde, buranın bir okul olduğunu asla fark edemezdiniz.

Okulun tarihi beni çok etkilemişti. Yenilikçi eğitim sisteminde, halk eğitimini desteklemek amacıyla yıllar önce tasarlanmış, deneysel bir programdı. New York Eğitim Kurulu bu programı sonlandırmak istediğinde, öğretmenler okulun yönetimine talip olup bu sistemi sürdürmeye karar vermişlerdi. Özel bir okula dönüştürüp kayıt olanlardan öğrenim ücreti almış, kendileri de kurumun müşterek sahipleri olmuşlardı.

Lisenin yanı sıra, Bleecker Caddesi'ndeki kırmızı tuğlalı binada hizmet veren Küçük Kırmızı Okul adında bir ilkokul ve anaokulu da vardı. Dört yaşındakilerden on ikinci sınıftakilere kadar her yaş grubu için tek bir sınıf vardı ve sınıflar yirmi beş-otuz kişilikti.

Okul ziyaretimiz, öğrenim kurumlarının nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerimi tamamen değiştirmişti. Bildiğim bütün

öğretmenler eski moda ve tutucu giyinirlerdi; erkekler takım elbise giyip kravat takar, kadınlar sade elbiseler giyerdi. Burada tanıştığım ilk öğretmen yırtık pırtık kot pantolon, parlak renkli kısa kollu bir gömlek ve tenis ayakkabıları giymişti, hem de sakallıydı. Kendilerini ilk adlarını söyleyerek tanıtmaları beni çok şaşırttı. Sempatik, beyaz saçlı, saygın bir New England beyefendisi olan okul müdürü bile ilk adını söylemişti.

Hem küçük bir okul olduğundan hem de öğrencilerin çoğu dört yaşında okula girip liseden mezun olana dek burada okuduklarından, herkesin kaçınılmaz olarak kendi gurubu vardı. Bu aile ortamını hemen sezdim ve onlarla kaynaşmayı becerebilecek miyim acaba, diye kendime sormadan edemedim.

Okulun her yönüyle ilgili bilgi sahibi olmak için Melishler'le ve okulu bilen diğerleriyle konuşurken, hâlihazırdaki öğretmenlerin çoğunun Eğitim Kurulu'nun kara listesinde (beyaz liste mi demeliyim?) olduğunu ve herhangi bir devlet okulunda öğretmenlik yapamayacaklarını öğrendim. Siyasi görüşleri liberalden aşırıya uzanıyordu, içlerinde komünizme meyilli olanlar vardı ya da ben öyle sandım.

Bütün bunları kafamda toparlamaya çalışırken, bilmediğim sularda yüzer gibiydim. Akıntının yönünü, derin olup olmadığını, dibinin bataklık mı kum mu olduğunu bilmiyordum. Etrafımda güçlü ve zayıf olduğum noktaları, güneyin ırkçılığında büyümüş genç siyahî kadının kuvvetli yönleriyle yetersizliklerini anlayıp bana yol gösterebilecek kimse yoktu.

Yeni bir çevreye girmenin zorluklarını aştığımda, hem evde hem de okulda daha huzurlu hissetmeye başladım. Tarih dersinde sosyalizmi öğrendiğimde yeni ufuklar açıldı. İlk kez, kusursuz bir sosyoekonomik düzenlemenin mümkün olduğu fikriyle tanıştım, her insan topluma beceri ve yeteneklerine göre katkıda bulunabilir,

karşılığında ihtiyaçları doğrultusunda maddi ya da manevi kazanç elde edebilirdi.

Bilimsel sosyalizmi henüz pek anlayamamıştım, ama tarih derslerinde tartıştığımız ütopik sosyalizm denemelerini kavramaya çalışıyordum. Küçük, sosyalist bir toplum kurabilmek için gönüllü olup diğerleriyle bağlantılarını kesen insan gruplarına saygı duyuyordum. Tarih kitabında yazanlarla yetinmedim. Kütüphaneye gidip Robert Owens ve hareketin diğer liderleri hakkında bulabildiğim her şeyi okudum.

Ütopyacı sosyalistlerin beni etkilemesinin sebebi belki de içimdeki romantik damardı. Çünkü, kendi halkımın sorunlarını ve sömürülen beyazların sorunlarını gerçekte nasıl çözebileceğimize kafa yormaya başladığımda, gerçek dünyanın baskısından, ırkçılığından ve haksızlığından kurtulup kusursuz bir komünist düzene nasıl geçebileceğimizi bilemiyordum. Belki de kapitalizm sömürüsünden kaçan birkaç insanın kurduğu küçük, komünist tarım toplulukları, milyonlarca insanı kurtarmak için uygun bir yol değildi.

Komünist Manifesto'yu okuyunca neye uğradığımı şaşırdım. Büyük bir iştahla, hep aklıma takılan ve çözümsüz gibi görünen çelişkilerin birçoğuna yanıtlar bularak, tekrar tekrar okudum. Her paragrafı ya da fikri bütünüyle anlayamıyordum, ama yine de burada komünist bir devrimin gerçekleşebileceği fikri beni heyecanlandırıyordu. Kitlesel işçi sınıfı hareketinin içerisinde siyahîlerin sorunlarını fark ettim. Siyahîlerin özgürleşmesine dair fikirlerim pek kati değildi, onları ifade edebilecek doğru kavramları bulamıyordum, yine de kapitalizmin nasıl yok edilebileceğini kavramaya başlamıştım.

Komünist Manifesto'daki bir bölüm beni özellikle etkiledi. İşçi sınıfı mücadelesinin bütün ezilenlerin kurtuluşu olduğunu söylüyordu. "Geçmişteki bütün hareketler azınlıkların hareketleridir ya

da azınlıkların çıkarı üzerinedir. İşçi sınıfı hareketi ise ne yaptığını bilen geniş çoğunluğun, bu geniş çoğunluğun çıkarını gözeten bağımsız hareketidir. İşçi sınıfı, içinde bulunduğumuz toplumun en alt sınıfı, resmî toplumu oluşturan tabakalar ortadan kaldırılmadan silkinip ayağa kalkamaz."

Beni böyle derinden etkileyen, işçi sınıfının özgürlüğe kavuşmasının, bütün ezilenlerin özgürlüğe kavuşmasının yolunu açacak olması fikriydi. Birmingham'da her sabah dik yamaçlara tırmanıp madene giden işçilerin görüntüsü gözümün önüne geliyordu. Bu görüntüler, usta bir cerrah gibi gözümdeki perdeyi kaldırdı. Dinamit Tepesi'ndeki düşmanca bakan gözler, patlamalar, korku, saklanan silahlar, kapı önlerinde ağlaşan siyahî kadınlar, yiyecek ekmek bulamayan çocuklar, okul bahçesindeki kanlı kavgalar, siyahî orta sınıfın sosyal oyunları, Birinci Derslik/İkinci Derslik, otobüsün arka tarafı, polis aramaları, hepsi yerli yerine oturmuştu. En nefret ettiğim şey, güneyli beyazların nedensizce düşünceleriyle yüzleşmeyi reddetmesi ve acımasız sistemin bir sonucu olarak siyahîlerin boyun eğmeye gönüllü hale gelmesiydi. Sistem kini, rekabeti ve bir grubun diğeri üzerindeki hâkimiyetini teşvik ederek devam edebiliyordu. Anahtar kelime kârdı, bütün bu saygısızlıklara, aşağılamalara ve çaresizliğe sebep olan davranışların, daimi gerekçesi buydu.

Özgürlük hakkındaki bazı fikirlerimi değiştirmem gerektiğini hissetmiştim. Siyahî orta sınıfın bazı sosyal etkinliklerinden pek hoşlanmasam da; bunların işçilere, işsizlere ve yoksullara yol göstermek için işime yarayabileceğini fark ettim.

Elbette *Komünist Manifesto*'nun en büyük etkisi, beni en çok çeken, sömürenin ve sömürülenin olmadığı; sınıfsız, kişinin varlığını kullanarak diğer insanları sömürmesine olanak sağlayan özel mülkiyetin sınırlandırıldığı, yeni bir toplum hayaliydi. Komünist

devrimin ardından "birinin özgürce gelişmesinin, herkesin özgürce gelişmesi anlamına geldiği bir birliğimiz olmalıydı."

Komünist Manifesto'nun son sözlerini okuyunca koşa koşa komünist mücadeleye katılmak istedim:

"Komünistler fikirlerini ve amaçlarını gizlemeyi reddederler. İstediklerini ancak var olan toplumsal düzenin zorla yıkılmasıyla elde edebileceklerini açıkça bildirirler. Bırakın iktidardakiler, Komünist devrimden ölesiye korksunlar. İşçilerin zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yok. Kazanacakları bir dünya var
BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!"

Tesadüf eseri, *Komünist Manifesto*'yu okuduğum sıralarda bir arkadaşım, beni Advance adındaki gençlik örgütünün toplantılarına davet etti. Komünist Parti üyelerinden birinin kızıydı, Advance de Marksist-Leninist, partiyle bağlantılı bir gençlik örgütüydü. Toplantılar genellikle Herbert Aptheker'in evinde gerçekleşiyordu, kızı Bettina Aptheker örgütte önemli bir görevdeydi.

Eugene Dennis, komünist liderin aynı addaki oğlu ve herkesin hayran olduğu siyahî komünist avukat William Patterson'ın kızı Mary Lou Patterson da örgüte üyeydi. Birleşik Devletler'de 1954'te gerçekleşen siyahî soykırımını kınayan kampanyayı Patterson yönetiyordu. James Jackson'ın kızı Harriet, Mary Lou, Margaret ve Claudia Burnham yakın arkadaşlarımdı, Advance'deki faaliyetlerimiz sayesinde "dava arkadaşları" olmuştuk.

Herbert Aptheker, Amerikan Marksist Çalışmalar Enstitüsü'nde Marksizmin Temelleri dersi veriyordu. Advance'in diğer üyeleriyle birlikte bu derslere katıldım, *Komünist Manifesto*'nun gizli anlamlarına bu sayede vakıf oldum.

Advance, SANE'in (Makul Nükleer Politika Komitesi) düzenlediği bütün barış gösterilerine ve güneydeki hareketle dayanışma

amacıyla düzenlenen bütün insan hakları gösterilerine katılıyordu. İlk oturma eylemleri 1 Şubat 1960'ta, Kuzey Carolina Greensboro'da başladı ve kısa sürede bütün güneye yayıldı. F. W. Woolworth mağazalarında Siyahî tezgâhtarların çalışması talebi dile getirildiğinde, her cumartesi sabahı pankartlarımızı alıp Kırk İkinci Cadde'deki Woolworth'e gidiyor, tek sıra halinde dizilip bu mağaza siyahîleri işe almayı kabul edene dek buradan alışveriş etmemeye New Yorkluları ikna etmeye çalışıyorduk.

Hareketin içinde olmama rağmen bir yönden kandırılmış hissediyordum; güneyi terk etmeye karar verdiğimde, benim memleketimde de bir hareket filizleniyordu. 1961'de, özgürlük sürücülerini taşıyan otobüs Birmingham'daki Greyhound durağına varacağı sırada, aileme telefon edip eve dönmek istediğimi, bana yolculuk için bir miktar para göndermelerini söyledim. New York'ta kalmamın ve çalışmalarımın son yılını tamamlamamın daha iyi olacağını belirttiler; fakat öyle endişeli ve kederliydim ki aklımı derslerime veremiyordum. Ne zaman gazetede ya da televizyonda polisin tazyikli hortumları göstericilere doğrulttuğunu, köpekleri kışkırtıp küçük çocukların üstlerine saldığını görsem gözyaşlarına boğulup, Melishler beni böyle görmesin diye odamın kapısını kapatıyordum.

Heyecanlı yıllardı ve o yılları New York'ta geçirmeye karar verdiğim için hiç pişmanlık duymadım. Janus başı hâlâ yerindeydi. Bir gözü Birmingham'daki mücadelenin içinde olmaya can atıyor, diğeri kendi geleceğini hayal ediyordu. Bu ikisinin bir araya gelmesi ve benim hem geçmişe hem de geleceğe bakabilmeyi öğrenmem uzun zaman aldı.

Başlangıç'ın sahnesine giriyorum,
gümbürtülerin, çarpışmaların ve suların...
Federico Garcia Lorca

BÖLÜM III

- SULAR -

Massachusetts Waltham'ın eteklerinde, çimenlik bir tepedeki devasa kayanın üstüne tünemiş pirinç Yargıç Louis Brandeis heykeli, kolları kanat misali iki yana açılmış, sanki gidecek bir yer kalmadığı için uçacakmış gibi duruyordu.

Sonunda, Elisabeth Irwin'in açık görüşlülüğünü korumak için etrafına bir koza ördüğüne kanaat getirdim. New York'ta geçirdiğim iki yıl boyunca asla kozanın içine yanlışlıkla girmiş bir yabancı gibi ya da dışlanmış hissetmemiştim. Yine de bu mücadeleyi başım dik tamamladım. Ortam fazla samimi, fazla baskıcı bir hale geldiğinde daima duvarı aşıp diğer dünyalara kaçtım; çocukluk arkadaşlarım Margaret ve Claudia, Mary Lou Patterson, Phyllis Strong'a; Advance'teki siyasi faaliyetlere; Brooklyn'de Bay Melish'in idare ettiği Gençlik Merkezi'ndeki siyahî ve Porto Rikolu arkadaşlarıma...

Brandeis Üniversitesi farklıydı. Orada, dışarı bağlanan yollar yoktu.

Fiziki ve manevi izolasyon birbirlerini pekiştirirdi. Waltham'da saat fabrikasından başka bir şey yoktu, Cambridge ve Boston ise bizim gibi araba alacak parası olmayanlar için çok uzaktı.

Birinci sınıfların kalabalığında gözlerim başka siyahî öğrencileri aradı. Orada olduklarını bilmek bile beni biraz olsun rahatlatacaktı. Ama belli ki Brandeis bana tam bursu, suçluluk duygusuyla, iki kişiden ibaret olan siyahî öğrenci sayısını artırmak için vermişti. Üç kız öğrenciydik. Alice'in de benimle aynı katta kaldığını öğrenince çok sevinmiştim.

Alice ve ben hemen kaynaştık, ama bu üniversiteye olan hislerimi pek değiştirmedi. Yabancı, kızgın, yalnız hissediyordum; cesaretim olsa ve nereye gideceğimi bilsem kampüste bir dakika durmayacak-

tım. Ama oradaydım ve görünüşe göre kalıcıydım, bu yabancılıkla yaşayıp onunla romantik bir biçimde baş edecektim. Yalnız hissettiğimde kendime acımayacak, bununla arkadaş arayarak mücadele etmeyecektim. Kendi halimde yalnız kalacaktım ve bundan hoşlanmaya başlayacaktım. Gerçi o sıralar Varoluşçuların, Camus'nün, Sartre'ın yazdıklarına kendimi kaptırmam pek de iyi olmadı. Tamamen içime kapandım ve dışarıda kalan her şeyi reddettim.

Yalnızca bunun gibi izole edilmiş, neredeyse sırf beyazların olduğu yapay bir üniversite kampüsünde bu nihilist tavrı geliştirebilirdim. Sanki çevremdeki sahteliklerle savaşmak için, çaresizce başka bir sahte yaşam biçimini seçmiştim.

İlk yarıyılda pek çalışmadım. Mecburi derslerimin pek alakasız olduğunu söyleyip duruyordum kendi kendime. Okuldaki sosyal hayata katıldığım da söylenemezdi, mesela dans partisine üstümden hiç çıkarmadığım kot pantolonumla gidiyor, böylece en azından bir çaba gösterdiğimi düşünüyordum. Kendimi komünist olarak tanımlasam da kampüsteki cılız harekete dâhil olmayı reddediyordum, önderlerinin patronluk taslayarak benimle iletişim kurduğunu hissetmiştim. "Yoksul, sefil Zencilere" yardım etmekte kararlı iseler onlarla eşit olmalılardı, ama pek de eşit olmaya değecek tipler değillerdi bence.

İlk yılımda beni heyecanlandıran tek şey, James Baldwin'in edebiyat dersleri vereceğini öğrenmemdi. *Go Tell It on the Mountain*'i keşfimin ardından, Baldwin'in yazdığı her şeyi okumuştum. Brandeis'a geldiğinde, en ön sıralarda yerimi aldım. Fakat daha derslere doğru dürüst başlayamadan, Üçüncü Dünya Savaşı'nın eşiğinde olduğumuz haberleri konuşulmaya başlandı. Küba Füze Krizi patlak vermişti.

James Baldwin, siyasi sorumluluklarını bir kenara bırakıp vicdanıyla ters düşerek derslere devam edemeyeceğini bildirdi. Bu

arada, kampüste bir miting düzenlendi, öğrenciler kâh sessiz bir şaşkınlıkla, kâh dünyanın nükleer bir soykırıma kurban gitmesinden korktuklarını haykırarak kampüsü turladılar.

Bazıları arabalara binip Kanada'ya gitmek üzere telaşla yola koyuldular. Öğrencilerin krize verdiği bu tepkinin en sarsıcı yanı, tamamen kendilerini düşünmeleriydi. Ne Küba'daki insanların tehlikede olması ne de olası bir nükleer saldırıda başka yerlerdeki milyonlarca masum insanın zarar görecek olması umurlarındaydı. Yalnızca kendilerini, kendi hayatlarını kurtarmayı düşünüyorlardı. Sevgililer, aşklarının son kırıntılarını kurtarmak için beraberce yola çıktılar.

Miting sürerken kalabalık bir öğrenci grubu James Baldwin'in, Herbert Marcuse'ün (ondan ilk kez haberdar oluyordum), bazı profesörlerin ve yüksek lisans öğrencilerinin konuşmalarını iyi duyamadıkları için çekip gitti. Konuşmalarda altı çizilen, korkmak ya da umutsuzluğa düşmek yerine hükümete bu tehdide son vermesi için baskı yapmamız gerektiğiydi.

Tekrar bir hareketin parçası olup mitinglere, gösterilere katılmak hoşuma gidiyordu. Ama kriz sona erdiğinde her şey eski tas eski hamam devam etti. Protestoların gerçekleştiği kısacık dönemde çok fazla ortak yönümüzün olduğunu düşündüğüm insanların, yabancı öğrencilerin yanında yer almıştım. Etrafta olan bitenle ilgili keskin bir kavrayışı olan, nazik bir Hindu ile arkadaş olduk. Sanırım, bütün dünyada süregiden özgürlük mücadelelerinin birbirine bağlı olduğunu anlamamı sağlayan Lalit'di. Hindistan'daki insanların çektiği tarifsiz eziyeti anlattığında çok etkilenirdim. O konuşurken, Birmingham'daki ve Harlem'deki siyahîleri düşünmekten kendimi alamazdım.

Melanie ile de arkadaş olmuştuk. Filipinli, genç bir kadındı. Bir de Mac vardı, Diem'e muhalefetten sürgün edilen Güney Vietnamlı.

Aynı sıralarda Lani en yakın dostumdu, muhtemelen Brandeis'te olan bitene duyduğumuz yabancılık bizi yakınlaştırmıştı.

Elisabeth Irwin'den arkadaşım Flo Mason'la düzenli yazışırdık. Bu fikir ilk kimin aklına gelmişti hatırlamıyorum, ama ertesi yaz Helsinki'de gerçekleşecek Sekizinci Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılmaya karar vermiştik. Dünyanın başka yerlerinden gelen devrimci gençlerle tanışmaya can atıyordum ama bu seyahatin asıl amacı, ülkeden uzaklaşıp olaylar hakkında daha iyi bir bakış açısı kazanmaktı. Memleketimden, köklerimden ne kadar uzaklaşırsam o kadar kısıtlanmış hissediyordum, iyice uzaklaşınca ne olacağını görmek istiyordum.

Yılın geri kalanında çalışıp bu seyahat için para biriktirdim. Kütüphanedeki kitap yığınlarını kayda geçirdim, biyoloji bölümünde kartları dosyaladım ve kampüsteki kahvecide, Chomondeleys'de çalıştım. Hatta Waltham'da uyduruk bir meşrubatçıda iş buldum. Çalışma alışkanlığını tekrar kazanmıştım, bütün bu işler ve derslerim haricinde bir şeye vakit ayıramıyordum. O sıralar Manfred Clemenz adında Alman bir öğrenciyle flört etmeme rağmen sosyal hayatım, bütün akşam ders çalışıp ardından kafeteryada kahve içmekten ibaretti.

Sonra haziran geldi. Festival bursu, New York'taki Festival Komitesi ofisinde gönüllü çalışmayı zorunlu kılıyordu, ben de bazı daktilo, teksir, posta işleriyle uğraştım. Brandeis'ten kalkan tarifeli uçakla Londra'ya gittik, Paris'e giden trene binmeden önce bir iki gün Londra'yı yalnız başıma dolaşma fırsatım oldu. Arkadaşım Harriet Jackson'la Gare du Nord'da buluşacaktık ama grev yüzünden bütün seferler aksamıştı, Paris'te tek başıma kalakaldım. Ne bir kimseyi tanıyordum ne de Harriet'ı nasıl bulabileceğime dair bir fikrim vardı. Latin bölgesindeki salaş bir otelde birkaç gün geçirip şehri keşfettikten, ve bütün duvarlarda Cezayirlileri ölümle tehdit

eden ırkçı sloganları gördükten sonra nihayet Harriet'a ulaştım. American Express'e başvuracağımı umarak not bırakmıştı. Flo geldiğinde, On Altıncı Arondisman'da bir apartmanın en üst katındaki küçük odaya taşındık. Eyfel Kulesi'ne öyle yakındık ki, bir karış pencereden kulenin asansörünün inip çıktığını görebiliyorduk. Chambre de bone, Harriet'ın Paris'te okuyan bir arkadaşınındı, kızcağız o uzaktayken odasında kalmamıza izin vermişti.

Katta on oda vardı. Bizimkine de tıpkı diğerleri gibi altı basamaklı, paslanmış yangın merdivenleriyle çıkılıyordu. Odalardan hiçbirinde su tesisatı yoktu, koridorun sonunda pis bir klozet ve musluk vardı yalnızca. Odaya ancak yatak, küçük bir dolap ve masa sığıyordu, yerde şişme yatak ve bir palet koyacak kadar boşluk kalıyordu neyse ki. Flo, Harriet ve ben yatak, şişme yatak ve palette dönüşümlü uyuyorduk. Biz bu oda için fazla kalabalık olduğumuzu düşünüyorduk ki karşı odamızda kalan Martinikli kadınla tanıştık. Aynı büyüklükteki bir odada, yaşları on dörtle yirmi arasında değişen dört kızıyla yaşıyordu. Karayipler'den yeni gelmişlerdi, hepsi her gün sokaklara dökülüp iş arıyordu. Akşamları yorgun vücutları ve azalmış paralarıyla elleri boş geri dönüyor, çoğunlukla Cezayirlilere benzetildikleri için başlarına korkunç şeyler gelmiş oluyordu.

Üçümüz turist gibi Paris'in altını üstüne getiriyor, ucuz ve öğrenci indirimi uygulanan şeyleri kovalıyorduk; Louvre, Rodin Müzesi, Molière à L.A.Comédie Française (öğrencilere yalnızca bir franktı). St. Michel Bulvarı'ndaki kalabalık kafelerde takılıp, özellikle laf Fransızlardan hoşlanmamaktan açıldığında anlatacak ilginç ve heyecanlı hikâyeleri olan insanlarla tanıştık.Afrikalı, Haitili, Antiller'in çeşitli adalarından gelmiş ve Cezayirli insanlardı. Cazayirli işçi sınıfının yemek yediği, Latin bölgesinin arka sokaklarındaki gizli saklı mekânları öğrendik.

1962'de Paris'te yaşayan bir Cezayirli olmak demek, kapana kısılmış bir insan olmak demekti. Cezayirliler dağlarda ve Cezayir ve Oran'ın Avrupalılaşmış şehirlerinde Fransız ordusuyla savaşırken, paramiliter terörist gruplar sömürgeci başkentte Cezayirlilere ya da Cezayirlilere benzeyenlere kadın erkek ayırt etmeksizin saldırıyorlardı.

Paris'te, genellikle Kuzey Afrikalıların gittiği kafelere bombalı saldırılar düzenleniyor, arka sokaklarda kanlı cesetler bulunuyor ve Cezayir karşıtı grafitiler metro istasyonlarının ve binaların duvarlarını boydan boya kaplıyordu. Bir öğleden sonra Sorbonne'un önündeki meydanda, Cezayirliler için düzenlenen gösteriye katıldım. Tazyikli suyla kalabalığı dağıtan polisler de tıpkı Birmingham'da Özgürlük Sürücüleri'ni köpekler ve tazyikli su ile karşılayan polisler kadar vahşiydi.

Yeni yerler, yeni deneyimler keşfetmeyi umarak çıktığım seyahat bilindik hikâyeye dönmüştü. Hepsinin ortak noktası mücadeleydi.

Harriet Sovyetler Birliği'ne gitmek için ayrıldığında, Flo'yla ben de birden trene atlayıp Cenevre'ye gitmeye karar verdik. Ama sonra kendimizi Wisconsin Üniversitesi'nden yeni dönmüş İsviçreli bir öğrenciyle otostop yaparken bulduk. Şansımız tabii ki yine yaver gitmedi, o gün 14 Temmuz'du, yani Bastille Baskını'nın yıldönümü. Bir araba bulmak imkânsızdı. Neredeyse şehrin dışındaki Orly Havaalanı'na kadar yürüdük, bir tarlaya İsviçreli öğrencinin çadırını kurduk, havaalanında akşam yemeğimizi yiyip çadıra döndük. İsviçreli sabaha kadar çadırın dışında nöbet tuttu. Ertesi sabah oyalanmadık, Lozan'a varana dek otobüslerden inip trenlere bindik. Lozan'da İsviçreli öğrencinin annesi bizi birkaç gün misafir etti.

Eğimli tepelere kademe kademe yerleştirilmiş tuhaf, küçük evleriyle Lozan, gördüğüm en temiz, en güzel şehirdi. Zenginlerin

niçin çocuklarını İsviçre'ye gönderdiklerini anlamıştım.

Lozan'dan Cenevre'ye geçtim, sonra Paris'e dönüp festivale gitmek için Finlandiya'ya doğru yola çıktım. Helsinki'nin kasvetli, tekdüze savaş sonrası mimarisi, dünyanın dört bir yanından gelen gençliğin ateşini gizliyordu.

İki haftalık festival süresince harika kültürel programlar, geniş katılımlı siyasi mitingler ve Afrika'daki, Latin Amerika'daki, Asya'daki ve Ortadoğu'daki mücadelelere ilişkin sayısız seminerler düzenlendi. Bana göre festivalin en ilginç yönü diğer temsilcilerle buluşmaktı, böylece diğer ülkelerdeki gençlerle yakın temaslarda bulunduk.

Kübalı temsilcilerin kültürel sunumu festivalin en etkileyici olaylarındandı. Öyle cilalı, abartılmış bir gösteri sergilemediler, ama performansları insanı devrimci ruha sürüklüyordu. Henüz üç yıllık bir devrimin gençleriydiler. ABD temsilcilerinin seyrettiği bu gösteride, Kübalılar zengin Amerikalı kapitalistlerin ülkelerini işgal edip her türlü egemenliği nasıl ele geçirdiklerini hicvettiler. İşgalcilere karşı müdafaalarını oyunlarla, şarkılarla, danslarla sergilediler. O günlerde, kadın özgürlüğünün henüz adı bile anılmazken, Kübalı milis kadınların, halklarının zafere ulaşması için canla başla savaştıklarını gördük.

Kübalıların gücünü ve hevesini tarif etmek imkânsızdı. Ama bir olay, onların bu bulaşıcı canlılığını ve bizi nasıl etkilediklerini gayet iyi açıklıyor. Gösterinin sonunda Kübalılar perdenin kapanmasına izin vermediler. Ne de olsa "performansları" basit bir şovun çok ötesindeydi. Hayata ve gerçeğe dairdi. Eğer perdenin kapanmasına ve alkışlara izin verselerdi, bu bağlılıkları yalnızca "sanat" gibi görülecekti. Kübalılar sahneden inip seyircilerin arasına karışarak Konga dansına devam ettiler. Benim gibi, Kübalılardan, devrimlerinden ve davulların zafer vuruşlarından büyülenenler kendiliğinden

dansa katıldılar. Kübalılar öylece duranları, utangaç olanları ya da ajanları, tutup dansın içine çekiyordu. Küba kültürüne kölelerin tek sıra halindeki danslarından giren Konga zinciri bütün bina ve caddeler boyunca devam ediyordu. Şaşkın Finlandiyalılar trafiği umursamadan caddelere akan her ırktan yüzlerce gence inanamayarak bakıyorlardı.

Yoldaşlık festivalin ana teması olsa da, bütün hikâye bundan ibaret değildi. Soğuk Savaş'ın emrettiği gibi CIA, ajanlarını ve muhbirlerini festival alanının her köşesine, hatta ABD temsilcilerinin arasına bile yerleştirmişti. Sık sık, çeşitli şekillerde kışkırtmalar oluyordu. Örneğin Alman Demokratik Cumhuriyeti temsilcileri kaçırılmış, kitlesel buluşmalarda kalabalığa biber gazı atılmış ve Cehennem Melekleri tipinde insanlar Helsinki caddelerinde temsilcilerle yumruk yumruğa kavgaya tutuşmuştu.

Yeni arkadaşlarımla vedalaştıktan ve Alman arkadaşım Manfred'i ziyaret ettikten sonra ABD'ye döndüğümde, FBI müfettişi beni bekliyordu.

"Bu yaz, Komünist Gençlik Festivali'nde ne işin vardı?" diye sordu. "Komünistlerle ilgili düşüncelerimizi bilmiyor musun? Komünistlere ne yaptığımızı bilmiyor musun?"

***

Yazın hatıraları hâlâ tazeyken, Brandeis'teki ikinci yılımda daha olgun ve kendimden emindim. Dünyanın dört bir yanından insanlarla tanışmak, bizi ayıran yüzeysel engelleri yıkmanın ne denli önemli olduğunu göstermişti. Dil bu engellerden biriydi ve kolaylıkla üstesinden gelebilirdim. Fransızcada uzmanlaşmaya karar verdim. O sene kendimi tamamen derslerime verdim, Fla-

ubert, Balzac, Baudelaire, Rimbaud ve Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* serisinden yüzlerce sayfa... Sartre'la çok ilgiliydim, fırsat bulduğum her an yapıtlarına gömülüyordum: *Bulantı*, *Kirli Eller*, *Altona Mahpusları* ve oyunlarının geri kalanları, tabii bir de *Özgürlüğün Yolları* serisinden başlayarak romanları. Siyasi ve felsefi denemelerini de okudum, hatta *Varlık ve Hiçlik*'i okumaya bile giriştim. Kampüsteki yalnızlıkla bir şekilde baş etmek zorundaydım. Ben de uyanık geçirdiğim vakitlerin çoğunu ya kütüphanede ya da kuytu bir köşede kitaplarıma gömülüp, bunu fırsata çevirmeye karar verdim.

İlk başta oda arkadaşım Lani'ydi. Ama ikimiz de yalnız yaşamayı istediğimizden tek kişilik bir oda boşaldığında o taşındı. İsveçli arkadaşım Tina yanıma taşındı ama aslında başka bir arkadaşıyla kampüs dışında yaşadığı için istediğim gibi tek başıma kalmıştım.

Ridgewood erkek yurdunun sorumluları, yüksek lisans öğrencileri Gwen ve Woody'ydi. Hem siyahî olduğumuz için hem de Birmingham'daki ortak arkadaşlarımız sayesinde birbirimizi pek tanımasak da yakın hissediyorduk. Akşamları ya da hafta sonları dışarı çıkmak istediklerinde, beni bir yandan çalışıp bir yandan bebeklerine göz kulak olmam için hep çağırırlardı. Konuşmak istediğimde dinlemeye ve tavsiye vermeye hazırdılar.

Kampüste sessiz sakin bir yıl geçiriyorduk, ta ki Malcolm X çıkıp bu beyaz, liberal üniversitede hüküm süren ukala rahatlığı bozana kadar. Kampüsteki en büyük oditoryumu hıncahınç dolduran beyazlar, peygamber Elijah Muhammed'i dinlemek için nefeslerini tutmuş bekliyorlardı; Gwen, Woody ve ben aralarında kaybolmuştuk. Elijah Muhammed, Allah'ın elçisi olduğunu ve Birleşik Devletler'deki siyahîlere Allah'ın mesajını iletmek için seçildiğini söylüyordu.

Yıllar önce, Parker Lisesi'nde bir sınıf arkadaşım "Siyahî Müslümanların" gazetesini sattığı için tutuklanmıştı.Nazik görünümlü, sessiz, kendi halinde bir çocuktu. Birkaç kez onunla konuşmaya çalışsam da başaramadım. Tutuklandığının ertesi günü, ülke çapında Siyahî Müslümanların örgütlendiğini ilk kez duydum. Yaygın propagandayı hiç sorgulama gereği duymadan, onların Allah'ın bütün beyazları kahredeceği gibi deli saçmalarına inanan tuhaf bir mezhep olduklarını düşünmüştüm, ırkçılık sorununu çözmede yardımcı olamayacakları apaçıktı. Uzunca bir süre, sınıf arkadaşımın Müslüman olması canımı sıkmıştı. Aklımdaki Müslüman kavramıyla onun hassasiyetini bağdaştıramıyordum. Hapishaneden çıkıp okula döndüğünde, ona Müslümanların gerçekte nasıl insanlar olduğunu sormaya karar vermiştim. Ama onu bir daha göremedim.

En sonunda, geleneksel kıyafetler giyip sinekkaydı tıraş olmuş adamların ve upuzun elbiseli kadınların çevrelediği Malcolm, şık kıyafetiyle salona girdi. Yürürken sergiledikleri tavırlardan, çok gurur duyduklarını anlayabiliyordum. Sessizce geçip ilk üç sıraya oturdular. Malcolm, birkaç adam eşliğinde sahneye çıktı.

Malcolm X konuşmasına güzel sözlerle başladı, İslam hakkında ve İslam'ın Birleşik Devletler'deki siyahîlerle ilgisi hakkında konuştu. Siyahîlerin, egemen beyaz toplumun dayattığı ırkçı aşağılanmayı nasıl içselleştirdiğini anlatma biçimi beni çok etkilemişti. Onun kelimeleriyle büyülenmiş haldeyken birden irkildim, doğrudan seyircilerle konuşuyordu, "Sizden bahsediyorum! Sizlerden! Sizden ve yüzyıllardır benim halkıma tecavüz eden, benim halkımı katleden atalarınızdan!" Neredeyse tamamı beyazlardan oluşan topluluğu karşısına almıştı; Gwen, Woody ve etraftaki birkaç siyahînin nasıl hissettiğini merak ediyordum. Malcolm beyazları hedef alıyor, onları azarlıyor, günahlarını yüzlerine vuruyor, hesap

günü geldiğinde hepsinin mahvolacağını söylüyordu. Malcolm'ın beyazları yerin dibine sokması bana marazi bir tatmin verse de, Müslüman olmadığım için işin dini boyutunu idrak etmem imkânsızdı. Onu siyahî bir topluluğa hitap ederken dinlemenin şahane olacağını düşündüm. Beyazlar için Malcolm'ı dinlemek kafa karıştırıcı ve rahatsız edici olmalıydı. Beyazların çoğunun kendini savunması ve kendilerini köle efendilerinden ve güneyli ırkçılardan tamamen ayrı tutması tuhaftı, ırkçılıkla savaşmak için bir şeyler yapabileceklerinin hiç farkında değildiler.

O sene Hamilton Üniversitesi'nin Fransa'daki eğitim programına başvurmuştum. Kabul edildiğimi öğrendiğimde Brandeis burs ofisine epeyce mücadele ederek, daha önce hiç yapmadıkları bir şey yapmalarını; bursumu Fransa'daki eğitim harcamalarımı kapsayacak şekilde genişletmelerini sağladım.

Paris'ten iki otobüs dolusu öğrenci, İspanya sınırının yakınlarındaki Biscay Koyu'ndaki Biarritz'e geldik. Zengin turistlerin çoktan terk ettiği bu tatil beldesinde Fransızca hazırlık derslerini okuyacaktık. Bir zamanların şatafatlı sahil kumarhaneleri metruk vaziyetteydi, eski zamanlarında tatildeki açgözlü kumarbazlarla dolup taştıklarına inanmak zordu. Müşterilerin yokluğu, kemerli cadde boyunca sıralanmış sayısız incik boncuk dükkânını daha da perişan gösteriyordu. Dükkân sahipleri çaresiz görünüyordu, bir yandan turistlerden gelen para olmadan önlerindeki üç-beş ayı nasıl geçireceklerini düşünüyor gibiydiler, diğer yandan yazı atlatmış olmanın rahatlığı yüzlerinden okunuyordu.

Biarritz sokaklarında yürürken, az önce sona ermiş içkili bir partiden boşalan bir mekânda yürür gibiydim. Sendeleyen son misafirler de gitmişti, ama etrafı derleyip toparlayan kimse yoktu sanki. Yaz cümbüşünün kalıntıları utanç verici ve sinir bozucuydu, tıpkı farkında olmadan unutulan kirli iç çamaşırları gibi. Devasa

servetlerini, o serveti yaratan kölelere biraz olsun merhamet duymaksızın har vurup harman savurduklarını tahmin edebiliyordum.

Geleli çok olmamıştı ki, terk edilmiş şehirde tuhaf bir şey oldu: aniden pire istilası baş gösterdi; Biarritzliler daha önce böyle bir şey görmemişlerdi. Pirelerin ele geçirmediği bir karış toprak bile yoktu. Sınıfta kaşıntı sesinden öğretmenin dedikleri duyulmuyordu. Kafelerde, sinemalarda, kitapevlerinde insanlar kaşınıp duruyor, yolda yürürken bile kaşınmaktan kendilerini alamıyorlardı. Cildi hassas olanlar cüzamlı gibi görünüyordu, kolları ve bacakları iltihaplı ısırıklarla doluydu. Diğer herkes gibi, benim de çarşafımda minik kan lekeleri vardı.

Eğer Ingmar Bergman, Biarritz'e gelen zalim, asalak turistlerin filmini çekip bu pire istilasını da senaryoya dâhil etseydi, eleştirmenler bunun pek bariz bir gönderme olduğunu düşünürdü muhakkak. Turistlerden ve pirelerden kendini kurtarmaya çalışan bu şehirde, içlerindeki tek Siyahî olduğum Amerikalı öğrenci gurubunda, eski uyumsuzluk hislerim yeniden ortaya çıkmıştı.

16 Eylül, 1963

Dersten sonra, birlikte yürüdüğüm üç-dört öğrenciye *Herald Tribune* alıp geleceğimi, beni biraz beklemelerini söyledim. Konuşulanlara kulak kabartarak yürümeye çalışırken göz gezdirdiğim gazetedeki, kilise bombalaması ve dört kız hakkında atılan manşet gözüme çarptı. İlk başta kelimeleri belli belirsiz seçebilmiştim. Sonra bir anda dank etti! Birmingham. On Altıncı Cadde'deki Baptist Kilisesi. İsimler. Gözlerimi kapadım, gözkapaklarımı bir çizgi haline gelene dek sıkıca kapadım, böylece okuduklarım aklımdan çıkıp gidecekti sanki. Gözlerimi tekrar açtığımda kelimeler

hâlâ yerlerindeydi, isimler kalın siyah harflerle dikkat çekiyordu.

"Carole," dedim, "Cynthia. Onları öldürmüşler."

Yanımdakiler sorgulayan ifadelerle bana bakıyordu. Başka bir şey diyemedim, manşeti işaret edip gazeteyi bana doğru uzanan bir ele bıraktım.

"Onları tanıyorum, arkadaşlarım onlar..." diye sinirden köpürerek söyleniyordum.

Biri sanki prova ettiği bir repliği tekrarlar gibi "Çok üzgünüm. Böyle bir şeyin yaşanması çok kötü," dedi.

O konuşmadan önce, memleketimde dört genç siyahî kızın canını alan bombalamanın haberinin yarattığı bütün duyguları ortaya salıvermenin eşiğindeydim. Ama etrafımdaki yüzler boş bakıyordu. Irkçılık hakkında bir şey bildikleri yoktu, o anda benimle ilişki kurabilmelerinin tek yolu sanki arkadaşlarım bir uçak kazasında ölmüş gibi beni teselli etmekti.

"Ne berbat bir şey," dedi biri. Palas pandıras yanlarından ayrıldım, acımı onlarla paylaşmaya niyetim yoktu.

İsimlere bakmaya devam ettim. Carole Robertson. Cynthia Wesley. Addie Mae Collins. Denise McNair. Hatırladığım kadarıyla Carole'ın ailesi ve benim ailem samimiydi. Uzun, dalgalı saçları örgülü, tatlı yüzlü, tombul Carole, kız kardeşimin en yakın arkadaşlarından biriydi. Hemen hemen Fania'yla aynı yaştaydı. Birlikte oynarlar, dans derslerine ve partilere birlikte giderlerdi. Carole'ın ablasının ve benim, ne zaman arkadaşlarımızla dışarı çıksak peşimize takılmak isteyen küçük kız kardeşlerimizle başımız dertteydi. Annem daha sonra Bayan Robertson'ın, bombalama olayını duyunca annemi arayıp Carole'ı almak için onu çarşıya götürmesini rica ettiğini anlattı bana. Carole'ın etrafa saçılmış uzuvlarını görene dek ne olup bittiğini anlayamamışlardı annemin dediğine göre.

Wesleyler, Ana Cadde'nin batı tarafına taşınan siyahî ailelerden biriydi. Bizim evimiz On Birinci Sokak'taydı, onlarınki On Birinci Cadde'de. Bizim arka kapıdan onların arka kapısına, apartmanların arasındaki çakıllı yoldan gidilirse, yalnızca birkaç yüz metre vardı. Wesleyler'in çocuğu yoktu, bizimle nasıl oynadıklarına bakılırsa belli ki çocukları seviyorlardı. Cynthia'nın Wesleyler'e ilk gelişini hatırlıyorum. İki, üç yaşlarındaydı. Cynthia'nın çok kalabalık bir ailesi vardı ve çok yoksullardı. Bir süre Wesleyler'le kalacak, sonra ailesinin yanına dönecekti. Zaman geçtikçe Wesleyler'de daha uzun, ailesinin yanında daha kısa kalmaya başladı. En sonunda, ailesinin izniyle Wesleyler onu resmen evlat edindi. Daima tertemiz görünürdü, yüzü hep yeni yıkanmış gibiydi; elbiseleri daima kolalı olur, cilalı ayakkabılarına uygun bir el çantası taşırdı. Kız kardeşim Fania kir çamur içinde eve geldiğinde, annem hep niçin Cynthia gibi üstüne başına dikkat etmediğini sorardı. Zayıf, duygusal bir çocuktu; beş yaş büyük olmama rağmen benden daha olgun bir hayat görüşü olduğunu düşünürdüm. Bize geldiğinde Fania'yla oynamaktansa annemle sohbet etmeyi tercih ederdi.

Denise McNair. Addie Mae Collins. Annem birinci sınıfta Denise'in öğretmeniydi. Addie Mae'ye gelince... Onu tanımasak bile mahalledeki herhangi bir siyahîden farkı yoktu işte.

Bu dört kızın hayatının zalimce son bulması içimi acıtıyordu. Ama ilk anda hissettiğim acı ve nefret fırtınası durulmuş, daha makul düşünmeye başlamıştım. Bu cinayetler sandığımdan çok daha önemliydi.

Bu eylemde bir sapkınlık yoktu. Kendini kaybetmiş birkaç meczubun fitili ateşlediği bir olay değildi. Tam tersine, mantıklı ve kaçınılmazdı. Bombayı Baptist Kilisesi'nin bodrumundaki kızların soyunma odasına yerleştirenler hasta filan değillerdi, yetiştikleri çevre

bunu yapmalarını gerektiriyordu. Bu vahşet, dört kızın hunharca parçalanması, kanıksadığımız gündelik ırkçı zulümlerin sonucuydu.

Ne anlatırsam anlatayım, etrafımdaki insanlar tam olarak idrak edemeyeceklerdi. Neden bu cinayette herkesin suçlu olduğunu, neden çok sevdikleri Kennedy'nin de sorumlu olduğunu, ülkeyi yönetenlerin tamamının ırkçılığa göz yumarak nasıl bu cinayetin önünü açtığını asla anlayamayacaklardı.

Bombalı ırkçılar özellikle Carole, Cynthia, Addie Mae ve Denise'i hedef almamışlardı tabii. Hatta belki birilerinin öleceğini bile hesaba katmamışlardı. Yapmak istedikleri, o günlerde kabuğunu kırıp Siyahî Özgürlük Hareketi'ne göz kırpan Birminghamlı siyahîlere gözdağı vermekti. Bu hareket hayatımızın bir parçası olmadan önce müdahale edip kökünü kazımak istiyorlardı. Bunları yaparken birilerinin ölmesi umurlarında bile değildi. Cynthia, Carole, Addie Mae ve Denise'in parçalanmış bedenleri asıl meselenin yanında önemsiz bir ayrıntıydı, bu yüzden bu cinayetler kasti adam öldürmeden çok daha iğrençti.

Kasımda bütün grup Paris'e gittik. Arc de Triomphe'un yakınında, Duret Caddesi 13 numarada oturan Lamotte ailesiyle kalacaktım. Hamilton programıyla gelen diğer iki kadın da orada kalıyordu. Bay ve Bayan Lamotte, üç çocukları ve Jane üçüncü kattaydılar. Christie ve ben, Bay Lamotte'un annesinin ikinci kattaki dairesindeki odalardan birinde kalıyorduk. Her sabah ahşap bir tepside bize iki koca fincan sütlü kahve, fırından yeni çıkmış baget ve iki parça tereyağı getirirdi. Akşam yemeklerini üst katta, aileyle birlikte yerdik. Arnavut kaldırımlı arka yoldan köşedeki metro istasyonuna yürür, eski kırmızı trenlere binip derse girmek için Latin bölgesine giderdik. Benim derslerimin çoğu Sorbonne'a bağlı olan enstitüdeydi.

Sorbonne'da hep bir kilisedeymişim gibi hissederdim. Yüzlerce yıllık bir binaydı. Duvarları solgun, eski resimler süslüyor, yüksek tavanı heybetli sütunlar taşıyordu. Her köşeden sızan kutsallık, içerideki yüzlerce öğrenciyi sessizliğe sürüklüyordu. Ne var ki benim çalışmalarım bu ortamla pek bağdaşmıyordu. Neredeyse yalnızca çağdaş edebiyatla ilgileniyordum, çağdaş Fransız romanı, oyunları, şiirleri ve kültürüne dair ayrı ayrı dersler alıyordum. Hamilton programının zorunlu dersinde, her hafta tiyatroya gitmek ve izlediğimiz oyunlar hakkında yazıp tartışmak zorundaydık. Yıl sona ererken, Paris'te gördüğüm en ilginç şeyleri sahnede gördüğümü düşünüyordum, *Pekin Operası*'nı ve Gine'den gelen *Afrika Balesi*'ni bile seyretmiştim.

Kennedy'nin öldürüldüğü haberi Paris'e bomba gibi düştü, herkes Amerikan Konsolosluğu'na üşüştü. Kennedy suikastı şüphesiz benim için de neşe kaynağı değildi. Sütten çıkmış ak kaşık değildi ama onu öldürmek hiçbir şeyin çözümü olamazdı. Üstüne üstlük Teksaslı başkan yardımcısı ve petrol tekelindeki ahbapları işleri benim halkım için daha da beter hale getireceklerdi. Yine de konsoloslukta yabancı gibiydim, "Paris'teki Amerikalılar" etrafımı sarmıştı, onları ağlayışlarına göre tanımlamak zordu. Herald Tribune'de Carole, Cynthia, Addie Mae ve Denise'in öldürüldüğünü okuduklarında, içlerinden kaçı gözyaşı dökmüştü ya da gerçekten üzülmüştü merak ediyordum.

O yılın sonlarında, Vietnam Yeni Yılı kutlamalarına davet edilmiş bir arkadaşıma eşlik ettim. O gece, iki ayrı Yeni Yıl kutlaması vardı. Birini Diem'e sadık kalan Güney Vietnamlılar, diğerini güneydeki sosyalistlerle ve baskı altındaki gruplarla işbirliği içindeki Kuzey Vietnamlılar düzenliyordu. Biz bu ikincisine katıldık. İşçi sınıfının yoğun yaşadığı bölgedeki devasa bir stadyumda düzenlenen yedi saatlik muhteşem eğlence şarkılarla, komik piyeslerle,

akrobasi hareketleri ve skeçlerle hep bir mesaj taşıyor ve mücadelelerinin enerjisini yansıtıyordu, bunu anlamak için Vietnamca bilmeye gerek yoktu. Tıpkı stadyumu dolduran yüzlerce Vietnamlı gibi ben de coşkuya kapılmıştım. Ama sürekli ABD hükümetini ve ordusunu hedef alan skeçlerdeki vahşi deneyimleri tüylerimi ürpertmişti. En büyük ve en coşkulu alkışı daima Amerikan askeri kılığına girmiş oyuncular alıyordu, ya alay konusu oluyor ya da daha ciddi skeçlerde ölüyorlardı.

Fransız Edebiyatı diplomamı almak üzereydim ama aklım felsefe okumaktaydı. Marx'la, onun etkilendiği kişilerle ve onun izinden gidenlerle çok ilgiliydim. Son yıllarda fırsat buldukça bir yandan felsefe okumaları yapmıştım. Tam olarak ne yaptığımı bilmiyordum, ama insanların evren, tarih, insanlık, bilgi gibi çetin şeylere dair fikirlerini okumak bana güven ve huzur veriyordu.

Brandeis'teki ikinci yılımda, kütüphaneden Herbert Marcuse'ün *Eros ve Uygarlık* kitabını almış, başından sonuna kadar kitapla cebelleşmiştim. O yıl Sorbonne'da ders veriyordu. Benim Paris'te olduğum yıl ise o Brandeis'e dönmüştü ama harika dersleri dilden dile anlatılıyordu. Brandeis'e döndüğümde ilk dönem o kadar çok zorunlu Fransızca dersim vardı ki, Marcuse'ün Fransız Devrimi'nden günümüze Avrupa siyasi düşüncesini anlattığı derse kayıt olamamıştım. Yine de her derse gittim, salonun en önünden yer kapmak için koşa koşa gidiyordum. Sıralar, BM Toplantı Odası'ndaki gibi dizilmişti. Marcuse, salonun en alt seviyesinde yer alan platformda yürürken her şeye hâkimdi. Çok etkileyiciydi, içeri girdiğinde tek bir kelime bile etmese dahi sınıf sessizliğe gömülür, herkes dikkat kesilirdi. Öğrenciler ona çok saygı duyardı. Ders anlatırken bir ileri bir geri yürümesi bile öğrencilerin dikkatini dağıtmazdı, zil çaldığında o dersi bitirmeden kimse toparlanmaya kalkışmazdı.

Bir gün, henüz ders yılının başlarında, cesaretimi toplayıp Marcuse'le görüşmek istediğimi belirttim. Temel felsefe metinleri bibliyografyası hazırlamam için bana yardımcı olmasını isteyecektim. Bu görüşme için haftalarca bekleyeceğimi düşünürken, beni hemen o öğleden sonra kabul etmesine çok şaşırmıştım.

Uzaktan bakıldığında Marcuse erişilmezdi. Duruşunu, beyaz saçlarını, aksanlı konuşmasını, kendine güvenli tavrını ve engin bilgi birikimini düşününce asla yaşlanmayan bir filozof gibiydi. Yakından ise merakla parıldayan gözleri ve ferah, aklı başında bir gülüşü vardı.

Görüşmek istememin sebebini açıklamaya çalışırken, felsefe yüksek lisansı yapmaya niyetim olduğunu, belki Frankfurt Üniversitesi'ne gidebileceğimi, ama kendi kendime yaptığım felsefe okumalarının bir yöntemi olmadığını, herhangi bir ulusal ya da tarihi ilişkiyi gözeterek okumadığımı söyledim. Ondan istediğim, eğer zahmet olmazsa, okumam gerekenlerin sıralı bir listesini vermesiydi. Ve eğer izin verirse, Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* hakkında lisansüstü öğrencileri için düzenleyeceği seminere katılmak istediğimi söyledim.

Profesör Marcuse, ağır ağır, her bir kelimeyi vurgulayarak "Gerçekten felsefe okumak istiyor musun?" diye sordu. Ciddi ve samimiydi, sanki gizli bir topluluğa katılacaktım ve bir kez katılanlar bir daha asla ayrılamıyorlardı. Sadece "evet" demenin boş ve anlamsız olacağını düşündüm.

"En azından denemek istiyorum," aklıma gelen tek cevaptı.

"O zaman Socrates öncesi filozoflardan başlayıp Platon ve Aristo'yla devam etmelisin. Haftaya yine gel, Socrates öncesi filozofları tartışalım."

Bu talebimin, haftalık aydınlatıcı tartışmalara dönüşeceğinden hiç haberim yoktu. Onun önerdiği filozoflara dair yaptığımız bu

tartışmalar felsefe tarihi hakkında kupkuru bir felsefeye giriş dersinden çok daha heyecanlı ve etkili oldu benim için.

Almanya'da Naziler iktidara el koyunca, Theodor Adorno ve Max Horkheimer'in de dâhil olduğu bir grup entelektüelle Birleşik Devletler'e göç eden Marcuse ve arkadaşları, Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nü kurmuşlar. Uzun yıllar bu ülkede çalışıp faşistlerin iktidarı kaybetmesinin ardından Enstitü'yü yeniden yapılandırarak Frankfurt'taki üniversiteye bağlamışlar. Enstitü'nün çalışmalarından, Brandeis'teki ilk yılımda tanıştığım Alman öğrenci Manfred Clemenz vasıtasıyla haberdar olmuştum. Fransa'daki çalışmalarımı tamamladığım yaz Frankfurt'ta birkaç hafta geçirip Adorno'nun derslerine girdim, oradaki öğrencilerle tanıştım. O zamanlar Almancam zayıftı, ama etrafımdakiler derslerin önemli noktalarını İngilizce ya da Fransızcaya çevirerek bana yardımcı oluyordu. Sonradan, Marcuse'ünkülere ilaveten, Adorno ve Horkheimer'in tercüme edilmiş bütün eserlerini okudum. Bu sayede Eleştirel Teori olarak bilinen düşünceyle tanıştım.

Brandeis'teki son yılımda, Frankfurt'ta felsefe okuyabilmek için burs başvurusunda bulunmaya karar verdim. Marcuse; Kant'a, Hegel'e ve Marx'a olan ilgim göz önünde bulundurulduğunda kararımın pek isabetli olduğunu söyledi. Brandeis'te kalan aylarımı hummalı bir hazırlıkla geçirdim. Felsefe ve Almanca çalışıyor, bir yandan da lisans diplomam için kalan birkaç zorunlulukla boğuşuyordum. Bu zorunluluklardan biri de yıl boyu uğraştığım, Fransız romancı Alain Robbe-Grillet'nin yapıtlarında keşfettiğim Fenomenolojik Yaklaşım'la ilgili bitirme projesiydi. En zorlandığım ama en keyif aldığım ders, Marcuse'ün *Saf Aklın Eleştirisi* üzerine verdiği dersti. Anlaşılması imkânsız gibi görünen bir metinle saatlerce cebelleşip sonunda birden kavrayıvermek daha önce hiç tatmadığım bir haz veriyordu bana.

Ailem ülkeyi yeniden terk etme fikrimden pek hoşlanmamıştı, özellikle de Almanya'da ne kadar kalacağımın belirsiz olmasından. Yine de, mezuniyet töreninde çok gurur duydular, hele ki adım şeref ve üstün başarı listesinde okunduğunda. Anneme diplomayı, sertifikaları ve madalyaları verdim; dört yıl boyunca biriktirdiğim eşyalarımı topladık, arkadaşım Celeste'yi Providence'ta bırakıp Birmingham'a doğru yola koyulduk.

Yolda içki satan bir dükkânda durduk, babam birkaç şişe Bourbon aldı. Alabama'da içki satışı devlet kontrolündeydi ve dükkânlarda yalnızca devletin onayından geçen markalar satılıyordu. O gece geç saatte Tennessee'ye vardık, ama geceyi geçirmek için siyahîlerin işlettiği bir otel bulamayacağımızı bildiğimizden, hiç durmadan Birmingham'a doğru devam ettik.

Gece iki sularında, Tennessee civarındaki yol üstü kasabalarından birinde arkamızdan gelen siren seslerini duyduk. Tütün çiğneyen şişko polis memuru, tuhaf sırıtışının altından ağır bir Tennessee aksanıyla babama, "Çok hızlı gittiğinizin hepiniz farkındasınız sanırım. Arabadan inin," dedi. Bunları söylerken belindeki tabanca kılıfından parmaklarını bir an olsun ayırmamıştı. Böyle küçük kasaba hapishanelerinde, siyahîlerin ve kuzeyli beyazların haftalarca, hatta bazen sonsuza dek gözden kaybedildiğine dair duyduğum hikâyeler geldi aklıma. Polis arabanın ön tarafını aradı, sonra babama bagajı açmasını söyledi. Bütün o bavulları gördüğünde şaşırmıştı, nereden geldiğimizi sordu. Babam kızının üniversite mezuniyetinden döndüğünü söyleyince polis biraz yumuşadı ve ciddileşti. Ama Bourbon şişelerini görünce gözleri parladı.

"Bu ülkede katı kurallar var bildiğiniz gibi. Yetki sınırları içinde içkiye izin verilmiyor."

"Şişeler açık bile değil, buradan geçip gidiyoruz zaten," diye üsteledi babam.

"Bu bir şeyi değiştirmez. Kurallar kesin, ne olursa olsun içkiye izin yok. Bunun için otuz gün hapis cezasına çarptırılabilirsiniz. Yargıç burada değil, önümüzdeki hafta dönecek. O dönene kadar hepiniz nezarette kalacaksınız."

Babam avukatıyla görüşmek istediğini söyleyince polis memuru, "Bak ne diyeceğim, sana bir iyilik; buralılara nasıl davranıyorsam sana da öyle davranacağım. Arabaya bin ve kasabaya kadar beni takip et," dedi. Bu arada viski şişesini kendi arabasına almıştı.

Karakola gittiğimizi ve kaçmaya çalışmanın faydasız olduğunu düşünerek karanlık sokaklarda polis arabasını izlemeye koyulduk. Araba durduğunda etrafta karakola benzer herhangi bir bina yoktu. Kaldırımsız bir caddedeydik, polis memuru garaj kapısını açıyordu. Böylesi bir durumla ilk kez karşılaşmıyorduk tabii, ama yine de hepimiz sessizce kaygılanıyorduk.

"Davis," dedi annem, "Bence oraya girmemelisin. Bu yaptığının hiçbir açıklaması yok." Ama babamın yüzünde korkudan eser yoktu, zaten onun bir şeyden korktuğunu hiç görmemiştim. Biz arabada gerginlikten çatlayacak halde beklerken babam çıkıp gitti. Sanki saatler süren bir bekleyişten sonra yüzünde buruk bir gülümsemeyle geri döndü. Arabayı çalıştırırken kıkırdayarak, "Adamın tek istediği içki ve yirmi dolarmış," dedi. Bu ufak çaplı şantajı muhtemelen kasabadan geçen her siyahîye yapıyordu. Tabii ona yirmi dolar vermek otuz günlük hapis cezasından bin beterdi aslında.

Almanya'ya gitmek için gemiye bindiğimde Watts'da kıyamet kopuyordu. Janus başının verdiği gerginliği yine hissediyordum; o günlerde ülkeyi terk etmek benim için daha da zordu. Ama bir hafta kadar sonra okyanusun öte tarafındaydım.

Bursuma yol ücreti de dâhildi; kira, yeme-içme, üniversiteye ulaşım, kitaplar ve diğer ihtiyaçlarım için de ayda yüz dolar ödene-

cekti. Kiralık bir oda bulmaya giriştiğimde emlakçılardan aldığım tek bir cevap vardı: "*Es tut uns leid, aber wir haben keine Zimmer für Ausländer.*" "Kusura bakmayın, yabancılara kiralanacak odamız yok," demek, bir bakıma "Odalarımız yalnızca Ari ırk içindir," demekti.

Geçmişte, yirmi yıl çok da uzun sayılmaz gerçi ama, sokakta gördüğüm insanların yarısı, yetişkinlerin hemen hemen tamamı Hitler dönemini yaşamıştı. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin aksine Batı Almanya'da ne faşistlere ne de insanların içine işlemiş ırkçı eğilimlere karşı planlı kampanyalar vardı.

Neyse ki, günler boyu *Frankfurter Allgemeiner*'i satır satır okuduktan sonra, hayvanat bahçesinin yakınlarında küçük bir oda bulmuştum. Savaş sonrasında yapılmış bir apartmanın en üst katındaydı, Paris'te yaşadığım *chambre de bonne* gibiydi. Odanın bulunduğu apartmanın sahipleri, Batı Almanlar göz önünde bulundurulduğunda müstesna bir aileydi. Birleşik Devletler'deki siyahîlerin durumunu merak ediyor, onlar için endişeleniyor, kendi ülkelerinde Nazilerin Yahudiler üzerindeki baskısıyla Birleşik Devletler'deki halkımın üzerindeki baskı arasında paralellik kuruyorlardı. Beni sık sık akşam yemeği ve sohbet için kendi dairelerine davet ettiler. İlk başlarda, henüz kem küm Almanca konuşurken, sohbetlerimiz bu dile olan yatkınlığımı artırmaya yardımcı oldu.

İlk birkaç hafta boyunca, Adorno'nun söylediklerinin tek kelimesini bile anlayamıyordum. Zor olan yalnızca kavramları yakalamak değildi, Adorno kendine özgü veciz bir Almanca konuşuyordu. Derslerini takip eden çoğu Alman öğrencinin de ilk başlarda tıpkı benim gibi Adorno'yu anlamakta güçlük çekmesi benim için bir teselli oldu.

Avrupa'ya daha önceki seyahatlerimde tanıştığım bazı eski arkadaşları gördüm, yanı sıra yeni arkadaşlarım da oldu. Benim

kaldığım yere fazla uzak sayılamayacak bir mesafede yaşayan Indianalı bir siyahîyle tanışınca çok rahatladım. Frankfurt'a askerlik için gelmişti, sonradan üniversitede edebiyat eğitimine devam etmek için burada kalmaya karar vermişti. Almanya'da kaldığım müddetçe sıkı arkadaş olmuştuk. Bir grup Haitili öğrenci, siyahî bir Güney Afrikalı ve tıpkı benim gibi Adorno'yla çalışmak için Amerika'dan gelmiş iki çift, diğer arkadaşlarımdı.

Odama ayda seksen mark ödüyordum, bana verilen yüz dolarlık bursun neredeyse çeyreğiydi bu. Dolayısıyla, ay sonu yaklaştığında Quark (yoğurt ve köy peyniri arası bir şey) yiyerek besleniyor, ailemden birkaç dolar isteyip bursum yatana dek idare ediyordum. Üniversite'nin yakınındaki Adalbertstrasse'de bir oda bulunca epey rahatladım, aylık kirası da birkaç marktı yalnızca. Kırmızı tuğlaları ufalanan kocaman bir binaydı, sahibi bir bekçiye maaş ödemek yerine bu terk edilmiş fabrikayı kiraya vermeyi tercih ediyor olmalıydı.

Binanın bir kanadındaki üç katın tamamı bir heykeltıraşa aitti. Yaptığı devasa, soyut metal heykelleri bahçede saklıyordu. Benim taşındığım tarafta tıpkı benim gibi yoksul öğrenciler vardı. Tüm binaya ayda yetmiş beş mark (yirmi dolardan daha az) ödüyorduk, fabrika çalışır vaziyetteyken ofis olarak kullanılan bölmelerde bile dört-beş kişi rahatlıkla yaşayabilirdi.

Bu bakımsız, eski, terk edilmiş, beton zeminli binada duş yoktu, hatta sıcak su ve merkezi ısıtma da yoktu, yalnızca koca göbekli kömür sobaları vardı. Kış boyunca beş dolarlık kiraya ek olarak birkaç dolarlık kömür alıyor, yeme içmeye -haftada birkaç kez et bile alabiliyordum-, kitaplara ve arada bir yeni bir gömleğe daha fazla para ayırabiliyordum. Bütün Avrupa'da olduğu gibi, kültür sanat etkinliklerinde öğrencilere büyük indirimler vardı, elli sente sinemaya, tiyatroya, operaya, baleye ya da bir müzeye gidebiliyordum.

Almanya'daki ilk senemin baharında, Almanya'nın herhangi bir yerinde değişim programıyla burslu okuyan öğrenciler için Berlin gezisi düzenlendi. Sosyalist Almanya'yı göreceğim için heyecanlıydım, vaktimin çoğunu Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin başkenti Doğu Berlin'de geçirdim. Her gün, kapitalist ülkelerin vatandaşlarının geçiş noktası olan Charlie Kontrol Noktası'ndan geçiyordum. Birleşik Devletler'den gelen beyaz turist kalabalıkları, muhtemelen sınırı geçip insanlara "duvar"ın diğer tarafını gördüklerini söyleyebilmek için sıraya girip bekleşiyorlardı. Böylece, Kennedy'nin nefret dolu sözlerini tekrar edebilecek, "Ich bin ein Berliner," diyerek komünizmle savaşmaya hazır olduklarını belirteceklerdi. Turistler daima beklemekten şikâyet ediyorlardı. Ama ben hiç sorun yaşamadım, ne zaman geçsem pasaportumu gösterdikten kısa süre sonra geçiş izni verildi. Bu da onların siyahîlerle dayanışma içinde olduklarını gösterme biçimleriydi.

Claudia ve Margaret Burnham'ın üvey kardeşi Bob kısa süre önce Frankfurt'a gelmiş, bir süre "fabrika"da kaldıktan sonra Brecht Tiyatrosu'nda çalışmak için Berlin'e gitmişti. Onun sayesinde tanıştığım birkaç Doğu Almanyalı bana şehri gezdirdiler. Bob'un apartmanında birkaç Kübalı -bale müdürü ve onun yardımcılarından bazıları- yaşıyordu. Ne kadar genç olduklarını gördüğümde şaşırmıştım. Müdür yirmilerinin başındaydı, diğerleri de hemen hemen bu yaşlardaydı. Küba kültüründeki Afrikalı unsurları klasik danslarında daha iyi yansıtabilmek için nasıl uğraştıklarını, devrimden önce Afrika geleneklerini sürdüren siyahî nüfusunun yaşadığı bölgelerde yasaklanmış olan tarihi Yoruba dansını nasıl geliştirdiklerini anlattılar.

Ailemin Birmingham'dan arkadaşları Esther ve James Jackson da o sıralar Berlin'deydi. Jim, Komünist Parti'nin Uluslararası İlişkiler sorumlusuydu, 1 Mayıs gösterilerinde partiyi temsil edecekti.

Onlarla bir akşam geçirdim. Jim'in firari olduğu günleri, bütün New York'ta Jim'in izini sürmek için peşimize takılan meymenetsiz beyaz adamların çocuk aklımı nasıl karıştırdığını konuştuk; neyse ki Jim, FBI'ın izini bulamadığı şanslı azınlıktandı. Doğu Almanya'nın sosyalist dönüşümünü ve insanların düşünme biçimini etkileyen faşizm kalıntılarından kurtulmak için sürdürülen mücadeleyi tartıştık. Ertesi gün geçit törenini izledim, 1 Mayıs şenliğine katıldım ve hemen ardından Frankfurt uçağına yetişmek için Charlie Kontrol Noktası'na yollandım.

Batı Alman polis memuru havaalanında alıkonulacağımı söylediğinde, beni Doğu Almanya'dakilerle yakın ilişkiler kurmakla suçlayacaklarından adım gibi emindim, hem haksız da değillerdi. Ama bana söylenene göre uçağa biniş izni verilmemesinin sebebi, birkaç ay önce hayvanat bahçesinin yakınlarındaki odadan ayrılıp fabrika binasına taşındığımı Frankfurt polisine bildirmemiş olmamdı. Sıradan bir hayat sürmenin bile önkoşullara bağlandığı bu akıl almaz bürokrasiye bir türlü alışamamıştım. İster vatandaş ister yabancı olsun, en yakın polis karakoluna kayıt yaptırmayan kişiler teknik olarak tutuklanabilirdi, bu kural birkaç günlük ziyaretçiler için bile geçerliydi. İlk taşındığımda kayıt yaptırmıştım (buna *Anmeldung*, yani gelişini bildirmek deniyordu), fakat ayrılırken de bildirmem gerektiği (buna da *Ausmeldung* deniyordu), sonra da gidip Adalbertstrasse'deki karakola tekrar kayıt olmak aklımın ucundan bile geçmemişti. Doğu Berlin polisi çok ciddiydi, beni sınır dışı etmekten bahsediyordu. Onları kayıt olmamamın yegâne sebebinin masumane bir ihmal olduğuna ikna etmem saatler sürdü. Nihayetinde, ertesi gün Frankfurt polisine kayıt yaptırmam şartıyla beni sınır dışı etme tehditlerini bir kenara bıraktılar, yine de bu tacizin Doğu Almanya seyahatime misilleme niteliğinde olduğundan şüphem yoktu.

Frankfurt'ta çok sağlam bir öğrenim deneyimi yaşıyordum. Theodor Adorno, Jürgen Habermas, Profesör Haag, Alfred Schmidt ve Oscar Negt'in yönettiği ufuk açıcı derslere ve seminerlere katılıyordum. Kant'ın *Kritikler*'i, Hegel ve Marx'ın yapıtları gibi zorlu eserlerle cebelleşiyordum (bir seminer dersinin bütün dönemini Hegel'in *Mantık* kitabının yirmi sayfasını inceleyerek geçirmiştik).

Fabrikada yaşayan öğrencilerin çoğu felsefe ya da sosyoloji okuyordu. Birçoğu da Alman Sosyalist Öğrenci Birliği'ne (SDS - Sozialistischer Deutscher Studentenbund) üyeydi. Ve hepsi de düşman gördükleri bu sistemi tamamen yıkabilecek bir direniş biçimini sağlayabilmek için canla başla çalışıyordu. Ülkelerindeki toplumsal tepkilerden endişe duymakla birlikte bir yandan da sürekli üyelerinin enternasyonal bilinçlenmesi için uğraşıyorlardı. Vietnam'daki ABD zulmünü protesto mitinglerine ve gösterilerine katılmıştım. Benim gibi yabancı olanlar daha dikkatli davranmalıydı, çünkü olası bir tutuklanma sınır dışı edilmek anlamına geliyordu. Amerikan Konsolosluğu'nun önündeki gösterilerden biri özellikle tehlikeliydi. "*US raus, US raus, US raus aus Vietnam!*" sloganını "Ho, Ho, Ho Chi Minh!" takip edince polis anında göstericilere saldırdı. Genç bir kadın atların altında kaldı, ezildi. Daha önceden böyle bir polis saldırısına direnme kararı aldığımız için, belirlenmiş vur-kaç taktikleri devreye girdi. Ana cadde boyunca şehir merkezine doğru ilerleyecek, tramvayın çalışmasını engelleyecektik. Göstericiler ana caddenin her iki yanındaki kaldırımlarda yürümeye başladılar, içlerinden bazıları gruptan ayrılıp tramvay raylarının üzerine oturuyorlardı. Polisler yaklaşırken son ana dek bekliyor, sonra da koşarak kalabalığa karışıyorlardı. Raylara oturma sırası bana geldiğinde, olabildiğince hızla koşup kalabalığa karışmam gerektiğini biliyordum, Batı Alman mahkemele-

rinde davalı olmak hiç işime gelmezdi. Birkaç saat boyunca süren bu otur-kaç eyleminde, epey bir insan tutuklandıktan sonra, nihayet şehrin göbeğindeki Hauptwache'ye vardık. SDS Başkanı Rudi Dutsche'nin konuşmasını dinledik, daha sonraları Martin Luther King suikastından ilham aldığını itiraf eden bir sözde suikastçı Dutsche'yi başından vurdu.

İkinci yılımın sonlarına doğru Berlin'de SDS'nin organize ettiği, İran Şahı'nın ziyaretini protesto eden kalabalık bir öğrenci eylemine Şah'ın adamları saldırdı. Batı Alman polisi de yardıma gelince işler çığırından çıktı, Ben Ohnesorge adında, ilk kez siyasi bir eyleme katılan öğrenci öldürüldü. Batı Almanya'nın buna tepkisi ani ve derin oldu. Frankfurt'ta da gösteriler ve toplantılar düzenlendi.

SDS'nin, iki zampara tipin yönettiği ve sömürgecilerin Afrika'dan kovulmasını konu alan *Africa Adio* filminin aleyhinde Berlin'de yürüttüğü kampanyayı öğrendiğimde, öğrenci hareketinin bilinçliliği beni çok etkilemişti. Afrikalı Özgürlük Savaşçıları'nı iyi niyetli, eğitimli, medeni beyazlara saldırganlıkla suçlayan bu film tamamen ırkçıydı, yanı sıra yönetmenler olay yerinde kayıt yapabilmek için gerçek cinayetler organize edecek kadar ileri gitmişlerdi. Berlin'deki SDS üyeleri, filmi boykot etmeyi reddeden bir sinema salonunu yakıp yıktı.

Öğrenciler ve işçiler, kitleler halinde Almanya'daki siyasi protestolara sürükleniyordu. Aynı anda ABD'de de büyük ayaklanmalar baş gösteriyordu.

Eğitimime Frankfurt'ta devam etmeye 1964'te karar vermiştim, yani siyasi iklimin nispeten huzurlu olduğu bir dönemde. Ama 1965 yazında ülkeyi terk ederken, yüzlerce kadın ve erkek kardeşim Los Angeles sokaklarında bu oyuna yeterince katlandıklarını haykırıyordu.

Watts kaynıyordu, öfkeyle fokurduyordu. Ve Watts'ın küllerinden, tıpkı Phoenix gibi, yeni bir siyahî savaşçılık doğuyordu.

Ben Batı Almanya'da korunaklıyken, Siyahî Özgürlük Hareketi kati dönüşümler geçiriyordu. "Kara Güç" sloganı Mississippi'deki bir yürüyüşte kulaklara çalındı. Örgüt yeniden düzenleniyor, öncü bir sivil topluluk olan Pasif Öğrenci Koordinasyon Komitesi "Kara Güç"ün en ateşli savunucusu haline geliyordu. Irksal Eşitlik Kongresi'nde de benzer dönüşümler vardı. Newark'ta ulusal bir Kara Güç Konferansı düzenlenmişti. Siyahîlerin menfaatlerini savunmak için siyasi gruplarda, işçi birliklerinde, kiliselerde ve diğer örgütlerde siyahî alt örgütler oluşturuluyordu. Ayaklanmalar her yerdeydi.

Ben Frankfurt'ta felsefe okuyup, SDS'nin çabalarının bir parçası olmaya çalışırken, Kaliforniya Oakland'de bir grup genç siyahî erkek, Oakland'in siyahî halkını bölgede hüküm süren polis şiddetinden korumak için silahlanmaya karar verdiler. Huey Newton, Bobby Seale, küçük Bobby Hutton ismini duyduklarımdan bazılarıydı. Bir gün, Sacramento'daki Kaliforniya Parlamentosu'na girip, bütün beyazların da sahip olduğu nefsi müdafaa için bireysel silahlanma hakkını talep ettiklerini okudum. Örgütün adı Nefsi Müdafaa için Kara Panter Partisi'ydi.

Ülkemdeki mücadele hız kazandıkça, bütün bunlara uzaktan tanıklık etmek zorunda kaldığım için üzülüyordum. Çalışmalarımda epey yol kat etmiştim, felsefe algım gelişmişti, ama gittikçe yalnızlaşıyordum. Mücadelenin merkezinden çok uzaktaydım, neredeyse direnişin safhalarını bile tahlil edemiyordum. Hareketin hangi kolunun hakiki ve ilerici, hangisinin tam tersi olduğunu muhakeme edebilecek bilgiye bile sahip değildim. Çok zor bir denge tutturmaya çalışıyordum, halkımın bilinçlenmesinin bir parçası olamamak beni yıpratıyordu.

Bu hissettiklerimin uzaklardaki milyonlarca siyahî insanın hissettikleriyle benzer olduğuna emindim. Pek çoğumuz ülkede sürdürülen mücadeledeki bir sorunla ilgili bir haber okuduğumuzda, bunu sonradan öğrenmiş olduğumuz için acı çekiyorduk.

İkilemdeydim. Ülkemdeki direnişe karşın, Frankfurt'ta kalıp doktoramı tamamlamak bir mecburiyetti. Frankfurt'un felsefi çalışmalar için en iyi yer olduğundan emindim. Ama her geçen gün, bir şeyler başarabilmemin direnişe somut bir katkı vermemle doğrudan bağlantılı olduğunu daha iyi anlıyordum.

Adorno, doktora tezime hocalık etmeyi çoktan kabul etmişti. Ama ben Almanya'da daha fazla kalmamın imkânsız olduğunu hissediyordum. İki yıl yeterdi. Enstitüde Adorno'yla bir görüşme ayarladım, ona ülkeme dönmek zorunda olduğumu açıkladım. Marcuse'le zaten yazışmıştık, siyasi sebeplerle atıldığı Brandeis'in ardından çalışmaya başladığı San Diego'daki Kaliforniya Üniversitesi'ne beni kabul etmişti. Akademik çalışmalarıma devam etmek istiyordum, ama siyasi mücadelenin bir parçası olmadan devam edemeyeceğimi biliyordum. Direniş şahdamarı gibiydi, hayatta kalmak için tek umudumuzdu. Kararımı verdim. Gidiyordum.

güneşten gelen ateş yiyenler
yüksek beyaz kubbe'yi kuşatmaya hazırlanacağız
ilahi kanatlı çığlık istilasıyla
o günlerde dehşet saçacağız

Henry Dumas

BÖLÜM IV

- ALEVLER -

1967 yazıydı. Eve dönüş yolunda, Herbert Marcuse ve Stokely Carmichael'ın ana konuşmacıları olduğu bir konferansa katılmak için Londra'ya uğradım. Herbert'la ve bir süredir görmediğim karısı Inge'yle sohbet etmek iyi geldi, Stokely'nin konuşmasını sabırsızlıkla bekliyordum. "Özgürlüğün Diyalektleri" temasıyla düzenlenen bu konferansın merkezi, Roundhouse adında devasa bir demiryolu döner platformuydu. Bu buluşmada, Marksist teorisyenlerin bir araya gelmesinden farklı olarak, felsefeciler, sosyologlar, psikologlar, siyasi aktivistler, hippiler ve Kara Güç savunucuları da vardı. Ambara benzeyen dev binanın zemini talaşla kaplıydı, içerisi leş gibi esrar kokuyordu, hatta konuşmacılardan bir psikoloğun asit kullandığına dair dedikodular vardı. Stokely Carmichael ve Londra'daki sınıf savaşlarının Batı Hint Adalı militan lideri Michael X, az sayıdaki siyahî katılımcının gözbebeğiydi.

Saçlarımın doğal hali sebebiyle, o günlerde böylesine pek rastlanmıyordu, hemen Kara Güç Hareketi'nin sempatizanı olduğum anlaşılıyordu. Michael ve Stokely'nin müritleri benimle hemen yakınlık kurmaya çalışmışlardı.

Oturumlar arasındaki zamanımı bu grupla geçiriyordum, onlarla Londra gettolarına gidiyor, hatta bazen toplantıların düzenlenmesine bile yardım ediyordum. Londra'daki Batı Hint Adalı cemaatin, vatanımdaki siyahî cemaate tıpatıp benzemesi beni afallatmıştı. Bu sıcakkanlı, anlayışlı, coşkulu, hevesli insanlar aynı zamanda intikamlarını almanın bir yolunu arıyorlardı. Tıpkı Birleşik Devletler'deki gibi, doğal bir eğilimle düşmanlarını beyaz adamlar olarak tanımlıyorlardı. Doğal diyorum, çünkü hem Birleşik Devletler'deki hem de İngiltere'deki beyazların çoğu ırkçıydı; hâlbuki ırkçılık yalnızca bazılarına, kapitalistlere fayda sağlıyordu. Beyazların

çoğunluğu ırkçı yaklaşımlar sergiledikleri için, bizim gibiler *onları* kötü adamlar olarak görüyor, tamamen önyargılı yaklaşımlardan doğan ve yalnızca hükmedenlerin yararına olan bu durumun kurumsallaşmış ırkçılık olduğunu fark edemiyorlardı. Beyazlar ayrım gözetmeksizin düşman olarak yaftalanırken siyasi bir çözüm geliştirmek imkânsızdı. Konferansları dinlerken bir yandan da bunları düşünüyordum. Orada, Londra'daki o yeni hareket, bana yaptığım bütün okumalardan fazlasını öğretti. Siyahîler ırkçılığa duygusal tepkiler göstermeye devam ettiği müddetçe bir sonuç alamayacağımızı öğrendim. Parker Lisesi'ndeki oyun alanları gibi, Alabama'da polis coplarından nasibini alanların münferit, ne yapacağını bilemeyen öfkesi gibi, uzun vadede bunlar bir işe yaramayacaktı.

Stokely'nin konuşması keskin bıçak gibiydi, onun daha önce kimseyi suçladığını duymamıştım; düşmanı suçlayan sözlerinin itiraf etmeliyim ki bende çarpıcı bir etkisi oldu. Ama aynı zamanda gideceğim yolu bilmek istiyordum. Bazı siyahî liderlerin Marksizm'i "beyaz adam işi" gibi görerek göz ardı etme eğiliminde olduklarını fark edince üzülmüştüm. Ben uzun zamandır, Siyahî Özgürlük mücadelesinin nihai amaçlarına ulaşmak için devrimci hareketin bir parçası olup bütün işçileri kucaklaması gerektiğine inanıyordum. Aynı zamanda bu hareketin sosyalizme yönelmesi gerektiğini düşünüyordum. Ve siyahî insanların -siyahî işçilerin- bu mücadelenin bütününde önemli bir liderlik rolü üstleneceklerini biliyordum. Bu yüzden Londra'daki siyahî liderlerin ulusalcı bir tavırla sosyalizme kati bir direniş göstermeleri beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Yine de, Stokely'nin kısa süre sonra Küba'yı ziyaret edeceğini öğrendiğimde heveslendim. Siyahî, kahverengi ve beyaz insanların el ele vererek kendi sosyalist toplumlarını kurduğunu görmek onu etkileyecek ve kendi tutumunu gözden geçirecek diye düşünüyordum. Stokely'ye hareketin Güney Kaliforniya'daki temsilcilerini sorduğumda bana

Los Angeles'ta yaşayan bir topluluk önderi olan Tommy J.'nin adını verdi. Söylediği adres Watts'taydı.

Birkaç hafta sonra Güney Kaliforniya'ya vardığımda, ilk yaptığım iş Stokely'nin bana verdiği adresi aramak oldu. Böyle bir kapı numarası yoktu. Umutsuzca tek tek kapıları çaldım, mahallede hiç kimse Tommy J. adını duymamıştı. Harekete daimi katılım göstermek için çabalıyordum, bu yüzden bu kardeşime ulaşamamak çok canımı sıkmıştı. İstemeye istemeye, herhangi bir bağlantım olmadan ve Güney Kaliforniya'daki hareket hakkında bilgi edinemeden San Diego yoluna düştüm.

San Diego'da tek tanıdıklarım felsefe bölümündeki lisansüstü öğrencileriydi, yani Marcuse'den dolayı orada olanlar. Ricky Sherover ve Bill Leiss, benim Brandeis'teki ilk yıllarımda lisansüstü eğitimlerine başlamışlardı ve Marcuse'le birlikte San Diego'daki Kaliforniya Üniversitesi'ne geçmişlerdi. Neyse ki iki Siyahî topluluk önderinin, San Diego'daki gençlik örgütü başkanının ve Komünist Parti üyesi olduğunu daha sonradan öğrendiğim bir adamın telefonlarına ulaşmıştım.

Gençlik örgütü başkanına telefon ettim.

"Merhaba, ben Angela Davis. San Diego'ya yeni geldim, üniversitede felsefe okuyacağım. İki senedir yurtdışındaydım, şimdi buradaki siyahî hareket için elimden geleni yapmak istiyorum. Birisi bana isminizi ve telefonunuzu verdi..."

Konuşmamın ardından derin bir sessizlik oldu. O ana dek sözlerimin kulağa nasıl geldiğini hiç düşünmemiştim, tıpkı galeyana gelmiş bir ergen ya da içeri sızmaya çalışan bir ajan gibi konuşmuştum. Sessizlik bir süre daha devam etti, sonra bana bir toplantıya katılması gerektiğini, beni daha sonra arayacağını söyledi. Sesi pek hevesli gelmiyordu, telefonu kapatırken aramasını pek ummuyordum. Haklıymışım.

Günler usul usul geçerken, San Diego'daki topluluğa süratle dâhil olma şansım gittikçe azalıyordu. Bazen arabama atlayıp en ufak bir yılgınlık duymadan, San Diego'ya, siyahî nüfusun yoğun olduğu Logan Heights'a gidiyor, amaçsızca dolanarak bu korkunç yalnızlıktan kaçmak için bir yol bulmayı hayal ediyordum.

Üniversitede derslerin başlamasını beklemektense yapabileceğim bir şeyler olmalıydı. Ben de çalıştım, felsefe öğrencileriyle ve hocalarla takıldım, bekledim, bekledim. Sonunda yurtlar kampüse geri dönen öğrencilerle hayat buldu. Yurtta kalan öğrencilerin sayısı arttıkça hayal kırıklığım da artıyordu. Henüz herkes gelmemişti, her köşe bucağı, her deliği kontrol ederek kız ve erkek kardeşlerime bakınıyordum. Her geçen gün kederim derinleşiyordu, kampüste hiç siyahî öğrenci yoktu.

Vatanına seneler sonra paha biçilmez bir hazineyle dönen ama onu verecek kimseyi bulamayan bir kâşif gibiydim. Enerjimin, bağlılığımın ve inancımın biriktirdiğim hazine olduğuna inanıyor, bunu öyle ya da böyle harcayabilmek için bir yol arıyordum. Kampüsü dolandım, ilan panolarına bakındım, gazeteleri okudum, bir şeyler bileceğini düşündüğüm herkesle konuştum. Benim halkım neredeydi? Eğer en kısa sürede onlara ulaşamazsam bu hareketin bir parçası olmak için duyduğum bu bastırılamaz arzu beni içten içe yiyip bitirecekti. Bu yüzden, kampüsteki radikal öğrencilerin organizasyonuna katıldım, Vietnam'daki savaş aleyhinde yapılacak eylemlerin planlanması için çalıştım.

1967'de, insanların büyük çoğunluğu savaşın ivedilikle sona erdirilmesi gerektiğinde henüz hemfikir değildiler. Dolayısıyla San Diego sokaklarında insanlarla konuşma çabalarımız anında reddediliyordu. Pek çoğu bildirilerimizi almaya bile razı olmuyordu. Ama bu, benim birkaç senenin sonunda ABD'de katıldığım ilk eylem olduğundan heyecanlı ve hevesliydim. İnsanların sokakta

verdiği düşmanca tepkiler bana daha sıkı, daha uzun, daha ikna edici konuşmam gerektiğini düşündürüyordu.

Olabildiğince azimliydim, bu eylemlerin siyasi gerekliliğinden de şüphem yoktu ama yine de öğrenciler arasında bir tuhaf hissediyordum. Duygusal olarak yabancıydım, bu daha önce beyazların arasında olduğumda hissetmediğim bir yabancılıktı. New York'ta, etrafımdaki bütün beyazlar bana ırkçı olmadıklarını ispat etmek ister gibi davrandığında hissettiğim türden bir yabancılık değildi. Yepyeni bir yabancılıktı. Ama bununla daha sonra da karşılaşacaktım.

Bu arada, eylemlerimizi izleyen polisler artmıştı. Artık her köşede bir polis arabası vardı. Üniformalı ve sivil memurlar her yerdeydi. San Diego böyle eylemlere alışkın değildi. Dolayısıyla aşırı tepki verebileceklerini önceden hesap etmemiz gerekirdi.

Ortam giderek ısınıp da işler iyice kızıştığında, kampüse dönüp takviye kuvvet toplama kararı alındı. Benim '58 Buick'im elimizdeki en geniş arabalardan biriydi, L.A. Jolla'ya geri dönme görevini kabul ettim. Ama üniversiteye vardığımızda, tutuklamaların çoktan başladığını haber aldık.

Sonraki adım tutuklananları geri almaktı. Kefaleti toparlamak için epey uğraştık. Bir kadın, bir erkek ve ben nezarethaneye gittik, kefaleti ödeyip yoldaşlarımızın salıverilmesini beklemeye koyulduk. Neyle suçlandıkları hâlâ gizemini koruyordu. Tutuklamaların gerekçesini öğrenmeyi talep ettik. Daha önceden bize suçlarının "yaya trafiğini aksatmak" olduğu söylenmişti.

Ön bürodakilerin hiçbiri tatminkâr bir cevap veremeyince, baş komiserin odasına yönlendirildik. San Diego adaletinin küflü kokusunun sindiği loş odaya girdik. Tekrar aynı soruyu sorduk. Neden tutuklandılar? Sanki bir makineden çıkar gibi ezbere bir cevap: "Kaldırımda yaya trafiğini aksattıkları için." Israrcıydık. Bu ne

anlama geliyordu? Bizler de tıpkı onlar gibi bildiri dağıtıyorduk, kimsenin geçişine engel olmadığımızdan emindik.

"Pekâlâ," dedi baş komiser, "kaldırımda öylece dikildiğiniz için yaya trafiğini aksatıyor sayılırsınız."

"Peki, o halde Yehova Şahitleri'ni dinî bildirilerini dağıtırken kaç kez tutukladınız?"

Sessizlik.

"Bayım, arkadaşlarımızın tutuklanma sebebi hakkında daha açık, daha kesin sebepler söyleyebilir misiniz?"

Baş komiser bir şeyler söylemeye yeltendi, ama sonra dili tutuldu, kelimeler ağzından bir türlü çıkmıyordu. En sonunda, mantıklı sorularımızdan bunalarak ağzından kaçırdı, "Kanunlar polisin işi değil, o bölge savcısının işi. Eğer bu kanun hakkında bir sorunuz varsa bölge savcısına başvurun!"

Elbette düşmanımızın çöplüğünde olduğumuzun farkındaydık ama bu söyledikleri öyle aptalca ve öyle komikti ki, üçümüz birden kahkahayı bastık.

"Dışarı çıkın! Defolun!" dedi baş komiser, zıvanadan çıkmış gibi bağırarak.

Telefonla birilerini aradığını fark edince sakinleşmeye çalıştık. Bir dakika geçmeden odaya polisler doluştu, hepsinin niyeti bizi hapse atmaktı.

Erkek arkadaşımızı sürükleyerek götürdüler, Anna ve benim bileklerime kelepçe geçirdiler ve bizi hapishane binasının cehennem gibi sıcak avlusunda park etmiş bir polis arabasına bindirdiler. Arabanın camları kapalıydı, kapı kollarının olmadığını fark ettik. Polis memuru kapıyı çarparak kapattı ve gitti. On beş dakika geçti, sonra yirmi. Sıcak dayanılmazdı. Yüzümüzden terler akıyordu, kıyafetlerimiz terden sırılsıklamdı. Camları yumruklayıp bağırdık. Gelen giden yoktu.

Korkumuz yerini yavaş yavaş paniğe bırakırken bir polis yaklaştı, arabaya bindi ve motoru çalıştırdı.

"Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz hanımlar?" diye sordu.

"İşimiz yok," dedik.

"Madem işiniz yok, size avare diyebiliriz."

"Paramız var, bu avare olmadığımızı kanıtlar."

"Bu daha da iyi," dedi. "Paranız var ama işiniz yoksa, sizi hırsızlıkla suçlayabiliriz, hatta silahlı soygunla."

Hapishaneye giderken, bir polis arabasının camlarından San Diego'ya baktık. Sirenin tiz çığlıkları, şehir merkezindeki kalabalığın bakışlarını üstümüze çekiyordu. Ne düşünüyorlardı acaba? Fahişe, uyuşturucu bağımlısı, hırsız olduğumuzu mu yoksa dolandırıcılık yaparken yakalandığımızı mı? İçlerinden herhangi birinin aklından devrimci olabileceğimiz geçmiş midir diye merak ettim.

Şehir hapishanesinin kadınlar bölümündeki bir odaya yönlendirildik, giysilerimizi kadın amirin gözetiminde çıkarmamız emredildi. Anna ve ben bu aşağılanmaya uzunca bir müddet şiddetle itiraz ettikse de boyun eğmeye zorlandık. Sırada sıcak duş vardı, odanın ağır, demir kapısı üstümüze kilitlenmişti. Bir saat bu odada tutulduktan sonra birbirimizden ayrılarak, gümüş renkli minderlerle kaplanmış ses geçirmez hücrelere konduk. Bu zamanı nasıl yapıcı bir şekilde geçirebilirim diye düşünüp ucunu yaktığım bir kibritle duvarlara siyasi sloganlar kazıdım, belki benden sonra bu hücreye kapatılacak kız kardeşlerime bir faydası olurdu.

Saatler sonra sabıka fotoğrafları çekildi, parmak izleri alındı ve kayıt evrakları dolduruldu. Telefon etme hakkımızı kullandık ve tutuklu üniformalarını giyip üst kattaki hapishane nüfusuna karıştık.

Bizi, koridordan iki otomatik kapıyla ayrılmış, büyükçe bir koğuşa koydular. Bir düğmeye basıldığında ilk kapı yana kayarak

açıldı. Anna ve ben iki kapının arasında kalan boşluğa geçtik, kapı kapandı. Ancak o tamamen kapanıp kilitlendiğinde koğuşa giriş kapısı açılıyordu.

Koğuşun boşluğu insanın moralini bozuyordu, ama zaten hapishane koğuşlarının amacı buydu. İki bölüme ayrılmıştı; ranzalı bölüm uyumak, diğeriyse yemek ve diğer uğraşlar içindi. Kim sorduysa başımıza gelenleri anlattık. Açıklamalarımız 1967'de tuhaf bulunmuş, bu da bizi diğerlerinden ayırmıştı. Çoğu uyuşturucu bulundurmak ya da fahişelik suçundan hüküm giymiş kız kardeşlerimiz bizi rahatlatmaya çalışıyordu. Bize yöneltilen suçlamaların aptalca olduğunu ve beraat edeceğimizi söylüyorlardı.

Haklılardı. Sonunda serbest bırakıldık.

Bu arada diğer eylemciler, San Diego'da üç kişinin bir kanuna dair bilgi talep ettikleri için tutuklandığını basına bildirmişlerdi. Los Angeles'taki bir radyo istasyonu saat başı aynı haber spotunu yayımlıyordu: "Güneyde, bir kanun hakkında bilgi almak istedikleri için tutuklanan insanları duydunuz mu?"

Üniversite, resmi bir protesto bildirisi yayımlamayı kabul etti ve iki gün içinde San Diego bölge savcısı suçlamaları düşürerek resmen özür diledi.

Birkaç gün sonra, eylemi planlayan grubun toplantısında, odanın diğer tarafında oturan siyahî bir çift görünce çok heyecanlandım. Kampüste gördüğüm ilk siyahî öğrencilerdi ve bu toplantıya katılmaları hareketle ilgili oldukları anlamına geliyordu. Toplantı bitince tanıştık ve kısa süre içinde Liz, Ed ve ben Siyahî Öğrenci Topluluğu kurmaya karar verdik. Yurtları sistemli bir şekilde teftiş ediyor, her katta siyahî öğrenci olup olmadığını soruşturuyorduk. Bütün koridorları taramayı bitirince lisansüstü bölümlere gittik, her birinin merkez ofisine elimizde kâğıt kalemle gidiyor, siyahî öğrencilerin ve çalışanların isimlerini öğreniyorduk. Siyahî işçilerle

de temas kurduk, aksi halde eyleme geçmek için yeterli çoğunluğu asla sağlayamazdık.

On beş-yirmi siyahî öğrenci ve işçiye ulaştık. Yaklaşık on kadarı toplantımıza katılınca, bağımsız siyasi örgütlenme için ilk çabalarımız bize gurur verdi. Siyahî bir hoca da toplantıya katılmıştı, topluluğun maddi destekçisi olmayı kabul etti. Hemen ardından Jamaikalı başka bir öğretim görevlisi, topluluğun işleri için canla başla çalışmaya başladı.

Başarılı olmak için benzer topluluklarla bağlantı kurmamız gerektiğini fark ettik. Öbür türlü, bir talepte bulunduğumuzda üniversite yönetimini güçlü olduğumuza ikna etmek zorlaşacaktı. Bu yüzden, San Diego Eyalet Üniversitesi'ndeki Siyahî Öğrenci Konseyi'yle işbirliği yapmaya ve başka bağlantılar aramaya karar verdik.

Tam bu sıralarda, üniversitedeki siyahî hareketin lideri gibi görüldüğüm kafama dank etti. Ben böyle bir pozisyonda bulunmayı talep etmemiştim tabii, olaylar öyle gelişmişti; iki yıldır buralarda olmamama rağmen kampüsteki en deneyimli örgütçülerden biriydim.

Ron Karenga'nın ABD Örgütlenmesi'nin başı çektiği toplulukların oluşturduğu bir koalisyon olan San Diego Siyahî Birliği'nin, Balbao Deniz Üssü'nde ayrımcılığa uğrayan siyahî denizci Ed Lynn'e destek olmaya çalıştığını öğrendik. Liz, Ed ve ben birliğin perşembe gecesi gerçekleşecek olan toplantısına katılmaya karar verdik. Ed Lynn vakasında yaşananlar bildik şeylerdi. Ed, ırksal ayrımcılığı protesto eden bir kampanyayı dolaşıma sokup hem siyahî hem de beyaz denizcilerin imzalamasını isteyince ortalık karışmıştı. Bu kampanya yüzünden Ed, Başkan Johnson'ı orduda ırkçılığı kışkırtmakla itham ettiği için suçlanmıştı. Çok geçmeden, ABD Başkanı hakkında "saldırgan" beyanatlarda bulunduğundan askeri mahkemeye çıkarılacağı bildirilmişti.

Logan Heights'taki örgüt merkezinde küçük bir toplantı düzenleniyordu. Katılımcılar, San Diego'daki siyahî öğrencileri temsil ettiklerini söyleyen üç yabancıya gözlerini dikip bakıyordu, kimsenin bizden haberi yoktu. Muhtemelen bazıları ajan olduğumuzu düşünüyordu. Gerçekten Ed Lynn davasıyla ilgilendiğimize onları ikna edebilmek için epey uğraştık. Ed de, savunmasında ona yardımcı olmamız için istekli gibiydi. Üniversitede onun durumunu anlatma teklifimizi hemen kabul etti, kampüste bir stant açıp Ed ve Balboa Deniz Üssü hakkında hazırlayacağımız bildiriyi dağıtma fikrimiz onu heyecanlandırmıştı. Bu vesileyle Siyahî Öğrenci Konseyi, Ed Lynn'le birlikte çalışmaya başladı. Bu mücadele esnasında, Ed ve ben yakın arkadaş olduk.

Watts'taki İkinci Baptist Kilisesi, Afrika desenli kumaşlarla parıldıyordu, kadınlar upuzun, kırmızılı morlu, turunculu sarılı "geleneksel" kıyafetler giymiş, erkeklerse kadınların bu güzelliğiyle her açıdan yarışır bubalarını kuşanmışlardı.Kayıt odasının duvarlarını, siyahî olmanın tarihini ve eşsiz güzelliğini vurgulayan posterler süslüyordu.

1967 Kasım'ıydı, neşem en az odayı kuşatan renkler kadar parlak ve canlıydı. Böylesi bir buluşma bildiğim bir şey değildi, Siyahî Gençlik Konferansı'na katılanların enerjisi ve kararlılığı insanı gerçekten afallatıyordu. Bu harikulade güç gösterisinin yanında Londra ve San Diego'da tanık olduklarım pek sönük kalıyordu. Tek tek her kız ve erkek kardeşimi selamlayarak, gülümseyerek, mutlu mesut dolanıyordum.

Kendime geldim; önce yavaş yavaş, sonra ani bir sarsıntıyla.

Daha ilk saatlerde, Birleşik Cephe ve Ron Karenga'nın ABD Örgütlenmesi arasında silahlı çatışma çıkmıştı. Birlik çatısı altında, bubaların harikulade renklerinin arasında keskin ideolojik farklılıklar, patlamaya hazır siyasi çatışmalar ve hatta belki de kışkırtıcı

ajanlar vardı. Hareketin güzel yanlarına olduğu kadar bunlara da hâkim olmak gerektiğinin farkındaydım, ama ideallerim gerekli olduğu kadar ağır ve sert bir darbe almıştı. Umduğum, beklediğim bunların çok ötesindeydi; öğrenme ve kendimi bu harekete vakfetme hevesim beni heyecandan sersemletmişti.

Çatışmanın ardından, hüküm süren kargaşa sırasında bildiriyi okudum ve aslında tek ortak noktamızın derimizin rengi olduğunu anladım. Bu birliğin kırılgan olması şaşırtıcı değildi.

Ulusalcı, kültürel örgütler siyahîler arasında oluşacak yeni bir kültürden, yeni bir değer sisteminden, yeni bir hayat tarzından bahsediyorlardı. Beyaz karşıtı fraksiyonlar, siyahîlerin ırkçılık engeli olmaksızın yaşamasının tek yolunun bütün beyazların yok edilmesi olduğunu söylüyorlardı. Diğerleri bölünme ve Birleşik Devletler içinde ayrı bir siyahî ulus kurma taraftarıydı. Bazıları da, atalarımızın vatanı Afrika'ya dönmek istiyordu.

Hareketin öncelikli hedefinin siyahîler arasındaki uyuşmazlıkları gidermek olduğunu düşünenler de vardı. Watts ve Detroit isyanlarına benzer kitlesel ayaklanmaları tetiklemeyi hedefliyorlardı. Bir de sürekli "silahlanın" diyen ve bunun özgürleşmenin ve dönüşümün tek yolu olduğuna inanan; fakat aslında ellerindeki silahla ne yapacaklarını da pek bilemeyen bir grup vardı.

Bazı sözde militan gruplar, ırkçı kurumlara meydan okunmasında ısrarcıydılar; ama yalnızca kendi geliştirecekleri ve muhtemelen kâr sağlayacakları servis programlarını finanse etmeye büyük kurumları zorlamak niyetindeydiler. Bu kafa karışıklığını en güzel örnekleyen olay, bir tartışma topluluğunun, bütün oturumların başlangıcında davul çalınmasını, bunun şehirli siyahîlerin yeni iletişim biçimi olmasını önerecek kadar ileri gitmesiydi.

Bana kalırsa, iki muntazam sağduyu ışını bu kafa karışıklığını aydınlatabilirdi: PÖKK'den (Pasif Öğrenci Koordinasyon

Komitesi) James Forman ve Komünist Parti'den Franklin Alexander. Forman, birliğin genel kurulunda yaptığı konuşmada sağduyulu bir biçimde, yalnızca ten rengi tahliliyle bir yere varamayacağımızı söyleyerek, sınıfsal tahlile de ihtiyacımız olduğu düşüncesini savundu. Siyahî Siyaset ve Ekonomi hakkında bir tartışmaya başkanlık yapan Franklin'i izledim. Sunuşu gayet açık ve isabetliydi; siyahî insanları en dibe iten çıkar ilişkileri,ırkçılığın ekonomiye egemen sınıf tarafından bir araç olarak kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır. Irkçılık daha fazla kâr demekti, beyaz işçiler düşünüldüğündeyse bölünme ve karmaşa anlamına geliyordu.

Konferans sona erdiğinde, hasbelkader bir ev buluşmasına davet edildim. Gittiğim evde James Forman ve Ralph Featherstone, yakın zamandaki Afrika seyahatlerini anlatıyorlardı. Tanzanya'da gördüklerini bütün detaylarıyla anlattılar, büyüleyiciydi. PÖKK altında bir "beceri bankası" kurma planlarından bahsettiler, böylece bilimsel ve teknik beceriye sahip siyahîler, Afrika'da belirli zaman için gönüllü olarak görev yapabileceklerdi.

Bu buluşmada Franklin ve Kendra Alexander'ın yanı sıra Kara Panter Partisi'nin temsilcileri de vardı. Çekirdek kadrodan ibaret küçük bir gruptu, kendi görevlerini siyahî hareketinin teorik incelemesi ve hâlihazırdaki hareketin içinde yeni yapılar oluşturulması olarak belirlemişlerdi. Huey Newton ve Bobby Seale'nin Meşru Müdafaa İçin Kara Panter Partisi ile bir ilgileri yoktu, tek ortak noktaları, ikisinin de adını Alabama'daki Lowndes County Kara Panter Partisi'nden almış olmalarıydı. Hatta, Huey ve Bobby'nin partisiyle karıştırılmamak için, resmi adları Kara Panter Siyasi Partisi (KPSP) idi.

Bu buluşma, benim KPSP üyeleriyle uzun ve samimi arkadaşlığımın başlangıcıydı. Onların Siyahî Özgürlük Hareketi'ne bakışı San Diego'dakilerden daha içerikli, daha tatmin ediciydi. San

Diego'daki topluluğa ve üniversiteye bağlılığımı sürdürdüm elbette; ama Los Angeles'ta gerçek kuvveti ve önseziyi bulmuştum.

Bu Los Angeles seyahatindeki görevlerimden biri, Ed Lynn'e destek olmak için düzenleyeceğimiz mitinge davet edeceğimiz konuşmacılara ulaşmaktı. Bazı grup liderleri gelmeyi kabul ettiler: Kara Panter Siyahî Partisi başkan yardımcısı John Floyd, Toplumsal İkaz Devriyesi'nin liderlerinden Brother Crook, ABD Örgütlenmesi'nin San Diego'da popüler olduğu Ron Karenga ve Los Angeles bölgesindeki siyahî örgütlerin oluşturduğu Kara Meclis koalisyonunun başkan yardımcısı Walter Bremmond.

San Diego'ya geri döndüğümde bu miting organizasyonuyla uğraşırken bodoslama daldığım bir durum, siyasi hayatım boyunca sabit bir soruna dönüştü. Bilhassa Karenga'nın erkek üyeleri tarafından "erkek işine" burnumu sokmakla eleştirildim. Kadınlar liderlik görevleri üstlenemezler, diye ısrar ediyorlardı. Bir kadının görevi erkeğine "ilham vermek" ve çocuklarını yetiştirmek olmalıydı. Bu şikâyetlerindeki asıl ironi, yaptıklarımın çoğunun bir şekilde üstüme kalmış olmasıydı. Örneğin mitingin tanıtım görevini bir erkek üstlenmişti, ama pek de istekli olmadığından, yalnızca işin halledildiğinden emin olmak için ben devreye girmiştim. Beni eleştirenlerin bu miting için pek çalışmıyor olması da ironikti tabii.

Erkek siyahî aktivistlerde sıklıkla görülen talihsiz sendromla çok erken tanışmıştım, siyasi eylemlerini bir erkeklik ispatına dönüştürüyorlardı. Siyahî erkekliği siyahî kadınlıktan farklı görüyorlardı, hoş bazıları hâlâ öyle. Bu erkekler, siyahî kadınları -özellikle de inisiyatif alarak kendi iradeleriyle liderliğe soyunan kadınları- erkekliklerinin önünde bir engel olarak görüyordu. ABD'li erkeklerin değişmez nutku, enerjimin yönünü değiştirerek erkeğime güç ve ilham vermem, böylece onun siyahîlerin özgürleşmesi için yeteneklerini daha iyi kullanabilmesi yönündeydi.

***

Benim için devrim asla geçici, "işler yoluna girene dek yapılması gereken" bir şey değildi. Ne yeni moda jargona sahip popüler bir kulüp ne de yeni bir toplumsal hayattı. Devrim ciddi bir şeydi, bir devrimcinin hayatındaki en ciddi şeydi. Kendini mücadeleye adayan biri, sonsuza dek bağlılığını sürdürürdü.

1968 devam ederken, bir müştereke ne kadar ihtiyacım olduğunu fark ettim. Eylemden eyleme koşuşturmak devrimcilik demek değildi. Münferit bireysel eylemler devrimci işler değildi. Kitlelerin harekete geçmesini sağlayabilecek ciddi devrimci işler, diğer devrimcilerle işbirliği içinde sürekli ve yöntemli çabalar gerektiriyordu. Ben kendimi Marksist olarak gördüğümden, mevcut alternatifler benim için pek sınırlıydı.

Komünist Parti'ye katılma ihtimali aklımın bir köşesindeydi, Kendra ve Franklin Alexander'la bunu sürekli tartışıyorduk. Ocak ayında, Charlene Mitchell'in evindeki Che-Lumumba Kulübü toplantısına davet edilenlerden biriydim, Charlene partinin şubesi olan bu siyahî kolektifin kurucularındandı. Reform ve devrimin ilişkisi hakkındaki konuşması çok zekiceydi. İnsanları kendi gündelik sorunları etrafında örgütleyip, kapitalist sistemi bozguna uğratacak bir yola yönlendirmek fikri, duyduğum en makul tahlillerden biriydi.

Fakat, aklımda çok fazla cevaplanmamış soru olduğundan, o günlerde partiye katılmadım. New York'taki lise yıllarımdan ve 1962 yazında Helsinki'de katıldığım Sekizinci Dünya Gençlik Festivali'nden beri, Komünist Parti üyeleriyle iyi kötü iletişim halindeydim. Ama partiye katılmak yerine, geleneksel komünist

partilerin üyelerini kıyasıya eleştiren Marksist gruplarla, teorisyenlerle ve aktivistlerle dirsek temasındaydım. Yıllar sonra, Avrupa'da geçirdiğim günleri düşününce, Avrupa solunun içine sızan komünizm karşıtlığından nasıl etkilendiğimi fark ettim. Komünist partileri fazla tutucu buluyordum, işçi sınıfını tenkit etmeyen yaklaşımları bana göre çağ dışıydı. Bu açıdan bakıldığında, Birleşik Devletler'deki beyaz işçilerin durumu umutsuzdu; bir yandan ırkçılık, diğer yandan iktidardakilerin imtiyazları uğruna iflah olmaz biçimde tahrip edilmişlerdi.

Yine de, bu belirttiğim sorunlar beni ilgilendirmese bile, partiye o anda katılmaya hazır değildim. Komünist olmak ömür boyu sürecek bir bağlılıktı; bir komünistin sahip olması gereken bilgi, kuvvet, dayanıklılık ve disiplin acaba bende var mıydı? 1968'in ilk aylarında, Komünist Parti'ye katılma fikrini ertelemeye karar verdim.

Diğer yandan Kara Panter Partisi, Marksist fikirleri buyur edebilecek esneklikteydi. Genç siyahîlerden oluşan bir topluluktu, çoğunluğunu öğrenciler, öğretmenler ve bir iki profesör gibi siyahî entelijansiya oluşturuyordu.

Kasım'daki Gençlik Konferansı'nın akabinde Kara Panter Partisi'nin bazı üyeleriyle tanışmıştım, bazılarıyla arkadaş olmuştum. Ocak başlarında üç yeni üye almaya karar verdiklerinde, Kaliforniya'da yaşayan ve yazarlığıyla meşhur bir erkek kardeşimize davetiye gönderdiler. İkinci davet Franklin Alexander'a gitti, üçüncüsü ise bana geldi. Davetlerini kabul ettim. Franklin'i davet etmelerini, Marksist fikirlere açık olmak istemelerinin bir işareti olarak görmüştüm. Onları siyasi bir temel olarak görüyordum, buradan hareketle nihai siyasi yönümü düşünüp kararlaştırabilirdim. Onlar da beni güneydeki, San Diego'daki temsilcileri gibi görüyorlardı. Kara Panter Partisi, bölgedeki toplumsal örgütlerin bir araya gelerek oluşturduğu Los Angeles Siyahî Kongresi'nin üyesiydi.

O sıralarda, Meşru Müdafaa İçin Kara Panter Partisi'nin hapisteki en üst düzey yöneticisi, Savunma Bakanı Huey Newton, Los Angeles'ta girişimlerde bulunmaya karar vermişti. Ne yazık ki bazı yeni üyeler, "Kara Panter Partisi" isminin kullanım hakkına dair saldırgan açıklamalara kanıp onların yanında yer aldılar. Bir öğleden sonra, ben Siyahî Kongre binasındayken, şarap içen bir erkek kardeşimle göz göze geldik, hatırladığım kadarıyla binada şarap içmek yasaktı. Gözlerimi kaçırarak koridorda yürümeye başladım. Tam yanından geçtiğim sırada, cebinden bir silah çıkardı, göz açıp kapayana kadar omzumu kavradı, silahı şakağıma dayayıp beni en yakın odaya doğru sürükledi.

Söylediğine göre konuşmak istiyordu. Lafları geveliyordu ve nefesi buram buram şarap kokuyordu. Kara Panter Partisi ve Meşru Müdafaa İçin Kara Panter Partisi hakkında konuşmak istiyordu. Şarap şişesi, gevelenen kelimeler ve elindeki silahı düşünerek ağzımı açmamaya karar verdim. Onu dinledim.

"Meşru Müdafaa İçin Kara Panter Partisi," diye bağırdı, "senin o boktan partinin Kara Panter Partisi adından vazgeçmesini istiyor! Hatta, adını Pembe Kedicik Partisi koysanız isabetli olur. Gelecek cumaya kadar adını değiştirmezseniz, hepinizin hakkından geleceğiz."

Bu söylediklerinde ciddi olduğunu vurgulamak için San Diego'da yaşadığımı bildiğini, adresimin elinde olduğunu ve istediklerini yapmazsak her an kapıma birinin dayanabileceğini söyledi. (Huey'in Kara Panter Partisi'ne haksızlık etmek istemem, bu avaz avaz bağıran silahlı ayyaş, daha sonra bir ajan provokatör olduğu gerekçesiyle partiden atıldı.)

Bir krizle karşı karşıyaydık. Bizim gruptan başkaları da tehdit edilmişti. İkna etmek için hep silah gücüne başvurmuşlar, itaatsizlik halinde ölüm tehdidini savurmuşlardı. Ya itaat edecek ya da

kendimi koruyacaktım. İkincisini seçtim, bir süre silah taşıdım. Olası bir polis aramasında kodesi boylayacağımı biliyordum, ama bu riski almazsam bir sokak arasında kafatasımda bir kurşunla ölü bulunabileceğimi de biliyordum.

Art arda acil durum toplantıları yaptık, ama bu krizi kısa zamanda çözmeyi başaramadık. Bazı üyeler, çatışma ihtimaline rağmen Meşru Müdafaa İçin Kara Panterlerle karşı karşıya gelmeyi istiyordu. Bazıları da yalnızca blöf yaptıklarını, tehditleri görmezden gelmenin doğru olacağını söylüyordu. Birkaç kişi de mücadeleyi bırakmaya, tehditlere boyun eğmeye ve partiyi feshetmeye niyetliydi.

James Forman'ın tesadüfî Los Angeles ziyareti, bize aradığımız çözümü sundu. Yeni Siyaset Kongresi'nin düzenlediği bir mitingde konuşmak için şehre gelmişti. Kendisini iki grup arasındaki husumetten haberdar etmek ve bunun çatışmaya dönüşmeden nasıl çözülebileceğine dair fikrini almak için uygun bir fırsat kolladık. Vaziyetimizi biraz düşünüp bir önerisi olduğunu söyledi.

Pasif Öğrenci Koordinasyon Komitesi ve Meşru Müdafaa İçin Kara Panterlerin daha sıkı bağlar kurmaya çabaladığından, iki örgütün birleşmesine karar verildiğinden bahsetti. Stokely Carmichael Kara Panterlerin başkanlığına atanmış, Rap Brown adalet vekili, Forman da uluslararası ilişkiler vekili olmuştu.

Bu birleşmenin önündeki engellerden biri örgüt merkezlerinin coğrafi konumlarıydı: PÖKK New York'ta, Kara Panterler ise San Francisco Körfez Bölgesi'ndeydi. Forman'a göre PÖKK'nin batı kıyısında daha iyi örgütlenmesi şarttı. Eğer örgütün Los Angeles temsilciliğini kabul edersek, bunun hem bizim hem de PÖKK'nin sorunlarını çözeceğini söyledi. Öncelikle bu isim krizi son bulacaktı. Ayrıca kendi örgütümüz için daha ulusal imkânlara erişecek böylece bizi engelleyen taşralılıktan kurtulacaktık. Forman'a göre

bu formülle, o zamanlar Siyahî Özgürlük Hareketi'nin lokomotifi olarak görülen PÖKK ile işbirliği yaparak batı kıyısında hareketin daha güçlü temel kazanmasına yardımcı olacaktık. Kara Panterler ve PÖKK ilişkisini pekiştirecektik. Bu işbirliği ne denli uzun soluklu olursa, kazanımlarımız o denli artacaktı.

İlk önce bu teklife karşı çıkıldı. Bazıları Forman'ın önerisinin, bizim sorunlarımızı kökünden çözmek için fazla yüzeysel olduğunu düşünüyordu. İster şimdiki kimliğimizle, ister PÖKK'nin çatısı altına girerek, her halükarda benim kafama silah dayayan kişiye benzer tiplerle uğraşmak zorunda kalacağımızı söylüyorlardı.

Ben PÖKK'ye katılmaktan yanaydım. Bunu, yeni L.A. Panterleriyle aramızdaki husumete son verecek olmasından ziyade, PÖKK'nin siyahî harekete geçmişte yaptığı katkılara saygımdan ötürü istiyordum. Yine de barış görüşmeleri tedirginliğime son vermedi. Silahım hep elimin altındaydı. Kız ve erkek kardeşlerimin çoğu da silah taşımaya devam ediyorlardı.

Herkes hâlâ diken üstündeyken bir barış mitingi düzenlendi. Etkileyici bir buluşmaydı. Üyelikten ayrılan bir-iki kişi haricinde tam takım oradaydık. Panterler cephesinin öncü liderleri ön saflardaydı (ekimde tutuklanan Huey haricindekiler tabii). Eldridge Cleaver da vardı. Bu mitinge dek, onun hakkında pek bir şey bilmiyorduk, istihbarattan sorumlu olduğu için sürekli gizleniyordu. Bobby Seale, Emory Douglas, Küçük Bobby Hutton ve başka birkaç lider daha vardı.

En çok Küçük Bobby Hutton'da etkilenmiştim. İnsaniyetliydi, doğaldı, hesaplı kitaplı davranan soğukkanlı bir komünist gibi görünmek hiç umurunda değildi. Bana taşraya dair çeşitli sorular sorarak arkadaşça bir sohbet başlatmıştı: nereliydim, ne yapıyordum? Harikulade bir gülümsemesi ve lekelenmemiş, tazecik bir hevesi vardı. Onunla yalnızca birkaç dakika konuşunca, mücadele

hakkında gayet ciddi olduğunu ve motivasyonunun biraz da olsa bencilce olduğunu anladım.

Bu gergin mitingde rahatlamamı sağlayan tek şey Küçük Bobby'yle sıradan sohbetimizdi.

Birkaç ay sonra, Küçük Bobby'nin vurulduğunu öğrendiğimde, Oakland polisi kendi erkek kardeşimi vurmuş gibi hissettim.

Öyle ya da böyle, iki grup da ilk ortak çabamızın batı kıyısındaki Siyahî Özgürlük Hareketi'nin bütün üyelerine, iki kitlesel buluşma için çağrıda bulunmak olduğunda hemfikirdi. Biri Kuzey, diğeri Güney Kaliforniya'da düzenlenecek bu buluşmalar Huey Newton'ın doğum gününde serbest bırakılmasını talep edecekti.

Huey Newton en ünlü siyasi tutukluydu, siyahî savaşın önemli sembollerindendi. Kaliforniya'da açıkta silah taşımanın yasal olduğu zamanlarda o ve yoldaşları, siyahî halkı Oakland polisinin keyfi şiddetinden korumak için silahlanmıştı. Huey'in otoritelerini tehdit ettiğini düşündüklerinden, bir dalavereyle Huey midesinden vurulmuş, bir polis memuru da ölmüştü. Kasten adam öldürmekten yargılanmayı bekliyordu. Bu mitingi gerçekleştirip dikkat çekmek için elimizden geleni yapacaktık.

Siyahî Kongre'nin desteğini sağladık ve biraz mücadeleden sonra mitingin Sports Arena'da düzenlenmesini garantiledik. Los Angeles'taki en büyük salon orasıydı. Binlerce broşür bastırdık, radyo ve televizyon istasyonlarına ücretsiz reklam verebilmek için başvurduk.

Heyecan verici bir akşamdı. Katılımcı sayısı beklediğimiz kadar yüksek değilse de salonun zemin katı tamamen doluydu. Konuşmacı listesi ayrıca etkileyiciydi: Stokely Carmichael, Rap Brown, Bobby Seale, James Forman, Reis Tijerina, Ron Karenga.

Bu mitingin önemi çok açıktı. Bu sebeple, bazı konuşmaların içeriğinden özellikle rahatsız olmuştum. Örneğin Stokely'ye

göre sosyalizm, beyaz adam işiydi. Ona göre beyaz bir adam olan Marx'ın söyledikleri Siyahî Özgürlüğe uygun değildi. "Siyahîler olarak," diye bağırdı Stokely, "Avrupalıların icadı olan sosyalizmi tamamen unutup, Afrikalı bir federasyona kafa yormalıyız."

Onun söyledikleri hepsinden daha rahatsız ediciydi çünkü geçen yaz gittiği Küba'da sıcak bir şekilde karşılandığını biliyordum. Siyahî, kahverengi ve beyaz bütün Kübalıları, sosyalizmi kurmaktaki başarılarından ötürü samimiyetle tebrik etmişti. Üstüne üstlük Küba'ya yaptığı bu ziyaretin, sosyalizmin tek başına siyahîlerin özgürleşmesini sağlayabileceğini kesinkes gösterdiğini açıklamıştı. Sosyalist bir ülkede, kardeşleri ve aileleri hayatlarını sosyalist devrim için mücadeleye adamış insanlara, sosyalizmin kendi halkı için de çözüm olabileceğini söylemişti Stokely. Şimdi tekrar Birleşik Devletler'deydi ve hükümet propagandası yüzünden sosyalizm gözden düşmüştü, o da karşı safını değiştirmişti. Üslubu etkileyiciydi, seyircilerden alkış topluyordu, ne söylediği değil nasıl söylediği önemliydi. Artık PÖKK'nin başkanı olmadığı için memnundum, aksi halde bu konuşmanın ardından örgütü derhal terk ederdim.

PÖKK'nin Stokely'nin yerine geçen başkanı Rap Brown'ın konuşması, gecenin en iyilerindendi.

Miting boyunca ciddi bir sorun yaşandı. Güya Huey Newton'a kitlesel destek sağlamaya çalışacaktık. Ama bu talep için bir stratejimiz yoktu. Katılan insanlara belirli, somut bir teklif sunamadık. Çağrımıza yanıt almıştık, beğeni de toplamıştık, ama sonra ne yapacaktık? Bu sorunun tek yanıtı "Sınır yok!" sloganıydı. Bu demek oluyordu ki, Huey Newton idam cezasına mahkûm edildiği için, ülkeyi yönetenler karakol saldırıları, enerji santrallerinin bombalanması gibi eylemlere hazırlıklı olmalılardı. Bu konuşmayı yapanlar gerçekten böyle yıkıcı eylemlere katılacaklar mıydı, yoksa Huey'in

cezası kesinleşirse insanların bu yönde davranması için onları teşvik mi ediyorlardı, belli değildi. Huey Newton'ın özgür bırakılmasını sağlayacak bir mücadele için kitleleri örgütlemenin en kesin yöntemi, bu cezayı koşulsuz kabul etmekti.

Bu esnada Rap Brown konuşmalarından ve siyasi eylemlerinden ötürü, düzmece olduğu aşikâr bazı ciddi cezalar aldı. Avukat görüşmeleri haricinde Manhattan, New York sınırları dışına çıkmaması şartıyla kefaletle serbest bırakıldı. William Kunstler'la buluşması için bir seyahat ayarlandı, bu bizim için de iyi oldu çünkü böylelikle Huey'in doğum günü şerefine düzenlenen mitingde konuşmacı olabildi.

Kaliforniya'yı terk ettiğinde fazla uzaklaşamayacağını bilmiyorduk, Rap de bilmiyordu. FBI tarafından yakalanacak, tekrar hapse atılacak, üstelik bu sefer ondan 100.000 $ kefalet ve tutuklayan memura mukavemet gösterdiği için ek olarak 25.000 $ para cezası talep edilecekti.

Parti tabanı olarak ilk çabamız, örgütümüzün lideri için bir kefalet kampanyası başlatmak oldu. Bu fahiş meblağın düşürülmesi için imza kampanyası başlatmaya karar verdik. Aynı zamanda Rap'in kefaletini toplamak için kapı kapı dolaşıyorduk. Hafta sonları dışarı çıkıp evlere, kiliselere, sosyal tesislere, alışveriş merkezlerine gidebilecek kız ve erkek kardeşlerimizi görevlendirdik, insanlardan bağışlarını teneke kutulara atmalarını ve kampanyayı imzalamalarını istiyorduk.

Bu mütevazı yaklaşımımız çok başarılı oldu. "Rap'i özgür bırakın" etiketli teneke kutularımızla bütün gün dolaşmamız sayesinde çok sayıda insanı örgütümüze çekmiştik. Kıyıda PÖKK'nin üye sayısını artırmak önemli bir kazanımdı,üstüne üstlük gereken para toplanmış ve mesajımız Los Angeles'taki çok sayıda siyahîye ulaşmıştı.

Rap'a destek kampanyamız başladıktan kısa süre sonra, Arlington yakınlarındaki Jefferson Bulvarı'nda bir ofis açtık. Üniversitedeki haftalık görevlerimi tamamladıktan sonra hurda 1958 Buick'ime biniyor, L.A. Jolla otoyolundan son sürat Los Angeles'a, dosdoğru PÖKK ofisine gidiyor, mücadele için toplanmakta olan arkadaşlarıma katılıyordum.

L.A. mahallelerinde, sokaklarda, evlerde, kampüslerde, ofislerde gezerken, araba kullanırken, yürürken, buluşurken, selamlaşırken enerjimiz hiç bitmiyordu, kendimize güvenimiz tamdı. Kendi halkımız için açıkça, özgürce ve yerüstünde bir şeyler yapabilmek kardeşlik bağlarımızı güçlendiriyordu. Ne birliğin yavaş yavaş değiştirilerek sinsice manipüle edilmesi söz konusuydu ne de zorbalığı ayyuka çıkmış birinin bireysel kahramanlığı. Halkın yanında duruyorduk, insanlarımıza -bazılarımıza göre sınıfımıza- kendimizi adamıştık. Zaman da emrimize amadeydi. Homojen bir ideolojinin yokluğuna, sorunlara farklı yaklaşım biçimlerine rağmen elimizi taşın altından çekemeyeceğimizi, herkesi memnun eden bir çözüm bütün detaylarıyla tasarlanana dek işin ucunu bırakamayacağımızı biliyorduk. Yeni yetme simyacılar gibi ateşi yakıp, ısının barış reçetemizi arılaştırmasını bekliyorduk.

Heyecanlı günlerdi. L.A.'deki siyahîler arasında kitlesel bir hareket oluşturma gücümüz şaşırtıcıydı, idarecilerin takip edeceği kapsamlı bir program oluşturmak için derhal çalışmaya başladık. Üyelik geleneğimiz sebebiyle PÖKK'nin ulusal örgütüne tabi değildik. Hatta, Panterlerle birleşme hemen hemen unutulup gitmişti. 18 Şubat mitinginde toplanan para için Eldridge ve tayfasıyla çıkan ufak anlaşmazlık yüzünden, başlangıçta geçerli olan üstünkörü anlaşmayı sürdürmeye dair iki taraf da arzu duymuyordu. Neyse ki, aleni düşmanlık da sürüp gitmemiş, yok olmuştu. PÖKK'nin örgütlenme deneyimlerinden faydalanmaya çalışmamıza rağmen

özellikle de güneyde varlığını artırdığı yılda- aynı yolu ya da programı izlememiz gerektiğini düşünmüyorduk. Bütün niyetlerimiz ve amaçlarımızla biz özerk bir örgüttük.

Acemiliğin verdiği hevesle, "Özgürlük Okulu"nun planlarını hazırlama ve okul kurulduğunda bir yıl boyunca okulu idare etme görevini üstlendim.

Rap'in kefalet kampanyası için çalıştığımız günlerde, hatta tam da 18 Şubat'ta, polis vahşice birini öldürdü. Eğer yanlış hatırlamıyorsam bir gece ben, Franklin, Bobbie Hodges, John Floyd ve birkaç kişi daha, ofiste Marksizmin siyahî özgürlük mücadelesindeki önemine dair derin bir tartışmaya dalmıştık. O sırada iki erkek kardeşimiz (biri yazar Earl Ofari'ydi) gelip, bizim ofisin yakınlarında polisin on sekiz yaşındaki Gregory Clark'ı öldürdüğünü söyleyerek, cinayetin kan donduran detaylarını anlattılar. Derhal bir direniş örgütlememiz için bize gelmişlerdi.

Ertesi gün bazılarımız cinayetin iç yüzünü araştırmak ve toplumun hassasiyetini ölçmek için harekete geçti. Gregory'nin ailesinin, arkadaşlarının ve cinayete tanıklık edenlerin anlattıklarına göre olay şöyle gerçekleşmişti: Ilık bir Şubat öğle sonrasında Gregory Clark, bir arkadaşıyla birlikte son model Mustang'le Washington Bulvarı'nda süzülüyordu. Kahverengi kese kâğıdına sarılı teneke kutulardan gazoz içiyorlardı. Vineyard'a geldiklerinde LAPD'den bir polis arabayı kenara çekmelerini ve hayatta kalan kardeşimizin anlattığına göre, kullandıkları arabanın onlara "yakışmadığını" söyledi. Sonra kese kâğıdını görünce herhangi bir delili olmaksızın onları araba kullanırken bira içmekle suçladı.

Görgü tanıkları iki arkadaşın duruma itiraz ettiğini söylüyordu. Arabanın çalıntı olmadığını kanıtlayacak ruhsatları vardı, ayrıca teneke kutular da bira içmediklerinin kanıtıydı. Ama polis memuru Warren B. Carlson açıklama yapmalarına bile izin vermedi.

Kulakları yalnızca üniformalı bir beyaza karşılık veren zencilerin sesiyle doluydu. Arabadan inmelerini emretti, kelepçe takmaya hazırlandı. Belki bu sırada Gregory'nin sesi biraz yükselmişti. Belki de bileklerine kelepçe geçirmesini önlemek için ellerini polisten kaçırmıştı. Belki de hiçbir şey yapmamıştı. Her halükarda, Carlson bileklerine kelepçeyi geçirmeden önce ufak bir itişme yaşanmıştı. Suçlu yakalanmıştı ama Carlson bununla yetinmedi. Olaya tanıklık edenlere göre Gregory Clark'ı bir yumrukla kaldırıma serdi, oğlan ters kelepçeli vaziyette yüzüstü kaldırımda yatarken Carlson, 38 revolverle Gregory'yi başının arkasından vurdu.

Washington ve Vineyard'ın köşesinde durup kaldırımdaki iki haftalık kan lekelerine bakarken, bu manzara tüm dehşetiyle gözümün önüne geldi. Ama acı ve öfke tek başına yeterli değildi. İhtiyacımız olan şey örgütlü mücadeleydi.

Düzenlediğimiz buluşmaya yüzden fazla kişi katıldı. Görgü tanıkları cinayeti anlatırken hırsla dinlediler. Polisin ceza alıp almayacağı adli tabip incelemesiyle belli olacaktı. Muhtemelen memurun yararına sonuçlanacak ve polisin huzuru korumak için görevini yaptığı yönünde karar verecek bu incelemeye dâhil olmak için harekete geçmemiz gerektiği önerimizi herkes kabul etmişti.

Bu noktada, yalnızca varlığımızla bu incelemenin sonucunu değiştirecek güce sahip olmadığımızın farkındaydık. Çok büyük ihtimalle Gregory Clark'ın öldürülmesinin "nefsi müdafaa" olduğunu açıklayacaklardı. Ama orada yeteri kadar kalabalık olabilirsek, en azından yönetici takım mücadeleye hazır olduğumuzu görecekti.

Her şey tahmin ettiğimiz gibi gelişti: jüri olayın Carlson'ın anlattığı gibi geliştiğine kanaat getirdi: Çok korkmuştu, Gregory Clark'ın silahlı olabileceğini düşünüp (ters kelepçeli olduğu halde?) kendini

müdafaa etmek için ateş etmişti. Karar: nefsi müdafaa.

Yine de kısmi bir zafer kazanmıştık: etrafta dağıttığımız broşürlerle, incelemeye karşı tetikte olunmasını sağlamıştık. Gregory Clark olayının iç yüzünü açığa çıkaracağımıza söz vermiş, LAPD'yi zor durumda bırakmıştık. Carlson'ı devriye sırasında takip edip arşivimiz için fotoğraflarını çekmesi amacıyla birilerini görevlendirdik, ama LAPD adamı saklamıştı. Fotoğrafçımızın, Carlson'ın büyük televizyon kanallarından birinde röportaj verdiği gece, kendini yüzlerce kişinin gözleri önünde savunmaya çalışırken çektiği kareyi Halk Mahkemesi'nin duyurularında kullandık. Carlson mağdur ettiği insanlar tarafından yargılanacaktı. Öncülük ettiğimiz protesto gösterileriyle PÖKK'ye sempati duyan insanlar Halk Mahkemesi Komitesi'ni oluşturuyordu. Güney Parkı'nda düzenlenecek mahkeme için bir gün belirledik. Kimileri mahkemede kilit rol üstlenecek "avukat", "yargıç" gibi üyeleri seçerken, diğer PÖKK üyeleri ve Halk Mahkemesi Komitesi de bildiri hazırlayıp basıyordu. Ben propaganda ekibindeydim. Ürettiğimiz bütün o malzemeler içinde beni en çok gururlandıran, Carleson'ın televizyon ekranından çekilmiş fotoğrafıyla hazırladığımız poster olmuştu. Bir "ırkçı domuz"un karakteristik bir görüntüsünü arıyor olsaydık bundan iyisini bulamazdık. Carleson'ın içinden geçenler yüzünden okunuyordu. Postere kocaman, geniş harflerle "ARANIYOR" yazmıştık. Fotoğrafın altında ise "Kardeşimiz Gregory Clark'ın Ölümünden Sorumlu LAPD Polisi" yazıyordu.

Bu posterler siyahî mahallelerine dağıtıldı; zaten kardeşimizin öldürüldüğü yer siyahîlerle doluydu. Mahkemeyi ilan eden ve olay hakkında bilgi veren broşürler her kapıya, fabrikalara, kiliselere, siyahîlerin olduğu her yere dağıtıldı.

Çabalarımızın karşılığında halk Gregory Clark olayından haberdar olmuş, halk mahkemesine müthiş bir katılım sağlanmıştı.

Savcı, siyahî avukat ve toplumsal aktivist Ben Wyatt'tı. Hiç kimse savunma avukatı olmayı kabul etmemişti, ama sonunda Franklin'in kardeşi Deacon Alexander bu nahoş görevi üstlenmişti. Siyahîler arasında etkin olan bazıları jüride yer alıyordu, hemen hepsi de Siyahî Özgürlük Hareketi'nin destekçisi olan çeşitli örgütlerdendi.

Biri bizi tek taraflı olmakla suçlayabilirdi, ama zaten tarafsız olduğumuzu ilan etmemiştik. Saçma sapan prosedürler ve demokrasiye dair basmakalıp laflarla kendi sınıfını ve ırkını koruyan burjuva hukuk sistemini taklit etmeye çalışmıyorduk. Adalet talep ediyorduk, siyahîlerin itiraz ete hakkını teslim eden ve heyecan duyabileceği bir adalet. Yüzlerce yıl, sürekli tek taraflı zalimliğin ve şiddetin kurbanı olduktan sonra şimdi nasıl tarafsız gözlemciler gibi davranabilirdik?

Tanıklar çağırıldı; Gregory'nin ölümüyle sonuçlanan olaylar hakkında ifade verdiler. Bazı tanıklar da LAPD'deki kontrolsüz ırkçılık hakkında "uzman ifadesi" vermeleri için çağrıldılar. Siyahîlere yönelik önceki polis cinayetlerinin belgeleri birbirine eklenerek koca bir ırkçı dehşet tablosu oluşturuldu. Bu tablonun tam orta yerinde Gregory Clark vardı, katili arsızca kendini müdafaa ettiğini söylüyordu. Carlson'ı yargıladık, yalnızca bu suçun planlayıcısı ve faili olduğu için değil aynı zamanda ırkçı sistemin alışılagelmiş davranışlarına yardakçılık etmekte istekli olduğu için de suçlu bulduk. Warren B. Carlson bu cinayeti işlerken yalnız değildi, sistemin kurbanlarına bir yenisini eklemişti. Bu sebeple en ağır cezayı almalıydı.

"Sanığın aleyhindeki delilleri duydunuz, savunmasını da dinlediniz. Kararınızı açıklamaya hazır mısınız?"

"Suçlu! Suçlu! Suçlu!" diye haykırdı seyirciler, müşterek kararları sağır edici bir sesle parkın havasını kurşun gibi delip geçti.

Mahkeme sürecinin yalnızca kararın açıklanmasıyla sona ermesi hayal kırıklığına sebebiyet verebilirdi. Yine de müşterek mücadelemizin sürekliliğine zarar verecek bir ceza uygulayamazdık. Bu sebeple mahkemeye belediye meclis üyeleri üzerinde, bilhassa siyahî olanlar üzerinde baskı kurup Carlson'ın cinayetten yargılanmasını talep etmeyi önerdik. Bu teklifimizin ciddiyetini vurgulamak için Belediye Binası'nın önünde yüzler, binler olmalıydık; hep birlikte Carlson'ın suçlu olduğu kararının değerlendirilmesini talep etmeliydik.

Bu pek tatmin edici değildi. Bütün o heyecanın, güçlülük hissinin, mahkeme esnasında açığa çıkan direniş isteğinin ardından, bu teklif fazla ılımlı bulundu.

Bir grup insan "İdam! İdam!" diye bağırıştı. Diğerleri de onayladıklarını belirttiler. "O domuz idam edilmeli!" diye haykırıyorlardı. Cezayı infaz edecek bir komisyon kurulmasını önerdiler, bu iş için gönüllüydüler.

Öfke bu kardeşlerimizi çaresiz bir hayal âlemine sürüklemişti. Ne hissettiklerini anlıyordum. Kaldırımda Gregory Clark'ın kanını gördüğümde hissettiğim öfke beni de aynı yöne sürüklemişti. Ama kitlesel hareketin gerçek değerini bildiğimden, öfkemi sağaltıp doğru yola koyabilecek bir dayanağım vardı.

Kargaşa hüküm sürüyordu. Bu tepkiler bastırılmış hayal kırıklıklarının eseriydi ve dışarı çıkmak için en kolay yolu arıyorlardı. Bu kısmen, "silahlanın" hareketinin bilinçli teşviklerinin de sonucuydu, belki de aramıza sızan ajanların kışkırtmasıydı.

İşleri hale yola koyan Franklin oldu. Mahkeme başkanlığını olağanüstü başarıyla yürütmüştü, yaşanan kargaşa adeta kitlelere önderlik edip edemeyeceğinin sınandığı çetin bir sınavdı. Onun bütün parçaları neredeyse zahmetsizce derleyip topladığını, sonra da bütünlüklü bir şekil vererek bir araya getirdiğini görmek hari-

kuladeydi. İnsanların duygularını paylaştı, adalet taleplerinin derhal yerine getirildiğini görmek arzusunda olduklarının farkındaydı. Gittikçe güçlenmemize rağmen güç dengesinin düşmanımızın lehine olduğunu açıkladı. Hareketimize ivme kazandırıp daha fazla sayıda insanı dâhil etmediğimiz takdirde, bu dengenin değişmeyeceğini anlattı. Bizi yönetenlerin üzerinde en etkili olacak şey buydu. Bu yüzden stratejimiz daha çok insana ulaşmak, onları kendi tarafımıza çekmek olmalıydı.

Franklin mahkemeyi bitirmek üzereyken, insanlar taleplerimizi bildirmek için Belediye Binası'na gitme teklifimizi hevesle ve coşkuyla kabul ettiler. İnsanlarla iletişim kurmaktaki fevkalade becerisi beni çok etkilemişti, yalnızca bir birey olarak değil, aynı zamanda bir Komünist olarak da. Saygıdeğerliği, net açıklamalar yapması ve bunu etkin bir biçimde ortaya koyması, Komünist Parti üyesi olarak yıllardır biriktirdiği deneyimlerinin bir sonucuydu.

4 Nisan, 1968

O sabahı PÖKK ofisinde geçirdim. Öğleden sonra basılmasını istediğim bazı dokümanlara bakmak için Los Angeles İnsan Hakları Savunma Komitesi'ne gittim.

Perşembe gününün sıradan gidişatı bir çığlıkla paramparça oldu: "Martin Luther King vurulmuş!" Yüzüm kuşkulu bir ifadeyle kaskatı kesildi. Beyaz bir suikastçı onu başından vurmuştu, kurtulma ihtimali çok düşüktü.

Şüphelerimden doğan üzüntü, o anda çaresiz hissettirdi, sanki boğuluyordum. Biçimsiz bir suçluluk duygusu üstüme yapıştı. Martin Luther King'i eylemsizlik hakkındaki katı tutumundan dolayı acımasızca eleştirmiştik. Hatta bazılarımız maalesef dinini, felsefi eylemsizliğini, "insan haklarına" odaklanmış olmasını büyük

bir özgürlük mücadelesine aykırı buluyor, onu aslında zararsız bir lider olarak görüyorlardı. Hiçbirimiz bir suikastçının kurşununa kurban gideceğini asla tahmin etmemiştik. Hiçbirimiz korumamıza ihtiyacı olabileceğini asla düşünmemiştik. Her ırktan yoksul insanları, dünyanın her yerindeki ezilen insanları kapsayan bu yeni mücadele anlayışının, düşmanımız için büyük bir tehdit oluşturabileceğinin farkına varamamıştık sanırım. Bu bir tesadüf değil, diye düşündüm; o gün grevdeki sağlık işçileriyle birlikte sokakları adımlıyordu.

PÖKK ofisine döndüğümde, Dr. King'in ölümünden duyduğum öfke ve üzüntü doğru ifadesini, müşterek ifadesini buldu. PÖKK'deki yoldaşlarımla nasıl bir mücadele yöntemi izleyeceğimizi tartıştık.

Birçok insan liderlik etmemiz için bizden, yani PÖKK'nin Los Angeles şubesinden bir şeyler bekliyordu. Mümkün olduğunca fazla beyin ve beden gücüne ihtiyacımız vardı. King suikastı, tam da çekirdek karomuzda ciddi problemlerle uğraştığımız sırada patlak verdi. İçimizden bazıları televizyon devrimcisi olup insanları kavgacı retoriklerle coşturmayı tercih ediyor, pek de romantik sayılamayacak, gün be gün çalışıp daimi bir örgütlenmeyi oluşturma fikrinden hoşlanmıyorlardı. Halk Mahkemesi'nden beri Franklin, liderlik açısından çekirdek kadrodakilerin en beceriklisiydi. Mücadeleciliği ve cazibesi Hollywood devrimcilerini kıskandırmış, en sonunda iç işlerimizin karışmasına sebep olan komünizm karşıtı gizli eğilimleri tetiklemişti. Eğer acilen harekete geçmezsek siyahîlere karşı sorumluluğumuzu yerine getiremeyecektik. Franklin şehir dışındaydı. L.A.'deki nispeten sakin ortamı fırsat bilip, New York'ta Komünist Parti İdeolojik Okulu'nun çekirdek kadrosunda bulunan Kendra'yı ziyaret ettik. Suikast esnasında yollardaydı, bizi Chicago'dan arayıp ne yapması gerektiğini, bizim ne dü-

şündüğümüzü sordu. Geri dönüp Los Angeles'a gelmesini istedik.

O gece Harlem ve Bedford-Stuyvesant sokakları, beyazların iş yerlerine taşlar ve şişelerle saldıran öfkeli siyahî gençlerle doluydu, olayları bastırmak için polis ekipleri gönderilmişti. Raleigh ve Kuzey Carolina'da da ayaklanmalar başlamıştı; Jackson, Mississippi, Nashville ve Tennessee ise her an patlamaya hazırdı.

Los Angeles'ın bütün gettolarında işler kolaylıkla çığırından çıkabilir; 1965 Ağustos'u bir kez daha tekrarlanabilirdi. Bazı unsurların müşterek öfke ve umutsuzluğun ani patlamalarını teşvik edeceğini biliyorduk; bu polisin eline koz vermek demekti, LAPD'nin yepyeni isyan ekipmanlarını deneme fırsatını dört gözle beklediğinden emindik. Martin Luther King'in ölümünden rahatsız olmuş görünen her siyahî, saldırı için potansiyel hedefti. Kadrosunun çoğunluğunu Güneydoğu Eyaletleri'nden gelenlerin oluşturduğu LAPD ülkenin en şiddetli polis departmanıydı; şiddetin de ötesinde, en teçhizatlısıydı.

Fiziki bir karşılaşmadan kaçınmak gerekliydi, aksi halde siyahîler mahvolurdu. Yine de, karşılık verme hevesinin sönüp gitmesine izin verilmemeli, siyasi bir yöne kanalize edilmeliydi. Kitlesel bir siyasi buluşma düzenleyip ırkçılıkla daha yoğun mücadele için çağrıda bulunmalıydık: Irkçılık Martin Luther King'in katiliydi, saldırmamız gereken ırkçılıktı.

Siyahî Kongre bu tutumu uygun buldu. Örgütün bütün üyeleri, ırkçılıkla savaşın ivmelenmesini sağlayacak miting çağrısı için çalışmayı kabul ettiler. Bu arada, şiddeti gittikçe artan kitlesel eylemler örgütlemeliydik ve mitingle bunları en üst noktasına taşımalıydık. İnsanlar patlama noktasına gelmemeli ama sürekli eylem halinde olmalılardı. Suikastın ertesi günü, lise öğrencilerinden kampanyamızda görev almalarını, insanlara suikastı anlatıp bildirilerimizi dağıtarak İkinci Baptist Kilisesi'nde düzenleyeceğimiz

mitinge davet etmelerini istedik. Üç teksir makinemiz de günde yirmi dört saat çalışıyor, günün her saatinde ofisin önünde bekleşen yüzlerce lise öğrencisinin dağıtacağı broşürleri basıyordu.

Kimileri bizi, insanları "sakinleştirmek" ve suikast karşısında muhafazakâr bir tutum sergilemekle suçladı. Bu suçlamalar acil isyan savunuculuğu yapanlardan geliyordu. Ama polis cinayetin ertesi günü bir isyanı kışkırtmaya kalkışınca stratejimizin doğruluğu kanıtlanmış oldu. Halkın nabzını yoklamak için gönderdiğimiz ekipler, bütün şehirde polis provokasyonları haberleriyle geri döndüler. Gettodaki merkezi karakolların çatılarına yirmi dört saat nöbet tutan keskin nişancılar yerleştirilmişti. O gece, genç bir erkek kardeşimiz yüzü gözü kanlar içinde ofise girdi, şehrin öte tarafında polisin kendisini tartaklayıp bizim ofisin önüne bıraktığını anlattı. Yaralarına pansuman yapıp sağ salim evine gitmesini sağladık.

Gerginlik tırmanıyordu, her an patlamaya hazır bir volkanın tepesinde oturuyorduk sanki. 5 Nisan'da, suikastın ertesi günü, Lyndon B. Johnson Savunma Bakanı'na "kanunların ve düzenin" korunması için bütün güçlerin harekete geçirilmesini emretti. 6 Nisan'da ülkede yirmi kişi öldü: Chicago'da dokuz, Washington'da beş, Detroit'te iki, New York, Tallahassee, Minneapolis ve suikastın gerçekleştiği Memphis'te birer kişi. Yüz kişi yaralandı, iki yüz kişi tutuklandı. Yirmi üç şehirde isyan başlamıştı.

İkinci Baptist Kilisesi'ndeki miting akşamı, güvenlik ekibimizdeki üç erkek kardeşimizi göz kulak olmaları için ofiste bıraktık. Durum çok gergindi, her şey olabilirdi. Kardeşlerimiz polis şiddetine karşı orada kaldılar.

Belanın ilk işareti, mitingden ofise dönüp de kapıyı çaldığımızda kimsenin kapıyı açmamasıydı. Bobbie ve ben böylesi önemli bir zamanda görevlerini bırakıp giden kardeşlerimize sinirlenmeye

başlamıştık. Bir yandan da çok güvenilir olduklarını biliyorduk, ofisi korunmasız bırakıp gitmeleri akıl kârı değildi.

Ön kapı açıktı, bir terslik vardı. İçeride sandalyeler alaşağı edilmiş, bildiriler raflardan alınıp yerlere fırlatılmış ve Rap Brown posterimiz parça pinçik edilmişti. Baskı odasındaki makinelerin makaraları cam kırıklarıyla doluydu. Yerde ve duvarlarda gelişigüzel teksir mürekkebi lekeleri vardı.

Birkaç dakika içinde, yandaki lokantayı işleten iki kadın telaşla ofise geldiler. Yaklaşık on beş tane siyah-beyaz polis arabasının ofisin önüne geldiğini söylediler. Bazı polisler arka tarafa dolanmışlardı. Arka kapının baltayla kırıldığını fark ettik. İki kardeşin söylediğine göre, on dakika kadar sonra üç kardeşimizi elleri kelepçelenmiş vaziyette ön kapıdan çıkarmışlardı. Onları bir arabaya bindirip uzaklaşmışlardı.

Baskı makinelerimize saldırmaları tesadüf değildi. Örgütümüzün öncelikli işi halkı bilinçlendirmekti. Dr. King cinayetini protesto eden, bu suikastın arkasındaki ırkçı güçleri ifşa eden ve direnişimizi nasıl ortaya koymamız gerektiğini öneren yüzlerce, binlerce broşür basmıştık. Genellikle kabul etmeseler de, yöneticiler bu bilinçlendirici yaklaşımdan, "domuzlara" yönelik sözlü tehditlerden çok daha fazla korkuyorlardı. Bizim stratejimizin kitleleri örgütlemek olduğunu ve gitgide daha fazla insanın bilgimize ve liderliğimize güvendiğini biliyorlardı.

İlk şoku atlattığımızda öfkemizden mümkün olduğunca sıyrılıp bu pisliği etraflıca incelemeye koyulduk, bir yandan da kardeşlerimizin kefaletini ödemek için çalışmaya başladık. Birileri bir şeyler yemeyi önerdi, daha önceden pişirilmiş olan spagettiyi ısınması için ocağa koyduk. Tabaklar elden ele dağıtıldı, tam yemeye başlayacakken biri "Ayy, spagettimden çivi çıktı!" diye bağırdı. Bu doğruydu. Hem onun tabağında hem de diğer tabaklarda çiviler

vardı, belli ki ofise giren polisler tencereye çivi atmışlardı.

Ocaktaki spagetti dâhil her şeyi olduğu gibi bırakıp ofisten çıkmaya karar verdik, ertesi sabah basın toplantısı düzenleyecektik. Böylece basın, "cesur" polisin kasten yaptıklarını kendi gözleriyle görecekti.

1968'in nisan ayı biterken, PÖKK Los Angeles şubesi de ikinci ayını doldurmuştu. Buna rağmen Los Angeles'taki siyahîler arasında en önemli örgütlerden biriydi. Halk Mahkemesi Komitesi hâlâ Gary Clark olayı, polis şiddeti ve baskısı üzerinde çalışıyordu. Bir gençlik örgütü kurmuştuk -PÖKK Gençlik Birliği- elliden fazla aktif üyesi vardı ve benim sorumluluğumdaki Özgürlük Okulu'nun her toplantısında yeni kayıtlar alıyorduk.

Telefonumuz durmak bilmeden çalıyordu. İnsanlar maruz kaldıkları ayrımcılık ve baskıları bildirip onlarla başa çıkmak için yol göstermemizi istiyorlardı. Ofis hemen hemen hiç boş kalmıyordu: sürekli olarak mücadele hakkında bilgi almak isteyen, mücadeleye nasıl dahil olabileceğini soran insanlarla doluydu.

Örgütümüz güçlendikçe, çekirdek kadroda ayrışmalar başladı; örgüte gönülden bağlı üyeler ve PÖKK'nin kuruluşunda yer almak isteyip de sorumluluk almaktan kaçınanlar birbirinden ayrılıyordu. Asıl kadroda altı erkek, üç kadın vardı. Bu üç kadın -Bobbie, Rene ve ben- ofisi ve örgütü çekip çevirmenin gerektirdiği sorumlulukları fazlasıyla yükleniyorduk. Erkeklerdense yalnızca ikisi dişe değer işler yapıyorlardı; biri Franklin'di tabii, diğeri de güvenliğin ve PÖKK Gençlik Birliği'nin başındaki Frank'tı. Bobbie, Rene ve ben sürekli çalışıyorduk.

Bazı erkek kardeşlerimiz arada sırada toplantılarda boy gösterirdi ve biz kadınlar önemli bir meseleye dair ağzımızı açtığımızda "kadınlar örgütü ele geçiriyor" deyip, anaerkil bir darbeden söz ederlerdi. Siyahî kadınlar hakkındaki bütün söylenceler su yüzüne

çıkmıştı. Bobbie, Rene ve ben dediğim dedikmişiz, erkekler dâhil her şeyi kontrol altında tutmaya çalışıyor, dolayısıyla erkekliklerini ellerinden alıyormuşuz. Bazıları da ısrarla, örgütte önemli görevler üstlenerek düşmana yardım ve yataklık ettiğimizi söylüyordu, siyahî erkeklerin kendilerini idare edemeyip aciz duruma düşmesi düşmanın istediği şeydi. Bu suçlama daha da beterdi, çünkü Los Angeles'ta Siyahî Özgürlük Cephesi'ne dâhil olan ve kadınların önemli görevler üstlendiği birkaç örgütten biriydik. Bazı ulusalcı grupların, kadınları mücadelede arka plana itme kararlılığıyla kendilerini belli ettiği bir dönemdi. Bize muhalefet eden erkek kardeşlerimizin dayanağı erkekleri üstün gören eğilimlerdi, davranışları hareketin gidişatına göre belirleniyordu, bazılarının bu eğilimlerin gerici yanlarını anlayabilecek siyasi olgunluğa sahip olduklarını hiç sanmıyordum. Zaten, Johnson hükümeti üyelerinden Daniel Moynihan 1966'da kölelik kaynaklı siyahî anaerkil toplum teorisini yeniden gündeme getirmiş, siyahî kadınların aile içindeki üstünlüğünün sürdürülmesinin siyahî toplumun çöküşünün temel sebeplerinden biri olduğunu ileri sürmüştü.

Erkek kardeşlerimiz bunu elbette biliyorlardı; aynı zamanda Bobbie, Rene ve benim, Franklin ve Frank'le birlikte PÖKK liderliğini üstlenme sebebimizin kendilerinin yeterince özveride bulunmaması olduğunu da biliyorlardı. Yine de bir tartışma çıkarmakta kararlıydılar. Bunun fena bir şey olduğunun, ciddi ve tahripkâr bir durumun eşiğinde olduğumuzun farkındaydım. Ama bu çekişmenin açık bir savaşa dönüşeceğini henüz bilmiyordum.

Franklin ve Frank doğal olarak bizim safımızda yer aldılar. Örgütün işleri bu iç çatışmalardan olumsuz etkilenip yavaşlayınca PÖKK New York şubesinden yardım istemeye karar verdik. Forman yurtdışındaydı, yakında döneceğini söylediler. Fakat döndüğünde bu özel sorunlarımızla, L.A.'deki diğer çalışmalarımızla

ilgilendiği kadar ilgilenmedi. Kısaca erkek-kadın siyasi ilişkisine dair sorunlarımızı önemsemedi, bunların bir tartışmaya değmeyeceğini söyledi. Diğer sorunlarla uğraşırken bunlar kendiliğinden çözülecektir, dedi. Asıl konuşmak istediği, bizim örgütümüz ve ülkedeki diğer PÖKK şubeleri, özellikle de New York arasındaki farklılıklardı. Haklıydı. PÖKK New York'un yaptırımlarına rağmen kendi stratejimizi belirlemiş, kendi programımızı oluşturmuştuk. Hatta isim hakkını ve Forman'ın başlangıçtaki tavsiyelerini saymazsak, ulusal teşkilatın da bize bir katkısı yoktu.

Ofisin pek ciddi yönetilmediğini, "etrafta dolanan" çok fazla insan olduğunu, bunların "bir işe yaramadığını" söyledi. Öncelikli sorumluluklarımızı yerine getiremiyorduk ona göre, mesela ulusal teşkilat için para toplamıyorduk. Tepelerde yaşayan hali vakti yerinde insanları bir araya getirecek kokteyl partiler düzenleyip, onları, servetlerini örgütle paylaşmaya ikna etmediğimiz için bizi azarladı.

Özgürlük Okulu'nun ders programına dâhil ettiğim dersler yüzünden şahsi bir uyarı aldım. Ben okulu, toplumun siyasi eğitimi için bilinçlendirme aracı olarak görüyordum, oysa New York'tan gelen erkek kardeşimiz asıl görevin topluma bazı beceriler kazandırmak olduğunu düşünüyordu; radyo ve televizyon tamiri ya da bilgisayar programcılığı gibi. "Okul bir hayatta kalma aracı olmalıdır," dedi; "insanlara iş bulabilmeleri için gerekli bilgileri öğretmelidir." Siyahîler arasında işsizlik ve vasıfsızlık önemli bir sorundu, ama PÖKK Özgürlük Okulu iş eğitimi verilen bir yer olamazdı. Yönettiğim okulun, siyasi anlayışın yaratılıp keskinleştirildiği, bilinçlenmenin belirginleşip devrimci bir yöne kaydığı bir yer olması gerekirdi. İşte tam bu sebeple Siyahî Harekette Güncel Gelişmeler, Özgürlük Hareketleri ve Az Gelişmiş Ülkeler, Toplumsal Örgütlenme Becerileri gibi dersler veriyor ve buna benzer dersler verebilecek kişilerle çalışıyordum.

Ulusal temsilci beni derslere Marksist fikirler karıştırmakla da suçladı. "Nihayetinde siyahîler komünizmden korkuyorlar," dedi; "eğer etrafta komünistlerin olduğunu düşünürlerse örgütten uzaklaşırlar." Bu Franklin'in kurduğu düzene topyekûn saldırının ilk işaretiydi.

Temsilci L.A.'deyken para toplamak için bir etkinlik düzenledik, daha önceleri sadece kendi giderlerimiz için para toplamıştık; Franklin bazılarını dairesine davet etti. Toplanan parayı taşıyorlardı, güvenlik sebebiyle silahlılardı. Apartmandan gürültüler geldiği bahanesiyle polis daireye girmiş, herkesi tutuklamış, para ve ruhsatlı silahlara el koyarak onları silahlı soygunla suçlamıştı.

Bu keyfe keder saldırının sebebini anlamak zor değildi. Ertesi sabah, belediye binasının önünde Gregory Clark davası protestolarını doruk noktasına taşıyacak bir miting düzenlenecekti. Franklin mitingin başkişisiydi. Büyük bir seferberlik bekleniyordu, dolayısıyla polis mitingin etkisini azaltmak için Franklin'i hapse atmıştı. Duruşma tam da miting saatine denk getirilmişti ve pazartesi günü mahkemeye çıkmadan kefaletle salıverilmesi imkânsızdı.

Polis şüphesiz bu mitingi iptal edeceğimizi ya da en azından Halk Mahkemesi Komitesi'nin liderleri olmadan işleri derleyip toparlayamayacağımızı ve bozguna uğrayacağımızı düşünüyordu. O sabah belediye binasının önünde toplanan kalabalık, protesto gösterilerini caddenin karşısındaki adliye binasına taşımaya ve Franklin'in derhal serbest bırakılmasını talep etmeye karar verdi. İnsanlar akın akın adliye koridorlarını doldurdular, mahkeme salonu hınca hınç doluydu. Yargıç hiçbir açıklama yapmadan, Franklin ve diğerleri hakkındaki suçlamaları düşürdüğünü ilan etti.

Franklin tıraş olmamış, yıkanmamıştı; bütün gece uyumadığını anlamak hiç zor değildi. Yine de, her zamanki coşkusuyla

mitinge liderlik etti, görünüşe göre polis müdahalesi yüzünden insanlar daha da azimliydi. Franklin'in talepleri üzerine serbest bırakılması, müşterek güçlerinin göstergesiydi, şimdi böyle başka zaferler için can atıyorlardı.

Ertesi gün, *L.A. Times* miting ve Franklin'in serbest bırakılması hakkında kapsamlı bir makale yayımladı. Makalede Franklin "Maoist Komünist" olarak anılıyordu. ABD Komünist Partisi'nin üyesi olan Franklin, elbette Maoist değildi. Fakat New York ofisinden gelen temsilci bu ifadenin doğru olmadığını bile bile hayran olmuştu. Sanırım Franklin'in nasıl bir komünist olduğu pek umurunda değildi. O komünist değildi ve basının olaya böyle yaklaşmasından endişe duymuştu.

Times makalesi yüzünden PÖKK, personeli ve çalışanlarıyla toplantı düzenlemeye karar verdi. Sonraları, bu toplantının amacının, bazı personele söylendiği gibi, bir komünistin örgütte liderlik görevinde bulunmasının uygunluğunun tartışılması olduğunu öğrendim. Siyasi görüşlerimi ve bağlılığımı bildiklerinden, bana bilgi vermemişlerdi.

PÖKK temsilcisinin sunumu hem yalın hem de fırsatçıydı. Kısaca, PÖKK komünistlerle ilişkilendirilmeyi göze alamazdı. İlk önce New York ofisiyle istişare etmeden, Franklin'in örgütte böyle "görünür" bir rol oynamasına izin vermek doğru olmazdı. Ulusal örgütün kuralları gereği Franklin'i üyelikten azledecekti, ayrıca hem ofiste hem de çalışmalarımızda komünizm ve Marksizm'in en ufak bir izi kalmamalıydı. Sessizlik oldu. Bu McCarthy tasfiyelerinin yeniden hayata geçirilmesinden farklı değildi. Yalnızca Franklin'in kardeşi Deacon ve ben bu hamleye karşı çıktık. Mevcut sayıya bakıldığında yok denecek kadar azdık. Belli ki örgütümüzde hayati bir kusur vardı, aksi halde New York'tan gelen bir adamın liderimizi uluorta, hiçbir direnişle karşılaşmadan uzaklaştırması

mümkün olur muydu? Yoksa kıyasıya bir mücadeleyle elde ettiğimiz imtiyazları ve prensip anlaşmalarını tehlikeye sokan şey komünizm korkusu muydu?

Sıkıntılı zamanlardı. Hem yoldaşım hem de yakın arkadaşım olarak gördüğüm kardeşlerime yabancılaşmıştım. Franklin'in üyeliği tek taraflı feshedilmişti. Onu lideri ve yoldaşı olarak gören insanlara kendini savunma hakkı bile tanınmamıştı hem de. Franklin, Deacon ve ben nasıl bir yol izleyeceğimizi konuştuk. Ben ilk başta istifa etme yanlısıydım. Ama biraz tartıştıktan sonra Deacon ve benim bir süre daha devam etmemizin, bir ihtimal, diğerlerini siyaseten daha makul bir noktaya getirebileceğine karar verdik.

Ama iş işten geçmişti. Komünizm karşıtı, saçma sapan uygulamaların onayıyla, kendisine devrimci diyen işadamı tipli despot apolitiğe taviz verilip hoşgörü gösterildiğinde, örgütümüzün sonu gelmişti. Ulusal temsilci, despot tavırlı bir yönetici atamıştı. Ve bu yönetici PÖKK'deki bütün iyi insanları bir bir uzaklaştırdı. Özgürlük Okulu'nun yöneticiliği elimden alınacaktı, bu sebeple istifa edip işlere karışmadan her şeyin kenara itilişini, sonra da uzaklaştırılışını izledim. Birkaç hafta içinde yarattığımız örgütün yalnızca iskeleti kalmıştı. Güvenebileceğimiz iki yüz personelimiz ve harekete geçirebileceğimiz yüzlerce insan varken yaz başında on kişi kadar kalmıştık.

PÖKK Los Angeles bitmişti. Ofis kapandı, insanlar bizlere ne olduğunu merak ettiler. Bu gerici güçler için zafer demekti. Hükümet bir ajan görevlendirse PÖKK için bundan daha iyi bir çöküş gerçekleştiremezdi.

PÖKK Los Angeles'ın yok edilmesini tartışarak saatler, günler geçirdik. Nihai çöküşten kaçınılabilir miydi? Nerede yanlış yapmıştık? Personelin çoğunluğunun bizim tarafımızda yer almasını sağlayabilir miydik? Onları ulusal örgütten istifaya ikna edebilir

miydik? Neticesinde, New York'tan yardım almaksızın her şeyi kendimiz kurmuştuk.

Bu kritik dönemde Parti Okulu'na devam eden Kendra, Franklin'i, Deacon'ı ve beni komünizm karşıtlığının ufak belirtilerine karşı daha kararlı bir mücadele vermediğimiz için eleştirdi. Hem komünizm karşıtlığının içten içe kabulü hem de alenen teşviki gibi bazı belirtiler vardı, ama bunlar pek fark edilmeyen, tek tük, birbiriyle bağlantısız durumlardı. Bunların aniden bir cadı avına dönüşecek genel bir yaklaşımın işaretleri olduğunu fark edememiştim.

Tamamen suçsuz olmadığımı hissettim, Solda kabul gören bazı anti-komünist düşüncelerle zaman zaman hemfikir olmuştum. Üstelik bunu yasal bir yükümlülükle ya da resmî toplantılarda yapmamıştım. Ofisteki gündelik konuşmalarda, Franklin'i hedef tahtasına koyanlara katılırdım bazen. Komünist Parti'yi, siyahîler üzerindeki baskının ırkçı ve ulusalcı boyutlarına gereken dikkati göstermemekle, bu sebeple üzerimizdeki baskının kendine has yönlerini görmezden gelerek işçi sınıfının sömürüsü adı altında değerlendirmekle suçlardık. Aşırı solcu bir bakış açısından, diğerleriyle bir olup partinin "bağnazlığını" eleştirirdim.

Mesele Komünist Parti'yi eleştirmem değildi tabii. Mesele Parti'nin genel durumunu iyice soruşturmadan bu suçlamaları yöneltmemdi. Özellikle kendine Marksist diyen birinin yaptığı eleştiriler, bir şekilde komünizm karşıtlığına tepkisizliği teşvik etmiş olabilirdi.

Bu noktadan itibaren Komünist Parti'ye üye olup olmamaya karar verebilmek için bilgi edinmeye çalıştım. Hayatımın ve siyasi evrimimin o döneminde gerçekten devrimci bir partiye mensup olmak istiyordum. Kendime bir dayanak bulmalı, demir atmalıydım. Ortak bir ideolojiyi paylaşacağım yoldaşlara ihtiyacım vardı. En ufak bir zorlukta dağılıveren gelip geçici gruplardan bıkmıştım,

kadını entelektüel olarak boyunduruk altına almayı cinsel gücünün göstergesi sanan erkeklerden bıkmıştım. Korkuyordum tabii, ama kazanmak için mücadele etmemiz gerektiğini ve zafere giden yolun, hem siyahîlerin hem de işçilerin kitlesel mücadelesinden geçtiğini biliyordum. Bu mücadelenin somut ideolojili, istikrarlı bir yönetime ve üyelik sistemine sahip bir parti tarafından yönetilmesi gerekiyordu. İtirazları fırsat olarak görmek, sorunları uygun yaklaşımla ve doğru fikirlerle çözülebilecek karışıklıklar olarak değerlendirmek gerekiyordu. Ne yaptığımı bilmeli, yaptığıma saygı duymalıydım. Şimdiye dek bütün eylemlerimiz sonunda üç noktayla bitmişti; tereddüt, tutarsızlık ve yetersizlik için birer nokta.

Bu sıkıntılı dönemde yeniden okuduğum Lenin'in *Ne Yapmalı?* Kitabı, sıkıntılı vaziyetimi netleştirdi. Tekrar Du Bois okudum, özellikle Komünist Parti'ye katılmaya karar verdiği dönemde yazdıklarını.

Frankfurt'tan, Londra'dan, San Diego'dan beri devrimci bir partiye katılmak istiyordum. Kendini devrimci ya da Marksist-Leninist olarak tanımlayan partiler içinde, bana göre yalnızca Komünist Parti kendini dev aynasında görmüyordu. Parti politikalarını bazı yönlerden eleştirsem de kararımı vermiştim, ya Komünist Parti ya da hiçbiri.

Ama öncesinde enine boyuna düşünüp taşınmalıydım. Partinin Los Angeles şubesinin siyahî örgütlenmesi Che-Lumumba Kulübü ilgimi çekmişti. Partideki görev ve sorumluluklarını ve Siyahî Özgürlük Hareketi'nde yer alan çekirdek kadronun, kulübün kimliğini ve devamlılığını nasıl sürdürdüklerini merak etmiştim. Tüm komünist partilerde olduğu gibi, ABD'deki partinin de ana birimi "kulüp"tü ya da diğer ülkelerde söylendiği şekliyle şube. Kulübü genellikle beş-yirmi arası üye oluştururdu. Kısımlar, semtler, eyaletler, bölgeler için ayrı sorumlular vardı; düzenli

olarak toplanan ulusal konferansın kararlaştırdığı prensipleri uygulamakla görevliydiler. Parti'nin merkeziyetçi demokrat yapısı göz önünde bulundurulduğunda, Che-Lumumba'nın diğer kulüplerden farkı yoktu. Ama yine de özel bir görevi vardı, Los Angeles'taki siyahîler, üyelerinin tamamı siyahîlerden oluşacak ve asli görevi Marksist-Leninist fikirleri L.A.'deki Siyahî Özgürlük mücadelesine taşıyıp siyahî harekete önderlik etmek olacak kulübü kurmak için parti içinde epey mücadele etmişlerdi.

Kulüp siyahî hareketin zirvede olduğu 1967'de kurulmuştu. Harlem'den Watts'a dek gettolarda süren kargaşadan Komünist Parti de etkilenecekti. Che-Lumumba'nın yakın tarihli siyahî ayaklanmalarına sahne olan L.A.'de kurulması şaşırtıcı değildi.

Kulüp hakkında öğrendiklerim beni pek tatmin etmemişti, çünkü partinin geneli hakkında birinci ağızdan bilgiye sahip değildim. Bu yüzden Kendra ve Franklin beni bazı beyaz yoldaşlarla tanıştırdılar. Güney Kaliforniya Bölgesi Sorumlusu Dorothy Healey'i ziyaret etmeye başladım. Partiye, hareketteki rolüne, işçi sınıfının öncü partisi olma potansiyeline, Birleşik Devletler'in mevcut ve geçmişteki sömürgeci dönemine son verip ülkeyi sosyalizm çağına taşıma ihtimaline dair uzun, kapsamlı tartışmalar yaptık. Dorothy'le konuşmalarımız beni ziyadesiyle memnun etti, nihayetinde Komünist olmaya karar vermem bir yana, bu tartışmalardan çok şey öğrendim.

1968'in Temmuz ayında elli sentlik üyelik aidatını Che-Lumumba'nın başkanına ödeyerek ABD Komünist Partisi'nin gerçek üyesi oldum. Kısa süre sonra doktora yeterlilik sınavının yoğun hazırlıkları için L.A. Jolla'da inzivaya çekildim. Haftalar boyunca çalıştım, çalıştım. Gündüzleri üniversitedeki ofisimde, akşamları –gece yarısına dek- arkadaşlarımın yaz için bana kiraladığı Del Mar'daki tenha evde çalışıyordum. Düşüncelerim tamamen felsefi

şeylerle doluydu, kendimi zaman zaman Spinoza, Kant ve Hegel'in fikirleri hakkında hayal kurarken buluyordum. Sınavı vermek istiyordum, aksi halde uygulama gereği ikinci ders yılının sonunu beklemem gerekecekti. Bu yüzden kendi işime odaklanmalı, derslerle bağıntılı okumalar yapmalıydım. Doyma noktasına ulaşana dek çalışmalı, çalışmalı, çalışmalıydım.

Sınav haftası yaklaştıkça, sınava hazırlanan lisansüstü öğrencilerinin umutsuzluğu yerini apaçık bir telaşa bıraktı. Örneğin, biri tartışmanın tam ortasında yok yere gözyaşlarına boğuluyordu. Hepimizi sınavı geçememe korkusu sarmıştı. Sınavı geçememekten daha çok korkulansa terminal master derecesine uygun bir not almak ve böylece doktora programından atılmaktı. Sınavı geçemeyenler baharda tekrar sınava girebilirdi. Terminal master ise son demekti.

Sınavda başarılı olduğumu öğrenince çok rahatladım. Tez savunmam için çalışmaya başladım; bir yandan da Felsefe Bölümü'nde öğretim görevlisi olmuştum, bu da doktoranın gerekliliklerinden biriydi. Haftanın yarısını L.A. Jolla'daki araştırma ve öğretim görevlerime ayırıyor, diğer yarısında Los Angeles'taki siyasi görevlerimi yerine getiriyordum.

İşim, haftalık Che-Lumumba toplantılarına katılmama olanak sağladığı için mutluydum. Bizim için çok önemli bir dönemdi. Haziranda kurucu başkanımız Charlene Mitchell, ulusal kurul tarafından partimizin başkan adayı olarak seçilmişti, yani bu görev için yarışacak ilk siyahî kadındı. İlk siyahî kadın başkan adayının komünist olmasından ayrıca gurur duyuyorduk. Komünist Parti yirmi sekiz yıldır başkanlık seçimlerine katılıyordu, onun adaylığı şüphesiz parti için yeni bir dönemin başlangıcıydı. McCarthy döneminin izleri siliniyor, gittikçe daha fazla insan ilk ve son kez yenilgiye uğradıklarının farkına varıyordu.

Eylül ve Ekim aylarında Charlene yollardaydı, yirmi bir eyalette ve Porto Riko'da miting düzenlenmişti. Diğer adayların hiçbiri Porto Riko'ya gitmeye zahmet etmemişti. Güney Kaliforniya'da Charlene için fabrika kapılarında, sendika toplantılarında, kiliselerde, kampüslerde, sokaklarda, kısacası mesajımızı iletebileceğimiz her yerde kampanya yürüttük. Seçim sonuçlarına dair yanılsama içinde değildik. Bu yüzden Charlene'in toplayacağı oy sayısından ziyade Cumhuriyetçi ve Demokrat partiler dışında başka siyasi alternatifleri, tekelci kapitalizm dışında başka ekonomik alternatifleri olmadığını sanan insanlara ulaşma becerisini önemsiyorduk. Charlene'in adaylığı, siyahîlerin ve işçi sınıfının sorunlarının gerçekçi bir çözümü olabilecek sosyalizmden bahsetme fırsatı verdi.

Bu sıralarda Charlene'in kardeşi, Deacon ve ben işbirliği yapmak talebiyle bize yaklaşan L.A.Kara Panter Partisi'nin liderleriyle tartıştık. Şehrin batı yakasında bir ofis açmayı ve Deacon'ın bu ofisin başına geçmesini istiyorlardı. Benden de siyasi eğitim programını yürütmemi istediler. Kulübün diğer üyelerinin öyle ya da böyle kitlesel mücadelelerle uğraştığını göz önünde bulundurarak bu konuyu uzun uzadıya düşündük. Bazı yoldaşlarımız savaş karşıtı hareketlerde yer alıyor, savaş karşıtı aktivistlerin Vietnam'daki şiddetle ülkedeki ırkçılık ve baskı arasında bağ kurabilmesi için uğraşıyorlardı. Kendra ve Franklin'in de dâhil olduğu diğerleri ise öğrencilerle çalışıyorlardı, özellikle de Southwest Junior College'da. O günlerde ülkedeki siyahî gençleri mıknatıs gibi çekerek saflarına katan Kara Panter Partisi'ne yardımcı olmamızın önemli olduğunu hissetmiştim.

Panterlerle geçmişteki husumeti bir kenara bırakıp var olan sorunlar üzerine eğildiğimiz birkaç toplantının ve Che-Lumumba'da bu teklifin değerlendirilmesinin ardından, Deacon ve ben Panterlere katılmaya razı olduk. Batı yakası ofisi için Yedinci Cadde'de,

Venice Bulvarı'nda tuttuğumuz mekân, birkaç gün içinde çevredeki kız ve erkek kardeşlerimizin akınına uğradı. Derhal düzenlediğimiz eğitim programları hevesli gençlerle dolup taştı. Lise öğrencilerinin geldiği üç buçuktan, akşamın onuna dek, ofis Birleşik Devletler'de Siyahî Özgürlük Mücadelesi, Los Angeles Bölgesi'ndeki Mücadeleler, Toplum Örgütlenmesi için Yöntem ve Taktikler, Marksist-Leninist Devrim Teorisi gibi konular hakkında toplantılar, dersler ve tartışmalara sahne oluyordu.

Üniversite öğrencilerinin aklına kaçınılmaz olarak sinsice sızan seçkincilikten içimde bir parça kalmışsa bile, Panterlerin siyasi eğitim toplantılarında yok olup gitti. Lenin'in *Devlet ve Devrim*'ini okuduğumuz esnada sınıfta devlet okullarından gelen ve doğru dürüst okumayı beceremeyen kardeşlerimiz vardı. Bazıları saatlerce kitapla uğraştıktan ve sayfadaki kelimelerin anlamına tek tek sözlükten baktıktan sonra ancak Lenin'in dediklerinin önemini kavrayabildiklerini söylediler. Okuduklarından ne anladıklarını sınıfın önünde açıkladıklarında, Lenin'i herhangi bir sosyal bilimler hocasından daha temel bir kavrayışla anladıklarını gördüm.

Ofis açılalı çok olmamıştı ki, mahallede vahşi bir cinayet işlendiğini öğrendik. Bize söylenene göre bir gece, genç kardeşlerimizden biri yakınlardaki tekelden bira almaya çalışırken, dükkân sahibi yaşını ispat edemediği takdirde içki satamayacağını söylemişti. Bira alamadığı için sinirlenen kardeşimiz adama öfkeyle bir şeyler söyleyip hızlıca dükkândan çıkmış ve belli ki öfke patlamasıyla köşedeki çöp tenekesini tekmelemişti. Dükkân sahibi kasanın altında duran silahına davranmış, cam kapıdan dışarı doğru ateş etmiş ve hırsını çöp tenekesinden çıkarmaktan başka bir suçu olmayan kardeşimizi oracıkta öldürmüştü. Daha sonra olay hakkında sorguya çekilen dükkân sahibi, malını korumaya çalıştığını söylemişti. Bu felaketin tam da devletin varlıklı sınıfı korumaktaki

rolü hakkında okumalar yaptığımız sırada yaşanması tam bir ironiydi. Eğer insanlar yüksek sesle itiraz etmezse mahkemenin bu savunma bahanesini kabul edeceği aşikârdı. Bu da, dükkân sahibinin iddiasını kabul edip genç kardeşimizin hayatının beş dolarlık çöp tenekesinden daha ucuz olduğunu onaylayacakları anlamına geliyordu.

Bu adamın hak ettiği cezayı alması için toplumu örgütleme işini üstümüze aldık. Çevredeki mahallelerde yürüyüşler düzenledik, kapı kapı dolaşıp broşür dağıttık, dükkânın yakınlarındaki otoparkta miting düzenledik ve insanları bu katilden alışveriş etmemeleri, onu boykot etmeleri için uyardık. Sonuçta işleri eskisine nazaran epey kötüledi ve dükkân sahibi kazara adam öldürmekle suçlandı. Ama tabii, bir geceyi bile hapiste geçirmedi, kefaleti yok denebilecek kadar azdı. Yine de biz, onun cinayetten yargılanmasında ve mahkûm edilmesinde kararlıydık.

Bu çabalarımız karşılığını buldu. Ofisteki derslere ve toplantılara neredeyse iki yüz kişi katılıyordu. Çok daha ağır bir polis taciziyle baş etmek zorundaydık. Bütün bunlar sürüp giderken, bir anda Kara Panter Partisi'nde bir kriz patlak verdi. Bütün ülkede, partinin içine sızmış polis muhbirleri tespit edildi. Tasfiye başladı. Ve başlar başlamaz en az tasfiyeyi savunanlar kadar masum olan kardeşlerimiz de bu girdaba kapıldılar. Bana göre, düşmana sempati besleyen bir grup bir şekilde, partiden kimin uzaklaştırılıp kimin kalacağına karar verenlerin arasına sızmayı başarmıştı. Batı yakasındaki ofiste kimse kalmamıştı. Deacon'ı arayıp Komünist Parti üyeliğini sorgulamışlardı, tavırları tıpkı Yıkıcı Faaliyetleri Kontrol Komitesi'ndekiler gibiydi. Belli ki bu sorgulamanın ardında Komünist olması gerçeğinden daha fazlası vardı, onun Kara Panter Partisi'nin liderliğine yükselmekte olduğu o zamanlar herkesçe biliniyordu. Üstüne üstlük Deacon'a dayatılanlar -ya

Kara Panter Partisi'ni ya da Komünist Parti'yi seçersin- bana söylenmemişti bile. (Biz Panterlere katılmadan önce bu tartışılmış ve iki partinin birbirleriyle rekabet etmediği, bu yüzden herhangi bir sadakat sorunu olmayacağı her iki tarafça kabul edilmişti.)

Bu durum düşmanın düzensizlikten ve karmaşadan faydalanarak hamle yapması için eşsiz bir fırsattı. Tam beklenildiği gibi, o sıralarda Panterlerin önde gelen üyelerinden ve Batı Yakası şubesinin kuruluşunda çok emeği geçen biri, bir sabah bir sokak arasında kafasına sıkılmış kurşunla ölü bulundu. Kısa süre sonra, ocak ayı ortalarında, henüz Franco'nun ölümünün şokunu tam atlatamamışken, Deacon'la radyoda bir son dakika haberi duyduk: UCLA kampüsündeki Siyahî Öğrenciler Birliği toplantısı esnasında Kara Panter Partisi'nin iki lideri, Bunchy Carter ve Jon Huggins vurulmuştu. Tam da o gün Jon ve eşi Ericka'yı ziyaret edip partinin sorunları hakkında konuşmayı planlıyordum. Batı Yakası ofisinden birkaç kardeşimizle zaman kaybetmeden evlerine gittik, Ericka'nın ve yeni doğan bebeğin iyi olduğundan emin olmak istiyorduk. Apartmana vardığımızda polis baskını tamamlamak üzereydi. Apartmandaki herkesi, Ericka'yla bebeği tutuklamışlardı, gerekçeleri de Panterlerin bu cinayetlere karşılık misilleme yapabileceği duyumu almalarıydı. Bu çok saçmaydı, çünkü o anda hiç kimse cinayetlerin tam olarak nasıl gerçekleştiğini bilmiyordu. Tetiği Ron Karenga'nın ABD Örgütlenmesi'nden iki üyenin çektiğini sonradan öğrendik.

Daha önce de defalarca kez siyasi liderler ve aktivistler polisin, gizli ajanların ya da maşalık yapan kafası karışık, dengesiz kardeşlerimizin kurşunlarına hedef olmuştu. Daha önce de ağlamış, daha önce de cenazelere katılmıştık; daha önce de bir kardeşimizin ya da yoldaşımızın hayatının böyle gaddarca elinden alınmasına öfkelenmiştik. Bağlılığımızın korkunç bir şiddet çemberiyle sarılma-

mıza neden olacağını, böylece düşmanın bizi korkutarak boyun eğmeye zorlayacağını biliyorduk. Bu yüzden, öyle ya da böyle şiddete hazırlıklıydık, sıradaki hedefi bilemesek bile bir şeylerin olacağını biliyorduk. Yine de her seferinde çok sarsılıyorduk. Kaç kez tekrarlandığı hiç fark etmiyordu, buna alışmak mümkün değildi.

Bütün Panter liderlerinin arasında, bana en çok acı veren Jon Huggins'in ölümü olmuştu, onunla ve Ericka'yla çok yakındık. Yakın zamanda su yüzüne çıkan bütün sorunlara rağmen ona saygım ve hayranlığım sonsuzdu, partideki krizleri kararlılıkla çözmekte üstüne yoktu. O zamanlar da, tıpkı şimdi olduğu gibi, polisin bir şeklide bu cinayetin bir parçası olduğuna inanıyordum, onun halkı için en iyi olanı yapma iradesinden ve gücünden korkmuşlardı.

Ericka ve diğer kardeşlerimiz o gece, geç saatlerde serbest bırakıldı. Sybil Brandt Enstitüsü'nün kapısından çıktığı sırada, yağmur sicim gibi geceyi delerken, her zamankinden daha güçlü görünüyordu. Bizi üzgün görüp, çektiği acıya ortak olduğumuzu anlayınca: "Sizin neyiniz var? Şimdi vazgeçemeyiz. Mücadeleye devam etmeliyiz," dedi. Bu ömrüm boyunca unutamayacağım bir andı. Onunla birlikte tutuklanan kardeşlerimizin söylediğine göre, içeride herkesin moralini yüksek tutan Ericka'ymış. Mücadele bayrağını en kararlı şekilde taşıyan da oydu.

Cinayetin ardındaki sebeplere dair bütün söylentilerin ve ABD Örgütü'nün sözlü saldırılarının arasında, Bunchy'nin cenaze törenine katıldık. Sonrasında Ericka kocasının cenaze töreni için ve kızı Maya'ya güvenli bir yer bulabilmek için Connecticut'a doğru yola çıktı. Derhal New Haven'de bir Kara Panter Partisi şubesi kurmak için çalışmaya başladığını öğrendik, birkaç ay sonra orada cinayete teşebbüsten tutuklandı.

Bu arada, Los Angeles'taki Panterler için vaziyet sakinleşmişti, fakat Deacon'ın Komünist Parti üyeliği hâlâ sorun olmaya devam

ettiğinden ben de Panterlerle çalışmamın pek uygun olmayacağını düşündüm. Dönemin geri kalanını L.A. Jolla'daki kampüste geçirdim, her gün Siyahî Öğrenci Konseyi'yle çalışıyordum. İkinci dönemin başlarında, örgütün liderliğini üstlenen kardeşlerimiz, üyelerimizi harekete geçirme kararı aldılar. Mücadele edecek bir konu bulmalıydık. Ama doğru konu neydi? En çekici, en heyecan verici konu neydi? Her birimiz ciddi ciddi kafa patlattık, bitmek bilmeyen toplantılar boyunca önerilerimizi tartıştık.

Nihayetinde uzlaşma sağlandı. San Diego kampüsünde yeni fakülteler kuruluyordu, biz de kurulacak yeni fakültenin, bilhassa ezilen sosyal sınıflara mensup öğrencilerin hizmetine sunulmasını talep etmeye karar verdik. Siyahî, Meksika kökenli, ve işçi sınıfına mensup beyaz öğrencilerin ihtiyaçlarına hizmet edecekti. Meksikalı-Amerikalı Gençlik Birliği'yle hâlihazırda iyi olan ilişkimizi daha da güçlendirdik, fakültemiz için planlar hazırladık. Taleplerimizin temel yapısını yansıtabilmek için fakülteye Lumumba-Zapata Fakültesi demeye karar verdik. Öldürülen Kongolu devrimci lider Patrice Lumumba ve Meksikalı devrimci Emiliano Zapata'nın adını verdik. Amacımızın yeterince açık olmasını istiyorduk: insanların özgürlük mücadelesinde daha etkin savaşabilmeleri için gerekli bilgiyi ve beceriyi kazanabilecekleri bir fakülte fikri vardı aklımızda.

Kısacık bir strateji belirleme döneminden sonra üniversite yönetiminin karşısına çıkma vaktinin geldiğine karar verdik. Bir öğleden sonra iki örgütün üyeleri olarak rektörün ofisine doluşup taleplerimizi dinlemesinde ısrarcı olduk. SÖK ve MAGB'nin ortak bildirisini okuma görevi bana verilmişti. Lumumba-Zapata Fakültesi için taleplerimizi sıralayıp ciddi bir uyarıda bulunduk: eğer rektör taleplerimizi görmezden gelirse, üniversitede işlerin eskisi gibi yürüyeceğini garanti edemezdik.

Tahmin edilebileceği gibi, rektör tabii ki reddetti. Bu ret cevabı, topyekûn bir hücumun işareti oldu; daha fazla miting, daha fazla gösteri, daha fazla çatışma. Etkili olabilmek için olabildiğince fazla sayıda öğrencinin desteğini kazanmamız gerektiğinin farkındaydık. Bu yüzden eylemlerimizi beyaz öğrencileri, hatta hocaları da etkileyebilecek şekilde planlıyorduk. Bazı beyaz öğrenciler en başından beri destekçimizdi çünkü işçi sınıfına mensup beyaz öğrencilerin de fakültemizde olması taleplerimizden biriydi. Ama daha fazlasına ihtiyacımız vardı, Lumumba-Zapata için yüzlercesini harekete geçirmeyi ve sonunda öğrencilerin çoğunluğunu kendi tarafımıza çekmeyi hedefliyorduk. Ancak bu şekilde yönetim üzerinde baskı kurabilir, taleplerimizi kabul etmeye zorlayabilirdik.

Örgüt temsilcilerimizin Akademik Senato toplantısına girmesi eylemlerimizin doruk noktasıydı. Herbert Marcuse'ün ve felsefe bölümünden birkaç profesörün desteğiyle çok sayıda fakülte üyesini yanımıza çekmiştik. Taleplerimizi iletmek için sıradaki eylemimiz Öğrenci İşleri'nin işgaliydi. Üniversitenin can damarlarından birini işgalimiz sonucunda, yönetimdekiler ve henüz ikna edemediğimiz hocalar tavrımızın ciddi olduğunu anladı.

Çetin bir mücadele verdik. Çok sayıda öğrenci, ülke genelindeki üniversite kampüslerindeki radikalleşmenin farkına vardı. Üniversite yönetimi kampüs faaliyetlerinin uzun süre sekteye uğramasındansa taviz vermeyi kabul etti. İşin aslı, bu yeni fakülte fikrini böyle çabucak kabul etmelerini beklemiyorduk. Kabul ettiklerindeyse, bu harekete öncülük eden bizler zaferimizden gurur duysak da, Lumumba-Zapata Fakültesi'nin asla başlangıçta tasarladığımız devrimci kurum olamayacağını biliyorduk. Tavizler kaçınılmazdı, yine de fakültenin kurulması daha çok sayıda siyahî, kahverengi ve işçi sınıfından beyaz öğrenciyi üniversiteye çekecekti. Ve tabii ki,

bir üniversitede öğrencilerin aldıkları eğitim hakkında söz sahibi olabildikleri bir fakülte, önemli bir ilerlemeydi.

Dönemin sonunda, ben önce Oakland'de bir konferansa oradan da Küba'ya gitmek için hazırlanırken, örgütlerimizin seçtiği öğrenciler ders programının, fakülte idaresinin tasarlanacağı bir yaza başlıyorlardı. Mücadele bitmemişti. Hatta tam tersine, yeni başlamıştı. Üzerimizdeki en büyük sorumluluk, fakülteye yolu düşen herkesin, hem öğrencilerin hem de idarecilerin, Lumumba-Zapata fikrini ortaya çıkaran mücadeleyi devam ettirmelerini sağlamaktı.

Geniş katılımlı ulusal konferanslar tam gaz devam ediyordu. Temmuz 1969'da, bütün ülkeden siyahî, kahverengi ve beyaz aktivistler Kara Panter Partisi'nin Oakland Kaliforniya'da Faşizme Karşı Birleşik Cephe kurulması için düzenlediği konferansta buluştu.

Konferansın düzenlenme şekli mükemmeldi: olabildiğince geniş temsil sağlayan farklı ideolojilerden insanlar, giderek artan şiddetli baskıyla savaşmak için Birleşik Cephe kurmak üzere bir araya geldi. Ama konferansta bazı sorunlar vardı, belki de ben kısa süre önce Panterlerle bağlarımı koparmaya zorlandığım için fazla hassastım. Bana göre temel sorun, faşizm canavarının güç kaybettiğine ve yaşadığımız ülkenin temelde Nazi Almanyası'ndan farksız olduğuna inanmamızın beklenmesiydi. Elbette, gittikçe artan faşizm tehdidiyle savaşacaktık, ama insanlara faşist bir rejimde yaşadığımızı söylemek yanlış ve yanıltıcıydı. Dahası, böyle bir tahlilin dayattığı direniş bizi yanlış yola sürükleyecekti. Faşizmin üstesinden gelmeye gönüllü herkesi dâhil etmeye çalışmak, bizi liberallerin kollarına iterdi. Böylece devrimci mücadelemiz körelirdi. Eğer bu yöne sürüklenmezsek, siyaseten aksi istikamete sürüklenirdik. Gerçekten faşizmle yaşadığımıza inanmamız, aslında her türlü demokratik mücadele yolunun kapalı olduğu anlamına gelirdi, bu

yüzden de çaresizce silahlı mücadeleye girişirdik.

Konuşmaların çoğunda "faşizm" kelimesi "ırkçılık" kelimesinin ikamesi gibi kullanıldı. Irkçılıkla faşizmin somut bir ilişkisi vardı elbette. Eğer Birleşik Devletler'de tam anlamıyla faşizm hüküm sürseydi şüphesiz ırkçılıktan faydalanacaktı, tıpkı otuzlarda Alman faşizminin anti-Semitizm'den faydalandığı gibi. Ama ırkçılığın faşizm, faşizminse ırkçılık olduğunu düşünmek mücadeleye ilgi duyanların gözlerine perde çekmekti. Kendi siyasi gelişimlerini engelleyerek ırkçılığa ve siyasi baskıya karşı verilecek örgütlü, kitlesel bir savaşa ket vurmak demekti.

Bu karmaşanın ortasında, komünist tarihçi Herbert Aptheker harikulade bir konuşma yaptı. Günümüzdeki ırkçılıkla gelecekteki faşizm arasındaki bağı ortaya çıkardı. Bu benim için tam bir yıl önce Komünist Parti'ye katılmakla ne doğru bir karar verdiğimin göstergesiydi.

Bütün kusurlarına rağmen konferans, o yazın en önemli siyasi olaylarından biriydi. Siyahî Özgürlük Hareketi'nde yaygın olan dar görüşlü ulusalcılığın kırılabilmesi bir dayanak oluşturmuş, hem siyahları hem de beyazları ilgilendiren konular için hepimizin birlik olması gerektiğini göstermişti.

Konferans biter bitmez Kendra'yla ben Mexico City uçağına yetişmek için çıktık. Kübalıların davet ettiği diğer komünistlerle buluştuk, hep birlikte "Amerika'nın ilk özgür bölgesi"nde bir ay geçirecektik. Uçuş esnasında gergin ve huzursuzdum, Haight-Ashbury Parkı'nda uyurken cüzdanımı çalmışlardı, ne param vardı ne de pasaportum. Kendra bana uçak biletini alabilecek kadar borç vermişti, ama Mexico City'de diğerleri Küba'ya doğru yola çıkmadan önce pasaport alabilecek miydim acaba. Tek umudum Kübalıların seyahat belgelerim olmaksızın ülkelerine girmeme izin vermeleriydi.

Pasaportumun olmaması bu seyahatteki tek sorun değildi, hepimiz Meksikalılardan niyetimizi saklamak zorundaydık, çünkü daha önce Amerika'dan Küba'ya gitmeye çalışan aktivistleri sınır dışı ettikleri olmuştu. 1968'deki öğrenci eylemlerinde polis bir sürü insanı katlettiğinde, aralarında Bobbie Hodges ve Babu'nun da (onlarla PÖKK'de birlikte çalışmıştım) bulunduğu bir grup aktivist Mexico City'den Küba'ya gidecek bir uçağa binmeye çalışıyordu. Polis hepsini gözaltına aldı, seyahatlerinin amacı hakkında sorguya çekti (orada gerilla eğitimi mi alacaklardı?) ve Mexico City'deki öğrenci isyanına katılıp katılmadıklarını sordu. Sonunda da hepsini sınır dışı etti. Hepsi Mexico City'den kalkan farklı uçaklara bindirildiler, örneğin Bobbie kendini Paris'te bulmuştu.

Meksika polisini atlatmak için bir plan yaptık. İner inmez Küba Konsolosluğu'nun adresini öğrenecektik, vizelerimiz hazırlanmış olmalıydı, konsolosluğun yakınlarında bir otele yerleşecektik. Valizlerimizi bırakıp yürüyerek konsolosluğa gidecek, yerini tespit edecektik. Ertesi sabah koşar adım soluğu konsoloslukta alacaktık. Polis konsolosluğa varamadan bizi fark ederse, vizelerimizi alamadan gözaltına alınırdık. Vizeleri alınca konsoloslukta bekleyecek, son anda valizleri alıp aceleyle havaalanına gidecektik.

O akşam saatlerce yürüdük, ama maalesef etrafta Küba Konsolosluğu filan yoktu. Ertesi gün şehrin diğer tarafında aynı adlı bir cadde daha olduğunu keşfettik, konsolosluk oradaydı. Kazasız belasız konsolosluğa ulaştığımızda (dışarıda ABD ajanı olduğunu düşündüğümüz birilerini fark etmiştik) vizelerimizin henüz hazır olmadığı, o akşam Havana'ya doğru yola çıkamayacağımız söylendi. O gün pazartesiydi, bir aksilik çıkmazsa cuma günkü Küba uçağına binebilirdik.

Ardından öldürücü darbe geldi. İki gün önce pasaportumun çalındığını açıklayıp uçağa pasaportsuz binip binemeyeceğimi

sordum. Kübalı yoldaş beni teselli etmeye çalışarak pasaportun onlar için değil, Meksika göçmenlik bürosu için gerektiğini söyledi. Belgelerini yetkililere ibraz etmeksizin hiç kimse Meksika'dan çıkıp Küba'ya gidemezmiş. Bana Mexico City'deki ABD Konsolosluğu'na gidip acilen pasaport almamı önerdi.

Pasaportumu yenileyebileceğime dair pek umudum yoktu. Dışişleri Bakanlığı hâlâ komünistlerin çetelesini tutuyor, avukatlı mahkeme yoluyla itiraz etmediği sürece yoldaşlarımıza pasaport vermeyi reddediyordu. Örneğin Kendra pasaportunu kaybettiğini düşünüp yenisini almak için bu geziden tam altı ay önce başvurmuştu. Normalde pasaport bir haftada hazırlanırdı, ama Kendra ne zaman başvurusunun akıbetini sorsa, ne zaman hazır olacağını bilmediklerini söylüyorlardı. Neyse ki kaybettiğini sandığı pasaportunu buldu, seyahate çıktığımız sırada yeni pasaport hâlâ gelmemişti. Kafiledeki başka biri de pasaportu için haftalarca beklemişti ve orada, Mexico City'de Dışişleri'yle iletişim halindeki avukatından gelecek haberi bekliyordu. Yine de cumaya kadar pasaport almamı sağlayabilecek her yolu denemeye kararlıydım. Otele döndüm, en düzgün kıyafetlerimi giydim, beni pasaportu ve parası çalınmış masum bir turist gibi gösterebilecek olanları. ABD Konsolosluğu'nda gözyaşları içinde bir yıldır planladığım bu Meksika ve Güney Amerika seyahatimin bir hırsız yüzünden mahvolduğunu anlattım. Nikaragua'da beni bekleyen bir arkadaşım vardı ve ona ulaşmamın hiçbir yolu yoktu. Bana acil durumum gözetilerek bir pasaport çıkartılabilir miydi? Konsolosluk görevlisi halime acıdı, ertesi gün yeni pasaportum hazırdı. Taktiğim işe yaramıştı, hiç şüphe uyandırmamıştım, onlar da Washington'daki Dışişleri Bakanlığı'na sorma gereği duymaksızın yeni pasaportumu hazırlamışlardı.

Vizelerimiz çıktığında neredeyse vazgeçmek üzereydik. Pasaportu hâlâ Dışişleri'ndeki bir memurun elinde olan Jim dışında

hepimiz, cuma günkü uçağa binmeye hazırdık. Küba uçağına binecek herkes, Meksika göçmenlik ofisi görevlilerince fotoğrafının çekilmesini kabul etmek zorundaydı. Hiç kimse, hatta Küba'ya gitmeye çalışan rahibe bile, bu fotoğrafların bir şekilde CIA dosyalarına girebileceği şüphesi taşımıyordu. Uçak kalkana dek paranoyalarımızdan kurtulamadık.

Havana Green Belt'in upuzun, incecik palmiyelerle süslenmiş yemyeşil arazisi üstünde uçarken pilotun anonsu duyuldu, "Amerika'nın ilk özgür bölgesine inmek üzeresiniz." Birkaç dakika sonra uçağın tekerlekleri piste değdiğinde uçaktaki herkes alkışlamaya başladı.

Küba'nın en önemli ulusal bayramının, 26 Temmuz'un bir gün öncesiydi. 26 Temmuz 1953'te Fidel, diktatör Batista'nın ordusunun merkez üssü ve gücünün sembolü olan Moncada Garrison'a taarruz başlatmıştı. Fidel ve yoldaşlarından canını kaybedenler, tutuklananlar oldu, ama insanlar bu cesur hamleyi Batista diktatörlüğüne ilk meydan okuma olarak gördüler. Devrim zaferle sonuçlanınca, 26 Temmuz Ulusal Ayaklanma Günü, devrimin ilk silahlı hücumunun yıldönümü olarak kutlanmaya başladı.

Genellikle Devrim Meydanı'nda geniş katılımlı bir miting düzenlenir, Fidel ve diğer liderler konuşma yapar, katılan yüzlerce, binlerce insana seslenirdi. Bu sene 26 Temmuz aynı zamanda tarım kampanyasının başlangıcı olacak, daha önce hiç üretmedikleri kadar şekerkamışı üreteceklerdi. Tam rakam vermek gerekirse hedefleri on milyon ton şeker üretmekti. 26 Temmuz'da meydanda toplanmak yerine herkes tarlaya gidip çalışacaktı. On Milyon Kampanyası'na katılmaktan gurur duysam da, meydanda miting düzenlenmeyeceği için biraz hayal kırıklığına uğramıştım doğrusu. Devrim zafere ulaştığından beri geleneksel kutlamalar ilk kez bu yıl sekteye uğruyordu.

Havaalanından otele giden yolda panolar renkli afişlerle süslenmişti: On Milyon Kampanyası'nın afişleri, Che posterleri, Vietnam halkına dair afişler... Bu panolar daha önceleri Amerikan ürünlerinin reklamı için kullanılıyordu, "Coca Cola İçiniz", "Dinlendiren Mola" gibi sloganlar yer alıyordu. Kübalıların global sömürünün timsali olan bu markaların afişlerini yırtıp yerine insanlar için anlam ifade eden sıcak, heyecan verici semboller asmaları beni çok memnun etmişti. İnsanlık onuru açıkça görülüyordu.

Otobüs Havana Üniversitesi'nin arazisinden geçti, iki yüz yıl boyunca zengin çocuklarına hizmet veren üniversite şimdi siyahî, kahverengi ya da beyaz fark etmeksizin işçi ve köylü çocuklarının hizmetindeydi.

Daha önceden Havana Hilton olan Havana Libre'nin önünde durduk, iflas etmiş eski kapitalistlerin arsız ellerinden kurtarılmıştı burası. Böyle şaşaalı bir otelde ilk kez kalacaktım. Gerçi konuklar bütün gösterişi söndürüyorlardı: tatile çıkmış işçiler, balayındaki genç çiftler ve otelde çalışan compañeros (ahbaplar)... Resepsiyon görevlilerinden, oda hizmetlilerinden, garsonlardan beklenen itaatkârlığı ne erkekler ne de kadınlar asla sergilemiyorlar, kapitalist ülkelerden gelenlerin alışkanlıkla vermeye çalıştığı bahşişi reddediyorlardı. 26 Temmuz'da, sabahın erken saatlerinde tarlalara gittik. Otobüsler, kamyonetler, arabalar işçi tulumlarını gururla giyinip kuşanmış, türküler söyleyen genç yaşlı insanlarla doluydu. Havana'daki eli iş tutan herkes neşeli bir karnavala gider gibi tarlalara akın ediyordu. Yüzlerinde bağlılığın, bir işe yaramanın huzurlu ifadesi vardı. Sınıf ve ırk siyasetiyle işleri yoktu, maddi üstünlük uğruna kimse kimsenin kuyusunu kazmıyordu.

Şekerkamışı kampanyası diğer tarım faaliyetleriyle de bağlantılıydı. Tütün, limon, kahve ve benzeri ürünlerin verimliliği ne kadar artarsa, işçiler şekerkamışı hasadına o kadar fazla enerji

harcayabilirlerdi. İlk önce Havana Green Belt'teki kahve tarlalarına gittik. 26 Temmuz'u, kahve ağaçlarının rahatça serpilip büyümesi için etraflarındaki toprağı çapalayarak geçirdik.

Yorucu bir gündü. Kızgın güneş yüzünden daha işe başlayamadan terden sırılsıklam olmuştum. Gücüm yerindeydi ama çapa işi beni zorluyordu. Diğer yandan Kübalılar, bana mısın demiyorlardı. Güneşi boş verip etrafımdaki yüzlerce işçinin hızına yetişmeye kararlıydım. Hafif bir vertigo darbesi atlattığım halde hiç sesimi çıkarmayıp işime devam ettim.

Biz Kuzey Amerikalılar sürekli kendimizi kanıtlamak ihtiyacı hissediyorduk. Ben neredeyse bayılmak üzereyken, Kendra çapayla ayağını yaraladı ve ilk yardım istasyonuna kadar ona eşlik ettim. Mecburi bir molaydı, ama tarlaya döndüğümde tam gaz çalışmaya devam ettim, günü bitirmeye kararlıydım. Hatta gelecek hafta için kendimi hazırladım, adanın doğu kıyısındaki Oriente'de şekerkamışı kesecektim.

Duş, alıp, üstümü başımı değiştirip klimanın serinliğinde biraz dinlendikten sonra, kafileden bir yoldaşla Havana sokaklarını keşfetmek için otelden ayrıldık. Şehir merkezinin bazı bölgelerindeki eski İspanyol mimarisi bana Bağımsızlık Savaşı'nı, ölene dek seksen kez vurulmuş olan Siyahî General Antonio Maceo'yu düşündürttü. Malecon'da Birleşik Devletler'in diktiği heykeli gördük. Ucundaki kartal yoktu. Devrimciler Havana'daki yürüyüşleri sırasında söküp atmışlardı.

Genç bir kadın milisin otomatik silahıyla işyerinin önünde nöbet tuttuğunu gördük. Apoletli açık mavi gömlek, asker yeşili pantolon, asker botları giymiş, kendisine emanet edilen bölgeyi koruyordu. Florida yalnızca doksan mil uzaktaydı, baş düşman böylesi yakınken Küba'da gündelik hayatın en göze çarpan özelliği savunmaydı.

İnsanlar, sanki dün olmuş gibi Domuzlar Körfezi Çıkarması'ndan bahsediyordu. Birleşik Devletler'den, Guatemala ve Nikaragua'daki üslerden kalkan uçakların Küba'daki üç havaalanını bombalamasının, ölen yedi kişinin toprağa verilmesinin üstünden sekiz yıl geçmişti. 16 Nisan 1961'de Fidel, Küba Devrimi'nin sosyalist yönünü vurgulamış, "emperyalizmin kuklaları saldırgan tavırlarını artırmasınlar" diye halkını harekete geçmeye davet etmişti. Elbette ertesi gün, Kennedy hükümetinin desteğiyle CIA'nin eğittiği Kübalı sürgünler ABD gemileri ve uçaklarıyla Playa Giron'a gönderilmişti. Sekiz yıl aslında kısa bir zamandı, hele ki Kübalıların yeni bir dünya kurmaya çalıştığı ve bu amaç uğruna sonuna kadar savaşacakları göz önünde bulundurulursa.

ABD saldırgan tavırlarını başka şekillerde de sürdürdü. Kennedy hükümeti, Küba topraklarındaki Sovyet füzelerini bahane ederek, termonükleer felakete yol açacak olsa bile Küba Devrimi'ne son verme niyetinde olduğunu açıkladı. Ekim krizi sırasında dünya uçurumun kıyısındaydı. Dahası Birleşik Devletler'in dayattığı ekonomik boykot sürüyordu, Oriente'deki Guantanamo Üssü'ne ABD birlikleri gönderilmişti ve Kennedy'nin Başkan Fidel Castro'ya suikast düzenleyip düzenlememeyi düşündüğü basına sızdı.

Adanın bir ucundan diğer ucuna dek varlığı en çok hissedilen kitlesel örgüt, Devrimi Savunma Komitesiydi (DSK). Havana caddelerindeki ilk gezintimizde her blokta en az bir evin kapısında kırmızı, beyaz, mavi renklerde bir poster olduğunu fark ettik, üzerinde "Comité de Defensa de L.A.Revolución" yazıyordu.

Bu örgüt neredeyse kendiliğinden kurulmuştu. 28 Eylül 1960'ta, Fidel'in Amerika seyahati izlenimlerini anlattığı miting esnasında, kalabalıktan birileri iki bomba patlatmıştı. Fidel anında cevap verdi: "Topyekûn teyakkuzda olacağımız bir yöntem geliştireceğiz ve sonra emperyalizmin uşaklarının işlerini yapıp yapama-

yacağını göreceğiz, çünkü bizler şehrin her yerindeyiz; bugün burada temsil edilmeyen tek bir daire, tek bir apartman, tek bir blok dahi yok... Her blokta Devrimci Teyakkuz Komitesi oluşturacağız, böylece insanlar tetikte olacak ve her şeyi görecekler, düşman ise insanlar örgütlendiğinde emperyalizmin, emperyalizmin uşaklarının, emperyalizme ruhunu satmışların ve emperyalizm aygıtlarının tekrar işleyemeyeceğini görecek."

1969'da, adadaki her blokta DSK'lar vardı. Küba Devrimi hakkında ABD'de yapılan propagandayı, özellikle DSK hakkındaki yalanları hatırlayınca gülüp geçiyordum. Hükümet propagandacılarına göre bu tıpkı FBI gibi gizli ajanların örgütüydü, halktan istihbarat toplayıp hükümete iletiyordu. Bu alenen saçmaydı, Küba nüfusunun çoğu DSK'lara üyeydi, Küba Devrimi'ni altüst etmeye çalışan sabotajcıları ve düşmanın ajanlarını ortaya çıkarmak için gönüllü olarak üye olmuşlardı.

Küba hakkında kabul gören bir diğer yaygın yalan ise Fidel Castro'yla ilgiliydi. Söylendiği gibi halkına demirden bir irade aşılamaya çalışan "despot diktatör" filan değildi, yalnızca insanların ilahlaştıracağı, yenilmez, karizmatik bir figür olarak lanse ediliyordu. Che Guevara'nın ve diğer devrimci liderlerin muhteşem posterlerini görünce, her yerde Fidel'in posterlerini aradım. Görebildiklerim geçmişe ait posterlerdi, bir savaşın ortasında gerillalarla birlikte görünüyordu. Ama herhangi bir yerde Başkan'ın portresine rastlayamıyordunuz. Bazı yoldaşlara Che'nin bu kadar çok posteri olmasına rağmen Fidel'in niçin hiç posteri olmadığını sorduğumda, Fidel'in kendi fotoğraflarının ofislere ve iş yerlerine asılmasını yasakladığını söylediler. Buna bazen üzülüyorlardı, kendini gereğinden fazla geri planda tuttuğunu düşünüyorlardı.

Herhangi bir Kübalıyla Fidel hakkında konuşunca, onu üstün liderlik vasfıyla donatılmış, fevkalade zeki, son derece adanmış ve

ziyadesiyle samimi bir insan olarak gördüklerini anlıyordunuz. Yanlışlar yapıyordu, insani kusurları vardı ve insanlar onu kendilerine dürüst davrandığı için seviyordu. Fidel liderleriydi, ama bunun ötesinde kelimenin tam anlamıyla kardeşleriydi.

Küçük bir köyde, Santa Maria II'de bir hafta geçirdik, burası şekerin merkeziydi. Antonio Guitteras kampta, beton zeminli ahşap bir kulübede yaşıyordu, burası partinin siyasi eğitimlerinin verildiği dinlenme kampıydı. Zaman zaman dayanılmaz olan Oriente güneşinden korunmak için üstü kapatılmış açık bir alanda yemek yiyorduk. Tuvalet odanın dışındaydı ama biz orada kalırken, bir yandan tesisat döşeniyordu. Duş dedikleri beton bir bölmeden ibaretti, arazideki musluklara kovalarla soğuk su taşıyorduk.

Küba'nın şartlarına alışmaya çalışıyorduk. Gündelik rutini izliyorduk, beşte kalkıp kahvaltının ardından oraklarımızla araziye çıkıyorduk. On birde kampa dönüp öğle yemeği yiyor, alışkın olanlar için bile tehlikeli olabilecek derecede bunaltıcı tropik sıcaktan korunmak için öğle saatlerinde dinleniyorduk. Üçte tekrar araziye çıkıyor, altıda paydos ediyorduk.

Şeker kamışı kesmek kahve tarlalarında çalışmaktan daha zor ve daha yorucuydu. Ama yine de üzerime düşeni yapmakta kararlıydım, usule titizlikle uyuyordum: bitkinin köküne güçlü bir darbe indiriyor, sapına dikkatli darbeler vurup yaprakları temizliyor, sonra sapları işlenmek için uygun ebatta parçalara ayırıyordum. Epey zordu; kot pantolon, uzun kollu iş gömleği, boğazlı ayakkabı ve eldiven giydiğimiz için sıcak da daha dayanılmaz oluyordu. Bütün bunlar şeker kamışı yapraklarından sıçrayan sıvıdan korunmak içindi, deriyle temas ettiğinde kaşıntı ve kızarıklığa sebep oluyordu. Her gün çalışma saatleri boyunca terden sırılsıklam olacağımı anlamam çok uzun sürmedi. İki gün içinde alışmıştım, görünüşe göre gücümü kuvvetimi toplamıştım, Kübalı bir yoldaşla yan yana

çalışıyordum. Yine de, bana uymak için hareketlerini yavaşlatıyormuş gibi geliyordu.

Bir gün, bir Kübalıya şeker kamışı kesmekteki becerisine hayran olduğumu söyledim, adeta bir sanatçıydı. Bana iltifat ettiğim için teşekkür etti, sonra da aslında bu becerinin çoktan tarihe karışmış olması gerektiğini ekledi. Şeker kamışı kesmek insani bir uğraş değil, dedi. Devrimden önce yüzlerce kişi yaşamlarını sürdürebilmek için, şeker kamışı mevsiminde insanlık dışı şartlarda çalışmak zorunda kalıyormuş. Çoğu da sonunda orakla bir parmağını kesiyor, sigortadan gelecek üç beş kuruşla bir süre daha idare etmeye çalışıyormuş.

Devrimden sonra şeker kamışı kesme işinin niteliği değişmiş. Artık kimse şeker kamışı kesmeyi meslek olarak görmüyormuş, mevsimi geldiğinde herkes elbirliğiyle işe girişiyormuş. Harcadıkları emek, döktükleri terin kazancı artık başkalarına gitmiyormuş. Şeker ihracatından kazanılanın bütün Küba halkının yaşam şartlarını iyileştirmek için kullanılacağını biliyorlarmış, yeni okullar ve hastaneler yapılacak, kreşlerin sayısı artırılacak, ihtiyaç sahiplerine daha iyi konutlar sağlanacakmış.

"Yine de," dedi Kübalı, "şeker kamışı kesme işi insana göre değil, insanı vaktinden önce yaşlandırıyor." Ama o çalışmaya devam ediyormuş, böylece çocukları ve torunları onun gibi kızgın güneşin altında emek harcamak zorunda kalmayacakmış. Bu sektörün makineleştirilmesi planlar arasındaymış, ama bunun olabildiğince çabuk gerçekleşmesi hepsinin çoktan gönüllü olduğu fedakârlıklara bağlıymış.

Bu şekilde, beni son derece ağır bir işi romantize ettiğim için kıyasıya eleştirdi. O andan itibaren azgelişmişliğin ne demek olduğunu kavradım: idealleştirilecek bir şey yoktu. Ezilenlerin durumunu romantize etmek hem tehlikeli hem de aldatıcıydı.

Günler geçtikçe Kendra, ben ve diğerleri Oriente'deki bu küçük köyde kök saldığımızı hissediyorduk. Neredeyse köyün bütün sakinleriyle tanışmıştık, Komünist Parti merkezini biliyor, mahallenin bütün çocuklarını tanıyorduk. Dil meselesi aramızda engeldi, ama çocuklar yine de bizi aileden görüyorlardı. Bana her gün İspanyolca derslerimde yardım ediyorlardı. Seyahate çıkmadan önce birkaç kelime olsun İspanyolca öğrenmediğim için utanıyorum, dillerini öğrenmeye çalışmadan ziyaret etmek insanlara hakaret gibi geliyordu. Çat pat İspanyolca konuşabildiğim için, çocukların yanında daha az çekingendim. Sabırlıydılar, yanlışlarımı düzeltiyor, sözlük olmadığında aradığım kelimeyi bulmama yardım ediyorlardı.

Eşyalarımızı toplayıp seyahatimize devam etmek için otobüse bindiğimiz gün, üzücü bir gündü. Hem bizim kafiledekiler hem de Kübalılar, kadın erkek hepimiz ağladık. Benim için en zor kısmı çocuklarla vedalaşmaktı. Dokuz-on yaşlarındaki, grubun en bıçkınlarından bir oğlan vedalaşmaya gönülsüzdü. Utandığını düşündüm. Otobüse binmeden yanına gidip yanağına öpücük kondurdum. Yanımdan koşarak uzaklaştı. Otobüse bindiğimde bir ağacın arkasına saklanıp hıçkırıklarını gizlemeye çalıştığını gördüm. Yüzüm gözyaşlarımla sırılsıklam olmuştu.

Gelecek haftanın programı çok yoğundu; okulları, hastaneleri, çocuk bakım evlerini, tarihi yerleri, işçi kampını, Santiago Üniversitesi'ni, barajı ve pirinç imalathanesini ziyaret edecektik.

Gittiğimiz her yerde, devrimden sonra ırkçılıkla sürdürülen çetin mücadelenin sonuçları bizi büyülüyordu. Yeni hükümetin ilk yaptırımı Birleşik Devletler'den gelen ahlaksız kapitalistlerin dayattığı ayrımcılığı şehirlerden silmek olmuştu. Artık siyahî insanlara herhangi bir biçimde ayrımcılık yapmak suçtu, sözlü saldırı olsa bile. Daha da önemlisi ırkçılığın maddi temelleri sarsılmış,

ekonomi ırkçılıktan temizlenmişti. Seyahatimiz esnasında fabrikalarda, okullarda, hastanelerde yöneticilik yapan siyahîlerle tanıştık. Kendra, Carlos ve ben, kafilenin üç siyahî üyesi sürekli tartışıyorduk, bize göre ırkçılıkla mücadelenin başarıya ulaşması, burada olduğu gibi ancak sosyalizmle mümkündü.

Ağustos'un sonlarına doğru kalabalık Porto Riko kafilesiyle birlikte, Fransız Antilleri'ne beton taşıyan bir Küba yük gemisine binerek dönüş yoluna çıktık. Gemi Santiago Körfezi'nden hareket etti. Adadan ayrıldığımızda ay doğmamıştı, ne denizi ne de karayı görebiliyorduk. Bizimle aynı yoldan dönen Porto Rikolularla birlikte gemide yolumuzu bulup yerleşmeye çalışıyor, mürettebatla tanışıyorduk. Kaptan yirmi altı yaşındaydı, felsefe okumuştu, onunla felsefe konuşmak için can atıyordum. Bu gemide ilk seyriydi, o da bizim gibi hem gemiye hem de mürettebata alışmaya çalışıyordu.

Karanlıkta biraz daha yol aldıktan sonra, bir uçak ışık hızıyla ve alçaktan üstümüzden geçti. Ne olup bittiğini anlamaya çalışırken bir kez daha geçti. Kendra ve ben neler olduğunu anlamak için kaptan köşküne yöneldiğimiz sırada mürettebattan biri, bunun ABD uçak gemisi olduğunu, ekonomik boykot sebebiyle saldırgan tavırlar sergilediğini söyledi.

Uçak gemisi sinyallerle mesaj göndererek gemimizin kendini tanıtmasını ve amacını açıklamasını istedi. Küba bayrağını görüyorlardı tabii, bu Küba bandıralı gemilerin kendi karasularından çıktığında daima karşılaştığı türde bir tacizdi. Biz de sinyal göndererek açıklama yapmadan önce, bunu kimin talep ettiğini öğrenmek istediğimizi bildirdik.

Bu karşılaşma anları hem eğlenceli hem de gergindi. Çok geçmeden yakınımızda tuhaf, sessiz bir patlama görüntüsüyle ortalık aydınlandı. İlk bakışta mantara benzeyen küçük bir bulut gibi

görünüyordu fakat sonra doğrudan bize yaklaştığını fark ettik. Neler olup bittiğini sormaya korkuyordum, eğer bu ölümcül bir gazsa hiçbirimiz kurtulamazdık. En sonunda bulut gemimizi sardı, her yer ay ışığı altındaymışız gibi aydınlandı. Mürettebattan biri bunun yeni bir tür işaret fişeği olabileceğini, Birleşik Devletler'in bunu denemek için boykotu bahane ettiğini söyledi.

Sonunda Kuzey Amerikalı askerlerden kurtulup birkaç gün Karayipler'in efsanevi güzelliğinin tadını çıkardık. Siyasi durumları pek de iyi olmayan Haiti ve Santa Domingo yakınından geçtik, sonunda gemimizin Guadelup'da demir atacağını öğrendik.

Guadeluplularla iletişimden sorumlu olmak fikri hiç hoşuma gitmese de gemide Fransızca bilen bir tek bendim, başka seçeneğim yoktu.

Bizim kafilenin pek bavulu yoktu. Ama Porto Rikolular kitap kolileri taşıyordu, San Juan'daki kitabevi için Kübalılar kitap hediye etmişti. Gümrük görevlilerine nazikçe bütün parçaları tek tek kontrol edip etmeyeceklerini sordum. Adada herhangi bir aksilik olmasından kaçınıyorduk, Porto Rikolular da kitapları demirlediğimiz Basse Terre Limanı'ndan San Juan'a postalamak istiyorlardı. Fransız görevli endişe etmemize gerek olmadığını, yalnızca pasaport kontrolü yapacaklarını söyledi. Pasaportumuz damgalanınca gümrükle işimiz bitecekti.

Kübalı kaptanımız bir kadının adını verdi, otelinin restoranında yemek yiyebilir ve Porto Riko'ya bir uçuş ayarlayana dek eşyalarımızı oteline bırakabilirdik. Eşyaları bırakınca yirmi beşimiz için uçak bileti almak üzere bir seyahat acentesine gittim. Bazı Porto Rikolular eşyalarını postaneye götürüyorlardı.

Porto Rikolu yoldaşlardan biri ofise girip bütün paketlere el konulduğunu söylediğinde, acentedeki görevliyle pazarlık yapıyordum. Polis bazılarının pasaportlarına da el koymuştu, belli ki

bir şeyle suçlanıyorlardı. Ama dillerini anlamadıkları için neler olduğunu tam olarak bilemiyorlardı. Benim çevirmenliğime ihtiyaçları vardı.

Basse-Terre sokaklarında yürürken bunun hemen halledilecek basit bir yanlış anlama olduğundan kuşkum yoktu. Pasaportları iade edeceklerdi, biz de o gece Porto Riko'ya doğru yola çıkacaktık. Yoldaşlar beni yıkık dökük bir sokağa sürüklediler, karanlık bir geçitten geçip pis bir garaja girdik, Fransız Gümrüğü burayı depo olarak kullanıyordu belli ki. Bu deponun loş ışığında on kadar Porto Rikolu ihtiyar, Fransız sömürgecinin etrafında çember olmuş duruyordu. Fransız pasaportlarını elinde sallayıp bağırarak, Guadalup'un "özgür Fransız dünyasına" sızan komünizm hakkında atıp tutuyordu. Porto Rikoluların suratları anlam veremeyen ifadelerle çarpılmıştı.

Sakince ama sertçe, onu bu kadar rahatsız edenin ne olduğunu sordum. Başı dik duruşum onu umduğum kadar etkilememişti. İlk tiradından daha zehir zemberek yeni bir tirada başladı. Hepimizi Küba'nın komünist ajanları olmakla, on yıllardır Fransızlarla birlikte huzur içinde, Fransız yönetiminden hoşnut bir şekilde yaşayan yerlilerin olduğu bu sakin adaya gelip, devrimi kışkırtmak için komünist propaganda yapmakla suçluyordu. Eğer bu kadar kısa sürede burada bir ayaklanma başlatabilseydik çok güzel olurdu, diye geçirdim aklımdan. Ama maalesef adada bulunmamızın devrimci eylemlerle ilgisi yoktu.

Sakinleştiğinde ona gerçeği anlatmayı denedim: İçimizden bazıları komünistti, ben de komünisttim; bazılarımız ise değildi. Küba seyahatinden dönüyorduk ve ilk Porto Riko uçağıyla Guadalup'u terk edecektik. Kitapların tek bir tanesini bile Guadalup'ta bırakmaya niyetimiz yoktu, onlar Porto Riko'da bir kitabevi içindi. Zaten kitaplar İspanyolcaydı ve bildiğim kadarıyla Guadalup'ta Fransızca

konuşuluyordu, İspanyolca değil. Dahası kitapların içeriği de siyasi değildi, çoğu klasik ve güncel İspanyol edebiyatı örnekleriydi.

Bir nefes alıp konuşmama devam edeceğim sırada abartılı bir el hareketiyle yerinden kalkan adam odanın bir ucundan diğerine yürüdü, sonunda bana parmağını sallayarak, *"Mademoiselle, vous êtes communiste!"* ("Bayan, komünistsiniz!") diye bağırdı, yüzünde korkunç bir ifade vardı. Kendime her zamanki gibi komünist demem belli ki onun bütün kuşkularını doğrulamıştı.

Gözü dönmüş bir deliyle konuşmaya çalıştığımın farkındaydım. Ama şartların tuhaflığına rağmen, Fransız Emperyalizminin topraklarındaki bu izbe depoda, partimi, Küba'yı, Sosyalist devletleri, dünyadaki komünist hareketleri ve bütün ezilenleri savunmak zorunda hissettim kendimi. "Oui, Monsieur, je suis communiste et je le considère un des plus grands honneurs humains, parce que nous luttons pour L.A. libèration totale de L.A. race humaine." (Evet, ben bir komünistim, bunun büyük bir onur olduğunu düşünüyorum, çünkü insan ırkının tamamının özgürleşmesi için çaba harcıyoruz.)

Bu tartışmanın hararetiyle, arkamda dikilen yoldaşlara nasıl tavır almak istediklerini sormamıştım bile. Konuşmamla, onların durumunu zorlaştırmıştım. Fransız görevlinin suratı kıpkırmızıydı, hepimizi beş yıl süreyle hapse tıkmakla ve kitapları da denize atmakla tehdit etti. Belli ki bu tartışmayı başka bir seviyeye taşımak gerekiyordu. Her şeyden öte, bu adada yetkili olan onlardı ve dikkat etmezsek kendimizi zindanda bulabilirdik, kimse de bizden haber alamazdı.

İlk ifademi tekrar ettim: Guadalup'a siyasi faaliyette bulunmak için gelmemiştik. Kendi ülkelerimize dönmek için en makul yol buydu. Ama adam ikna olmadı. Yerde istiflenmiş kolilerin bazılarını yırtarak açtı. Bir kutudan, Küba'da yayımlanan devrimci dergi

Tri-Continentals çıkınca bana dönüp İspanyol edebiyatı nerede acaba, diye sordu. Başka bir koliyi açtı, Yüce İsa'yı başında bir hale, omzunda bir tüfekle gösteren posteri görünce öfkeden deliye döndü. Bu bardağı taşıran son damlaydı. Kendini tamamen kaybetti, yere düştü, elleri ve kolları kıpır kıpır, tuhaf sesler çıkararak yerde yatıyordu. Bu zavallı yaratığa kuşkuyla bakıyordum, bu tuhaf manzara son bulana dek beklemeye karar verdim.

Odaya üniformalı adamlar girdiler, sanki bizi tutuklayacaklardı. Henüz el koymadıkları pasaportları toplamak için geldikleri anlaşıldı. Pasaportlarımıza el koymaya hakları olmadığını, resmî olarak herhangi bir şeyle suçlanmadığımızı söyledim. Sömürgecilerden biri ertesi sabah yargıç karşısına çıkacağımızı, suçlamaların ve davanın açıklanacağını söyledi. Eğer pasaportlarımızı vermek istemezsek nezarethaneye tıkılacaktık. Nezarethanenin ne berbat bir yer olabileceğini ve içeri tıkılmanın bu uzak Karayip adasında iyice elimizi kolumuzu bağlayacağını düşünerek hepimiz pasaportları teslim edip serbest kalmanın ve böylece kaçmak için plan yapmanın daha doğru olduğuna karar verdik.

Kaptanın, adada yaşayan bazı cana yakın Kübalı tanıdıkları vardı. Onlar vasıtasıyla saygın bir avukat ve Guadelup Komünist Partisi üyelerinden olan siyahî kadına ulaştık.

Maître Archimede kopkoyu tenli, keskin bakışlı, kendine güvenen, kocaman bir kadındı. Onunla ilk buluşmamızı asla unutmayacağım. Sanki yüce bir kadının huzurundaydım. Vaziyetimize gelince, bizi kurtaracağından en ufak bir şüphem yoktu. Kişiliği, bir komünist olarak herkese -sömürgecilere bile- talimatlar yağdırması beni çok etkilemişti, öyle ki bir süre vaziyetimiz benim için önemini yitirmişti. Eğer arzularım doğrultusunda hareket etseydim, bir süre adada kalıp bu kadından bir şeyler öğrenirdim.

İlerleyen günlerde, inatla gümrük memurlarıyla, polisle, yargıçla pazarlık etti. Bizi suçlu gösterip bir süreliğine hapse tıkılmamızı meşru gösterebilecek bir kanun olduğunu öğrendik, zaten sömürgecilerin kanunları hep meşrulaştırmak üzerineydi. Ancak bir anlaşmayla serbest kalabilirdik, Porto Rikolular kitapları bırakmayı kabul ederse hepimiz adadan ayrılabilecektik. Elbette buna karşı çıktık, en azından mücadelenin ilk adımını kazanmıştık. Nihai kararımız pasaportlarımızı alıp Guadelup'u terk etmek oldu, kitap meselesini ise bu işi halletmek için elinden geleni yapacağını söyleyen Maître Archimede'e bıraktık.

Samimi bir merasimle, Maître Archimede'e paha biçilemez yardımları için teşekkür ettik. Ondan, otelinde kalmamıza izin veren kadından, Kübalı kaptandan ve mürettebattan minnetle ayrıldık. Adanın öbür ucuna, Point-à-Pitre'e doğru yola koyulduk. Oradan ertesi sabah Porto Riko'ya giden uçağa binecek, sonra biz Amerikalılar New York'a devam edecektik.

Küba seyahati benim hayatımda bir dönüm noktası oldu. Siyaseten çok daha olgun hissediyordum, Kübalıların bitmek tükenmek bilmeyen devrimci coşkusu iliklerime işlemişti. Birkaç gün New York'ta kalıp Cardiff'teki mekânıma gitmeye, böylece UCLA'daki eğitmenlik görevime başlamadan önce biraz Küba deneyimim üzerine kafa yormaya karar vermiştim.

Cardiff'e gidene kadar, bir FBI ajanının kampüs gazetesinde yayımlanan makalesinin farkında değildim, Felsefe Bölümü'nde yakınlarda işe başlayan bir komünisten bahsediyordu. William Divale makalesinde FBI tarafından Komünist Parti'nin içine sızmakla görevlendirildiğini yazıyordu. Şüphesiz benim partiye üye olmamla ilgili bu makaleyi yazmak için de emir almıştı.

San Francisco Examiner'da da, ülkenin en gerici gazetecilerinden Ed Montgomery imzasıyla başka bir makale yayımlandı. Ona

göre ben yalnızca ABD Komünist Partisi üyesi değil, (tutarsız olmasına rağmen) aynı zamanda Maoisttim. Makalede Demokratik Toplum İçin Öğrenciler'e ve Kara Panter Partisi'ne üye olduğum yazıyordu. Üstüne üstlük, Kara Panter Partisi için silah kaçakçılığı yaptığımı ve bir süredir San Diego polisinin takibimde olduğu bilgisini edindiğini yazmıştı.

Bu saçmalıkları okuyunca gülüp geçtim. Ama bir yandan da çok ciddi bir durumla karşı karşıya olduğumun farkındaydım. Ronald Reagan'ın idaresindeki üniversite yönetim kurulunun, Los Angeles kampüsü dekanına Komünist Parti üyesi olup olmadığımı sormasını emrettiğini öğrenince şüphelerim doğrulandı.

Olayların bu şekilde gelişmesi itiraf etmeliyim ki beni şaşırtmıştı. Komünist Parti üyeliğimin tamamen görmezden gelinmesini beklemiyordum elbette. Beni şaşırtan McCarthy'ninkilere benzeyen bir soruşturmanın başlangıcı gibi görünen bu meydan okumanın resmî elden yapılmasıydı.

UCLA'daki işi kabul ettiğimde, 1949'dan beri yürürlükte olan idari kurallara göre Komünistlerin işe alımının yasak olduğunun farkında değildim. Belli ki bu anayasaya aykırı uygulama Ronald Reagan ve işbirlikçileri tarafından sandıktan çıkarılmış ve beni işimden atmak için kullanılmıştı.

Bütün bunlar olup biterken, belirlediğim kişisel hedeflerimin hayatımın siyasi gerekliliklerıyle kafa kafaya çarpıştığını fark ettim. Aslında o sene çalışmaya başlamayı planlamamıştım. Henüz doktora tezimi tamamlamamıştım ve iş aramaya başlamadan önce doktoramı tamamlamak istiyordum. Sonra UCLA'daki pozisyonu kabul ettim, ders yükü çok ağır değildi, tezi yazarken ihtiyacım olan zamanı ve esnekliği sağlayacaktı. Akademik hayatın bu kısmını ardımda bırakmayı çok istiyordum. Ama şimdi meydan okuyorlardı. Bu meydan okumayı kabul edersem bu yılın sonunda

doktora derecemi alma fikrini kafamdan silip atmalıydım.

Che-Lumumba Kulübü'ndeki yoldaşlarım hemen harekete geçerek, UCLA'da eğitmenlik yapma hakkımı savunmak üzere, Los Angeles'taki siyahîler arasında bir kampanya başlatmak için kolları sıvadılar. Beyaz yoldaşlarımız da çalışıyorlardı. Kampüste Siyahî Öğrenciler Birliği ve Siyahî Öğretmenler örgütü bu işin temsilcileriydi. Çok sayıda öğrenci ve öğretmen, idari kuralların üniversitenin özerkliğine müdahale eden siyasi düzenlemeleriyle savaşmamız gerektiğini öğrendi.

Felsefe Bölümü de siyasi inanç ve eğilimlerim yüzünden sorgulandığım için idarenin kınanması gerektiğinde hemfikirdi. Bölümdekilerin hiçbirine bulundukları pozisyona gelirken demokrat mı, cumhuriyetçi mi ya da başka bir parti üyesi misiniz diye sorulmamıştı. Bölüm başkanı Donald Kalish başından beri ilkeli, inatçı bir tutum sergilemişti. Eğitmenlik yapma hakkımı savunmak için başlatılan hareketin bütün fakülteye yayılması hem onun hem de birkaç siyahî profesörün çabaları sayesindeydi.

Savaş hazırlıkları tamamlandı. İlk adım, rektörün Komünist Parti üyesi olup olmadığımı soran mektubunu yanıtlamaktı. Yalnızca avukatım John McTerman, birkaç yakın arkadaşım ve yoldaşım bu mektuba nasıl yanıt vereceğimin farkındaydı. Çoğu insan anayasanın beşinci maddesini öne sürerek, isnat edilen suçları kabullendiğim anlamına gelebileceği için yanıt vermeyi reddedeceğimi düşünüyordu. McCarthy döneminde çoğu komünist bu stratejiyi izlemişti; tabii o yıllarda birinin komünist olduğu kanıtlanırsa Smith Yasası gereği yıllarca hapiste kalabiliyordu. Partimizin Genel Sekreteri Gus Hall ve Başkanı Henry Wilson, neredeyse onar yıl parmaklıklar ardında kalmıştı.

Her koşulda bir çatışma yaşanacağı için, muharebe alanını ve mücadele koşullarını kendim belirlemeyi tercih ettim. İdarenin

hamlesi karşında savunmaya geçecek ve ben de bir hamle yapacaktım.

Rektörün mektubuna yanıtımda Komünist Parti üyesi olduğumu netlikle ifade ettim. Sorunun soruluş biçimini eleştirmekle birlikte, onlara bir komünist olarak mücadeleye hazır olduğumu açıkça bildirdim.

Yanıtım idareyi gafil avladı, bazıları parti üyeliğimi açıklamamın kendilerine karşı bir hakaret olduğunu düşündü. Eminim anayasanın beşinci maddesinden faydalanmayı tercih etmem işlerine gelirdi. Böylece stratejileri gereği komünist olduğumu kanıtlamak için kamuoyu önünde geçmişimi didik didik edeceklerdi.

Hamleme ani ve öfkeli bir karşılık verdiler: işime son vermek niyetinde olduklarını bildirdiler.

Ülkedeki ırkçılar ve anti-komünistler galeyana geldiler. Felsefe Bölümü'ne ve Komünist Parti'ye tehdit telefonları ve mektupları yağıyordu. Adamın biri Felsefe Bölümü'ne girerek Don Kalish'e saldırdı. Benim ofisime özel bir telefon hattı çekildi, böylece kimin aradığı ben cevaplamadan görüntülenebilecekti. Kampüs polisi daima alarm halindeydi. Bomba ihbarı yüzünden defalarca kez arabamı kontrol etmek zorunda kaldılar.

Güvenlik gerekçesiyle, Che-Lumumba'daki yoldaşlar daima benim yanımda olması için bir kardeşimizi görevlendirdiler. Pek çok alışkanlığımı değiştirmek, emniyet şartlarına uygun olarak düzenlemek zorunda kaldım. Uzun zamandır kanıksadığım şeyler artık söz konusu bile değildi. Örneğin, çalışırken çıkmaza girdiğimde gecenin ikisinde çıkıp yürüyemiyor ya da arabayla dolaşamıyordum. İnsanların çoğu uykudayken sigaram bittiğinde, Josef'i uyandırıp benimle birlikte gelmesini istiyordum.

Birinin sürekli yanımda olmasının gerekli olduğunu kabul etmek benim için çok zordu, Che-Lumumba Kulübü'ndekiler sürek-

li güvenlik meselesini hafife almakla suçluyordu beni. Kendra ve Franklin Alexander sürekli, başıma bir şey geldiği takdirde faturanın kendilerine kesileceğini söylüyorlardı. Ne zaman güvenlik önlemlerini küçümsesem, bu zamana kadar gerçekleşen olayları hatırlatıyorlardı. Gece, yalnız başıma arabayla evime dönerken polisin peşime takıldığı olmuştu. Beni belli bir mesafeden takip ettiler, kendi sokağıma dönmek için yavaşladığımda projektörlerini arabama doğrultup ben kapıya varana dek kapatmadılar. Bunun beni taciz etmek için yeni bir yöntem olduğunu düşünüp önemsemedim. Ama sonrasında bir yoldaş bunu hafife almamamı, bana suikast hazırlığında olabileceklerini söyledi.

Mesele yalnızca polis de değildi. Binlerce ölüm tehdidi alıyordum; yoldaşlar sürekli, içlerinden gözü dönmüş birinin çıkıp beni öldürebileceğini hatırlatıyorlardı. Yalnızca biri, gözü dönmüş biri.

Mahkemedeki ilk zaferimizin, siyasi sebeplerle işimden atılamayacağımı bildiren kararın ardından, nefret mektupları ve tehditlerin hem sayısı hem de şiddeti arttı. Öyle sık bomba ihbarı yapılıyordu ki, bir süre sonra kampüs polisi arabamda patlayıcı aramaktan vazgeçti. Bu işin nasıl yapıldığını öğrenmem gerekti. Bir öğleden sonra, siyahî bir sivil dersimi bölerek çok ciddi tehditler aldıklarını ve kampüs polisinin eve gidene dek beni koruması için kendisini görevlendirdiğini söyledi. O gün, kampüsün çeşitli yerlerine, oradan sağ çıkamayacağımı belirten mesajlar bırakılmıştı. Belli ki aynı kişi neredeyse bütün Los Angeles'ı, arkadaşlarımı, tanıdıklarımı ve harekete dâhil olan herkesi aramıştı. Sınıftan çıktığımda Franklin, Gregory ve Che-Lumumba'dan birkaç yoldaş beni eve götürmek üzere bekliyorlardı, uzun ceketleri yanlarında getirdikleri silah ve tüfekleri saklamaya yetmiyordu. Hepimiz, yaklaşık bir yıl önce Kara Panter üyesi olan John

Huggins ve Bunchy Carter'ın bu kampüste, benim ders verdiğim yerin yakınlarında öldürüldüğünü hatırladık.

Sürekli güvenlik önlemleriyle yaşamak hayatımı cendereye soktuysa da, bu daha büyük bir sorunun yalnızca ufak bir kısmıydı. Bir gecede tanınan biri olmuştum ve buna alışmam gerekiyordu. Böylesi aşırı ilginin merkezinde olmaktan nefret ediyordum. Meraklı, asalak haber muhabirleri sinirlerimi geriyordu. Bir merak nesnesi olarak görülmek hiç hoşuma gitmiyordu. "Halk kahramanı" olmaya asla heves etmemiştim, devrimci misyonum tamamen farklıydı. Yine de, devletin meydan okumasını kabul etmiştim, halka mal olmam gerekiyorsa huzursuzluğum pahasına bile olsa bunu yapacaktım.

Fakat, sosyal hayatımın bütün nahoş yanlarını telafi edecek muazzam duygusal anlar da vardı. Bir keresinde, evimin yakınlarındaki marketten sebze-meyve alıyordum. Arkamda, market arabasının yanındaki orta yaşlı siyahî kadının beni tanıdığını fark ettim. Göz göze geldiğimizde, gözleri parıldadı. Hızlıca yanıma gelip "Siz Angela Davis misiniz?" diye sordu. Gülümseyerek "Evet," dediğimde gözleri doldu. Ona sarılmak istedim, o benden hızlı davrandı. Sıkı sıkı, samimiyetle kucaklayarak, anne şefkatiyle "Merak etme yavrum. Senin arkandayız. Seni işinden etmelerine izin vermeyeceğiz. Mücadeleye devam et," dedi.

Harekete adadığım yılların tek meyvesi bu olsa bile, yaptığım bütün fedakârlıklara değerdi.

Anne ve babamın, anlayışlı davranıp daima arkamda olacaklarından asla en ufak bir kuşku duymadım. "Komünist kızlarını" ifşa etmeleri için gördükleri baskıya boyun eğmeyeceklerini biliyordum. Bir yandan da, beni böyle kararlılıkla savundukları müddetçe kendi hayatlarını riske attıklarının farkındaydım, onlar için endişeleniyordum.

Güneyli ırkçılığın ve komünizm karşıtlığının en düşmancasına maruz kaldıklarını düşünüyordum, endişelerim çocukken Birmingham'da yaşadığım kötü tecrübelerle tetikleniyordu. Patlayan bombaların, etrafımızdaki evleri havaya uçurduğunu gördüğümde nasıl dehşete kapıldığımı hatırladım. Babamın silahını daima en üst çekmecede, bir saldırı beklentisiyle hazır tuttuğunu hatırladım. Babamın ve erkek kardeşlerimin, en ufak bir gürültüde dışarı çıkıp patlayıcı aramak zorunda kaldıkları zamanları düşündüm. Olup bitenler basına yansıdıktan sonra bir akşam, Ohio'da üniversiteye giden en küçük kardeşim Reginald'la konuştum. O da anne babamızın bir saldırıya uğrayabileceğinden endişeliydi, onları korumak için Birmingham'a dönmek istiyordu.

Anne ve babamla ne zaman konuşsam, bana işlerin yolunda gittiğini söylüyorlardı. Belki fiziki bir saldırı yoktu ama seslerinden, başka yollarla canlarının yakıldığını anlayabiliyordum. Belki de arkadaş saydıkları birinin, bir komünistin ailesiyle ilişkilendirilmekten korkması onları üzüyordu.

Bu ülkede komünizm karşıtlığının sıradan insanlar üzerindeki psikolojik etkisi çok derindi. "Komünizm" kelimesi cahiller için yalnızca düşman demek değildi, aynı zamanda ahlaksız, kirli anlamlar da içeriyordu.

Komünist Parti üyesi olduğumu halka açıklama kararımın sebeplerinden biri de komünizm karşıtlığının ürettiği safsatayı yok etmeye yardımcı olabilecek olmasıydı. Ezilenler, komünistlerin kendileri için yürekten endişelendiğini bilseler, "Komünist Komplolar" hakkındaki yersiz korkularını gözden geçirmek zorunda kalacaklardı.

Gettolarda, yoksul ve işçi sınıfından siyahîlerin arasında, komünizm karşıtı hareketlerin çok da köklü olmadığını kısa süre sonra fark ettim. Mesela bir keresinde, aynı sokakta oturan bir

erkek kardeşim gelip, komünizmin ne olduğunu sormuştu bana. "Mutlaka iyi yönleri olmalı," demişti, "çünkü bu herifler daima kötülüğüne inanmamız için çabalıyorlar."

Ama Birmingham'daki çoğu insanın kafasında yersiz ve soyut bir görüntüm vardı kuşkusuz. Beni çocukluğumdan beri bilen ve hâlâ seven çoğu insan, muhtemelen aklımın çelindiğini, yoldan çıktığımı ve komünistlerin beynimi yıkadığını düşünüyordu. Bana komünist gibi kötü bir sıfatla hitap etmemek için türlü kelime oyunları yaptıklarını tahmin edebiliyordum.

Noel tatili için ailemin yanındayken, annem arkadaşları olduğunu düşündükleri kişilerin baskıya dayanamadıklarını itiraf etti. "Bazıları," dedi, "arayıp sormayı, gidip gelmeyi aniden kestiler." Babamın benzin istasyonundaki bazı müşterileri de ortadan bir anda kaybolmuşlardı.

Annem, bir yandan bazı arkadaşlarının da dobra dobra beni savunduklarını anlattı. Komünist Parti'nin beni kandırdığını ima eden birileri olduğunda, kati bir tavırla siyasi ilişkilerim hakkında kendi kararlarımı verebildiğimi söylüyorlardı.

Babam ve annem daima, hem beni hem de kardeşlerimi bağımsız olmamız için yüreklendirdiler. Çok küçük yaşlarımızdan itibaren, diğer insanların söylediklerini önemsemeyip kendi hislerimizin doğruluğuna inanmamızı öğütlediler. Halkımıza edilen eziyete bağımsız, devrimci bir yanıt arama hakkımı kararlılıkla savundukları için ailemle gurur duyuyordum.

Cleveland Browns'da futbol oynayan kardeşim Ben'le çok yakındık. Komünist olduğum için işinden edilecek olursa, derhal onu savunmak üzere hazırlamıştım kendimi. O günlerde böyle bir şey yaşanmadı, ama her an yaşanabilirdi, etrafındaki çarpıcı sessizlik onu tedirgin ediyordu. Kimse ona benim yanımda mı, karşımda mı yer alıyor diye sormamıştı bile.

Kız kardeşim Fania o günlerde yüz millik mesafede, San Diego bölgesinde yaşıyordu. Kocası Sam'le birlikte Kaliforniya'daki San Diego Üniversitesi'ne devam ediyorlardı. UCLA meselesiyle ilgili gereğinden fazla endişe ediyorlardı, çünkü üniversiteye iki yıl devam etmiştim ve hâlâ Profesör Herbert Marcuse'ün doktora öğrencisiydim, resmî olarak yüksek lisansıma davam ediyordum.

Cardiff'te, üniversitenin yakınlarındaki dairemi boşaltmadım, Los Angeles'ın telaşlı temposundan kaçmak için uygun bir sığınak olacağını düşünüyordum. Aylık kirası yalnızca kırk dolardı, Los Angeles'taki daireye de seksen dolar ödüyordum, ikisini birden karşılayabilirdim. Fania ve Sam kendilerine bir yer bulana dek orada kaldılar, sonra da canları istediğinde gidip kalmaya devam ettiler.

İdare beni işten çıkarınca, ve Komünist Parti üyeliğim herkesin diline düşüp ülke basınında ağır eleştiriye uğrayınca Sam ve Fania için endişelenmeye başladım. San Diego bölgesi, Ku Klux Klan'ın Güney Kaliforniya versiyonu olan Minutemen'in kalesiydi. Polisin de onlardan geri kalır yanı yoktu. Kaliforniya'daki San Diego Üniversitesi'nde Siyahî Öğrenci Konseyi'nin başkanı olduğum için polis takibine alındığımı hatırlayıp, onları dikkatli olmaları için uyardım.

Korkularım yersiz değildi. Bir sonbahar günü yatağımın başucundaki telefon çaldı, sabahın körüydü, bir terslik olduğunu anladım. Alo dediğimde kalbim hızla çarpıyordu.

Kız kardeşimin sesini hemen tanıdım. "Angela," dedi fısıltıyla, "Sam vuruldu." Sanki uykusunda konuşuyordu, kelimeleri gerçekdışıydı.

"Ne diyorsun?" dedim inanamayarak.

"Domuzlar Sam'i vurdu," demekle yetindi.

Hâlâ hayatta olup olmadığını söylemedi, işin kötüsü ben de

sormaya korktum. Sakin olmaya çalışarak, tam olarak neler olup bittiğini anlatmasını istedim.

Şerifin iki yardımcısı evlerine girip Sam'e ateş etmiş, onu omzundan vurmuştu. Sam evde sakladıkları tabancayı almış, ateş ederek karşılık vermiş ve onları evden kovmuştu. Sam'in hastanede olduğunu söyleyince inanılmaz rahatladım, şimdi nasıl olduğunu sorabilirdim.

Mermi, omurgasının birkaç santim yanına isabet etmişti. Ama tamamen temizlemişlerdi, iyileşeceğine emindi. O an için en önemli sorun Sam'i tutuklamış olmalarıydı. Hastaneden taburcu olur olmaz hapishaneye götürülecekti. Cardiff'teki üst kat komşularım Evelyn ve Barry'nin telefonundan aradığını söyledi. Beklemesini söyledim, çarçabuk yanına gitmeye çalışacaktım.

Josef'i uyandırıp olanları anlattım, Kendra ve Franklin'i aradım, diğer yoldaşlara haber vermelerini istedim. Kendra bana eşlik etmek istedi. Franklin benim yerime Riverside'a gitmeye gönüllü oldu, o gün üniversitede bir konuşma yapacaktım. Katılamadığım için benim adıma özür dileyecek, konuşma yapacak, sonra da San Diego'ya geçecekti.

Cardiff'e vardığımızda Evelyn ve Barry panikteydi. Fania beni aradıktan sonra evin önüne şerifin arabası gelmiş. Adamlar silahlarını çekip Fania Davis Jordon hakkında tutuklama kararı olduğunu ilan etmişler. Fania'yı kelepçeleyip polis arabasına bindirmişler. Polisler hem benim hem de üst kattaki Evelyn ve Barry'nin dairesinin altını üstüne getirmişler. Evelyn'in öfkeden gözü dönmüştü, çünkü polislerden biri silahını bebeğine doğrultmuştu. Kapalı bir kapının ardından gelen bebek ağlamasını duyan polis, odaya girip silahını beşiğe doğrultmuştu.

Hem Fania hem de Sam "asayişi sağlamakla görevli memuru öldürme teşebbüsüyle" suçlanıyordu. Kefaletlerini toplamak iki

günümüzü aldı, eğer Herbert ve Inge Marcuse hatırı sayılır bir katkıda bulunmasalar çok daha uzun sürerdi.

Tutuklanma hikâyeleri ülkenin bütün gazetelerinde yer buldu. "ANGELA DAVIS'İN AKRABALARI CİNAYETE TEŞEBBÜSTEN TUTUKLANDI" müşterek başlıktı. *People's World* ve birkaç bağımsız haftalık gazete haricinde bütün gazeteler, Fania ve Sam Jordon'ın "Komünist olduğunu beyan eden" Angela Davis'in kız kardeşi ve onun kocası olduğunun altını çiziyordu.

Sonraları Fania, polislerin ve gardiyanların ona sürekli "Angela" dediğini, edepsiz, komünizm karşıtı sözlerle onu kızdırmaya çalıştıklarını anlattı.

San Diego Şerif Departmanı'nı, en hafif tabiriyle ülkenin en saldırgan güçleriyle işbirliği yaptığı için açıkça kınadım. Özellikle Ronald Reagan'ın ırkçı, anti-komünist politikalarını taammüden cinayete vardırmakla suçladım. Evlerindeki arbede esnasında Fania yeterince cesur davranmasaydı Sam çoktan ölmüş olabilirdi. Polis Sam'e nişan alıp onu vurduğunda, Fania tabancasını alıp peşi sıra gelen mermilerin duvara doğru sekmesini sağlamıştı.

Büyük Jüri, Fania ve Sam hakkında iki kez soruşturma açtı. İkisinde de, davaya bakan yargıç kovuşturmanın beyhude olduğuna karar vererek suçlamaları düşürdü. Ama bütün bunlar nereden baksan bir yıldan fazla sürdü.

Sene sonunda, akademik dönemi geride bırakırken, işim geçici olarak garantideydi. Mahkeme, komünistlerin işe alınmamasının anayasaya aykırı olduğunu açıklamıştı. Herkes bunun farkındaydı, ama idare elini kolunu bağlayan bu karara rağmen bir sonraki dönem başlayana dek benden kurtulmanın başka yollarını arıyordu. Öğrenci kılığında sınıfıma giren birtakım insanlar vasıtasıyla kışkırtma ve casusluk temelli bir yöntem geliştirdiler, her gün onlarla uğraşıyordum.

Zaman geçtikçe işim yüzünden bana yapılan saldırıların, siyahî özgürlük mücadelesini ve bütün radikal hareketi etkisiz hale getirip yok etme planının yalnızca küçük bir parçası olduğu anlaşıldı. İşim için sürdürülen mücadele, hareketin devam edebilmesi için sürdürülecek daha büyük bir mücadeleyle birlikte yürümeliydi.

Bütün ülkede baskı artıyordu. Yargıda dönen dalaverelerin ve polis şiddetinin en büyük kurbanları Kara Panter Partisi üyeleriydi. New Haven'da, Bobby Seale ve Ericka Huggins hakkında soruşturma açıldı. Şikago polisi, Fred Hampton ve Mark Clark'ı yataklarında uyurken öldürdü. Los Angeles'taki Kara Panter Partisi merkez binasına Los Angeles polisi baskın düzenledi, Ulusal Muhafızlar ve ordu da işin içindeydi.

Siyahîler arasında direnişi örgütleyen yoldaşlarım ve ben, bu baskına ilk elden tanıklık ettik. Bu baskıya karşı halk düzeyinde bir mücadele başlatmamız, hükümeti kısa sürede savunmaya geçirmişti. Şüphesiz hepimizden kurtulma arzularını da tetiklemişti.

Bir sabah beşe doğru telefonum çaldı, Central Avenue'daki Panterlerin ofisinde acil bir durum vardı. Polis ofise girmeye çalışmış, ama içerideki kardeşlerimiz polisi püskürtmüştü. Silahlı çatışma hâlâ devam ediyordu. Josef'i uyandırıp hızlıca hazırlanmasını, gerisini arabada anlatacağımı söyledim.

Ofisin etrafı polis kordonuyla çevrilmişti. Abluka, çatışmanın en az üç blok ötesinden başlıyordu. Bölgede dolanırken polisin, birini duvara yapıştırıp üstünü aradığını fark ettik. Yakından baktım, bu Franklin'di. Kendra ve birkaç yoldaş, sokağın alt tarafında öylece duruyorlardı. Hemen arabadan inip ne olup bittiğini sorduk.

Olay mahalline mümkün olduğunca yaklaşmaya çalıştıkları sırada bir polisin yanlarına gelip silahını Franklin'e doğrulttuğunu ve duvara yaslanmasını emrettiğini söylediler. Kendra, Taboo ve diğerlerine uzaklaşmaları, aksi halde beyinlerinin havaya uçurula-

cağı söylenmişti. Onların derdi Franklin'leydi. Üzerinde parti bildirisi bulduklarında, "seni pis komünist" gibi bir şeyler söyleyip onu polis arabasına götürdüler.

Bütün bunlar olup biterken sürekli silah sesleri duyuluyordu. Polis kordonu boyunca Central Avenue'da yürürken güneş doğmak üzereydi. Yeni günün ilk ışıklarıyla siyah tulumlu, silahlı figürler belirdi; yerde yılan gibi sürünüyorlar ya da etraftaki telefon kulübelerinin ve arabaların arkasına siper alıyorlardı. Arada sırada şarjörlerini boşaltıyorlardı.

Ofisin olduğu bloğun çatılarında daha da fazla siyahlara bürünmüş tip vardı. Tepemizde bir helikopter dönüp duruyordu. Panterlerin ofisinin tam üstüne bomba atıldı. Los Angeles devriyesi bölgeye üşüşmüştü.

Bu polislerin hiçbiri diğeriyle konuşmuyordu. Tamamen saldırıya odaklanmış, adeta hipnotize olmuşlardı. Delirmiş gibilerdi, robotlara benziyorlardı. Bu saldırının kendiliğinden gelişmediği belliydi. Uzun zamandır bütün detaylarıyla planlanıyor olmalıydı, belki de her polisin duracağı yer bile önceden belirlenmişti.

Etrafa hâkim olan sessizliği yalnızca mermi sesleri bölüyordu. Ofisten gelen silah sesleri, Panterlerden bazılarının hâlâ hayatta olduğunun kanıtıydı.

Ayakta öylece duran birkaç kişi vardı. Bir kadın, her silah sesi duyduğunda inanılmaz acı çekiyormuş gibi görünüyordu. Öğrendim ki, kızı içerideymiş. Ele geçirdiğimiz dürbünlerle olayları izlediğimiz noktadan durum berbat görünüyordu. Ofis, silahlar ve bombalarla tamamen yok edilmişti. Kadın tek kelime etmiyordu. Gözlerinden netlikle okunan kederi tarif edebilecek bir kelime yoktu.

Yanına gidip olabildiğince nazikçe, endişelenmemesini söyledim. Telefonla herkesin birbirine haber vermeye başladığını,

şehirdeki herkesin acilen Panterlerin ofisinin önünde toplanması için uğraşıldığını anlattım. Az sonra yüzlerce kişi bu sokaklara akın edecekti. Yalnızca varlıkları bile polisi geri çekilmeye zorlayacaktı. Kızı Tommie kurtulacaktı.

Saat yedide mahalleden ve bütün şehirden insanlar bölgeye doluşmuştu. Ama polis kordonu genişletildi. Yalnızca bizim gibi erkenden olay yerine gelenler ne olup bittiğini görebiliyorlardı. Kendimizi bir anda polis kordonunun içinde bulduk.

Kendra, ben ve birkaç üye, Franklin'i çok merak ediyorduk. Orada durup olan bitene karşı tetikte mi beklesek, yoksa gidip polisin Franklin'e ne yaptığını mı öğrensek bilemiyorduk. Ben kordonun dışına çıkıp vaziyeti kolaçan etmeye, Franklin'in hâlâ oralarda olup olmadığını öğrenip geri dönmeye gönüllü oldum. Josef de benimle birlikte gelecekti.

Bir ara sokak keşfettik, oradan geçersek polis kordonunun dışına çıkabiliriz diye hesap ediyorduk, ama tam bunları düşünürken sokağın diğer ucunda birkaç polis görüp geri döndük. Başka bir sokak ararken mahalleden bir grup çocuğa rastladık. Bölgeyi bizden daha iyi bildiklerini varsayarak, onlara ablukanın dışına nasıl çıkabileceğimizi sorduk. Hevesle yardım ettiler; bizi ana caddelerden, görünmeyen dolambaçlı yollardan, arka bahçelerden, ara sokaklardan geçiriyorlardı. Eğer biri etrafta polis görürse bir işaret çakıyor, biz de hızlıca geri dönüp başka bir yoldan devam ediyorduk.

Sonunda diğer tarafa geçebildik. Öfkeleri yüzlerinden okunan bir kalabalık vardı. Etrafta Franklin'e bakınırken hareketten tanıdığımız kardeşlerimizle karşılaştık. Jefferson Lisesi'nin olduğu bloğa varmıştık. Motosikletli polisler okulun önünde tur atıyor, gövde gösterisi yapıyordu. Sert görünmeye çalışıp yalnızca ırkçı gibi görünen yüzden fazla polis, hızla caddeleri kat ediyordu. Motorlarının çıkardığı gürültü, kendi güçlerinin sembolüymüş gibi basıyorlardı

gaza. O anda, bu sahnede Yahudileri boyun eğmeye zorlamak için kışkırtmaya çalışan Hitler'in birliklerinin izlerini gördüm.

Haklı bir öfkeyle çıldıran genç bir kız kardeşimiz, bir şişe aldı ve geçit töreni yapan polislere fırlattı. Motosiklet konvoyu bir anda durdu. Pek çoğumuz, kıyasıya bir çatışmanın patlak vermek üzere olduğundan emindik. Ama bu kibirli güç teşhiri yalnızca gösterinden ibaretti. Polislere çatışmaya girmeleri emredilmemişti. Geçit töreni tekrar başladı ve domuzlar mahallede boy göstermeye devam ettiler.

Kalabalıkta fısıldanan dedikodular son sürat yayılıyordu. Biri Peaches'in öldüğünü söyledi. Başka birine göre, Yvonne ve Bunchy Carter'ın bebekleri ofisteymiş ve polisler tarafından öldürülmüş. Kalabalığın öfkesi giderek artıyordu. Öfkenin şiddeti mevcut polis gücünün çok üstündeydi. Jefferson Lisesi öğrencileri öfkeliydi. Mahalledeki insanlar öfkeliydi.

İşten az önce çıkmış bir kadın, etrafındaki birkaç kişiye polis bölgeyi ablukaya aldığı için evine bile gidemediğini anlatıyordu. "Bu domuzlar bizim mahallemize gelip ele geçirebileceklerini sanıyorlar." Bazıları çatışmaya girmek istiyordu. Bazılarıysa sağduyulu olmayı tavsiye ediyor, ofistekilerin hâlâ tehlikede olduğunu söylüyordu.

Josef ve ben, Franklin'i aramaya devam ettik. En sonunda caddenin karşı tarafından bize doğru yürümekte olduğunu gördük. Tam ona doğru koşacağımız sırada, bizden kurnazlıkla uzaklaşmaya çalıştığını fark ettik. Az sonra yanımıza geldi, izlendiğini düşündüğünü ve bizi tehlikeye atmamak için öyle davrandığını açıkladı.

Franklin, Jefferson Lisesi'ndeki öğrencilere yardım ediyormuş; okulda düzenleyecekleri halka açık mitingin hazırlıklarını yapıyorlarmış. Mitingle ilgili sorunlara öylesine gömülmüştü ki,

o sabah olanları unutmuştu neredeyse. Polis onu arabaya kilitleyip Panterlerin ofisinin yakınlarına park etmiş. Uçuşan mermileri gözüyle görmüş. Bir saat kadar sonra arabayı on blok kadar öteye çekip, onu tipik polis taciziyle usandırmaya çalışarak arabadan atmışlar.

Franklin'in söylediğine göre, LAPD'nin geçici karargâhının yeri tespit edilmişti. Birileri Kendra ve diğer yoldaşları almak için Central Avenue'ya dönerken, biz de polis şefinin karargâh olarak kullanmak üzere işgal ettiği eve doğru gidiyorduk. Polisler evi çepeçevre sarmıştı, her yer muhabir kaynıyordu. Bazıları beni hemen tanıdılar, polisle Panterler arasında "arabuluculuk" yapmak için mi gelmiştim, merak ediyorlardı. LAPD'den iğrenmekten başka bir şey yapamayacağımı onlara uzun uzun anlattım. Saldırıya uğrayan kardeşlerimle dayanışmak için oradaydım.

LAPD'nin el koyduğu evin karşısındaki evde oturan kadın, polisin bölgeyi işgal etmesine çok sinirlenmişti. Bize yani Panterlerden kız ve erkek kardeşlerimize, Siyahî Öğrenci Birliği ve Che-Lumumba üyelerine, kendi evini direniş merkezi olarak kullanmamızı önerdi. Panterlerin ofisini aradık. İçerideki kardeşlerimiz hâlâ hayattaydı, fakat maalesef çoğu vurulmuş ya da patlamalarda yaralanmıştı.

Binayı terk etmek için hazırlandıklarını söylediler, ama ancak insanlar ve basın onların tahliyesini izleyebilecekse dışarı çıkacaklardı. En baştan önlem alıp kendilerini savunmazlarsa acımasızca katledileceklerinin farkındaydılar. Biz tahliyeye tanıklık edecek yeterli sayıda insan toplayana, onların silahlarını bırakıp binadan çıkışını izleyecek kalabalık toplanana kadar beklemeye çalışacaklardı.

Pencereden bir parça beyaz kumaş uzatıldı. Herkes sessizdi. Kardeşlerimiz, on biri bir arada, dışarı çıkarken çok güçlü görünüyorlardı. Kanamaları vardı, giysileri parçalanmıştı, patlamalar yü-

zünden her yerleri kire, moloza bulanmıştı. Buna rağmen dimdik duruyorlardı. Sonradan Peaches'in iki bacağından vurulduğunu öğrendim. Yine de binadan çıkarken gururla yürüyordu.

Hepsi dışarı çıktığında büyük bir gümbürtü koptu, kalabalıktan alkış ve tezahüratlar yükseldi. Zafer sloganları avaz avaz söyleniyordu: "Halk iktidara!" "İçimizde domuzlara yer yok!" Bu kesinlikle bir zaferdi. Polis, sabahın erken saatlerinde mahalleye sızıp Panterlere karşı ölümcül bir saldırı başlatmıştı. Şüphesiz öldürebildikleri kadarını öldürmek, geri kalanları da ele geçirmek istiyorlardı, böylece Panterlerin Los Angeles macerası son bulacaktı. Fakat dışarıdaki insanların desteğiyle Panterler zafere ulaşmıştı.

Kardeşlerimiz binadan çıkınca kalabalığın cesareti daha da arttı. Bir kız kardeşimiz zıpladı ve bir polisin sırtına vurdu. Polis darbenin nereden geldiğini anlamaya çalışırken, kız çoktan tekrar kalabalığın arasına karışmıştı.

Franklin'in yardım ettiği öğrenciler miting hazırlıklarını tamamlamıştı. Okul yönetimine spor salonunu, polisin Panterlerin ofisine kanunsuz baskın düzenlemesini protesto etmek amacıyla düzenleyecekleri miting için kullanmak istediklerini söylemişlerdi. Jefferson'daki miting çağrısı kalabalıkta kulaktan kulağa yayılıyordu.

Herkes çok duygusaldı. Konuşmalar çok hırslıydı. Hepsi hem Panterlerin hem de halkın korunması ve savunulması gerektiğinden bahsediyordu. Lise öğrencilerinden birkaçı, Siyahî Öğrenci Birliği'nden bir kardeşimiz, Franklin ve ben de konuşma yaptık. Miting bittiğinde öğrenciler yürüyüş düzenlemeyi, böylece saldırıyı Los Angeles'taki bütün siyahîlere duyurmayı önerdiler. Kendilerini, halkı yaklaşan mücadele için harekete geçirmeye adamışlardı, hepimiz sloganlar atarak salondan çıktık: "Özgürlük savaşçısı

olmak istiyorum. Tıpkı Malcolm X gibi. Özgürlük savaşçısı olmak istiyorum. Tıpkı Martin Luther King gibi."

Direnişi örgütlemek için Kara Panter Partisi, Siyahî Öğrenci Birliği ve Che-Lumumba Kulübü bir koalisyon kurdu. Siyahî Sol'u temsil eden bu koalisyon sayesinde her kesimden siyahîye daha geniş katılımlı birleşik direniş çağrısı yapabilecektik.

O akşam, şehirdeki bütün siyahî örgütlerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantı düzenledik. Katılımcılar iki gün sonra siyahîlere genel grev çağrısı yapılmasını uygun buldular. Grev günü, Belediye Binası'nın önünde büyük bir protesto mitingi düzenleyecektik. Miting hazırlıkları için otuz altı saatimiz vardı. Pek vaktimiz var denemezdi ama insanlar ne kadar örgütlü bir biçimde hareket ederse, protestomuz o kadar başarılı olurdu.

O gece binlerce broşür bastık. Ertesi sabah ekipler, her yere saldırı ve direniş çağrısını açıklayan bildiriler dağıttılar. Yerel siyahî radyo istasyonu ve kaçak yayın yapan başka bir istasyon, grev çağrısı yapmamız ve mitingi duyurmamız için bize süresiz yayın hakkı tanıdılar. Diğerleri haber bültenlerinde mitinge yer vermekle yetindi.

Ben spot anonslar kaydedip basın toplantıları düzenledim. İnsanlar kim olduğumu biliyorlardı, bu yüzden en başından itibaren işe dâhil olmam gerektiğini hissediyordum. Halkın neler hissettiğini, ne düşündüğünü anlamam gerekiyordu; bunu bir mikrofonun arkasında konuşarak beceremezdim.

Bir ekip Watt's'taki Jordon Down toplu konutlarına gidip bildiri dağıtacaktı. Onlarla birlikte gitmeye karar verdim. Daha önceki, kapı kapı gezerek halkı ikna etme çabalarımın hiçbirinde, anlattıklarımın bu kadar çabuk kabul görüp onayladığını hatırlamıyordum. Kelimenin tam anlamıyla kimse aksi davranmamış, bizi kapıdan kovmamıştı, herkes Panterlere yapılan saldırıya direnmemiz

gerektiğini düşünüyordu. İnsanların çoğu beni tanımıştı, işim için verdiğim mücadelede de beni gönülden desteklediklerini duymak beni şaşırttı. Konuştuğum insanların her biri, genel greve katılacaklarına ve ertesi sabah miting alanında bulunacaklarına söz verdi.

Panterlerin ofisinde bazı sorunlar vardı. Ofisin arka tarafındaki dairede yaşayan kadın o sabah polisin geldiğini, ofise göz yaşartıcı gaz fişekleri atıp gittiğini söyledi. Saldırıdan hemen sonra etrafı saran gaz şimdi daha da keskindi. Hastalanmadan bir saniye bile içeride durabilmek mümkün değildi.

Bunun sonucunda, ofisin önünde daima nöbet tutulmasına karar verdik. Nöbet tutanlar kendi aralarında anlaşıp vardiyalı çalışacak, etraftaki molozları da temizleyeceklerdi. Güneş battığında yüzden fazla kişi hâlâ nöbetteydi. Göz yaşartıcı gazın etkisi tamamen geçmemişti, bu yüzden insanların çoğu gazın etkisinin en az hissedildiği bloğun uç kısmında toplanmıştı. Nöbeti sabaha dek sürdürmeyi planlamıştık. Franklin özgürlük şarkılarıyla gruba liderlik ediyordu.

Şarkı sesleri yükselirken etrafta tuhaf bir hareketlilik fark ettim: sivil polis araçları tur atıyordu, polisler alenen arabaların camından bize bakıyorlardı. Bunun normal bir teftiş olduğunu düşündüm. Hareketin içinden genç insanların haricinde bakanların, profesörlerin, siyasetçilerin de dâhil olduğu bir gruba saldırma ihtimalleri yoktu herhalde.

Avaz avaz şarkı söyleniyordu. Belki de polis "Özgürlük Sürekli bir Mücadeledir" ve "Sabah Uyandığımda Aklımda Yalnızca Özgürlük Vardı" sözlerini hakaret kabul ediyordu, çünkü sürekli megafondan yükselen seslerle şarkıları bölüyorlardı. "Los Angeles Polis Departmanı bunun yasadışı bir toplantı olduğunu ilan etti. Eğer dağılmazsanız tutuklanacaksınız. Ortadan kaybolmak için tam üç dakikanız var."

Üç dakika içinde istesek bile ortadan kaybolamazdık. Hemen birbirimizden ayrılmamaya, bir sıra oluşturup çizgi halinde ilerlemeye karar verdik. İlerleyeceğimiz için "toplanmış" sayılmazdık ve teorik olarak orada kalabilirdik. Siyahî Senatör Mervyn Dymally yetkili polisle konuşmaya karar verdi, onu sakinleştirebileceğini düşünüyordu.

Sıra, köşede şarkılar söyleyen gruptan başlayıp ofisi geçerek neredeyse diğer köşeye kadar uzanıyordu.

Ofise en yakın noktaya doğru ilerledim. Karanlıkta, diğer köşede neler olup bittiğini anlamak çok zordu. Aniden kalabalıkta bir arbede yaşandı. Bunun bir güç gösterisinden başka bir şey olmadığını düşünerek herkesi sakinleştirmeye çalıştım, kaçmamalarını söyledim. Ama tam o anda, önceki gün ofise saldıran siyah giysili polis sürüsünü gördüm. İnsanlara saldırıyorlardı, bizi çepeçevre sarmak üzerelerdi.

Yüzüm kalabalığa dönüktü. Hızlıca arkamı döndüm, ama koşmaya başlayamadan yere yığıldım. Kafamı kaldırıma çarptım, bir anlığına sersemlemiştim. Bilincimin yarı açık olduğu birkaç saniyede kafamın ve vücudumun çiğnendiğini hissettim, bunun berbat bir ölüm şekli olduğunu geçirdim aklımdan.

"Hey, Angela düştü!" diye bağırdı bir erkek kardeşimiz. Hemen beni yerden kaldırdılar. Beni kaldırmaya çalışanların kafalarında patlayan copları görebiliyordum. Sonradan biri, polislerin kim olduğumu fark eder fark etmez coplarıyla peşime düştüklerini söyledi.

Ayağa kalkınca var gücümle koştum.

Tam bir delilikti. Belli ki bizi tutuklamak polisin umurunda değildi, yalnızca bizi dövmek istiyorlardı. Senator Dymally bile ayrıcalıklı değildi. Polis şefiyle beyhude tartışmasının ardından ilk ona saldırdıklarını öğrendim.

Mahallede dört döndük. Bahçelerden, sokaklardan geçiyor, kısa süreliğine sığınabileceğimiz bir yer arıyorduk. Tanımadığım birkaç kişiyle bir bahçeden geçerken, karanlık verandadan bizi içeri davet eden bir ses duydum. Eve girer girmez yere yığıldık, nefesimizi düzenlemeye çalışıyorduk. Bize kapılarını açan orta yaşlı, siyahî bir kadındı. Ona teşekkür etmek istediğimde, önceki gün olanların yanında bu yaptığının lafının bile olmayacağını söyledi.

Central Avenue'ya paralel sokaklardan birindeydik. Salonun perdelerinin arasından sokağı gözetliyor, geçip giden polis arabaları dışında bir şey göremiyordum. Sonra caddenin karşı sırasında bir verandada arkadaşlarımızı gördüm, o eve gitmeyi denemeye karar verdim.

Olan bitenin sıcaklığıyla, düşmenin etkisiyle nasıl kötü yaralandığımı fark etmemiştim. Dizim ağrıyla zonkluyor, bacağımdan kan sızıyordu. Ama şimdi bunları düşünecek vaktim yoktu. Kadına teşekkür edip vedalaştım, son sürat caddenin karşısındaki eve doğru koştum.

Caddenin karşısındaki evde yaşayan aile, partiden bir yoldaşın, evlerinde ilkyardım istasyonu kurmasına izin vermişti. Yüzü gözü kan içindeki insanlar ilkyardım için bekleşiyordu, başka bir ekip de sokaktaki diğer yaralıları arayıp bulmaya çalışıyordu. Belli ki mahallenin bütün sakinleri kapılarını açmıştı. Bu kendiliğinden gelişen dayanışma, bizi büyük bir felaketten kurtarmıştı.

Kendra, Franklin, Tamu, Taboo ve Che-Lumumba'dan diğer yoldaşlar için endişe ediyordum, henüz onları görememiştim. İlk saldırıda gözaltına alınmayan Panter liderleri de, Siyahî Öğrenci Birliği'nin üyeleri de ortalarda yoktu. Siyahî Öğrenci Birliği'nden bir arkadaş bana eşlik edeceğini söyledi, etrafı kolaçan edip arkadaşlarımızı arayacaktık. Central Avenue'daki dükkânların önleri kalabalıktı. Yol boyunca gölgelere saklanarak sağ salim bir

dükkânın önüne ulaştık. Merak ettiğimiz insanlar kalabalığın içindelerdi. İçlerinden biri tutuklanmıştı.

Central Avenue'da bir tabur siyah tulumlu polis uygun adım yürüyordu. Caddede bizden birini gördüklerinde, içlerinden bazıları sıradan ayrılıyor, gördüğü kişiye copla saldırıyor, sonra tekrar yerine geçip yürüyüşe devam ediyordu. Belli ki bizi bu evlerde, dükkân önlerinde sonsuza dek esir etmeye niyetlilerdi.

Sonradan, siyah tulumlu polislerin Los Angeles Polis Departmanı'nın isyan bastırma timi olduğunu öğrendik, Özel Silahlar ve Taktikler Birimi (SWAT). Biraz araştırınca, SWAT biriminin Vietnam'da savaşmış askerlerden oluşturulduğu ortaya çıktı. Bir yıldan fazladır eğitim alıyorlar, şehir gerilla savaşlarına karşı nasıl mücadele edileceğini, isyanların nasıl "bastırılacağını" ve belli ki nasıl kışkırtılacağını da öğreniyorlardı. İlk kez Panterlerin ofisine yapılan saldırıda ortaya çıktılar. Nöbet saldırısı, resmî olarak ikinci görevleriydi.

Saldırı akşam altı sularında başlamıştı. On buçuk-on bire kadar evlerden ve dükkânlardan çıkamadık. O saatlerde Senatör Dymally'nin yardımcılarından biri, eğer bölgeyi derhal terk edersek polisin geri çekileceği mesajını iletti. Bunun iyi bir teminat olup olmadığı tartışmaya açıktı elbette.

Bu kriz anında bile bizim en büyük derdimiz mitingin başarısıydı. Mitingi düzenleyenlerin ve konuşmacıların büyük çoğunluğu Central Avenue'daydı. Bu gaddar ablukanın tek bir mantıklı açıklaması vardı, polis mitingimizi sabote etmek istiyordu. İnsanları abluka bölgesinden çıkarma fırsatını kaçırmamalıydık, böylelikle kitlesel mitingin hazırlıklarına devam edebilirdik. Tahliye sorunsuz halledildi. Hemen herkes bölgeyi terk ettikten sonra Kendra, ben ve Che-Lumumba'dan bazı yoldaşlar, acil durum toplantısı düzenlemek üzere bir eve doğru yollandık. Herkes, eve

giderken peşlerine takılacak polisleri atlatmaları için ikaz edildi.

Ertesi sabah koalisyonun diğer üyelerine sunacağımız teklifi tartıştık: mitingin ardından Panterlerin tutulduğu cezaevine yürüyüş gerçekleştirecektik. Yürüyüşü, arkadaşlarımızın derhal serbest bırakılmasını talep ettiğimiz bir protestoyla sonlandıracaktık.

Toplantımız sürerken ön kapıda nöbet tutan kardeşimiz telaşla içeri dalıp çok sayıda polisin yaklaştığını haber verdi. Toplantı mekânımızı keşfetmişlerdi, ne yapmaya çalışacaklarına dair en ufak bir fikrimiz yoktu. Tereddüt içinde olsak da, önceki deneyimlerimize dayanarak Los Angeles polisini hasımlarına saldırmaktan alıkoyacak bir şey olmadığını biliyorduk, en kötüsüne hazırlıklı olmalıydık.

Silahları kontrol edip herkese dağıttık. Ürkütücü bir sessizliğe ve gerginliğe gömülmüş odada hazır vaziyette bekliyorduk. Neyse ki saldırı olmadı. Bütün o heyecana ve üzerimizdeki baskın tehdidine rağmen toplantımızı, mitingden önce birkaç saat uyumamıza vakit kalacak şekilde bitirdik. Herkes evlerine dağıldı Fakat benim Raymond Caddesi'ndeki evime gitmem çok tehlikeliydi. Kendra ve Franklin'in dairesinde kalmaktan başka çarem yoktu.

Ertesi sabah, mitinge yalnızca birkaç yüz kişinin katılabileceğine dair tuhaf bir endişeyle uyandım. Eğer katılım düşük olursa, L.A.yönetici sınıfı özellikle de LAPD, siyahîlerin uygulanan baskıyı herhangi bir direniş göstermeden kabul ettiklerini düşünürlerdi. Böylelikle polis, saldırganlığını artırmasına olanak verecek şekilde yetkilerinin genişletilmesini talep ederdi. Kara Panter Partisi'ni tamamen yok etmek için uğraşırlar, sonra da sıra diğer siyahî örgütlere gelirdi. Bölgedeki keyfi polis şiddeti hızla tırmanırdı.

Bütün bu korkular mideme yumruk atarken, Kendra, Franklin ve kulübün diğer üyeleriyle birlikte Belediye Binası'na gittik.

Mitingin başlamasına bir buçuk saat vardı. Ekipmanın kurulup kurulmadığını kontrol etmek ve diğerleriyle yürüyüş fikrini paylaşmak için erken gelmiştik.

Binanın önüne vardığımızda gördüğümüz manzarayla sevinçten havalara uçtuk. En az bin kişi merdivenlerde bekleşiyordu, kalabalığın beşte dördünü siyahîler oluşturuyordu. İnsanlar hâlâ akın akın geliyorlardı.

İlk konuşmacı mikrofonu eline aldığında, katılım neredeyse sekiz-on bine ulaşmıştı. Bu harikulade bir kalabalıktı; her yerde polis baskısının sona ermesini, Panterlere yapılan saldırıların durdurulmasını, tutuklanan Panterlerin serbest bırakılmasını talep eden afiş ve pankartlar vardı.

Konuşmalar çok güçlüydü. Önceden kararlaştırdığımız gibi, mitingin ve bütün konuşmaların teması soykırımdı. Panterlere karşı sergilenen saldırganlık, hükümetin siyahîlere uyguladığı ırkçı politikaların bir sonucuydu. Mantık çerçevesinde varılacak sonuç, bunun soykırım politikası olduğuydu.

Panterler, bir komplo sonucu, polis memuruna saldırmakla suçlanıyordu. Konuşmamda bu komplo teorilerini tersyüz edip polis amiri Ed Davis'i, belediye başkanı Sam Yorty'yi, başsavcı John Mitchell'i ve J. Edgar Hoover'ı Kara Panter Partisi'ni katletmeye ve yok etmeye teşebbüsle suçladım.

Aylar sonra, böyle bir planın varlığı açıklık kazandı. Hükümet Kara Panter Partisi'ni bütün ülkeden silip süpürmeye karar vermişti. J. Edgar Hoover, Panterlerin "ülkenin iç güvenliğine en ciddi tehdit unsuru" olduğunu söylemişti, büyük şehirlerde polis güçleri Panterlere saldırıyordu.

Konuşmamda vurguladığım gibi, Panterleri savunmak kendimizi savunmak demekti. Eğer hükümet herhangi bir direnişle karşılaşmadan Panterler üzerindeki ırkçı baskıyı sürdürmeye devam

ederse, bu diğer örgütlere de sıçrar ve sonunda bütün Siyahîleri içine çekerdi.

Tek günlük direnişlerden daha fazlası gerekliydi. İhtiyacımız olan kitlesel hareketin örgütlenmesinde yer almak isteyenlerin imzalaması için kalabalıkta elden ele listeler dolaşıyordu. Konuşmalar bittiğinde insanlar savaşçı bir ruh haline bürünmüştü. Franklin mikrofonu alarak yürüyüş ve protesto için çağrı yaptı. Kalabalık bu teklifi anında, alkışlarla onayladı. Cezaevine doğru yola çıktık.

Cezaevinin bulunduğu İlçe Adliyesi'ne vardığımızda öfke öyle büyüktü ki insanlar sessiz kalamıyordu. Meydan okuyan kalabalık binanın kapılarını zorluyordu. Öyle hiddetliydiler ki etraftaki her şeyi kırıp dökmeye başladılar. Lobideki bozuk para makinelerine saldırdıklarında muhtemelen üst kattaki hücrelerin demir parmaklıklarını sökmeyi hayal ediyorlardı.

Lobinin iki tarafında iki çıkış vardı. Polis saldırıya geçmeye karar verirse ortalık kan gölüne dönecekti kuşkusuz. Çıkışları kapattıkları takdirde binada mahsur kalacaktık, kaçacak yerimiz olmayacaktı.

Kalabalığı yönlendirmek imkânsızdı. Dikkatlerini çekmeye çalıştım. Ama mikrofon olmadan sesimi duyuramadım, gürültüde kaybolup gitti. Sonunda, Franklin her zaman başarıyla yerine getirdiği görevi üstlendi: basamakların tepesine çıkıp trompet kadar güçlü bir sesle öfkeli göstericilerin sessiz olmalarını sağladı. Aleyhimizdeki durumu açıkladı. Polis çıkışların birini çoktan kapatmıştı. Bütün lobiye yayılmışlardı, tepemize binmeleri an meselesiydi.

O anda karşı karşıya olduğumuz tehlikeyi anlatmak mümkün değil. Bizim vurgulamaya çalıştığımız şey hapsedilen Panterlerin ancak kitlesel bir hareketle serbest kalacağıydı. Kitlelerin azimli protestoları, binlerce insanın kararlı tepkisi, düşmanı üst katta tutulan kardeşlerimizi bırakmaya zorlayabilirdi. Öfkemizi dışa

vurmaya çalışmak yerine hem bizim için mücadele edenleri hem de kendimizi savunmak için daimi bir eylemi örgütlemeye çalışmalıydık.

Kalabalık, binayı terk etti; gösteriler dinmek bilmeyen bir coşkuyla dışarıda devam etti. Binlerce insan direniş sloganları atarak binanın etrafını turladılar.

Panterlerin ofisinin önündeki cadde bu eylemi sürdürmek için yapılması gereken işlere destek olmak amacıyla gelen insanlarla doluydu. Her açıdan, olağanüstü başarılı bir gündü. Miting amacından fazlasına ulaşmıştı. Ama tanıklık ettiğimiz durumun var olan potansiyelini eyleme dönüştürebilmek için daha fazla gündelik çalışma yapmalıydık. Kardeşlerimiz canı gönülden çalışmalılardı. Yapacakları iş, belki bizim yaptıklarımız kadar görünür ve etkileyici olmayacaktı ama şüphesiz daha faydalı olacaktı.

Mitingin hemen ardından ilk etkilerini görmüştük. En azından bir süre için polis şiddeti son bulmuştu. Sizi durdurduklarında, eskisi kadar güvenli ve küstah olmadıklarını görebiliyordunuz. Bunun bir sonucu olarak, topluluğun güveni, gururu ve cesareti kesinlikle artmıştı. Biri bana gelip de nihayet polis şiddetinin ve vahşetinin engellenmesinden duyduğu memnuniyeti anlattığında büyük onur duyuyordum.

Panterlerin ofisine saldırının gerçekleştiği günlerde, tuhaf bir olaylar silsilesiyle Raymond Caddesi'ndeki evimden atıldım. Polis ofisi kuşattığında, Che-Lumumba'dan ve Siyahî Öğrenci Birliği'nden yoldaşlar, durum değerlendirmesi için bana gelmişlerdi. Tam konuşmaya başladığımız sırada apartman yöneticisi odama dalıp, misafirlerim hakkında abuk sabuk laflar etti. Orayı derhal terk etmezsek polisi arayacağını söyledi. Belli ki, polisin ofise ve parti üyelerinin evlerine saldırdığı gibi bu apartmana da saldırmasından korkuyordu.

İlk başta adamla tartıştım, böyle davranarak polisin siyahîlere yapmak istediğine, tam olarak ifade etmek gerekirse herkese şiddet uygulamasına izin vermiş olacağını söyledim. Ama sakinleşmesi mümkün değildi. En sonunda başımızda yeterince bela olduğunu düşünüp, apartman yöneticisinin aptallığı yüzünden hapse tıkılmak istemediğimiz için başka bir yoldaşın evine gittik.

Ama bu yalnızca başlangıçtı. Adamın tavırları giderek tuhaflaşmaya başladı. Onun tam üstündeki dairede oturuyordum, ne zaman merdivenlerden indiğimi duysa balkona çıkıp arkamdan bakıyor, ben apartman kapısını kilitlerken düşmanlık dolu bakışlarını bana dikip sessizce duruyordu. Arabama binip gidene kadar orada öylece durup beni izliyordu. Bütün bunlar olup biterken evde güvenliğim için kalan kimse yoktu. Josef gitmek zorunda kalmıştı ve yerine birini bulamamıştık. Gerçi ben sıkı güvenlik önlemlerinden kurtulduğum için memnundum

Adamın tuhaf davranışlarını umursamıyordum. Ayda seksen doları ödediğim müddetçe elinden bir şey gelmeyeceğini biliyordum. Bana göre adamın probleminin iki sebebi olabilirdi: ya biraz manyaktı ya da arada bir uyuşturucu kullanıyordu. Etrafımda uyuşturucu kullanan sürüsüne bereket insan olduğundan, ikinci seçenek daha olasıydı.

Bir gün adamı ön balkonda beni beklerken buldum. Beni görür görmez tutarsızca, abuk sabuk konuşmaya başladı, güya benim yüzümden kendi evinde hapis hayatı yaşıyormuş. Üst kattan gelen seslerimi duyduğunu, onu hipnotize edip bütün hafta sonu evden çıkmamaya zorladığımı söylüyordu. Sürekli ona ne yaptığımı soruyordu. Komünizmle ilgili bir şeyler mırıldandı, komünistlerin insanların beynini yıkayabildiğinden bahsetti.

O gün çok acelem vardı, onun saçmalıklarıyla uğraşamadım. Ya delirdiğini, ya fazla alkol aldığını ya da uyuşturucuyu abarttığını

düşündüğümü söyleyip yoluma devam ettim. Ertesi sabah UCLA'ya giderken polis çevirdi, mahalleden birilerinin hakkımda şikâyette bulunduğunu söyledi. Polisin anlattığına göre adam kendisini öldürmeye çalıştığımı, onu hipnotize edip kendi başına silah dayamaya zorladığımı söylemiş. Polis küstahça, adam şikâyet dilekçesini imzalamaya yanaşmadığı için maalesef beni hapse tıkamadıklarını söyledi. Polise, adamın deli olduğunu en az benim kadar bildiklerini, bunlara dayanarak beni hiçbir koşulda suçlayamayacaklarını anlattım. Bu kısa karşılaşmayı bir zafer sözüyle bitirmek isteyen polis, adamın başına bir şey geldiği takdirde benim suçlu olacağımı polise resmi olarak bildirdiğini söyledi. Sesinin tonundan bu adamın başına bir şey gelmesini ve buna dayanarak beni tutuklamayı istediği açıkça anlaşılıyordu.

O zaman dek, polisin beni en ufak gerekçeyle, hatta bazen gerekçesiz durdurmasına alışmıştım, dolayısıyla bu olayı da fazla önemsemedim. Ama o hafta, bu saçmalıklar silsilesi çığırından çıktı. Kendime nihayet ikinci el, düzgün bir yemek masası aldığım gün, Che-Lumumba'dan bir arkadaşım masayı dükkândan eve taşırken yardım etmek için bana eşlik etti. Eve vardığımızda adam her zamanki gibi balkona çıkıp, biz masayı merdivenlerden çıkarmaya uğraşırken bütün yüzünden düşmanlık akarak bize bakmaya başladı. İşimizi bitirip aşağı indiğimizde, adamın arabasının arka koltuğuna uzanmış yattığını fark edip şaşırdık. Biz benim arabama binince, o da yattığı yerden doğrularak bizi gözetledi. Gregory'ye yöneticinin birkaç haftadır çok tuhaf davrandığını sıradan bir şeymiş gibi açıkladım.

Gregory'yi bıraktım, birtakım günlük işleri hallettim, sonra çalışmak için yalnız başıma eve döndüm. Hava kararmak üzereydi, adamın arabasının arka koltuğunda bir karaltı fark ettim. Hâlâ orada olduğuna inanamamıştım. Adamın gittikçe daha derin bir

psikoza saplandığını düşündüm. Yine de, bu hastalığı kendime bir tehdit olarak görmedim. Onu aklımdan çıkarıp, işime gücüme bakmak için üst kata doğru ilerledim.

Aradan biraz zaman geçmiş, hava tamamen kararmıştı, masamdan kalkıp perdeleri çekmek için salona gittim. Perdeleri kapatırken öylesine dışarı bakıyordum ki gözüm apartman yöneticisinin arabasına takıldı, araba caddenin ortasında duruyordu. Direksiyonda oturan adam dikkatle benim daireme bakıyordu. Onu fark ettiğimi anlayınca, arabayı çalıştırıp gitti. O an ilk kez, bu adamın bir şeyler yapmaya teşebbüs edecek kadar delirmiş olduğunu düşündüm. Araba tekrar evin önüne geldi. Perdeyi çekip küçük bir aralıktan dışarı baktım, böylece o beni göremezdi. On beş dakika kadar izledikten sonra, belirli aralıklarla bloğun etrafını turladığını, her seferinde durup benim evde olup olmadığımı kontrol ettiğini gördüm.

Polis ya da FBI olsaydı bu kadar endişelenmezdim, onların hep yaptıkları şeydi. Ama belli ki apartman yöneticim deliydi ve bir sonraki hamlesinin ne olacağını tahmin etmek imkânsızdı. En mantıklısı gidip yardım bulmak olacaktı, ben evden çıktığımda adam da bloğu bir kez daha turlamak için arabasını çalıştırdı. Ya da en azından ben bloğu turlayacağını düşündüm. Raymond'dan Jefferson'a doğru yarım blok kadar ilerlediğimde, adamın sokağın köşesinde beni beklediğini fark ettim.

Tam arkamdaydı, neredeyse ön tamponunu benim arka tamponuma yapıştırmış, takibe geçmişti. Hızlandım, ondan kurtulmaya çalışıyor, Jefferson Bulvarı'nda saatte elli mille gidiyordum. Ama adamın 1969 model arabası, benim 1959 Rambler'ımdan çok daha iyi durumdaydı, dolayısıyla tamponuma yapışıp takip etmekte zorlanmadı. Jefferson ve Western'in köşesinde yeni bir süpermarket açılmıştı, ben de oradan alışveriş etmeye başlamıştım.

Süpermarketin müdürü kırklarının başında siyahî bir adamdı; ne zaman gitsem bana arkadaşça davranırdı, şüphesiz bu adamdan kurtulmama da yardım edecekti.

Keskin bir sağa dönüşle marketin otoparkına girdim, adam da ardım sıra döndü. Boş bulduğum ilk yere park ettim, aceleyle arabadan çıktım, hızlı hızlı markete doğru giderken adamın beni beklediğini gördüm. Markete gidebilmek için tam önünden geçmem gerekiyordu. Derin bir nefes aldım, koşmaya karar verdim. Ama adam çok hızlıydı, neredeyse beni ezip geçecek kadar hızlıydı. Neyse ki tam zamanında sıçrayıp kurtuldum, arabanın tamponu sıyırıp geçti. Koşarak markete girdim.

Bu durumun tehlike arz ettiğini ilk anladığım andan itibaren kendime itiraf edemediğim şeyi artık kabullenmek zorundaydım: Beni gerçekten öldürmeye çalışıyordu. Hangi gerekçeyle bunu yapmaya çalıştığı hakkında en ufak bir fikrim yoktu ama niyetinden zerre şüphe duymuyordum, beni ezip geçmeye çalışmıştı.

Market müdürü arkadaşım yardım etmek için elinden geleni ardına koymadı, ben Kendra ve Franklin'i arayıp olanları anlatırken o da güvenlik personelini adamı aramaları için dışarı gönderdi. O gece Kendra ve Franklin'in evine vardığımda gündemdeki ilk konu, eleştiri ve özeleştiriydi. Güvenlik önlemi almadan öyle gezip tozmam benim aptallığımdı. Üstüne üstlük, bu adamın komünizm propagandalarından ciddi bir şekilde etkilendiği belliydi, beni hedef seçmişti. Komünistlerin insanların beynini yıkadığını düşünerek ve beyin yıkamayı hipnozla karıştırarak, benim onu hipnotize ettiğime ve iradesi dışında şeyler yaptırdığıma kendini ikna etmişti.

Ortak kararımız Raymond Caddesi'ndeki evimde artık tek başıma kalmamam gerektiği yönündeydi, acilen taşınmalıydım. Ayda seksen dolarlık dairemden çıkmak hiç hoşuma gitmiyordu.

Son yedi aydır bu daireye gitgide alışmıştım, bir daha böyle bir fiyata daire bulamayacağımı biliyordum. Yine de kabul ettim, apartman yöneticisi tehlikeli bir adamdı ve bir şekilde alt katımdaki bu adamın silahlı olduğunu biliyorduk.

Bu akıl almaz hikâyenin tüm parçaları ben taşınmaya başlayana dek bir araya gelmedi. Adam aklı başında bir anında yıkarı gelerek benimle konuşmak istedi. Silahlı olmadığından emin olup kendi silahımın uzak bir köşede olduğunu teyit ettikten sonra, kız kardeşimle birlikte adamı içeri davet etmeye karar verdik. Olan bitenler için sürekli özür dileyerek lafa başladı, dediğine göre önce davranıp ben onu öldürmeden, onun beni öldürmesi gerektiğini söyleyen sesler duymuştu o gece. Fania adamı sorgulamaya başladı, ne dediğinin farkında mıydı? Sesler niçin ona beni öldürmesini söylemişti? Adamın tek bildiği benim bir hafta sonu onu eve hapsettiğim, aynanın karşısında kendi kafasına silah dayamasına varacak abuk sabuk şeyler yaptırdığımdı. Fania, bütün bunların arkasındaki kişinin ben olduğumu nereden bildiğini sordu adama. Seslerin benim evimden geldiğini söyledi, ayrıca benim sesimi tanıyabiliyormuş. Beni öldürmeye çalıştığı akşam başka sesler onu ele geçirmişler, ya benim ya kendisinin öleceğini söyleyip onu ikna etmişler. Beni ezemeyince bir tanıdığının evine gitmiş, onların garajlarını yıkıp dökmüş, tamamen kendini kaybetmiş.

Bütün bu itiraflara dair en tuhaf şey, güya benim onu eve hapsettiğim hafta sonunda yaptıklarıydı. Kendisinin ve benim hakkımda şiirler yazmıştı. Fania bu hikâyeden çok etkilenerek en azından o an için adamın aslında zararsız olduğuna ikna oldu, adamdan gidip şiirleri getirmesini istedi. Adam elinde bir tomar kâğıtla geri döndü, sanki bir kitabın el yazmalarıydı. Fania ve ben merakla kâğıtları incelemeye başladık; konuşmalar özenle, bir çocuğun el yazısına benzer bir yazıyla, kurşunkalemle aktarılmıştı.

İkimiz de adamın edebi bir yönünün olduğunu görüyor ve bu şiirleri yazarken nasıl çabaladığını tahmin edebiliyorduk. Şiirlerde ortak bir tema göze çarpıyordu: adam bana bir şekilde ilgi duyuyordu. Ama bu ilgi toplumdan kaynaklanan komünizm korkusunun sebep olduğu bir kararsızlıkla gölgelenmişti. Ben bir komünisttim, bir canavardım; ama aynı zamanda eğitimliydim ve en azından adama göre çekiciydim. Şiirler bu iki kutup arasında sürekli bir çekişmeyi işaret ediyordu.

Bu adamın yazdıklarının, akıl sağlığını kaybetmekte olan birine ait oldukları belliydi. Ona acilen doktora gitmesini öğütledim, kendisinin ne zaman transa gireceğini kestirmenin mümkün olmadığını, bu sebeple taşınmaya hazırlandığımı söyledim. Aklına yatar gibi olsa da, artık üst katında yaşamayacak olmamdan rahatsızlık duyduğu açıktı.

Taşınmak zorunda kaldığım için sinirliydim, ama aynı zamanda adam için üzülüyordum. Hastalığının ırkçı, anti-komünist dünyada bir siyahî olarak yaşamasıyla ne kadar bağlantılı olduğunu merak ediyordum.

Kafamda böyle düşüncelerle mahalleden, adamdan ve hastalığından ayrıldım; 45. Cadde'de Tamu Ushindi ve bebeğinin kaldığı daireye taşındım. Tamu birkaç yıldır kulübe üyeydi; kocası yoldaşımızdı ve 1968'deki bir lise gösterisi sebebiyle bir süredir hapisteydi. Üçümüze yetecek büyüklükte bir yer bulduk, Franklin ve Kendra'nın evine beş blok uzaklıktaydı; komşuların da cana yakın, bir polis saldırısında bizi koruyacak insanlar olduğunu biliyorduk.

Bir öğleden sonra UCLA'daki ofisimde çalışırken kapı çaldı. Kafamı kaldırmadan, "Girin," dedim. Bir saniye sonra üniformalı, beli silahlı bir adam, elinde bir tomar kâğıtla masamın karşısında dikiliyordu. Güvenlik görevlisi, adamın hemen arkasındaydı.

Öylece bakakaldım, kendimi en kötüsüne hazırlayarak kim olduğunu ve ne istediğini sordum.

"İlçe polisi," dedi, "mahkemeye celbiniz var." Elindeki kâğıtları masama bıraktı.

Kâğıtları aldım, ne için çağrıldığımı sordum. Onun görevi yalnızca celbi iletmekmiş, ne için çağrıldığıma dair bir fikri yokmuş. Sonra dönüp gitti.

Kâğıtlarda yalnızca duruşma günü, duruşma salonu ve hiç bilmediğim bir isim yazıyordu, başka bilgi yoktu. Kendisine Hekima diyen biri lehinde tanıklık yapmam için mahkemeye çağrılmamı istemişti.

Kafam karışmıştı, çok endişeliydim. Hemen avukatımı aradım. John duruşma gününe kadar beklememi, o gün neler olup bittiğini öğreneceğimizi, şirketinden başka bir avukatın bana eşlik edeceğini söyledi. Celpte belirtilen tarihte, şirketin genç siyahî avukatlarından Wendell Holmes'la birlikte Adliyeye gittik. Salonda duruşma başlamıştı. Beyaz bir adamla siyahî bir adam kavga ediyordu. Beyaz adam bölge savcısıydı. Anladığıma göre savunma yapan siyahî adam da davalı olmalıydı.

Herhalde gizemli Hekima bu adam, diye düşündüm. Beni görünce başıyla selamlayıp gülümsedi. Yüzü de ismi kadar yabancıydı, hâlâ niçin lehinde tanıklık yapmak için çağrıldığımı anlayamamıştım.

Wendell sanık sandalyesine yaklaştı, mübaşire bu davada tanık olduğumu söyleyip, bir sonraki arada sanıkla görüşme talep etti. Ara verilince Hekima'nın yanına gidip elimi uzattım. Dayanışma tokalaşmasının dört adımını da uyguladık. Savunma masasına oturdum, geldiğim için çok mutlu olduğunu söyledi. "Senin lehinde tanıklık yapmamı mı istiyorsun?" diye sordum. Başıyla onayladı, niçin mahkemeye çağrılmamı istediğini açıklamaya başladı.

Birkaç yıl önce Hekima cinayetten suçlu bulunmuştu. Suçlama, birkaç siyahînin beyaz bir adamı soyduğu bir olayla ilgiliydi. Arbede sırasında beyaz adam yere düşmüş, kafasını beton kaldırıma çarpmış, oracıkta ölmüştü. Hekima'nın adama vurup vurmadığı belli değildi ama orada, o grupla birlikte olduğu biliniyordu. Kasten adam öldürme suçlaması temyizden dönmüştü. Söylediğine göre bu kez, savunmasını kendi yapacaktı. Bu kez siyasi bir savunma yapmak istiyordu. Jürinin önünde, yoksulluğun ve ırkçılığın, siyahî kadın ve erkekleri nasıl çaresiz durumda bıraktığını kanıtlayacaktı.

Aslında adam kaza sonucu ölmüştü, ama bunu meşrulaştırmaya çalışmıyordu. İnsanları soymakta bir sorun olmadığını da söylemeye çalışmıyordu. Tek yapmak istediği gerçek suçluyu işaret etmekti: toplum siyahîleri öyle gaddar bir baskıyla hapsediyordu ki, çoğunlukla çalmak ya da kaçmak dışında bir seçenekleri kalmıyordu.

UCLA'daki işim için verdiğim mücadeleyi öğrendiğinde, savunmasını hazırlamak için ona yardım edebileceğimi düşünmüştü. Beni ırkçılığın sosyoekonomik etkileri hakkında bilirkişi olarak kürsüye çağırmak istiyordu. Kendi halkımızdaki işsizlik oranlarından, ülkedeki siyahî gettolarda yaşayanların en fazla %30'unun iş bulabildiğinden bahsedecektim. Beyazların genellikle görmezden geldiği şeyler hakkında konuşmamı istiyordu, siyahîlerin muzdarip olduğu açlık ve beslenme eksikliği gibi şeyler hakkında.

"Siyahî bir adam ne yapsın?" diye sordu, "Günlerce iş arayıp bulamadığında, işsizlik sigortası bittiğinde, yıkık dökük evinin fahiş kirasını ödeyemediğinde, karısı ve çaresiz çocukları açken, ne yapsın?" Sesinde kişisel felaketlerin izleri vardı.

Hekima konuştukça, kendimi ona yardım etmeye mecbur hissediyordum.

Bugün tanıklık etmek için çağrılmayacağımı söyledi. Savcı henüz delilleri sunmasını istememişti. Dahası, böyle bir savunma yapmasına izin vermesi için yargıcı ikna etmek de epey meşakkatli olacaktı.

İlerleyen günlerde dava sürdükçe, yargıç açıkça savcıdan yana olduğunu ve Hekima'yı hor gördüğünü belli etti. Beni tanık olarak dinlemeye niyeti yoktu. Sonunda, Hekima'nın özenle hazırladığı savunmasını yapmasına izin verilmedi. Yargıç kendi duruşma salonunda Siyahî Özgürlük Hareketi'nden bahsedilmesini bile istemiyordu.

Hekima'nın tanık listesinde olduğum için, onunla adliyedeki avukatların kullandığı görüşme odasında buluşabiliyordum. Orada aramızda cam bir bölme olmaksızın ya da diğer görüşme odalarındaki gibi telefon kullanmak zorunda kalmadan yüz yüze görüşebiliyorduk.

Ziyaretlerimiz esnasında Hekima, belki de hapiste geçirdiği uzun yılların etkisiyle, hep sakince konuşuyordu. Ama her zaman söyleneceklerden daha fazlasını söylemek istiyor, birlikte geçirdiğimiz kısacık süre zarfında kelimeleri birbiri ardına hızlı hızlı sıralıyordu. Zeki ve duygusaldı. Konuşurken asla yere bakmıyordu. Gözlerini daima gözlerime dikiyordu.

Onunla geçirdiğim zamanlar beni büyülüyordu, hayatımda ilk kez tutukluların geçirdiği dönüşümden haberdar oluyordum. Yepyeni bir bilinçlenme başlamıştı. Bu yalnızca siyasi sebeplerle tutuklu olanların yaşadığı bir bilinçlenme değildi. Bu kitlesel bir olaydı. Tutuklular, özellikle siyahî tutuklular, oraya nasıl geldiklerini, ne sebeple hapishaneye düştüklerini sorguluyorlardı. Irkçılığın ve sınıf farkının doğasını anlamaya başlamışlardı. Kendi davalarının hususi detaylarından bağımsız olarak, çoğunun siyahî ve yoksul oldukları için hapiste olduklarını anlamaya başlamışlardı.

Gardiyanlar ziyaretlerimi sınırlandırdılar, avukatların görüşme odasındaki iki-üç saatlik buluşmaların ardından, artık yalnızca ziyaret saatlerinde görüşebiliyorduk.

İkinci kez hüküm giydiğinde bile depresyona girme lüksü yoktu. Temyiz için hararetle çalışmaya başladı. Yasal ulağı olmayı kabul ettim; yani resmi kâğıtları, davayla ilgili celpleri, mahkeme ve hapishane arasında götürüp getirecektim. Bu bağlantı sayesinde tekrar avukatların kullandığı görüşme odasında buluşmaya başladık. Bu buluşmalar birkaç ay, ben Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi'nde olduğum müddetçe sürdü. Orada, gardiyanların düşmanca bakışlarının altında, duvarların ardında yaklaşmakta olan patlamaların olduğuna ikna oldum. Hapishanedeki kardeşlerimiz için bir dayanışma eylemi örgütleyemezsek bize devrimci filan denmezdi.

Şubatın ortalarına doğru bir gün, *Los Angeles Times*'ın ön sayfasında üç dikkat çekici siyahî adamın büyükçe bir fotoğrafını gördüm. Yüzlerinde sakin ve cesur bir ifade vardı, ama bileklerine zincir dolanmıştı. Kollarına bağlanmış zincirler iki yanlarından sarkmış, ayak bileklerine uzanmıştı. "Bizi, hâlâ zincirlerimizden kurtulamadığımızı söyleyip etki altına almaya çalışıyorlar," diye düşündüm. Sinirli ve yılgın bir halde yazıyı okumaya başladım. Soledad Hapishanesi hakkındaydı.

Soledad Hapishanesi, siyahîler arasında biliniyordu. Los Angeles'taki son iki yılımda, belki milyonlarca kez duymuştum. San Quentin ve Folsom vardı, bir de Soledad vardı.

Soledad kelimesi İspanyolcada yalnızlık demekti. Yalnızlık Hapishanesi adı, gizlemeye çalıştığı niyeti belli ediyordu. Josef benimle birlikte yaşarken, hapishanede geçirdiği zamanın çoğunda onu nasıl tecritte tuttuklarını anlatmıştı. Hâlâ Soledad'ın izlerini taşıyordu. Hâlâ yalnızlığı tercih ediyordu. Saatler, hatta günler

boyunca yatak odası olarak kullandığı camekânlı odada kalabilir, yalnız başına okuyup düşünebilirdi. Konuştuğunda daima alçak bir fısıltıyla konuşurdu, sanki uzun zaman onu çepeçevre saran mutlak sessizliği bozmaya çekinirmiş gibi.

L.A. Times'taki makale, Soledad Hapishanesi'ndeki bir gardiyanı öldürmekle suçlanan George Jackson, John Clutchette ve Fleeta Drumgo hakkındaydı. Cinayetin üzerinden bir ay geçmişti. Suçlamaların yapılması neden bu kadar uzun sürmüştü? Yazarın bu gecikme hakkında neden yorum yapmadığını merak ettim. Makaleden burnuma dalavere ve hile kokuları geliyordu. Görünüşe göre *Times*, duruşmadan önce kamuoyunun suçlanan adamlara karşı taraf olmasına uğraşıyordu. Eğer biri makaleyi olduğu gibi kabul ederse, bu üç adamın suçlu olduğu fikrine kapılırdı.

İlerleyen günlerde bu kardeşlerimizin yüzleri gözümün önünden gitmedi. Üç yakışıklı yüz, hapishane hayatının anonimliğinden çekip çıkarılmıştı.

Birkaç hafta sonra, Che-Lumumba Kulübü'ne Soledad'daki durum hakkında bir toplantı daveti geldi. Toplantıyı Los Angeles İnsan Hakları Savunma Komitesi düzenliyordu ve Soledad'dan üç kardeşimizin serbest bırakılması için kitlesel bir kampanya fikrini tartışmak istiyorlardı.

İşe güce gömülmüş vaziyetteydim ama yine de gazetede gördüğüm üç yüzü aklımdan çıkaramıyordum. Toplantıya katılmam gerekiyordu, katkım çok küçük olsa bile en azından bir şeyler yapmış olacaktım.

Toplantı akşamı Tamu, kulübün bir diğer üyesi Patrice Neal ve ben, yıkık dökük Victoria Hall'e gittik. Bu bina zamanında cumartesi geceleri dans partileriyle ünlüydü. Şimdiyse, bu binadaki insanların eğlendikleri söylenemezdi. Çok ciddi bir şey hakkında, özgürlük hakkında konuşuyorlardı.

Yaklaşık yüz kişi çağrıya yanıt vermişti. Çoğunluğu siyahîlerden oluşsa da, hatırı sayılır sayıda beyaz da vardı. Gençler de vardı yaşlılar da, hatta ilk siyasi toplantısına katılanlar da. Çocukları, kocaları, kardeşleri Soledad Hapishanesi'nde olduğu için gelenler de vardı.

Salonun ön tarafına yerleştirilmiş uzun masada George Jackson'ın avukatı Fay Stender, George'un annesi, George'un kız kardeşleri Georgia, Penny ve Frances Jackson, Fleeta'nın annesi Inez Williams ve John Clutchette'in annesi Doris Maxwell vardı.

Fay Stender, Soledad'daki hapishane hiyerarşisini hapishane müdüründen gardiyanlara dek açıklayıp, bunun hapishane nüfusunda husumeti körükleyen uzun bir tarihi olduğunu anlattı. Siyahî, Meksika kökenli ve beyaz tutuklular birbirlerinin ensesindeydi, hapishane yönetimi kendi otoritesini tehdit edecek bir durumdan endişe duymuyordu.

Tıpkı eski bir güney kasabasında olduğu gibi, Soledad'da da ayrımcılık had safhadaydı. Aktiviteler ırkların birbirine karışmaması esasına göre düzenlenmişti, zaten bir araya gelseler tutuklular birbirlerine girerdi. Beyaz tutukluların desteğiyle Soledad, Ku Klux Klan'a karşı kendi çetesini, "Aryan Kardeşliği" grubunu kurmuştu. Hapishanede gerginlik öyle fazlaydı ki, en farklı ırktan olanları bir araya getiren en masum toplantı bile patlamaya hazır bir bombaydı.

13 Ocak 1970'e dek diğer her şey gibi egzersiz saatleri de ayrıydı. 13 Ocak'ta, gardiyanlar herhangi bir açıklama yapmadan siyahîleri, Meksika kökenlileri ve beyazları yeni inşa edilen sahaya egzersiz yapmaya gönderdi. Tek bir gardiyan bile onlara eşlik etmekle görevlendirilmemişti. Patlama kaçınılmazdı. Siyahî bir tutukluyla beyaz bir tutuklu arasında patlak veren kavga, kısa sürede meydan savaşına dönüştü.

O.G. Miller sıkı bir ırkçı olmakla ünlüydü, aynı zamanda uzman bir keskin nişancı olarak bilinirdi. O gün gözetleme kulesinde nöbetteydi. Tüfeğini dikkatlice nişan alıp birkaç kez ateş etti. W. L. Nolen, Cleveland Edwards ve Alvin Miller öldüler. Üçü de siyahîydi. Birkaç gün sonra Monterey İlçesi Büyük Jürisi, O.G. Miller davası için toplandı. Tahmin edildiği gibi, üç kardeşimizin ölümünden de sorumlu tutulmadı. Büyük Jüri'ye göre adamın tek yaptığı nefsi müdafaaydı.

Bu hikâyenin zalimliği çok tanıdıktı. Fay Stender'ın anlattıklarını dinlerken, Leonard Deadwilder'ın hayaleti zihnimi işgal etti. Los Angeles'ta, hamile karısını telaş içinde hastaneye götürmeye çalışırken, arabanın antenine acil durumu belirtmek için beyaz bir mendil takmışken, polisler aşırı hız yaptığı gerekçesiyle durdurdular ve açıklama yapmasına bile izin vermeden onu vurdular. Mahkeme bunun nefsi müdafaa olduğuna karar verdi. Polisin durdurduğu on sekiz yaşındaki siyahî çocuğu, Gregory Clark'ı anımsadım, "kullandığı Mustang'e yakışmadığı" gerekçesiyle durdurulmuştu. Gregory Clark silahsız olduğu halde, polis onu kendini savunmak için vurduğunu iddia etmişti. Kardeşimiz gettonun kaldırımında yüzükoyun, savunmasız, elleri ters kelepçeli yatarken kafasının arkasından vurulmuştu. Sonra mahkeme, polisin nefsi müdafaada bulunduğuna karar vermişti.

"Nefsi müdafaa"; bu zararsız resmî tanım, öcü alınamamış sayısız ölümü aklıma getiriyordu.

Yeniden Fay Stender'ın anlattıklarına dikkat kesildim. Soledad'daki tutukluların, yargının onayladığı bu aleni ırkçı cinayetlere karşı cesur girişimlerinden bahsediyordu. Zincire vurulmuş adamların yarattığı derin çaresizlik yüzünden, siyahî tutuklular bir anda O.G. Miller'ın katilini hedef alan tehditler savurmaya başlamışlardı, hücrelerin parmaklıklarına öfkeyle vuruyorlardı.

Soledad Hapishanesi direnişle sarsılıyordu. Gardiyanlardan biri yanlışlıkla bu öfkeli ve karmakarışık isyana karışmış ve intikam arzusunun içine düşmüştü. Gardiyanı korkuluklardan kimin ittiği belli değildi.

George Jackson, John Clutchette ve Fleeta Drumgo hikâyesi işte böyle başlamıştı. Gardiyanı onların öldürdüğüne dair bir kanıt yoktu. Ama George, John ve Fleeta'nın militan olduklarına, kendileri gibi tutsaklarla özgürlüğün teori ve pratiklerini tartıştıklarına dair kanıtlar vardı. Hapishane bürokrasisi, tutukluların başlattığı isyandan onları sorumlu tutuyordu. Gardiyanı öldürmekle suçlanıyorlardı. Hapishane yönetimi onları San Quentin'in ölüm odalarına göndermek istiyor ve gazdan zehirlenmiş bedenlerini binlerce Kaliforniyalı tutukluya muzafferce sergilemek istiyordu, teslim olmaya yanaşmayanların hapishane ve devlet tarafından nasıl cezalandırılacağını göstermek istiyorlardı.

Fay Stender'ın kanuni analizi bizi kendi duygularımızın mahrem acılarıyla baş başa bıraktı. Ama Georgia Jackson konuşmaya başladığında, sesi toplantımıza yeni bir boyut kattı, sözcüklerinde anneliğe dair arsız bir acının ifadesi vardı. Georgia Jackson, siyahî, kadın, anne; bitmek bilmez kuvveti oğlu hakkındaki dokunaklı sözlerini destekliyordu.

George'u anlatmaya başladığında bütün salon sessizliğe gömüldü. "George'u bizden aldılar, henüz on sekiz yaşındaydı. On yıl önce." Yoğun duygularının titrettiği sesiyle olayı anlatmaya başladı, adam olmaya çabalayan genç bir çocuğun sahip olduğu ufacık özgürlüğü çalan o olayı. Bir tanıdığının arabasındaydı, arabanın sahibi benzin istasyonundan yetmiş dolar çalmıştı. Bayan Jackson, George'un arkadaşının planlarından habersiz olduğunu vurguladı. Buna rağmen; beceriksiz, vurdumduymaz kamu avukatı sayesinde; kartlarını çoktan George gibi siyahî sanıkların aleyhine dağıtmış

sistem sayesinde; George hırsızlıkla suçlandı. Cezasının belirlenmesi Gençlik Uzmanlarına bırakılmıştı.

Bayan Jackson'ın, George'un aldığı cezayı tarif eden cümlesini öfkeli bir hayretle dinledim: Bir yıl sonra tekrar görüşülmek üzere müebbet. George çoktan on katını yatmıştı. Son on yılının asla geri döndürülemeyeceği fikriyle çarpılmıştım. Hapishanede geçen bu on yılın korkunç gerçekliğini hayal etmeye bile korkuyordum. George'u gaz odasına göndermemek için, imkânlar dâhilinde elimden geleni yapma kararlılığı içimde gittikçe belirginleşiyordu.

Fleeta Drumgo, annesinin tek oğluydu. Acısını sakince ama dokunaklı bir biçimde anlatıyor, oğlunu düşmanlarından kurtarmak için bizden yardım istiyordu. John Clutchette'in annesi, kendisine gönderilen tek kelimelik nottan bahsetti: "İmdat." Bu, üç kardeşimizin hapishane hiyerarşisinin tuzağına düştüklerine dair ilk işaretti. Tek başına George'u, Fleeta'yı ve John'u kurtaramazdı. Ancak biz, hep birlikte, planlanan yasal linçi önleyebilirdik.

Kadınlar konuşmalarını bitirdiğinde, davanın bir komplo mantığında ve tutarlılığında olduğunu gördük, kardeşlerimize karşı, siyasetlerine, ilkelerine, inançlarına karşı. Tek bir soru vardı: bu komplonun uygulanmasını engellemek için biz ne yapmıştık? Kardeşlerimizin özgürlüğü için mücadele edecek kitlesel bir eylem ortaya koymaya kendimizi adamıştık. Toplantı başkanı, kurulması gereken bağış toplama, tanıtım, araştırma gibi alt komitelerde çalışacak gönüllülere ihtiyaç olduğunu belirtti.

George, John ve Fleeta'ya derin bir bağlılık duysam da, savunma komitesinde etkin bir rol üstlenemeyecek kadar çok sorumluluğum vardı. İşim için verdiğim mücadele devam ediyordu, Kaliforniya sahilleri boyunca gezip Ronald Reagan'ı ifşa edecek, destek toplamaya çalışacaktım. Che-Lumumba Kulübü'nde de görevlerim vardı, siyasi eğitim benim sorumluluğumdaydı. Ve tabii, UCLA'da

vereceğim iki dersin programlarını hazırlamam gerekiyordu. Bütün bu sorumlulukları yerine getirebilmek için hâlihazırda kendimi paralıyordum. Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi'ndeki gündelik işlere nasıl zaman ayıracaktım?

Aklımdan bunlar geçse de, alt komiteler oluşturulurken kampüs faaliyetleri için gönüllü olacaklar sorulduğunda elimi kaldırdım. Zaman çizelgelerinden ve öncelikli sorumluluklardan daha temel bir şey beni ele geçirmiş, yerel lise ve üniversitelerde komitenin faaliyetlerini koordine etmeye ikna etmişti.

Karar verilmişti. Buna nasıl zaman ayıracağım, sonra düşünülecek bir şeydi. Önemli bir görev üstlenme konusunda ilk baştaki gönülsüzlüğümü düşündüm. İşim için verdiğim mücadelenin akıbetini, bu adamların hayatı için verilen mücadelenin akıbetiyle kıyaslamak ne küstahlıktı. UCLA'da siyahî bir kadın, bir komünist, bir devrimci olarak işim için mücadele ediyordum. Soledad Hapishanesi'nde George Jackson, John Clutchette ve Fleeta Drumgo siyahî adamlar ve devrimciler olarak *hayatları* için mücadele ediyorlardı. Mücadele aynıydı. Düşman aynıydı.

Aşırı sağcı kampüsler haricinde, öğrencilerin ve öğretmenlerin çoğunluğu, komünistliğimden bağımsız olarak akademik eğitim verme hakkına sahip olduğumu, en azından prensipte kabul ediyordu. İşim için verilen mücadeleye gösterilen yaygın ilgiden ve insanların "gerçek, canlı, komünist olduğunu açıkça ilan etmiş" birini görme merakından faydalanarak kampüslere gidebilir, Soledad Kardeşler için destek toplamaya çalışabilirdim.

Victoria Hall'deki toplantının sonunda, kampüs alt komitesi üyeleri olarak ilk toplantımızı ertesi hafta gerçekleştirmeye karar verdik. Kendra ve Franklin'in 50. Cadde'deki evlerinde buluşmayı önerdim. Bu arada, bölge okullarında bizimle aynı duyguları paylaşan öğrenci ve öğretmenlere ulaşıp toplantıya katılmalarını

sağlayacaktık. Los Angeles'taki akademik kesimde yürüteceğimiz örgütlenme çalışmaları için öneriler geliştirecektik.

Toplantıdan yeni bir gidişat hissiyle ayrıldım. George, John ve Fleeta'yı düşündüm. Onlara artık yalnız olmadıklarını bildirmenin bir yolu olmalıydı. Çok yakında binlerce azimli ses "Soledad Kardeşlere Özgürlük" diye bağıracaktı, binlerce kişi onlar için mücadele etmeye gönüllü olacaktı.

Kendra yatak odasına girip heyecanla salonda olup bitenleri anlatmaya başladığında, harıl harıl toplantının gündemini belirlemeye çalışıyordum. "Dışarıda kaç kişinin olduğuna inanamayacaksın. Saat sekiz bile olmadı. Şimdiden öyle kalabalık ki insanlar yerlerde oturuyor."

Kendra ve Franklin'in kirası ayda seksen dolar olan dubleks dairesi, 1965'teki Watts İsyanı sırasında pek çok olaya tanıklık eden Doğu Yakası'ndaydı. 50. Cadde'deki ev, Tamu'yla benim yeni taşındığımız 45. Cadde'deki eve pek uzak sayılmazdı. Ön balkonları pek çok kitlesel mitinge ev sahipliği yapmış olan South Park'a bakıyordu. Che-Lumuba Kulübü'nün henüz bir ofisi olmadığından, Kendra ve Franklin'in bir oda bir salon evleri merkez niyetine kullanılıyordu. Toplantı mekânımız salonlarıydı, ev kiralamaya gücü yetmediğinden kalacak yere ihtiyacı olan üyelerimiz için de salon daima müsaitti.

Kitlesel bir miting düzenlemek isteseydik, civarda kapı kapı dolaşıp broşür dağıtır, kolayca hallederdik. Ama bu toplantı için ne broşür ne bildiri dağıtmıştık, çünkü bu yalnızca kampüs faaliyetleri alt komitesinin toplantısıydı. Dolayısıyla, salonda toplanmış elliden fazla kardeşimizi büyük bir hayretle selamladım. George, John ve Fleeta için toplantı yapılacağı haberi kulaklarına gelmişti. Onlar da kalkıp gelmişlerdi, bunun aslında kampüslerde destek toplamak için neler yapılabileceğinin tartışılacağı özel bir buluşma

olduğundan haberleri yoktu. Hatta gelenlerin çoğu öğrenci ya da öğretmen değildi; işçiler, eski mahkûmlar ya da Kaliforniya hapishane sistemiyle sorun yaşamış olanlar gelmişti. Gelenlerden bazıları George, John ve Fleeta'yı hapishaneden tanıyordu, bir kısmı da Los Angeles sokaklarından. Bayan Jackson kızı Frances'le birlikte gelmişti. Inez Williams ve Doris Maxwell de aramızdaydı.

Toplantıyı düzenleyenler olarak, bu kardeşlerimizin komplo haberini alınca bu kadar etkilenmeleri bizi duygulandırdı. Toplantıyı altüst eden coşkuyu hissedebiliyorduk. Bütün bu insanlar, siyahî, genç, yaşlı, işçi, öğrenci, eski mahkûm demeden hepsi Soledad'daki üç kardeşimizi savunmaya ve kurtarmaya hazırdı.

Katılım fazla olunca, tartışmayı yalnızca kampüs faaliyetleriyle sınırlamadık. İnsanlara yanlış toplantıya geldiklerini söyleyemedik işte, o anda bu şahane heyecanı korumalı ve etkin bir protestoya dönüştürmeliydik. İnsanlar dava hakkında bildiri hazırlayıp basmak için heyesle gönüllü oldular, bazıları da bildirilerin dağıtılması işini organize edecekti. Birkaç hafta içinde geniş katılımlı bir miting düzenlenmesini konuştuk. Victoria Hall'daki toplantıda konuştuğumuz piknik meselesi tekrar gündeme geldi ve gönüllüler hemen çalışmaya başladılar.

İşler tıkır tıkır yürüyordu. İnsanların dişlerini bir şeye geçirme arzusu çok büyük ve şiddetliydi; yargıçları kürsülerinden alaşağı edecek, açgözlü kamu avukatlarının umursamazlığını yok edecek, gardiyanların gözlerindeki suçluluk ifadesini söküp atacak bir şeyler yapmak için yanıp tutuşuyorlardı. Bir zamanlar kendilerini, babalarını, kardeşlerini, çocuklarını çamura iten bu makineye karşı bir kez olsun savaşmak istiyorlardı. Çoğu George, John ya da Fleeta'yı tanıyordu, ama tıpkı benim gibi, bu ülkedeki Soledadlarda hayatları tarumar edilen bütün siyahî oğullar için öfkeleniyordu. Eğitilmeye ya da bilgilendirilmeye ihtiyaçları yoktu, zaten

biliyorlardı. Gri duvarlar, zincirlerin sesleri yalnızca içeridekilerin değil, ülkedeki bütün siyahîlerin hayatlarını etkilemişti. Bir yerlerde, bir zamanlar bu zincirlerin vurulduğu birilerini ya da onu tanıyanları tanıyorlardı. Çok eski, bireysel bir çaresizlik, teslimiyet, vahşi bir öfkeden tek sesli, çok başlı bir birlik ortaya çıkmıştı: "Bitsin. Yeter." Bu grubun ileride Soledad Komitesi'ne evirilecek çekirdek bir yapı oluşturması gayet makuldü. Benim ilk başta kabul ettiğim kampüs faaliyetlerini düzenleme görevi, kısa sürede Los Angeles komitesinin başkalığına kadar vardı. Bütün bunları yerine getirmek için kendimi fazlasıyla zorlayacağımı bilsem de, geri adım atmak bir an olsun aklımdan geçmedi. Bu heyecanı ve coşkuyu deneyimlemenin bana verdiği zindelik, diğer her şeyi bir kenara bırakmaya beni ikna etti.

Birkaç hafta içinde Soledad Kardeşlere Özgürlük kampanyasından şehirdeki bütün siyahîler, kampüsler ve sol siyasi çevreler haberdar olmuştu. Pek çok insan "Soledad Kardeşlere Özgürlük" rozetlerini takıyordu. UCLA'da güzel sanatlar okuyan bir kardeşimiz, serigrafiyle Soledad Kardeşler'in posterlerini basmıştı, komiteye herhangi bir masrafı olmadan bir sürü poster üretilmişti. Toplantılarda, mitinglerde, konferanslarda, konserlerde ya da siyahîlerin diğer etkinliklerinde daima komiteden birileri bulunuyordu. Bildiri, poster ve rozet dağıtıp insanları 50. Cadde'deki evde her hafta düzenlenen toplantılarımıza davet ediyorlardı.

Şehir merkezindeki mitingde Penny Jackson ve ben kardeşlerimizin adına konuştuk, diğer siyahî toplulukların liderleri de bize katıldılar: Kara Panter Partisi'nin eğitim sorumlusu Masai, Soledad Kardeşlere düzenlenen komplonun partisine yapılan polis saldırılarıyla aynı türden baskı unsurları olduğundan bahsetti.

UCLA'da, Soledad Kardeşler-Bobby Seale-Ericka Huggins Savunma Komitesi kurmak için harekete geçtik ve binlerce öğrenci-

nin katıldığı bir miting düzenledik. L.A. İlçe Hastanesi'nde çalışan komite üyeleri, hastane işçilerinin toplantısında dava hakkında bir konuşma yapmam için beni davet ettiler. Frances Jackson ve ben, San Diego State College'dan gelen daveti kabul ettik. Güzel bir mitingdi, ancak etrafta dikkat çekecek kadar çok sayıda çarpışmaya hazır gönüllü asker vardı, şiddet tehditlerini gerçekleştirmelerini engellemek için erken ayrılmak zorunda kaldık. Bu mitingden sonra, L.A. Jolla'daki üniversiteye gidip Kardeşler hakkında bir konuşma yaptım, akabinde orada bir komite oluşturulmasına yardımcı oldum. Fania ve Sam hâlâ kendi davalarıyla uğraşsalar da, L.A. Jolla'daki Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi'ni kurmak için çok heveslilerdi.

Eylemlerimiz ivme kazanıyordu, toplumdaki etkileri de daha büyük oluyordu. Her hafta komitelere üye olanların sayısı artıyordu, bu da daha geniş çaplı bir savunma kampanyasının gücünün arttığına işaret ediyordu. Ben de işlere daha fazla dâhil olmaya başladım. Konuşma davetlerini asla geri çevirmiyordum ama tek bir şartla: Yalnızca Soledad Kardeşler davası hakkında konuşabilirdim ve karşılığında alacağım ücret her ne olursa olsun Soledad Kardeşleri Savunma Fonu'na bağışlanacaktı. L.A.'deki Loyola College. Pasadena City College. Monterey Junior College. Santa Cruz'daki Kaliforniya Üniversitesi. Palisades Lisesi. Ayrıca kiliseler ve kız ve erkek öğrenci birlikleri gibi, etraflarındaki insanların gitgide siyasete bulaşmasından etkilenen sosyal gruplar da vardı.

Seyahatlere ve konuşmalara öyle dalmıştım ki, 8 Mayıs'ta Monterey'de düzenlenen ön duruşmaya komiteyi temsilen gidecek ekibe katılamadım. Soledad Kardeşler'i hiç görmemiştim, bu sebeple bir anlığına olsun onları görebilmek için duruşmayı iple çekiyordum. Birkaç gün öncesinde de, George'un bizi görmek için can attıklarını belirten mektubunu almıştık.

Kendra, Tamu ve birkaç komite üyesi, yedi saatlik araba yolculuğunun ardından Salinas'a vardılar. Kardeşler'in aileleri de yanlarındaydı. John Clutchette'in liseden tanıdığı John olduğunu fark eden Kendra, yıllar sonra onu göreceği için çok heyecanlıydı. Ben istemeye istemeye, evde kalıp derslerime çalıştım.

Duruşmaya katılan herkes, Kardeşler'i görmenin verdiği enerji ve mahkeme salonunda tanık olduklarının yarattığı öfkeyle Los Angeles'a dönmüştü.

Duruşmanın sonunda Frances, Penny ve Bayan Jackson, George'la görüşmüşlerdi. Onlardan, hem kendisinin hem de diğer kardeşlerin minnettar olduklarını ama beni göremedikleri için hayal kırıklığına uğradıklarını bana iletmelerini istemişti.

Bir sonraki duruşma bir hafta sonraydı. Programımı ona göre düzenleyip, arada Salinas'a gidebileceğim bir günlük boşluk bıraktım. Ailelerle birlikte UCLA'dan Cheryl Dearmon, Che-Lumumba'dan Carl X ve ben gidecektik bu sefer. Arkadaşlarının hitap ettiği şekliyle Dearmon, üniversitedeki Siyahî Öğrenci Birliği'nde epey faaldi, etrafımda kampanyayı destekleyen ilk birkaç kişiden biriydi. Uzun boylu, açık renk tenli ve saçları da doğal haline bırakılmış olduğu için sık sık benimle karıştırılırdı, hatta bazen beni takip etmekle görevli polisler bile, onu ben zannederdi.

Sadık 1959 Rambler'ımla gitmeyi planlamıştım, ama benim dışımda hiç kimse arabanın keskin virajlı Salinas rotasını tamamlayabileceğine inanmıyordu. Teklifim reddedilince, Kendra ve Franklin'in steyşın arabasını almayı kabul ettim.

Otobandan ayrılıp Salinas'a girdiğimizde hâlâ biraz vaktimiz vardı. Bu şehrin caddelerinde arabayla dolanırken gözüm ister istemez arabalarda, caddelerde gruplar halinde yürüyen insanların arasında siyahîleri arıyordu. Ama görünürde tek bir siyahî bile yoktu. Salinas'ta bana güneyi hatırlatan bir rehavet, bir küçük

kasaba havası vardı. Beyazlar güneyli gibi görünüyordu. Yüzleri, anlamsızlığın ve çaresizce bir şeylere üstün gelmek için çabalamanın o bildik ifadesini taşıyordu. Caddelerde yürürken gördüğüm çok sayıda Meksika kökenlinin Soledad Kardeşler davasından haberleri var mı, yok mu, merak ettim. Burada Cesar Chavez ve Çiftlik İşçileri Birliği bir kampanya yürütüyordu. Eğer mahkeme Monterey'de devam ederse onlardan destek olmaları için yardım isteyebiliriz diye düşündüm.

Adliyeyi bulmakta zorlanmadık. Çoğu güney kasabasında olduğu gibi, şehir merkezinin göbeğindeydi. Beyaz, heybetli, neoklasik tarzdaki binayı çevreleyen otoparklar polis araçlarıyla ve Monterey İlçesi amblemini taşıyan resmî araçlarla doluydu. İşte meşhur Monterey buydu, görmeye değer, gösterişli, her yıl binlerce insanın gözde caz müzisyenlerini dinleme zevkine erişmek için toplandıkları yer. Monterey Caz Festivali, Big Sur, Carmel Vadisi, hepsi kulağa ferah ve huzurlu geliyordu. Soledad mahkûmlarına eziyet etmek için, Meksika kökenli çiftlik işçilerine zulmetmek için harika bir kılıftı. Aryan Kardeşliği ve Yargıç Campbell; George, John ve Fleeta'yı cellâtlarının ellerine teslim etme niyetlerini hiç gizlememişlerdi. Salinas'ta olmak düşman arazisine girmek gibiydi.

Fark edilmemeye çalışarak park yeri ararken, tam o anda gelen Jackson ailesine rastladık. Onları takip edip adliyenin arka tarafındaki otoparka park ettik, sonra binaya girdik. Gördüğüm çoğu adliye binası gibi bunun da plastik, parlak bir görünümü vardı. Parıldayan mermer duvarları ve bal dök yala zemini adeta burada dönen pis ırkçı işleri gizlemek için tasarlanmıştı. Sanki yalnızca mermerin bütün ağırlığı ve salonların insana ait olmayan tertibi bile adaleti fısıldıyordu. Pembe damarlı Viyana mermerlerinin ardında rüşvet dönebilir miydi? Bu parıl parıl zemindeki ayak sesleri

en adil olandan başkasına ait olabilir miydi? Bu devasa kapılar en adil ve merhametli davadan başka bir yere açılabilir miydi?

Burada da her yerde olduğu gibi, adalet bir görüntüden ibaretti; ağır, kof ve aldatıcı bir görüntü.

Körfez Bölgesi Soledad Komitesi, insanları duruşmaya katılmak için harekete geçirmekte çok iyi iş çıkarmıştı. Yargıç Campbell'in salonunun dışındaki sıra, koridorun öbür ucuna kadar uzanıyordu. Kampanya ya katılımın bu kadar yüksek olduğunu görmek güzeldi kuşkusuz, ancak içlerinde çok az siyahînin olması beni üzmüştü. Sonradan bunun komiteyle ilgili olduğunu anladım. Çok faallerdi, bir sürü hevesli insanı yanlarına çekmişlerdi, ama içlerindeki siyahîler bir elin parmaklarını geçmiyordu.

Georgia bekleşen insanları gördüğünde, bu sıraya girip beklememizin anlamsız olduğunu, salonda bu bekleyen insanlara yetecek kadar yer olmadığını söyledi. Hiç bu kadar berbat hissetmemiştim. Bütün programımı bu duruşmaya katılabilecek şekilde düzenlemenin ve zamanında yetişmek için hummalı bir koşuşturmanın ardından içeri giremeyecektim. Öfkeden deliye dönmüştüm; kendimi duruşma esnasında kapının dışında nefesimi tutmuş, içeriden gelecek haberleri beklerken hayal ediyordum.

Georgia hâlâ bir şeyler ayarlayabilme şansımız olduğunu söyleyerek beni neşelendirmeye çalıştı. Dearmon ve ben ne demek istediğini anlamıştık, mübaşir ailelerin girmesi için kapıyı açar açmaz, ikimiz de dikkat çekmemeye çalışarak içeri süzüldük.

Kalabalık salonda, düşmanı kanlı canlı karşılarında gören insanların hüsranı sessizliğe karışıyordu. Kırmızı suratlı mübaşirler duvar kenarına dizilmiş, onlara öğretildiği gibi işlerini yapıyor, bize husumetle bakıyorlardı. Bekledik. Kendiliğinden patlamadan evvel bir şey olsun da, bu dayanılmaz gerginlik son bulsun diye umuyordum.

Bu gergin bekleyişe rağmen ya da bu gergin bekleyiş yüzünden, birdenbire ortaya çıkan şişko, ciddi görünümlü, üniformalı adam hepimizi şaşırttı. Kürsünün arkasındaki kapıdan paytak paytak yürüyerek çıkarken duruşmanın faşist atmosferini özetliyordu sanki. Yargıç Campbell'in komployu sürdürmek için çabalayacağını biliyorduk. Kardeşleri kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, gaz odasına sürükleyecek bir sona hapsetmek için uğraşacaktı. Bu Soledad muhafızının varlığının, bize dehşet ve korku vermesi bekleniyordu. Onun temsil ettiği aygıt karşısında kendimizi güçsüz hissetmeliydik. Siyanür kokusunu çoktan almış olmamız gerekiyordu.

Ama korkmuyorduk, aciz de değildik. Mücadelemizin kahramanları uzun adımlarla, gururlu, cesur, güçlü bir biçimde salona girerken bir alkış kopardık. Vücutlarını saran zincirler gözümüzü korkutmuyordu, o zincirler kırılmak, yok edilmek, ezilmek için varlardı. Bu prangalar tutukluları "tehlikeli" ve "deli" gibi gösterip bizi telaşlandıracak şekilde tasarlanmıştı ama tek istediğimiz onların bileklerinden bu metal halkaları söküp atmaktı. Herkesin tıpkı benim gibi öfkeli olduğunu biliyordum. Kinim boğazımda düğümlendi. Haksızlık karşısında hissettiğimiz bu öfkeden daha güçlü bir duygu varsa, o da Kardeşler'in baskın varlığıydı, Kardeşler çok güzellerdi. Zincire ve prangaya vurulmuş halde dimdik duruyorlardı, güzellerdi.

George hayal ettiğimden daha enerjik görünüyordu. Ben, son on yılda aldığı yaraların daha görünür olacağını düşünmüştüm. Ama en ufak bir boyun eğme belirtisi, yetişkinliği boyunca süren esaretin en ufak bir izi bile yoktu. Dimdik yürüyordu, daha önce böyle cesur birini hiç görmemiştim. Omuzları geniş ve kaslıydı, heybetli kolları tarihî bir güçle yontulmuş gibiydi ve yüzünde bizim müşterek şartlarımızı anlamanın ve bu baskıya boyun eğmeyi

reddetmenin derin ifadesi vardı. Gülümsemesinin insanı tazeleyen güzelliğine inanamamıştım.

İçlerinde en uzunu John'du. Kapkara, yakışıklı görünümüyle salona girişinde insanı duygulandıran bir metanet vardı. Fleeta'nın umut dolu olduğu açıkça görülüyordu. Bizi kocaman, güzel gülümsemesiyle selamladı.

Bu şakırdayan zincirlerin onlara vurulmuş olması hiç doğru değildi. Ne kadar sürerse sürsün, ne kadar çaba harcamamız gerekirse gereksin, bu zincirler kırılmalıydı.

Duruşma, savunma avukatlarının tartışmaya açtığı her eylemin reddedilmesinden ibaretti. Tahmin edilebileceği gibi, Yargıç Campbell herkesçe bilinen ufak, ırkçı iğnelemeleriyle duruşmayı bölüyordu; örneğin izleyicilere bir mangal partisinde olmadıklarını hatırlatıyordu.

Kovuşturma avukatları, savunma avukatları ve kürsünün arasındaki bütün bağırış çağırışa rağmen, Kardeşler sakin ve suskunlardı. Duruşma sırasında George elindeki bir tomar kâğıttan bir şeyler okuyordu. Siyah, kemik çerçeveli gözlükleriyle bütün dikkatini vererek okurken, olağanüstü gayret gösteriyordu. Artık, ülkenin bütün hapishanelerindeki kardeşlerimiz için öğretmen konumunda olduğunun farkındaydı sanki.

Sabah oturumunun sonunda savunma kürsüsüne yaklaştım, onlarla birkaç kelime edebilmeyi umuyordum. George parmaklıkların ardından yanıma doğru yöneldiğinde gardiyanlar ses etmediler. Samimiyetsiz girizgâhlar için vaktimiz yoktu, ilk buluşmalara damga vuran resmiyetten de eser yoktu. George, arkadaşlığımız yıllar öncesine dayanıyormuş gibi konuşuyordu.

"Angela, mektubumu aldın mı?" diye sordu.

"Geçen hafta eve gönderdiğini mi?" Geçen hafta aldığım, antetli hapishane kâğıdına yazılıp resmî yolla gönderilen kısa mektubu

kastediyordum. Mektupta, düzenli yazışabilmemiz için başvuru yapmamı rica ediyordu.

"O değil. Sarı devlet kâğıtlarına uzunca bir mektup yazmıştım. Almadın mı?"

"Hayır. Hiç görmedim."

"Kahretsin. Bugün gelmeden önce okumanı istiyordum."

Belli ki mektupta önemli bir şeyler yazılıydı. Ne olduğunu merak ettim.

"Muhtemelen mektup H.'dedir. Onu tanıyor musun?" Acele acele konuşuyordu çünkü çok az vaktimiz kalmıştı.

Bilmiyorum, der gibi kafa salladım.

"Buralardadır. Kolayca bulabilirsin. Gitmeden önce mutlaka mektubu al."

"Merak etme George," dedim, "buralardaysa bulurum mutlaka."

Söylemek istediğim çok şey vardı. Ama konuşmanın başından itibaren, mübaşirler temizlik için salonu boşaltmaya çalışıyorlardı. Soledad gardiyanları gittikçe sabırsızlanıyor, bir amirleri Kardeşler'in etrafındaki kalabalığın uzaklaştırılması için emir versin diye dört gözle bekliyorlardı. İstemeye istemeye vedalaştık.

Mektubu o gün alamadım, ama H.'nin kim olduğunu öğrendim. Mektup ondaydı, ama yanında değildi. Birkaç gün içinde bana ulaştırması için sözleştik.

Jonathan Jackson'ı ilk gördüğümde küçük kardeşim Reginald'a benzetmiştim. Tıpkı Reggie gibi uzun boylu, açık renk tenli, kum rengi kıvır kıvır saçlıydı. Los Angeles İnsan Hakları Savunma Komitesi'nin yıllık toplantısına konuşmacı olarak davetliydim. Konferansı düzenleyenler hapishane mücadelesini ana tema olarak seçmiş ve Soledad Kardeşler'in ailelerinin de katılmasını istemişlerdi. Bayan Jackson, Penny ve Jonathan, Inez Williams ve

John Clutchette'in birkaç akrabası, hapishaneler ve siyasi tutuklular hakkındaki oturumda yer aldılar.

16 Mayıs'taki duruşmadan bir süre sonra Georgia ve Penny Jackson, Pasadena'daki Demokratik Kulüp'ün toplantısına katılmamı istediler. Kulübün başkanı Don Wheeldin, uzun süreli hukuk davalarını uzun yıllardır takip eden siyahî bir adamdı. Toplantıdan önce Soledad Kardeşler davasını gündeme getirip üyelerin maddi ve siyasi desteğini almak istiyordu. Fannie adında UCLA öğrencisi, Soledad Komitesi'nde aktif rol oynayan bir kardeşimiz bizi oraya götürdü. Toplantıdan sonra Georgia ve Penny'yi evlerine bıraktığımızda bizi kahve içmeye davet ettiler.

Eve vardığımızda vakit geçti, Jackson ailesi çoktan uyumuştu. Dördümüz yemek masasında oturup kahvenin demlenmesini beklerken az önceki toplantıyı konuşuyorduk. O sırada Jonathan sabahlığıyla kapıda belirdi, gözlerinden uyku akıyordu. Belli belirsiz bir gülümsemeyle "Bu ne gürültü? Burada uyumaya çalışıyoruz!" diye mırıldandı. Sonra yanımıza gelip bir sandalye çekti, konuşmaya dâhil oldu.

Jonathan'la selamlaşmanın dışında iki kelam edebildiğim ilk seferdi bu. George ondan hep iyilikle anlatır, zekâsından ve kendisine olan sarsılmaz bağlılığından bahsederdi. Bana, Jon'un bir şekilde kendini geri çektiğini söylemiş, onu Kendra ve Franklin'in evindeki Soledad toplantılarına katılması için teşvik etmemi istemişti. Tam o anda, onunla komite hakkında konuşmaya karar verdim.

Ama Jonathan yalnızca George hakkında konuşmak istiyordu. Bütün ilgisi, bütün eylemleri dönüp dolaşıp bir şekilde Soledad'daki kardeşine bağlanıyordu. Jonathan henüz on altısında, yetişkinlerin bile reddedeceği bir acıyla boğuşuyordu. George'u duvarların dışında, "özgür" tarafta son gördüğünde yedi yaşındaydı. O zamandan bu zamana, silahlı gardiyanların denetiminde görüşmüşlerdi,

Chino'da, Folsom'da, San Quentin'de, Soledad'da. Ve tabii mektuplar... Mektuplar, aslında evde, sokaklarda, spor salonunda, beysbol sahasında sürdürmeleri gereken ilişkiyi ilerletmelerine yarıyordu. Hapishanedeki ziyaret bölmeleriyle, iki sayfalık sansürlü mektuplarla sınırlanmış ilişkinin tek bir meselesi vardı; George'un buraya, duvarın bu tarafına nasıl çıkacağı.

Jonathan ağabeyiyle ilişkisinden çok gurur duyuyordu; olgunluğu, George'un ona güven duyması onu gururlandırıyordu. Konuşmamız esnasında, ağabeyinin on yıldır kaldığı hapishanelerden gönderdiği bir tomar mektubu getirip masaya koydu. Gardiyanların George'a ve diğer kardeşlerimize nasıl acımasızca işkence ettiğini, George'un kaleminden okumamızı istiyordu.

Kitlesel eylemlere katılmadığı halde, abisinin özgürlüğünü şiddetle talep edenlerin sayısının mümkün olduğunca fazla olması gerektiğini anlıyordu doğal olarak. Bu yıl üçüncü senesini bitirdiği Pasadena Lisesi'nde başından geçenleri anlatırken, bilhassa sınıf arkadaşlarının lakaytlığından yakınıyordu. "Ne için mücadele edildiğini bile bilmiyorlar," diyordu, "özellikle de çoğunluğu oluşturan beyazlar." Fannie ve bana okul gazetesine yazdığı bir makaleyi gösterdi, Soledad Kardeşler davasıyla ilgili olayları inceliyor, öğrencilerin böyle meselelerle ilgilenmemesini eleştiriyordu.

Zekice yazılmış bir makaleydi. Tıpkı George gibi, kendini güçlü ve ilginç bir üslupla ifade ediyordu. George'un mektubunda, savunma komitesinde çalışması için Jonathan'ı ikna etmemizi istediğini hatırladım. Jonathan'a komitenin bildirilerini derleyip toparlayacak iyi kalemlere ihtiyacımız olduğunu söyledim. Fannie'yle birlikte ayrılırken, önümüzdeki toplantıda onu aramızda görmeyi umduğumuzu ekledim.

50. Cadde'deki bir sonraki toplantıda Jon da vardı ve sonrasında da neredeyse bütün toplantılara katıldı. Toplantı esnasında pek

bir şey söylemezdi, ama iş bir şeyler üretip dağıtmaya gelince canla başla çalışırdı.

Soledad Komitesi nüfuz kazandıkça, yapılacak işler daha karmaşık ve zahmetli hale geldikçe, ben de zamanımın çoğunu Jacksonlar'la geçirmeye başladım. Frances, Penny ya da Georgia komitenin faaliyetlerini tanıttığımız konuşmalarda sıklıkla bana eşlik ediyorlardı. Arada bir Jonathan da bize katılırdı. Daha da yakınlaştık, zaman geçtikçe onu mücadeleden bir kardeşim gibi değil, öz kardeşim gibi gördüm.

George'la artık düzenli olarak görüşüyorduk, daha yakındık. Siyasi meselelerde her zaman hemfikir olmasak da, kişisel bir yakınlık doğmuştu. Genellikle komünist fikirlerin siyahîler arasında yaygınlaştırılmasının gerekliliği, hapishane eylemlerinin başlatılması, harekette kadınların yeri gibi konulara değindiği mektuplarında bir yandan da kendinden, geçmişinden, kişisel arzu ve amaçlarından, kadınlara dair düşlerinden, benimle ilgili hislerinden bahsediyordu. "Son zamanlarda bir kadını çokça düşünüyorum," diye yazmıştı bir keresinde. "Bu yalnızca duygusal bir şey mi, yoksa yanlış mı? Böyle bir şey olamaz. Daha önce seks meselesi hiç bu kadar umurumda olmamıştı. Egzersizlerimi yapıp yüzlerce mekik çekeceğim, kendimi meşgul edeceğim..."

George'u yalnızca gönderdiği mektuplar vasıtasıyla tanımıyordum, ona yakın olan insanlar, Jon ve Jackson ailesi, sürekli görüştüğüm avukatı John Thorne da onu tanımamı sağlıyordu. George'a yakınlaştıkça onu tanıyan insanlara, o zamana dek en yakın arkadaşlarımdan başka kimselere anlatamadığım, içimde saklı şeyleri anlatma arzusu duyuyordum. Mektuplarda yalnızca siyasi sorularına yanıt verdiğimi düşünmesini istemiyordum; ona olan duygularımın, özgürlüğü için yapılan mücadeleye duyduğum siyasi bağlılığın ötesine geçtiğini, kişisel bir bağlılık hissettiğimi yazdım.

George, UCLA'daki ofisime gönderilen ve işimden atılmamı talep eden düzinelerce nefret mektubundan haberdardı. Çok fazla ölüm tehdidi aldığımı biliyor, hayatım için endişeleniyordu. Ne zaman kamuya açık bir olaya katılsam, Che-Lumumba Kulübü'nden kardeşlerimizin beni koruma görevini üstlendiğini biliyordu. Ama bunun yeterli olmadığını düşünüyordu. Parmaklıkların ardındaki deneyimlerine göre, bir insanın asla sürekli tetikte olamayacağını düşünüyordu. Üstelik, Che-Lumumba'dakiler hakkında yüzeysel bilgiye sahipti. Onları hiç görmemişti, benim mektuplarımdan okuduğu kadarıyla tanıyordu. Duvarların bu tarafında en iyi tanıdığı ve en çok güvenebileceği insan Jonathan'dı. Jon'un mümkün olduğunca benim yanımda kalmasını istediğini yazdı. Jon'a da ayrıca yazarak, beni öldürmek isteyen ırkçılara ve gericilere karşı güvende olduğumdan emin olmasını etmiş.

George'un *Soledad Kardeşler* kitabı basıma hazırlanırken, benden taslağı okuyup düzeltmeler için öneride bulunmamı istedi. Taslağı elime aldığım akşam birkaç mektubu çabucak, üstünkörü okuyup kalanını okumayı başka bir zamana erteleyeceğimi düşünüyordum. Ama bir kez başlayınca elimden bırakamadım, ilk harften son harfe dek okudum. Hayretler içindeydim. Mektupların tüyler ürperten çekiciliği ne yalnızca içerikle ne de George'un son beş yıldır geçirdiği kişisel ve siyasi dönüşümle ilgiliydi; daha çok duvarın iki tarafındaki insanları açıkça, capcanlı tasvir etmesi sayesindeydi. George bazı bölümlerde özgürlüğümüze ancak sosyalizmle ulaşabileceğimizi bütün sebepleriyle, eksiksiz olarak öyle içten anlatmıştı ki.

15 Haziran'da, Salinas'ta, Soledad davası duruşmalarının en önemlilerinden biri yapılacaktı. Avukatlar davanın başka bir adliyede sürdürülmesini talep edeceklerdi. Bayan Jackson, Frances ve Jonathan'la birlikte gittik. Komite üyelerinden bazıları da iki

arabayla duruşmaya katılmak için yoldaydı. Fannie Haughtin, kız kardeşim Fania, Mitsuo Takahashi, Jamala ve birkaç kişi daha L.A. hareketini temsilen oradaydı.

Mahkeme salonunda çetin bir mücadele bekliyorduk, ama yargıcın Kardeşler'i duruşmaya katılmaktan men edebilecek kadar cüretkâr davranmasını beklemiyorduk. Belli ki Salinaslı idareciler ülkenin dört bir yanından akın akın duruşmaya gelen insanları görünce korkmuşlardı. Yargıç, Soledad gardiyanlarına, Kardeşler'in salona getirilmemesi emrini verdi.

Avukatlar ve izleyiciler bu dalavereden haberdar olduklarında kıyamet koptu. Avukatlar yargıca verip veriştiyor, izleyiciler de geri kalmıyordu. Bütün bu kargaşanın ortasında Fay Stender bağırarak, yalnızca davanın Kardeşler'in daha adil yargılanma şansına sahip olabilecekleri bir yere taşınması amacıyla orada bulunduğumuzu söyledi. O anda yargıcın kafası tamamen karışmıştı. Mahkeme salonundaki destekçilerle nasıl başa çıkacağını bilemiyordu. Fay'e cevaben bağırarak "Peki, duruşma yeri değiştirilsin. Davanın nerede sürdürülmesini istersiniz?" gibi bir şeyler söyledi.

Fay anında cevap verdi, "San Francisco." Sonradan bize anlattığına göre yargıcın bu öneriyi kabul etmesinin ihtimal dahilinde bile olmadığını düşünmüştü.

"Tamam," dedi yargıç, çok telaşlıydı, "davanın San Francisco'ya taşınmasına karar verildi." Bunun üstüne, duruşmayı resmî olarak sonlandırmadan apar topar kürsüden inip odasına doğru gitti.

Zaferimizi kutluyorduk. Daha önceki bütün taleplerimiz gibi bunun da reddedileceğini düşündüğümüz halde duruşma yerinin değiştirilmesini sağlamıştık. Bu önemli bir zaferdi, San Francisco'da yapılacak duruşmalar halkın daha çok ilgisini çeker, duruşma salonunu doldurmak için daha az çaba harcanır, her an teyakkuzda olacak göstericileri harekete geçirmek daha kolay olurdu.

Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi, haziran ve temmuz aylarını hummalı bir çalışmayla geçirdi. Hepimiz, George'un, John'un ve Fleeta'nın özgürlüklerine kavuşmaları için harıl harıl hareketimizi tanıtmaya ve yeni üyeler kazanmaya çalıştık.

L.A. örgütü 16 Haziran'da hükümet binası önünde miting ve gösteri düzenledi. Ceza İnfaz Kurumu ve Şartlı Tahliye Komisyonu da aynı binada yer alıyordu. Tamamen tesadüfen aynı gün, idare benim UCLA'daki pozisyonumu tartışmak için toplanıyordu. Bu hem iyi hem de kötüydü aslında. Bir yandan tahmin ettiğimizden daha fazla tanıtım yapabilecektik, çünkü bütün gazeteciler benim idarenin kararına vereceğim yanıtı öğrenmek için gösteriye geleceklerdi. Fakat diğer yandan, bu gösterinin amacını boşa çıkarabilir, Soledad Kardeşler meselesini gölgeleyebilirdi.

O sabah hükümet binasına gitmeden önce, idarenin kararı ne olursa olsun ve etrafta ne kadar gazeteci dolanırsa dolansın, bu kararа dair yorumlarımı, Soledad Kardeşler eylemlerimiz bitmeden açıklamamaya karar verdim.

Mitingde, Kara Panter Partisi'nin eğitim sorumlusu Masai Hewitt, hapisteki yoldaşlarımız adına konuştu. Bobby ve Ericka adına, Huey ve çok sayıda diğerleri adına. Çünkü Soledad davası, gittikçe artan baskının zirve noktası olarak görülmeliydi. Josef Soledad'da yatmıştı, ondan başından geçenleri anlatmasını istedik. Böylece insanlar, Soledad dalaveresinin ardında dönen dolapları daha iyi anlayabilirlerdi. Mitinge katılmayı hevesle kabul eden Jane Fonda, bağış toplamak için seve seve yardımcı oldu. Ben, komitemizin Kardeşler'in özgürlüğüne kavuşması için neler yaptığını anlattım. Bireysel davalar için mücadele etmenin yetersiz olduğuna nasıl karar verdiğimizi açıkladım. Çok daha fazlasını yapmalıydık. Duvarların ardında bir mücadele filizleniyordu, kardeşlerimizin desteğe ve dayanışmaya ihtiyaçları vardı. Yetişkin Yetki Makamı'na

sunacağımız talepler, hareketimizi yaygınlaştırmak için azmimizi yansıtıyordu, bu talepler aslında bütün tutukluların talepleriydi.

Miting benim konuşmamla sona erdi. Sıra düzeni oluşturup Kaliforniya Yetişkin Yetki Makamı'na ev sahipliği yapan Şartlı Tahliye Kurumu binasına yürüdük. Yüzlerce kişiydik, akın akın binaya girdik, asansörlere doluştuk, bazılarımız da merdivenlerden çıkarak Yetişkin Yetki Makamı'nın ofisine ulaştık. Bu eylem için Soledad Kardeşler'in, Bobby ve Ericka'nın ve bütün siyasi tutukluların özgürlüğünü isteyen ve Yetişkin Yetki Makamı'yla Şartlı Tahliye Kurumu'ndan taleplerimizi listeleyen posterler hazırlamıştık. Bunları geçtiğimiz her yerde duvarlara yapıştırdık.

Kalabalık çeşitliliğiyle büyüleyiciydi: siyahî, Meksika kökenli, Asyalı ve beyaz. Gençler de vardı ama çoğunluk otuzun üstündeydi, bazıları daha yaşlıydı. İşçiler, öğrenciler ve meslek sahipleri vardı. UCLA'yı temsil edenler arasında Felsefe Bölümü başkanı Donald Kalish de vardı, kendisi her zaman böyle davalara destek verirdi. Katılımcılar arasında bölüm sekreterliğinde çalışan iki genç siyahî kadını, Connie ve Betty'yi gördüğümde çok sevindim. Bazı yoldan geçenler de gösteriye katılmıştı.

Kurul üyeleriyle görüşme talep ettiğimiz için Yetişkin Yetki Makamı görevlileriyle aramızda ufak bir tartışma yaşandı. Slogan atan yüzlerce göstericinin arasında bir çıkış yolu arıyorlardı. Kurul üyelerinin Los Angeles'ta olmadığını, bir toplantı için başka bir yerde bulunduklarını söylüyorlardı. Bu gösteriyi Los Angeles'taki aylık toplantıları esnasında gerçekleştireceğimizi öğrenince, muhtemelen toplantıyı başka bir yerde düzenlemişlerdi. Tartışmayı büyütmek istemedik. Ne de olsa niyetimizi belli etmiştik.

Gösteri biteli çok olmamıştı ki bazı gazeteciler, idarecilerin toplantısının sona erdiğini ve kararın açıklandığını söylediler. Bir sonraki sene görevime devam edemeyecektim. Protestomuz

başarıyla sona erdiğinden, hükümet binasının önündeki kaldırımda basın açıklaması yapmak için hazırlandık. Habercilerin Soledad Kardeşler mücadelesine ilgi göstermediği ya da mümkün olduğunca az yer verdikleri açıktı. Bu kez, bunu başaramayacaklardı, kararlıydım. Basın açıklamasında ağzımdan çıkan her cümlede, bir şekilde işimden kovulmamı Soledad Kardeşler'e ve diğer siyasi tutuklulara uygulanan baskıya bağladım.

İdareciler, komünistlere üniversitede iş verilmesinin engellenmesi kararından artık istifade edemiyorlardı, bu konuda mahkeme idareyi haksız bulmuştu, bu karar hâlâ geçerliydi. Dahası, akademik sorumluluklarımı ihmal ettiğime dair tek bir somut delil bulamazlardı. İdarenin benim derslerimi teftiş etmekle görevlendirdiği gizli, özel komiteler bile idarecilerin işine yarayacak bir şey bulamamışlardı.

Dolayısıyla, İdare Kurulu'nun bulabildiği tek bahane, sınıf dışındaki siyasi konuşmalarımın "bir üniversite hocasına yakışmadığı"ydı. İşin ilginci, bu kararın açıklanması tam da böyle konuşmalardan birini yaptığım güne denk gelmişti. Bana "yakışmayan" bir şekilde, Ronald Reagan'ın kendisi de dâhil olmak üzere üst düzey hükümet görevlilerini, cezaevlerindekilere ve tüm siyasi aktivistlere uygulanan baskıcı komplolara yardım ve yataklık etmekle suçlamıştım.

Savunma Komitesi'nin üyeleri kovulma kararıma eşlik eden fotoğrafın tam da greve gittiğimiz günlerde çekilen bir fotoğraf olmasından çok memnundu. Böylelikle mücadelemizin mesajı, uluslararası haber ajansları vasıtasıyla bütün dünyaya ulaşacaktı: "SOLEDAD KARDEŞLERİ DEVLET LİNCİNDEN KURTARIN!" yazılı bir pankart taşıyordum, bir iki adım arkamdaki Jonathan'ın elinde ise "CEZAEVLERİNDE SİYASİ BASKIYA SON!" yazan bir pankart vardı.

19 Haziran'daki protestomuzdan birkaç gün sonra, Joan ve Betsy Hammer'ın San Jose'deki evinde, eyaletteki bütün Soledad Savunma Komitesi üyelerinin katıldığı bir toplantı düzenledik. İlk konumuz, yakınlardaki San Francisco duruşmasında nasıl bir yol izleyeceğimizdi. San Francisco komitesi umduğumuz kadar güçlü değildi, özellikle de siyahîler arasında. Duruşma esnasındaki eylemlere daha geniş bir katılım sağlamak için, San Francisco ve Oakland'da daha temelden bir çalışma yapmamız gerektiği ortadaydı. Bana, yazı San Francisco'da geçirip bu işlerle ilgilenmeyi isteyip istemediğimi sordular. Onlara, bunu enine boyuna düşünmem gerektiğini söyledim.

Los Angeles'a dönünce komitemiz bağış toplamak için birkaç kokteyl düzenledi. Vietnam hakkındaki *The Year of Pig* filmi gösterimi ve Sekizinci Cadde'deki Üniteryen Kilisesi'nde bir miting düzenledik. Soledad Komitesi için en büyük bağışı topladığımız etkinliklerden biri sanat müzayedesiydi. Hem siyahî hem beyaz, hem profesyonel hem amatör pek çok sanatçı işlerini bağışladı. L.A.'de Crenshaw bölgesinde sanat galerisi işleten iki kardeş (içlerinden biri Birmingham'dan anaokulu arkadaşımdı), müzayede için kendi mekânlarını bize açtılar. Yazın geri kalanı ve sonbahar böyle başarılı etkinliklerle geçti.

Bütün bu etkinlikler peşinde koştururken, akademik hayatım da benden ilgi bekliyordu. Normal şartlarda, yani UCLA macerası hayatımın saplantılı yönlerinden birine dönüşmemiş olsaydı, bu tez çoktan bitmiş olurdu. Bir an önce bitirip arkamda bırakmak istiyordum. Yaz sonunda muhakkak bitirmeliydim, kendime koyduğum hedef buydu. Temmuz, ağustos ve eylül aylarında üniversiteden alacağım araştırma bursu çalışmalarımı kolaylaştıracaktı.

Bir yandan da Soledad Komitesi'ndeki işlerimi durduramazdım, siyasi faaliyetlerimi asgariye indirmek istemiyordum. Bazı işe

yarar değişiklikler yaptım. Evimde, komitenin işleriyle dolu olan çalışma odamı yeniden düzenledim. Teksir makinesini ve komitenin kullandığı diğer malzemeleri bitişikteki yemek odasına taşıdım. Böylelikle günde en az sekiz saatlik bir çalışma düzenini oturtabileceğimi düşünüyordum. Ama 45. Cadde'deki evimiz yaz boyunca bir karargâha, ofise ve sığınağa dönüştü. Sürekli, komite için yaptıklarını haber vermek isteyen insanlar uğruyordu. Bu iyiydi tabii, etraftan çok fazla insanın ilgisini çeken bir hareket başlattığımızın kanıtıydı. Tamu'nun kocası Malcolm serbest bırakılmıştı, o da artık bizimle yaşıyordu, Kanada'dan bir arkadaşları da kanepeyi kendine mesken edinmişti.

Bebek Kendra neredeyse bir yaşındaydı ve artık daha fazla ilgi istiyordu. O etraftayken, onunla oynama isteğine engel olamıyordum. Bütün bunların sonucunda, tezimle ilgili ciddi ciddi çalışabildiğim tek zaman dilimi, gece herkes uyuduktan sonraki saatlerdi. Bazen gece birden sabah altı-yediye dek çalışıyordum. Ama gün içinde uyuyamadığım için bu ritmi fazla sürdüremiyordum.

Tezim hakkında endişelendiğimden, çalışmak istediğim saatlerde kaçabileceğim küçük, ucuz bir daire bakmaya karar verdim. Bulduğum yer 35. Cadde'de, evden yalnızca on blok uzaktaydı. Kirası yetmiş beş dolardı, yani diğer evin kirasının yarısını da ödeyebilir ve canım istediğinde orada kalabilirdim. 45. Cadde'deki evde gece gündüz susmak bilmeyen telefon deneyimime dayanarak, bu daireyi gürültüden uzak tutmaya, telefon görüşmelerimi 45. Cadde'de sürdürmeye karar verdim.

Temmuzun birinden önce taşınamayacaktım, Georgia Jackson bu zaman zarfında beni Pasadena'daki evine davet etti, böylelikle sakin bir çalışma ortamım olacağını söyledi. İlk gün kitaplarımı, defterlerimi, çalışma masamı, daktilomu ve yatağımı taşıdım. Sonraki

bir ay içinde Soledad Komitesi haricinde kimsenin çalışmalarımı bölmesine izin vermeyecektim.

Temmuzun ortasında Körfez Bölgesi'ne kısa bir seyahat gerçekleştirip San Francisco, Berkeley ve Oakland'daki çeşitli örgütlerden aktivistlerin bulunduğu bir toplantıda konuşma yaptım. Duruşma yeri değiştirildiği için Kardeşler Soledad'dan San Quentin'e nakledilmişti. Tam toplantıya denk gelen günlerde Jonathan ve babası George'u görmeye gidiyorlardı, ben de onlara katıldım. Toplantı Ulusal Avukatlar Derneği'nin ofisindeydi. Fay Stender ve Körfez Bölgesi Soledad Komitesi'nin başka üyeleriyle birlikte konuşmalar yaptık, ben duruşmadan önceki aylarda Kardeşler etrafında gelişen hareketin genişletilmesinin öneminden bahsettim. Körfez Bölgesi'nde sol harekete geçirilmeliydi ve özellikle siyahîler arasında yoğun bir örgütlenme sağlanmalıydı. Kara Panter Partisi'nden bir kardeşimiz, Kardeşler'in hayatını kurtarmak için mümkün olduğunca çok siyahînin katılımını sağlamaya çalışacaklarına söz verdi.

Toplantıda, o sıralarda Los Siete de L.A. Raza'da yargılanmakta olan bir grup Meksika kökenli aktivist için başarılı bir kampanya yürüten komitenin üyeleri de vardı. Komiteler arası bir koalisyon kurulmasına ve tüm siyasi tutukluların özgürlüğünü hedefleyen bu işbirliğinin 12 Ağustos'ta San Francisco'da düzenlenecek bir mitingle başlamasına karar verdik. Los Siete'nin avukatı Charles Garry, mitingde konuşmacı olmayı hevesle kabul etti, ben de gönüllü oldum.

George'un avukatı John Thorne, George'un yasal takipçisi olabilmem için San Francisco mahkemesine başvurmuştu, bu Hekima için yaptığımın aynısıydı. Hazır ben oradayken, birlikte başvuruyu konuşmak için adliyeye gittik. John başvuru hakkında konuşurken, aynı katta Los Siete duruşması da sürüyordu. Bir süre onların

yanında kaldım, kardeşlere dayanışma selamı verdim, birkaç dakika da Charles Garry'yle, iki siyasi tutuklu grubu için komitelerin yaptığı çalışmaların nasıl yönetileceğini konuştum.

Körfez Bölgesi'ndeyken, Soledad Komitesi üyeleri bir kez daha orada zaman geçirip komitenin işlerini organize etmemi rica ettiler. Evimi yeni tutmuştum, nihayet tezime gereken zamanı ayırabiliyordum; her şeyi yeniden paramparça etme ihtimalimi göz önünde bulundurarak tereddüt ediyordum. Ama Körfez Bölgesi Komitesi'nin iyi durumda olduğu söylenemezdi ve Los Angeles'taki tecrübelerimizin onlara çok faydalı olacağı su götürmezdi. Onlara düşüneceğimi söyledim, ben kendim gelemesem bile, komiteden benim kadar tecrübeli başka bir siyahî gelebilirdi. Aklımda ev arkadaşım Tamu vardı.

Ağustos'un başlarında, Körfez Bölgesi'nde birkaç hafta geçirmemin uygun olacağına karar verdim. Berkeley kampüsündeki kütüphane benim tez konumla ilgili yayınlarda UCLA'nın kütüphanesinden çok daha zengindi, araştırmamın son kısmını orada tamamlayabilirdim. Günlerimin bir kısmını üniversitede, bir kısmını Soledad Komitesi'yle birlikte geçirebileceğimi düşünüyordum. Ağustos başında hem etrafı kolaçan etmeye hem de kütüphaneye göz atmaya gittim.

7 Ağustos, 1970

Birinci duruşma salonunda, Yargıç Harold Haley'in başkanlığındaki mahkeme sürüyordu. San Quentin'den James McClain adında bir tutuklu, hapishanede yakınlarda gerçekleşen bir olayda saldırıda bulunma suçuyla yargılanıyordu. Kendini müdafaa ediyordu, savunmasına başlamıştı. Jonathan'ın salona girip izleyicilere ayrılan bölüme oturduğu sırada, San Quentin'den başka bir

tutuklu olan Ruchell Magee, savunma tanığı olarak McClain tarafından sorgulanıyordu. Jonathan orada bir süre oturdu. Sonra ayağa kalktı, elindeki tüfeği salondakilere doğrulttu, herkes buz kesmişti. McClain, Ruchell ve ifade vermek için bölmesinde bekleyen William Christmas da Jonathan'a katıldılar.

Şerifin adamları sonradan, bu insanların "Soledad Kardeşlere Özgürlük!" diye bağırdığını ifadelerinde belirtti. Diğerleri "Folsom'daki kardeşlerimize özgürlük!" diye duymuşlardı, başkalarıysa "Bütün Siyasi Tutuklulara Özgürlük!" Savcı, bunun Soledad Kardeşler'in salıverilmesi için yapılmış bir eylem olduğunda ısrarcıydı.

Ensesine silah dayanmış yargıç, davayı savunan bölge savcısı ve birkaç jüri üyesi, kardeşler tarafından dışarıda park etmiş bir kamyonete bindirildi. San Quentin'den bir gardiyan, kamyoneti ateşe verdi. Sonra kamyonete yaylım ateşi açıldı. Duman dağıldığında kamyonettekilerden biri dışında hepsi ölü ya da yaralıydı. Yargıç Haley ölmüştü, D.A. Garry Thomas yaralıydı. Kadın bir jüri üyesi yaralıydı. McClain ve Christmas ölmüştü Ruchell yaralıydı. Ve Jon...

O gece olayları öğrendiğimde, Marin County manzaralarını televizyonda gördüğümde, kendi kendime yüksek sesle tekrar ettim: "Bir yanlışlık olmalı. Bu Jonathan olamaz, bizim Jon. Olamaz. Hayat doludur, güçlüdür."

Jonathan henüz on yedisine basmıştı. Birkaç ay önce George bana bir mektupta yazmıştı:

Jon küçük kardeştir, kendini biraz geri çeker ama zeki ve sadıktır... Kafa karışıklığının insanı ele geçirip ya cenaze levazımatçısına ya da hapishaneye gönderdiği yaşta. Hem benim o yaşlardaki halimden hem de akranlarından iyi durumda. Çabuk öğrenir, gerçekle sahteyi ayırt edebilir, yeter ki biri ona zaman ayırıp anlatsın.

İnsanlara yeşil gözlerinden ve açık renk teninden bahsetmemelerini tembih et. Bunlar hakkında çok hassas, ya dövüşür ya da içine kapanır. Anlıyor musun? Bilirsin, bazılarımız birbirimize adil davranmayı pek önemsemeyiz. Bu yüzden son birkaç yıldır başı epey belaya girdi. Bu doğru değil. O çok vefalı, çok güzel bir siyah adamcık. Onu seviyorum.

Tabii Jon'un George'a olan hisleri de, yaşamındaki diğer her şeyi gölgeliyordu. Jon henüz çok gençti, ama neredeyse hiç gerçekten çocuk olmadığını düşünüyordum. Neredeyse kendini bildi bileli abisini parmaklıkların ardına hapseden toplum, çocukluğunu ondan çalmıştı.

Yedi yaşındaki çoğu erkek çocuk, parlak kırmızı, plastik su tabancalarıyla oynar. Ama Jon yedi yaşındayken tabancaların büyük ve gri olduğunu, hapishanede gardiyan kılıfından çıkarıp da tetiği çektiğinde su fışkırtmadıklarını biliyordu. Mermi saçıyor, kan döküyor, ölüm getiriyorlardı. Ölüm. Jonathan, yedi yaşından beri George'u yalnızca hapishane ziyaretlerinde gördü. Abisini her gün, her saat, her an ölümün gerçekliğiyle yaşarken gördü.

Birkaç aylık arkadaşlığımız esnasında, on yıldır biriken bu öfkenin, duvarın, parmaklıkların, tabancaların, uyuz beyaz yargıçların yönetimindeki duruşma salonlarının karşısında hissettiği çaresizliğin, onu nasıl harap ettiğini fark edebildiğimi sanmıyorum.

Şimdi düşman Jon'u kuşatmıştı. Oysa tek yapmak istediği abisini ve bütün kardeşlerimizi bir sefillik ve barbarlık yörüngesine, üçkâğıtlara ve cinayetlere hapseden ve gittikçe daha hızlı içine çeken bu korkunç hapishane düzenini bozguna uğratmaktı.

Adliyedeki isyanı takip eden günlerde, Jonathan'ın ölümünün cinnetini uzaklaştırmaya, öfkemin yapıcı olmasına çalıştım. Jon'un öcünü almanın tek bir yolu olduğunu biliyordum: mücadeleyle, si-

yasi mücadeleyle, insanları harekete geçirerek, parmaklıların arkasındakiler için mücadele ederek.

Bu şekilde savaşmak Jonathan'ı sonsuza dek o asfaltta, kendi kanı içinde, sanki oraya aitmişçesine bırakmak demek değildi. Savaşmamak, onu ve bütün genç, hatta henüz doğmamış Jonathanları, soğuk gri parmaklılar yerine yemyeşil dağlardan, Soledad Hapishanesi'nin ziyaretçi odası yerine deniz kenarına yapılacak bir seyahatin ferahlığından sonsuza dek mahrum etmek demekti. Gülücükler ve güzel oyuncaklarla dolu, yakışıklı, güçlü ve özgür abilerle geçecek bir çocukluktan...

Mumla duvarın arasındaki el
Duvarda daha büyük görünür...

Demek ki bu el
Duvarda büyümek istiyor,
Duvardan daha büyük ve daha ağır...
Wallace Stevens

BÖLÜM V

- DUVARLAR -

Uçak, suçlunun iadesi için on iki saatlik bir uçuşla ülkeyi kat ettikten sonra Kaliforniya'ya indiğinde, doğu kıyısı hava sahasında, gidişimi gözetleyenler kadar çok sayıda silahlı adam dışarıda bekliyordu. Şerifin yardımcıları ve polisler, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri üniforması giyen adamların arasında kaybolmuşlardı. Bütün alana dağılmış, kafilenin gittiği yolun iki tarafına dizilmişlerdi. Bu yolculuk on-on beş dakika kadar sürdü. Kafile, 7 Ağustos'taki isyan sırasında çekilen fotoğraflarını gazetelerden görüp tanıdığım Marin County hükümet binasına doğru döndü. Benim içinde bulunduğum araba bir garaja girdi, demir kapı biz girer girmez kapandı. Kapının dışında kalabalık toplanmıştı, ben arabadan iner inmez "Angela Davis'e ve bütün siyasi tutuklulara özgürlük!" diye bağırmaya başladılar. Ellerim kelepçeliydi, iki yumruğumu da sıkarak dayanışma işareti yaptım.

Kalabalıktan kimseyi tanımıyordum ama varlıkları bana güç vermişti, tıpkı tutuklandığım gün New York'taki destek tezahüratı gibi. Yumruklarımı kaldırdıktan birkaç saniye sonra, hapishanenin üst kattaki kayıt bölümüne çıkan asansöre itilerek bindirildim. Tutuklandığımdan beri üçüncü kez aynı formaliteleri yerine getirdim: belgeler, sabıka fotoğrafları, parmak izleri.

Marin County Hapishanesi ve New York'taki Kadın Tutukevi, birbirinden tamamen farklıydı. Tutukevine ilk girdiğimde her yere sinmiş pislik gözümü korkutmuştu. Marin County Hapishanesi ise temizlikten parlıyordu. Parlak zeminde koşuşturan fareler yoktu. Yeni boyanmış duvarlara grafiti çizilmemişti. Tutukevi ne kadar pis, ne kadar karanlık, ne kadar zindan gibiyse, bu hapishane tam tersine insanın canını yakacak kadar ışıl ışıldı. New York'taki hücremde 60 wattlık ampule alışmıştım, buradaki parlak floresanlar gözlerimi acıttı.

Kayıt esnasında masanın arkasında televizyon ekranları gördüm. Belli ki bu kapalı devre TV sistemiyle bütün hapishane sürekli izleniyordu. Hücremde bir kamera olup olmadığını merak ettim.

Kayıt işlemleri bitip New York'tan getirdiğim her şeyin belgesini aldığımdan emin olunca, hapishane amiri koridorun sonundaki kapının açılması için işaret verdi. Bir düğmeye bastılar, metal kapı ağır ağır duvarın içine sürüldü. Bu mekanik kusursuzluk tutukevinin eski püskü demirbaşlarından çok daha korkutucuydu.

Kadın gardiyanların nezaretinde sıra sıra, penceresiz, yalnızca gözetleme deliği bulunan demir kapılarla dolu bir koridordan geçtim. Koridorun sonunda sağa döndüğümüzde, doğrudan koridora açılan, küçük bir duş bölmesiyle birbirinden ayrılmış iki hücre vardı karşımızda. Tavana sabitlenmiş bir TV kamerasının yönü hücrelere çevrilmişti.

Baş amir hücrelerin kilidini açtı. İçeri girerken karışık duygular içindeydim; ırkçı gardiyanların insafına kaldığım için öfkeliydim ama nihayet kendi başıma kalıp uzun uzadıya düşünebileceğim için biraz rahatlamıştım.

Kapılar arkamdan kilitlenip amirler gittiğinde (gerçi beni ekrandan seyrediyorlardı muhtemelen) etrafı inceledim. Tutukevindeki hücremden daha büyüktü, yedi metrekare kadar vardı burası. Duvarın birine sabitlenmiş metal levhanın üzerinde incecik bir şilte seriliydi. Tam karşı duvarda soluk gri tuvalet ve lavabo yerine kullanılan, lavabodan akan suyun direkt klozete tahliye edildiği kısım vardı. Dişinizi fırçalayıp yüzünüzü yıkamak için klozetin üstüne çıkmak zorundaydınız. Odadaki diğer eşyalar ise, altına kıyafet asmak için iki çengel monte edilmiş otuz santimlik bir raf ve yuvarlak, ahşap tabureye bağlı küçük metal bir masaydı.

Şilteye uzanıp, duvarların dışında neler olup bittiğini hayal etmeye çalıştım. Yargıtay Kaliforniya'ya iade edilmeme karar verdik-

ten sonra ne Margaret'le ne de John'la konuşma fırsatım olmuştu. Hemen geleceklerinden emindim ama henüz hiç haber yoktu. Ne onlardan ne de başka bir kimseden.

Hâlâ uzanıp, tavana gözlerimi dikmiş kafamı toparlamaya çalışırken, bir amir gelip avukatımın beni görmek istediğini söyledi. Margaret ya da John'u göreceğimi umarak, avukatların ziyaret odasına dek amiri takip ettim. Karşımda savunma komitesinde de görev alan Körfez Bölgesi avukatı Terrence Kayo Hallinan ve Los Angeles'tan Carolyn Craven'ı gördüm. Carolyn'i tanıdığımda yerel bir eğitsel televizyon kanalının muhabiriydi, Kayo'nun yasal yardımcısı olarak görüşmeye gelmişti. Gardiyanlar onun muhabir olduğunu öğrenince yalnızca kayıtlı avukatların görüşme yapabileceğini açıkladılar. Bu durumda Margaret ya da John New York'tan gelene kadar, bir tür kimseyle görüştürülmeme cezasına çarptırılmıştım.

Ancak kafamdaki düşüncelerle oyalanabildiğimden, San Quentin'deki kardeşlerimi düşündüm. George'un tutsak edildiği bu etrafı sularla çevrilmiş ortaçağ zindanının, bu hapishaneden çok uzak olmadığını biliyordum. Kaliforniya'da olduğumu biliyor muydu acaba? Belki kısa süre içinde ondan ve onunla birlikte hapishanenin en berbat kısmı olan Islah Merkezi'nde tutulan kardeşlerimizden bir haber alırdım. Onları ve içinde bulunduğumuz berbat vaziyeti düşünerek, bunaltıcı ve tehditkâr yalnızlığın üstesinden gelebiliyordum.

O gece hiç uyumadım; kendi geleceğime, George'un, John'un, Fleeta'nın, Ruchell'ın geleceğine dair vesveselerimi susturmaya bile çalışmadım. Hepimizi gaz odasının beklediğini biliyordum. Sonra, en derin korkularımı tasdik etmek için cehennemden gelen bir alamet gibi, bir kadının çığlıkları geceyi böldü. Kalbimin kafese kapatılmış korku içindeki kuşunki gibi çarptığını duyabiliyordum.

İnsanın kanını donduran çığlıkları adeta yalvarıyordu: "Beni buradan çıkarın! Beni bırakın!" Etrafı pek tanımadığımdan çığlıkları iyice korkutucu, iyice kafa karıştırıcı geliyordu bana. Hücremi, yanımdaki hücreyi ve koridorun sonundaki ziyaretçi bölmesini biliyordum, geri kalanlar hakkında bir fikrim yoktu. Çığlıklar devam etti. Hıçkırıklar öyle yakından geliyordu ki çok çaresiz hissettim. Karanlık, tabut kapağı gibi üstümü örttü, Marin County Hapishanesi'ndeki ilk günümü sonlandırdı.

Ertesi sabah erkenden, Margaret ve John beni görmeye geldiler. Beni, tutukluları mahkemeye götürmek için kullandıkları labirent gibi yer altı koridorlarından geçirip yanlarına götürdüler. Cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlamalarıyla açılan dava bu sabah görülecekti; ama Margaret ve John, yasal savunma için ekibin henüz oluşturulduğunu gerekçe göstererek temdit talep ettiler. Marin County yargıcı talebi kabul ederek, ardından Yargıç Haley'le münasebetinin, tıpkı ilçedeki diğer yargıçlar gibi kendisini de davayı adilane yürütmekten alıkoyacağını resmî olarak açıkladı. Daha sonra benim, avukatların ve davayla bir şekilde ilişkisi olan herkesin, dava sürerken elde edilecek deliller hakkında basın açıklaması yapmamızı engelleyen bir karar yayımladı.

Bu salonda her şey modern ve pırıl pırıldı. Işıklar, yeniliği vurgularcasına gün ışığından daha parlaktı. Bu derli toplu şirin odadan, kimi insanlar pis hücrelere kimi de San Quentin'deki gibi gaz odalarına gönderiliyor diye düşündüm. Basın bültenlerinden öğrendiğime göre duruşma salonları, hatta Marin County Hükümet Binası, Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanmıştı. Duruşma salonlarında dairesel motifler kullanmıştı. İlk duruşmamın gerçekleştiği salonun tavanında, etrafına aydınlatma üniteleri sıralanmış daire biçiminde ahşap bir panel vardı. Salondaki demirbaşlar da tavandaki daireye uygun olarak dizilmişti, yargıcın kürsüsü, jürinin

oturduğu bölüm, savunma ve iddia makamlarının masaları, hepsi bir daire oluşturacak şekilde düzenlenmişti.

Daha sonra, Wright'ın salonları kasti olarak bu şekilde tasarladığını fark ettim. Birleşik Devletler'de adaletin işleyişini yansıtıyordu. Duruşmada yer alanların birbirlerine karşı mücadele etmediğini düşünüyor olmalıydı. Diğer taraftan, yargıç, jüri, savunma ve iddia makamları, adaletin yerini bulması için el ele çember oluşturup çabalıyorlardı.

Wright'ın el ele tutuşma mesajını öğrenince aklıma çocukken oynadığımız oyun geldi; ele ele tutuşup çember oluşturarak bir tekerleme söylerdik ve tekerlemenin sonunda çocuklardan biri çemberin "dışında" kalırdı. Duruşma salonundaki çemberin etrafına dizilmiş adamlarla hiçbir ortak yönüm yoktu kuşkusuz. Yoldaşlarım, arkadaşlarım ve ben, bu adamları bana karşı çevrilen bir adalet dalaveresinin oyuncuları olarak görüyorduk. Bu yüzden, bu zorlukları aşmanın tek yolu olan insanların örgütlü mücadelesini güçlendirmeye çalışmalıydık. İki gün sonra, kardeşim Fania ve yoldaşım Franklin'in önderliğinde kurulan Angela Davis'e Özgürlük Ulusal Birleşik Komitesi (NUCFAD), hükümet binasının önünde gece nöbetine başladı. Penceresiz hücremin kalın duvarları, sloganları duymama elvermiyordu. Ama onları hissedebiliyor ve onlar sayesinde mutlu olup güçleniyordum.

***

Artık Marin County'de olduğuma göre, beni suçlayanlarla onların yöntemleriyle yüzleşmeye hazırlanmalıydım. Yasal bir ekip oluşturulmalıydı. Avukat meseleleri hallolduğunda John tekrar doğu kıyısına gitmeyi planlıyordu ama Margaret kalacaktı.

Avukatlarıma koşulsuz şartsız güvenmeliydim, tam anlamıyla hayatımı onlara emanet ediyordum. Margaret'le aramızda böyle bir güven zaten vardı, birbirimizi kardeş gibi seviyorduk.

Yasal ekibin sahip olması gereken pek çok kriter vardı bana göre. Öncelikle benimle ve birbirleriyle uyum içinde çalışabilecek avukatlar olmalılardı. Birlikte aylar boyu çalışacaktık. Tabii bütün bunlardan daha önemli bir ölçüt vardı. Avukatların bunun siyasi bir dava olduğunu kabul etmeleri gerekiyordu. Davanın her yönüyle siyasi olduğunun bilinciyle hareket etmelilerdi. Dahası, duruşma salonundaki mücadele, dışarıdaki kitlelerin mücadelesiyle bağlantılı bir şekilde sürüp gidecekti. Avukatlar daha başından, duruşma salonunda yaşanacakların, sokaklarda yürütülen kampanyayla koordineli bir şekilde yürütülmesi gerektiğini anlamalılardı.

Siyahî Avukatlar Ulusal Birliği Başkanı Hayward Burns, beni Howard Moore ile tanıştırdı. New York'tan gönderildiğim gün benim ricam üzerine Atlanta'dan kalkıp gelen Howard'la buluşmuştuk. New York hapishanesindeki ilk görüşmemizde, Güney'deki hak ihlali davalarıyla uğraşan bu adamın, kendini özgürlükleri için savaşan baskı altındaki insanların mücadelesinin bir parçası olarak gördüğünü net bir biçimde anlamıştım. Howard mücadeleden bahsederken, hayatındaki en önemli şeyin siyahîlerin özgürlüğü olduğuna beni ikna edecek bir samimiyetle konuşuyordu. Neden benim de savunmaya katılmak istediğimi hemen anladı. Bana karşı kullanılan deliller siyasi delillerdi: mitinglerdeki konuşmalarım, Soledad Kardeşler'in serbest bırakılması için verilen mücadeleye önderlik etmem, Komünist Parti üyesi olmam. Siyasi görüşüm söz konusuydu ve savunmak bana düşüyordu. Howard ilk işimizin, benim şahsi olarak yasal ekipte yer almam için başvuruda bulunmak olması gerektiğine ikna oldu.

Howard gönülden siyasi bağlılığının ve tecrübeli bir avukat olmasının yanı sıra samimi bir insandı. Onu sevmiştim. Karar verildi. Margaret onun ofisini arayıp davanın sorumluluğunu üstlenmek isteyip istemediğini sordu. Hemen kabul edince, John vakit kaybetmeden anlaşmayı netleştirmek için Atlanta'ya gitti. İlk engeli aşmıştık. Çok rahatlamıştım.

Howard mücadelenin temel yükünü omuzlamayı kabul ettiği halde, Atlanta'daki daha önceden planlanmış işleri sebebiyle, nisan başından önce Kaliforniya'ya gelemeyecekti. Aradaki üç ay boyunca ön duruşmalar için çalışacak avukatlara ihtiyacımız vardı. Davayı üstelenecek ekip için de sürekli Kaliforniya Barosu'yla ilişkileri sürdürecek bir ya da iki avukat gerekliydi.

Ön duruşma hazırlıklarını dosyalayıp tartışmak için ekibe katılacak üç avukatla, Charles Garry'nin şirketine ortak olan ve ofisini diğer avukatların kullanımına açan Al Brotsky'yle, bir süre hocalık yaptığı UCLA'dan tanıdığım Michael Tigar'la ve Michael'ın arkadaşı ve meslektaşı Dennis Roberts'la görüştük. Sonradan, Detroitli ünlü savunma avukatı Sheldon Otis de ekibe katıldı.

Hapishane her şeye asgari alan ayrılacak şekilde düzenlenmişti. Kadınlar bölümündeki avukatların görüşme odasına bir avukat zar zor girebiliyordu, çok iri cüsseli değilse iki avukat sıkış tepiş yerleşebiliyor, biri sandalyede otururken diğeri arkasında dikiliyordu. Benim bulunduğum taraf da daracıktı, bölmede uzun süre oturmak zorunda kaldığımda klostrofobiden kurtulmam epey zaman alıyordu.

İlk başlarda, avukatların davayı tartışırken kullandığı hukuki jargon epey kafamı karıştırmıştı. O daracık bölmede otururken kafamda tuhaf terimler uçuşuyordu. "İlk hamlelerimizden biri 'Dokuz doksan beş'" dedi biri. "Dokuz doksan beş"in benimle ve gaz odasından kurtarmaya çalıştıkları hayatımla ne ilgisi vardı? Ne demek olduğunu zerrece bilmiyordum.

Avukatların buluşması için uygun bir mekân olmaması, gardiyanlarla başlıca tartışma sebebimizdi. Mesele şikâyetimizin meşruluğu kadar açıktı. Hep birlikte toplantı yapabileceğimiz bir mekân ayarlamadıkları takdirde temel, anayasal haklarımdan birini, avukatımı tayin etme hakkımı gasp etmiş olacaklardı. Fakat idareciler, haklarıma saygı göstermek zorunda hissetmediklerini açıkça ifade ettiler ve çetin bir mücadele vermeden bu kararlarından bir adım ileri gitmelerini sağlamak mümkün değildi.

Hapishaneler pervasız yerlerdir. Pervasızlıktan kastım, idarenin asla bir şey üzerine düşünmemesi, bir sorunu çözmeye yönelik davranmaması ya da normalin dışında bir durumu makulce değerlendirmeye yanaşmaması. Bu düşüncesizliğin yarattığı boşluk, kurallarla ve henüz bir kurala bağlı olamayan durumlarda daha önceki emsallerle giderilmişti. Hayatımın en önemli savaşına girmeden ve canavarın canına okuyacak silahları yaratmadan önce, bu küçük balıklarla uğraşmak zorundaydık. Hapishanelerin devam etmesini sağlayan kurallar yüzünden, idarecilerin tek yaşam kaynağı acının ve ölümün yakınlığıydı. Öldürmeye en meyilli olanlar kuralları ihlal etmeyi göze alanlardı.

Avukatların toplanması için bize uygun bir yer sağlamayı kabul ettiler, ancak bu kez de bize gösterdikleri yüksek "güvenlikli" yer, şerifin personel odasıydı. Beni oraya götürmek için gelen yüzbaşının yanında üniformalı ve silahlı gardiyanlar vardı. Yol boyunca nemrut suratlı gardiyanlar dizilmişti. Bana polis kuvvetlerinin yarısını seferber etmişler gibi geldi. Beni böylesi büyük bir tehdit olarak gördüklerine kim inanabilirdi? Çok tehlikeli olduğumu, beni zaptetmek için bir sürü gardiyan gerektiğini göstermek istiyor olmalıydılar. Yargılanmama fırsat vermeden beni suçlu ilan edecek bir komplonun parçasıydı bunlar. Dışarıyı gören kapıları ve pencereleri olan personel odasına yaklaştıkça gardiyanların sayısı

artıyor, aralarındaki mesafe azalıyordu. İki sıra polisin omuz omuza vererek oluşturduğu dar geçitten geçerek odaya girdim. Koşarak kaçacağımı mı düşünüyorlardı acaba? Olan biten McGuire Hava Kuvvetleri sahasındakiyle aynıydı. Ama sonra bu adamların New Jersey'dekilerden daha tehlikeli olduğunu düşündüm; New Jersey'dekiler on yedi yaşında bir genç olan Jonathan tarafından silahsız bırakılmıştı. Şüphesiz 7 Ağustos'taki isyanı düşünüyorlardı. Bu davranışlarının temel sebebi utanç, mahcubiyet ve takıntılı bir intikam arzusuydu.

5 Ocak, 1971

Bir düğmeye bastılar ve kadınlar kısmını ayıran demir kapı sürülerek açıldı. Kaliforniya Eyaleti tarafından bana yöneltilen cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlamalarının görüleceği duruşma salonuna gidiyordum. Yer altındaki tutuklu koridorlarından geçirilerek, duruşma salonunun hemen dışındaki bekleme hücresine götürüldüm. Birkaç dakika sonra özel timin şefi Yüzbaşı Teague, kemerinden anahtarları çıkarıp kapıyı açtı, emreden bir ifadeyle "Bayan Davis, şimdi girebilirsiniz," dedi.

Duruşma salonuna girince büyük bir alkış koptu, patlayan flaşlar gözlerimi bir süreliğine kör etti. Tanıdık yüzleri görmek için doğrudan izleyicilerin oturduğu bölüme baktım, yumruğumu havaya kaldırıp onları selamladım.

Birkaç gün sonra, o anın bir fotoğrafına bakarken sahnenin apaçık tutarsızlığı beni şaşırttı. Oradayım, yüzümde ışıldayan bir gülümsemeyle, boştaki kolumu havaya kaldırmışım. Sağımda, birkaç metre ilerideki masada oturan Ruchell Magee'yi henüz görmemişim. Zincirlere dolanmış bir vaziyette, sanki bu zincirlerle başa çıkmanın daha rahat bir yolunu arar gibi yüzünü buruşturmuş.

Az sonra Ruchell'ı göreceğim, aramızdaki bağı tasdiklemek ister gibi ona elimi uzatacağım. Sonra beni destekleyenlere minnetimi göstermek için onlara doğru döneceğim. Ruchell'la birlikte yanımızda oldukları için teşekkür edeceğiz. Ancak girdiğim kapının karşısındaki sandalyeye oturduğumda, müşterek davalı olduğum zincire vurulmuş siyahî adamı göreceğim. Onu gördüğümde olanca samimiyetimle gülümseyeceğim, onu sevdiğimi ve aynı tarafta olduğumuzu ima edeceğim. Ruchell da bana gülümseyecek.

Bu diziliş tamamen yanlış gibi görünüyordu. Birbirimizden çok uzaktık. Yargıcın kürsüsü Ruchell'ın sandalyesinden daha yakındı bana. Savcınınki de öyle. Ruchell neredeyse duruşma salonunun diğer ucundaydı. Bu "adalet çemberi" kardeşimle aramdaki doğal ittifakı bozmaya niyetliydi sanki. Öfkeli ve üzgündüm. Ben kendi tarafımda beş iyi avukatla otururken, Ruchell çemberin diğer tarafında, mahkemenin atadığı avukatı Leonard Bjorkland'la kalakalmış gibiydi.

Ertesi gün San Francisco *Chronicle*'ı okuduğumda, beni Ruchell'la karşı karşıya getirecek bir kampanyanın başlatıldığını sezdim. Davaya dair makale şöyle başlıyordu: "Cinayet ve adam kaçırma suçlarıyla yargılanan Angela Davis, Marin County duruşma salonuna güvenli adımlarla girdi, yumruğunu havaya kaldırdı, sonra yargıca 'Bütün suçlamaları reddediyorum,' dedi." Yaklaşık on beş paragraflık makalede şöyle bir cümle vardı: "San Quentin'de tutuklu bulunan ve Bayan Davis'le işbirliği yapmakla suçlanan Ruchell Magee bekleme hücresinden salona getirildiğinde, duruşma salonundaki izleyiciler şaşkınlık geçirdi."

Bu 6 Ocak'taydı. Aynı muhabir 18 Ocak'ta başka bir makaleye şöyle başlıyordu: "Ruchell Magee'nin Angela Davis davasındaki 'diğer sanık' olduğu söyleniyor... Magee, siyahî devrimcilerin gözde, yeni kahramanının gölgesinde kalıyor." Sonra da "Magee

bir devrimciyse bunun sebebi entelektüel gayreti değil, hapishane ortamıdır," diye devam ediyordu.

Basın bu şeklide, kamuoyunun gözünde Ruchell'la beni birbirimizden ayrı düşürmek için elinden geleni yapıyordu. Hayatını anlattıkları yazıda bile Ruchell'ı benimle mukayese etmişlerdi: "Magee 16 yaşında hapse girmiş, tam da orta sınıf bir ailenin kızı olan Bayan Davis'in Brandeis Üniversitesi'nden burs kazandığı yaşta... Sonraki yıllarda Bayan Davis eğitimi için önce Avrupa'ya gitti, sonra doktorasını Herbert Marcuse'ün yanında yapmak için San Diego'daki Kaliforniya Üniversitesi'ne döndü. Magee ise hücresinde hukuk çalışıyordu."

Bu makalenin amacı aramızdaki her türlü dayanışmayı yakıp kül etmek, insanları Ruchell'a karşı beni savunanlar ve bana karşı Ruchell'ı savunanlar olarak ikiye bölmekti. Birliğin bozulmasını ve bölünmemizi istiyorlardı, bölünürsek çok daha güçsüz olacaktık. Birlik olmak, ikimizi de zafere taşıyabilecek yegâne şeydi.

Hayatlarımızın sureti yan yana konulduğunda ortak noktaları kolaylıkla görülüyordu. İkimiz de siyahîydik ve halkımızın boğazını sıkan güçlere karşı kendi yöntemlerimizle savaşıyorduk.

Ben hep, en kötüsünden kaçabilenler arasında olmamın tesadüfi olduğunu düşünürdüm. Kaderdeki ufacık bir değişimle yoksulluk batağına, hastalıklara ve cehalete saplanabilirdim. Bu yüzden *hepimiz* için *bütün* bu çileyi çeken kardeşlerimden farklı olduğumu hiç düşünmedim. Ruchell'ın otuz iki yıldır nasıl yaşadığını öğrendiğimde, onun en kötüsünden kaçamayanlardan olduğunu anlamıştım.

Louisiana'da doğmuştu, on üçünde beyaz bir kıza tecavüzle suçlanmış ve Angola Eyalet Islahevine girmişti. Ertesi güne çıkabilmek için çetin bir mücadele verilen bu duvarların ardında yetişkin oldu. Sekiz yıl sonra yetkililer, annesi onu başka bir eyalete

götürmeye razı olduğu takdirde hapisten çıkabileceğini söylediler. Los Angeles polisi onu saçma sapan bir kavga sebebiyle gözaltına aldığında, dışarı çıkalı bir yıldan biraz daha fazla olmuştu yalnızca. Dosyası kabarık olduğundan, ona adil yargılanma hakkı bile tanımadılar. Bütün sistem ona karşıydı, hatta mahkemenin kendisine atadığı avukat bile savunmasını, Ruchell'ın akli dengesinin yerinde olmadığını söyleyerek yapmıştı. Mahkeme sonuçlandığında Ruchell, adam kaçırmaya yardım ve yataklıktan müebbede mahkûm edildi. (Suçlama söz konusu arkadaşını arabayla birkaç blok öteye götürmesinden ibaretti.)

Ruchell hepimizdi. Yalnızca ırkçılığın günah keçisi olması yüzünden değil, aynı zamanda dayanıklılığıyla, yenilgiyi kabullenmeyi reddetmesiyle. Louisiana'daki okullar ona okuma yazma öğretmediler. Kaliforniya'da, duvarların ardında, Birleşik Devletler Anayasası'nı ders kitabı niyetine kullanarak cahilliği yendi. Hukuk kitapları okudu, kendi dava özetlerini yazıp gerekli mahkemelere gönderebilecek kadar uzmanlaştı. Kendi kararlılığından başka bir dayanağı olmadığı halde, öyle yetkin bir avukat oldu ki, yaptığı bir itiraz üzerine mahkeme kendisiyle ilgili kararı değiştirmeyi kabul etti.

Fakat bu adam kaçırma suçuyla ikinci yargılanışı olacağından, mahkeme Ruchell'a kendini savunma hakkı tanımadı. Yine mahkemenin atadığı bir avukata düşmüştü. Yine de Ruchell yılmadı. Mahkemelere dosya göndermeye devam etti, üstelik yalnızca kendisi için de değil, tüm kardeşlerimiz için. Bir yandan da, dışarıda kendisine destek olabileceğini düşündüğü kişilere, ona yapılan haksızlığı anlatan mektuplar yazdı.

Ne tuhaftır ki, Ruchell'ın bu mektuplardan bana da gönderdiğini duruşma esnasında, FBI'ın dairemden aldığı eşyalar mahkemeye sunulduğunda fark ettim. UCLA'da çalışırken her hafta aldığım

yüzlerce mektuptan biriydi. Mektuplarımı düzenlemeye yardım edebilecek biri olmadığından, cevaplanmamış mektup yığınının arasında kalmıştı. Keşke o zaman bilebilseydim.

Marin County Hapishanesi'nin kadınlar kısmı, belli ki ülkenin bu en zengin bölgesinde en fazla birkaç kadının tutuklanacağı varsayılarak inşa edilmişti. Yetkililer kadın hapishanesinin ihtiyaçlarını, nüfusun küçük bir kısmını oluşturan siyahî, Meksika kökenli ve yoksul insandan yola çıkarak belirlemişti. Reviri, hücreleri ve gençler koğuşunu da hesaba katarsak, kadınlar kısmında toplam on yedi yatak vardı.

Herhangi biri bu küçük ölçekli hapishanenin yöneticilerinin, şahsi olmayan, daha ılımlı tepkiler vereceğini düşünebilir. Doğrusu benim kadın gardiyanlar hakkındaki ilk izlenimim de, amatörce etrafı kolaçan edip bir yöneticiye biçtikleri role uygun davranmaya çalıştıkları yönündeydi. Ama iyi birer gardiyan olmak için yanıp tutuştuklarından, genellikle en aşırı tavırları takınmayı tercih ederlerdi. Oraya gideli çok fazla olmamıştı ki amirlerden biriyle kapıştık. Bu, asla sona ermeyecek tartışmalar zincirinin ilk halkasıydı. Ocak ayında bir pazar günüydü. Sabahı, San Francisco *Examiner*'ın en sıkıcı bölümlerini okumakla geçirmiştim. Öğleye doğru görüşme için çağırıldım, burnundan soluyan amir görüşme bölmesine daldığında, henüz sohbetin girizgâhını geçememiştik bile.

"Jilet nerede? Çabuk ver! Jileti vermezsen gör bak neler yapıyorum..."

Neden bahsettiğini bilmiyordum. En son tutuklanmadan önce jilet görmüştüm. Cevap vermedim.

İmalı tehditlerine devam etti. "Jileti derhal çıkarıp vermezsen bu görüşmeyi bitiremezsin."

Birkaç saniye dik dik gözlerinin içine baktım, sonra da neden bahsettiğini sordum.

"Gazetedeki jileti ne yaptın?"

"Ne jileti? Ne gazetesi?" dedim.

Sonunda tutarsız laflarından meseleyi anlamayı başardım. Pazar gazetelerinde jilet ilanları oluyordu ve bu ilanlara genellikle bir numune eşlik ediyordu.

"Reklamlara bakmam," dedim. "Gazetede jilet varsa hâlâ yerinde duruyordur."

Ona böyle manyakça davranmayı bırakırsa jileti alabileceğini söyledim. Sonra da koridoru geçip hücreme gittim. Gazete yığını yatağın üzerindeydi. Ona yardım etmeye niyetim yoktu, jileti bulup almasını söyledim. Hâlâ çılgınca öfkeliydi, reklamı bulana dek sayfaları hızlı hızlı çevirdi. Reklamı bulduğunda saldırgan bakışlarla bana jiletin yerinde olmadığını gösterdi. Birilerinin oyununa geldiğimden şüphem yoktu.

"Belli ki," dedim, "biri jileti almış. Ama bu sizin sorununuz, benim değil. Ne olduğuna dair en ufak bir fikrim yok..."

Tam beklediğim gibi yüksek perdeden, küstah tehditler savurmaya başladı. "Jileti verinceye dek ziyaretlerin yasaklandı. Kantin yardımlarını da keseceğiz. Jileti vermeden avukatlarını arayabileceğini ya da görebileceğini sanıyorsan çok yanılıyorsun. Hem de çok."

Öfkeden patlamamak için kendimi tuttum. Beni böyle küçük oyunlarla kışkırtamayacaklarını onlara göstermeliydim. "Söyleyebileceklerimi söyledim," dedim. "Sizinle makul bir tartışma sürdüremeyeceğimiz açık. Avukatımı görmemi engelleyemeyeceğinizi de biliyorum. İsterseniz bir deneyin, o zaman elimden geleni ardıma koymam."

Aniden arkamı dönüp yatağıma oturdum. "Artık çıkabilirsiniz," dedim. Burnundan soluyarak arkasını döndü ve hızlıca dışarı çıktı, neredeyse kapıyı kilitlemeyi unutuyordu.

Hücremde yalnız kalınca şu çelişkiyi düşündüm. İsteseler beni süresiz kimseyle görüşmeme cezasına çarptırabilirlerdi. Ama yine de benim avukatlarımla görüşmemi engellemeye çalıştıkları takdirde, avukatlarımın bir yolunu bulup içeri gireceğini söylüyordum kendi kendime.

Öğleden sonra, amirlerin nöbet değişiminden hemen önce, utana sıkıla tekrar hücreme geldi. "Sanırım size özür borçluyum Bayan Davis," dedi tereddütle. "Kayıt masasındaki görevli gazeteler dağıtılmadan önce içlerindeki jiletleri tek tek çıkarmış."

"Böyle kolay vazgeçmezler oysaki," diye geçirdim içimden.

Ertesi gün, tüm tutukluların hakkı olan günlük telefon görüşmemi yapmak için amirin odasına gittim. Yüksek ve mağrur bir sesle, Brotsky'ye jilet meselesini bütün detaylarıyla anlattım. Amirler bana meydan okuduklarında, onlarla savaşmaya hazır olduğumu bilmelerini istiyordum.

Avukatların hapishane yönetiminin her kademesine gönderdiği protestolar idarecileri savunmaya geçirmişti. Angela Davis'e Özgürlük Ulusal Birleşik Komitesi de üstüne tuz biber oldu. Hızla büyüyen kitlesel tepki onları korkutmuştu. Uğradığım her haksızlığın açığa çıkacağını biliyorlardı.

Marin County Hapishanesi'ndeki ilk zamanlarımda, gardiyanların ırkçı eğilimlerini fark ettim. Jilet olayındaki amir bir gün hücremin kapısını açarak küstahça onunla gitmemi söyledi. Üniformalıydı, omuz çantası vardı, belli ki hapishaneden çıkmak üzereydi.

"Ne olduğunu öğrenene kadar hiçbir yere gelmiyorum," dedim.

"Sadece benimle gel," dedi.

Ben itiraz edince, binada acil durum olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı. Yine de tatmin olmamıştım, biraz daha açık konuşmasını isteyince bomba ihbarı yapıldığını, bütün binanın tahliye

edildiğini söyledi. Kadın tutuklular binanın altındaki sığınağa götürülecekti.

Ters kelepçelenmeye alışmıştım, bu durum olağan işleyişin bir parçası haline gelmişti. Koridora çıkarılan diğer üç kadın tutukluyu gördüğümde (bu aylar boyunca diğer tutuklularla tek direkt bağlantımdı), kelepçelenme biçimimizin amirlerin küstah ırkçılığını yansıttığını fark ettim. Siyahî ve Meksika kökenli iki kadın, birinin sağ eli ötekinin sol eline bağlanacak şekilde kelepçelenmişti. Üçüncü kadın beyazdı. Müdireler onun hareketlerini kısıtlayacak bir şey yapmamışlardı. Bileklerim ters kelepçeli vaziyette ben, birbirine kelepçelenmiş siyahî ve Meksika kökenli kadın ve elleri serbest beyaz, üç tutukluyduk.

Marin County gardiyanları beni tek kişilik hücrede tutmaya kararlıydılar, mahkemeden mağduriyetin giderilmesi kararı çıkması için uğraşıyorduk. Bahaneler New York'takilerle aynıydı. Yani mesele benim tehlikeli olmam değildi. Tam tersine, benim hayatımı korumaya çalışıyorlardı. Fanatik bir anti-komünistin ya da Yargıç Haley'in ölümünden çok etkilenen birinin bana zarar verebileceğinden korktuklarını söylüyorlardı. Ve dediklerine göre Marin County'de tutuklanmak çok kolaydı. Onlara göre gardiyanlar bütün bunları göz önünde bulundurmalıydı.

Bu yüzden yargıç, koğuşta kalabilmem için bir emir çıkarmayı reddetti. Hapisteki durumumu detaylı olarak belgeleyen ve niçin hücrede tutulmamam gerektiğini açıklayan maddeleri yasal bir şekilde düzenleyerek başvuruda bulunmamızı istiyordu. Bu adalet sürecini tersine işletmenin bir yoluydu. Ne zaman haklarım ihlal edilse, niçin ihlal edilmemesi gerektiğini açıklamak zorunda olan biz oluyorduk.

Şüphesiz yargıç ne yaptığını biliyordu, çünkü arabulucu bir çözüm önerdi. Diğer kadınların içine karışmama izin vermedi ama

başka bir talebimizi olumlu değerlendirerek, gardiyanlara avukat ekibinin rahatça buluşabilmesi için gerekli kolaylığın kalıcı bir şekilde sağlanması emrini verdi.

Bu kalıcı kolaylıklar "güvenlik bölgesi dâhilinde", otomatik demir kapıların ardında, kapalı devre TV ekranlarıyla izlenen odalarda sağlandı. Bu odalardan birinin içinde, gözetleme delikli demir bir kapıyla ayrılmış hücre vardı. Amirin odasına bitişikti. Tek yapmaları gereken kendi taraflarındaki metal sürgüyü yana çekmekti, böylece gözetleme deliğinden bizi gizlice dinleyebilirlerdi. Bu hücre benim hücremden biraz daha büyüktü. Duvarlar aynı donuk griye boyanmıştı, beton zemine de kurumun simgesi olan toz rengi hâkimdi. Ranzalar vardı, daha doğrusu benim her gece uyuduğum gibi, duvara monteli metal levhanın üzerine serilmiş incecik şilteler vardı. Benim hücremle birkaç ufak tefek farklılık da vardı, lavaboyla klozet birbirine bağlı değildi ve içeride duş vardı. Ama benim için en büyük farklılık tepedeki ışıklıktı. Birazcık gün ışığına muhtaçtım, bir vesileyle dışarının aydınlık mı karanlık mı olduğunu anlayabildiğim durumlarda bile sevinçten deliriyordum. Işıklık şeffaf değildi, yarı saydamdı, dolayısıyla gökyüzünü göremiyordum, geçen uçakların sesini duyuyordum, yağmurlu günlerde yağmur damlaları etrafımdaki tekdüzeliği gideriyordu. Geceleri düşlerimde bu ışıklığa tırmanıp özgürlüğe çıkıyordum.

İlk başlarda, avukatlar geldiklerinde hücremden toplantı odasına, toplantı odasından hücreme, birilerinin refakatinde gidip geliyordum. Sonra yargıcı, hücredeki koşullarım iyileştirilmeyecekse bile, avukatlar olmadığında da bu toplantı odasına gidebilmem için ikna ettik. Kendi davamda müdafi olmak için mahkemeye başvurmak istediğimi, bu yüzden hapishanenin hem bu hazırlık için uygun çalışma şartlarını hem de yasal malzemelere erişimimi sağlamakla sorumlu olduğunu yargıca bildirdik. Böylelikle toplantı

salonunu, yani hücreyi, sabah sekizden akşam ona kadar çalışmalarım için kullanabileceğimi söyledi.

Ufak çaplı tartışmayı kazanmıştık, bu gardiyanların misilleme yapacağı anlamına geliyordu. Yargıcın uygun çalışma şartlarının sağlanması kararını çiğneyemeyeceklerini bildikleri için, küçük beyinlerinin yettiği kadarıyla ufak tefek, rahatsız edici kurallar uydurdular. Önce yemeklerimi çalışma hücresinde yememin kurallara aykırı olduğunu söylediler. Köşeyi dönüp koridor boyunca birkaç metre ilerlemekten ibaret iki dakikalık yolculuk, ancak kahvaltı dağıtıldıktan sonra yapılabilirdi. Öğle yemeği vakti geldiğinde, çalışma hücresinin kapısını açıp beni tekrar yattığım hücreye götürüyorlardı. Öğle yemeğinden sonra tekrar geri, akşam yemeğinde de aynı şekilde. Bu düzen yalnızca avukatlar toplantı için geldiklerinde değişiyordu, o zaman yemeklerimi çalışma hücresinde yiyebiliyordum.

Bu hücre kendi davam üzerine çalışmam için bana verildiğinden, saçmalığın sınırlarını zorluyorlardı: orada çalışmam gerekiyordu, ne yemek yiyebilir ne de günlük egzersizlerimi yapabilirdim. Ama beni canım istediğinde jimnastik yapmaktan ya da amuda kalkmaktan alıkoyamıyorlardı. Hatta bunları tam olarak beni gözetlediklerini bildiğim anlarda yapıyordum.

Hapishanede yapmaya çalıştığım iş, normalden çok daha fazla odaklanma gerektiriyordu. Bu sürekli yalnızlık halinde kendimi tamamen işime vermek, hayatta kalmam ve akıl sağlığımı korumam için hayati bir durumdu. Gardiyanlar bunu bildiklerinden en adi numaralara başvuruyor, bana biraz olsun engel olabilmeyi umuyorlardı. Bilhassa müdire bu hususta iyiydi.

Yaptıkları her şeyle başa çıkabildiğimi söyleyemem. Beni büsbütün çileden çıkaran bazı şeyler vardı, bir de beni kızdıran ve öfkelendiren başka şeyler. Genellikle öğle ve akşam yemeği vakitlerinde

işime gömülmüş oluyordum, ya bir mektup ya da tebligat yazmakla ya da canımın istediği başka bir şey yazmakla meşgul oluyordum. Amirlerden biri kapıyı açıp yemeğimi yemem için beni uyuduğum hücreye yönlendirirdi. Tek başıma, tatsız tuzsuz yemeğimi yerken -yemeği yemem ya da yiyip yemeyeceğime karar vermem, nadiren on dakikayı geçerdi- uğraşmakta olduğum işi düşünürdüm. Ve tabii yemek biter bitmez işimin başına dönmek isterdim. Yarım saat hücre kapısının açılmasını bekleyerek geçerdi, bazen kırk beş dakika, bir saat. Böyle zamanlarda öfkeme hâkim olamaz, olanca gücümle gelip kapıyı açmaları için seslenirdim. Ben ne kadar çok bağırırsam, onların gelip kapıyı açmaları da o kadar uzun sürerdi. Bazen bu gecikmeyi, bir tutuklunun kayıt işlemlerinin yapılıp parmak izinin alındığı gibi bahanelerle açıklamaya çalışırlardı, ama etrafta ilk kez gözüme çarpan bir tutuklu filan olmazdı. Bazen de alay ederek yemeklerini benim kadar hızlı yemediklerini ve yemek molalarını bölmeme izin veremeyeceklerini söylerlerdi. Bu durum öyle dayanılmaz bir hal almıştı ki, en sonunda işimin bölünmemesi için bazı öğünleri atlamaya karar verdim.

Bu çalışma hücresi, aylar boyu müdireyle aramdaki daimi kavganın merkezi oldu. Örneğin, gözetleme deliğinden bakıp, zaman zaman en alttaki ranzaya uzanarak bir şeyler okuduğumu fark etmişti. Kısa süre sonra hücredeki şilteler kaldırıldı. Sonra, ben de bunun beni engelleyemeyeceğini göstermek için metal levhaya uzanmaya başladım, zaten incecik şiltenin pek konfor sağladığı söylenemezdi. Müdire ve diğerleri, David Pointdexter'ın bir firariyi saklama suçundan beraat ettiği haberini aldığımızda çok sinirlendiler. (David'in, hem FBI'ın hem de Kaliforniya polisinin peşimde olduklarını bildiğini kanıtlayamamışlardı.)

Bazı zamanlar, bu anlamsız olayların dikkatimi dağıtmasına nasıl izin verdiğime hayret ediyordum. Hapisteyken, özellikle de

sizinle aynı durumdakilerle iletişim kuramazken, bakış açınızı kaybetmenizin çok kolay olduğunu fark etmiştim, acaba ben de önemsiz şeyleri ölüm kalım meselesi haline mi getiriyordum? Böyle küçük şeylere saplantılı bir biçimde kafayı takmaktan korkuyordum, böyle bir durum gardiyanların beni kontrol altında tutmasının bir yoluydu. Örneğin ilaç alma ritüeli amirlerden biri için çok önemliydi. Bana baş ağrısı ya da kramplar için aspirin verdiğinde onun talimatlarına uyup dilimi çıkaracağımı, böylece ilacı yutup yutmadığımı kontrol edebileceğini düşünüyordu. Aslına bakılırsa, Margaret'ın bana kitap getirmesini yasaklayan da aynı amirdi. Bir cumartesi sabahı Margaret bana birkaç ciltli kitap ve karton kapaklı bir faşizm antolojisi getirmişti. Bu amire göre bütün karton kapaklı kitaplar roman türündeydi. Margaret'ın ciltli kitapları bana vermesini onaylamış ama faşizm hakkındaki "hikâyeye" izin vermemişti. Bu kıt zekâlı kadına göre çalışma hücremde hikâye kitapları, yani kurmaca okuyamazdım ve *The Nature of Fascism* de böyle bir kitaptı.

Marin County Hapishanesi doktoru, vücudumdaki kızarıklıklara yanlış teşhis koyarak alerji olduğunu söyledi ve beni kaşıntı önleyici ilaçlarla tedavi etmeye çalıştı, tabii bu esnada kızarıklıklar bütün vücudumu sardı. Bu yüzden dışarıdan bir doktorun beni muayene etmesini talep ettik. Panterlerin Ücretsiz Sağlık Merkezi'nin başında olan genç, siyahî hekim Bert Small, görür görmez bir tür hapishane mantarına yakalandığımı teşhis etti ve bu kadar ilerlediği için tedavinin biraz zor olacağını söyledi. Bert kontroller için haftada en az bir kez uğruyordu. Beni muayene ederken daima bir amir başımızda bekliyor, parmaklıkların ardından bizi gözetliyordu. Bir keresinde ikinci bir amirin de hücrenin yanındaki duş bölmesinde gizlendiğini, elindeki not defterine konuştuklarımızı harfiyen kaydettiğini fark ettik.

Birkaç hafta sonra, Bert'e bana sarılmaması söyledi. (Beni daima kucaklayarak selamlardı.) Hemen ardından, tedavi dışında sohbetin yasak olduğu bildirildi. Amirler pek akıllı olmadıklarından, çok geçmeden aramızda şifreli bir dil geliştirip onlara çaktırmadan her konu hakkında sohbet edebildik.

Bütün amirler içinde bir tanesi nazik olmaya çabalıyordu. Ağırbaşlı ve yumuşaktı, gençti ve belli ki kolluk işlerinde deneyimsizdi. Kadın memurların sayısının artırılması için hapishanedeki varlığımı bahane ettiklerinde işe alınmış olabileceğini düşündüm. Bir gece bu memur tek başına nöbetteyken, ana koğuştan bir kardeşimiz ışıklar sönmeden hemen önce bağırdı, "İyi geceler, Angela." Ben de avaz avaz cevap verdim, "İyi geceler." (Ana koğuş, koridorda elli-altmış metre gidip köşeyi dönünce, diğer koridorun sonundaydı.)

Bu kadın memur aylarca, asla görmediğim ve bir gün görmeyi asla umut edemediğim bu kadın tutuklularla konuşmama, arkadaşlık etmeme ses çıkarmadı. Ericka Huggins ve Bobby Seale'nin New Haven'da cinayet suçlamalarından beraat ettikleri gün her zamanki gibi kutlama yaptık. Bu memur, ana koğuştaki kadınların hediye olarak gönderdiği iki paket şekerlemeyi elime tutuşturdu. Paketleri açtığımda, içlerinde saklanan uzun mektupları, uçurtmaları keşfettim.

Marin County Hapishanesi'nde perşembeleri ve pazarları kadınların ziyaret günüydü. İlk altı ay boyunca diğer bütün kadınlar görüşmelerini bitirdikten sonra benim ziyarete çıkmama izin veriliyordu, çünkü iletişim kurmamız yasaktı. Kimliğini ibraz ettiği sürece herhangi biri beni ziyaret edebilirdi. NUCFAD ziyaretler düzenledi, gelenler genellikle daha önce hiç görmediğim insanlardı. Ziyaretler genellikle gergin geçiyordu. Ziyaretçiyle beni ayıran camın ardından telefonla görüşmek zor oluyordu. Ve genellikle tam sohbet yoluna girmişken ziyaret süresi sona eriyordu.

Neredeyse ciltler dolusu, detaylı olarak hazırlanmış mahkeme başvurumuzun ardından, yargıç bir karar çıkararak bizim davamızla ilgili yasal takipçilerin günün belli saatlerinde hapishaneye girmesine izin verilmesini istedi. Gelen tek kişi ise, onunla avukatlara ayrılan bölmede görüşebilecektim, eğer yanında bir avukat varsa çalışma hücresinde görüşecektik. Yıl boyu çeşitli zamanlarda ziyarete gelen yasal takipçiler, Franklin ve Kendra, Fania, Charlene, Cassandra Davis ve Bettina Aptheker'di.

Bettina'yla ilk kez, ikimiz de lise çağlarındayken New York'ta tanışmıştık. Claudia ve Margaret Burnham'ın benimle tanıştırdığı arkadaşlarından biriydi. O zamanlar Bettina, Komünist Parti'nin desteklediği gençlik örgütü Advance'in başkanıydı, ben de bu örgüte katılmıştım. Sonraları Bettina'ya dair aklımdaki en canlı anı, Sovyetler Birliği seyahatini anlatışıydı. Tanık olduğu eşitlik beni büyülemişti. Bir işçinin dairesini de, bir doktorun dairesini de ziyaret etmişti ve söylediğine göre doktorunki işçininkinden daha lüks değildi. Bettina'nın babası Herbert Aptheker, Marksist Çalışmalar Enstitüsü'nün başkanıydı, onun verdiği dersler beni hem heyecanlandırıyor hem de aydınlatıyordu.

Birkaç yıl sonra, 1964'te, Bettina altmışlardaki kampüs isyanlarının yolunu açan Berkeley İfade Özgürlüğü Hareketi'nin liderlerinden biri konumundaydı. Los Angeles'ta işimle ilgili kampanyanın sürdüğü günlerde beni ziyaret ettiğinde, görüşmeyeli on yıl olmuştu. Partinin gazetesinin eki olan *World Magazine*'e yazıyordu, UCLA'daki görevime devam etmek için verdiğim mücadele hakkında röportaj yaptık. Bundan sonraki görüşmelerimiz hep kısa süreli ve siyasi aciliyetler sebebiyle oldu. Onunla rahat bir ortamda oturup konuşma fırsatı bulamadığımız için hep hayıflanırdım.

Kaliforniya'ya iade edildiğimde, San Jose'deki Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nde profesör olan kocası Jack Kurzweil'le birlikte

San Jose'de yaşıyordu. Çocukları Joshua dört yaşlarındaydı. Bettina, *The Academic Rebellion: A Marxist Critique* kitabının taslağını bitirmek üzereydi. Vaktinin büyük kısmını Ulusal Birleşik Komite'de çalışmak için ayırmaya karar verdi. Aynı zamanda bu davanın yasal takipçisi olmak için zaman ayırabileceğini öğrendiğimde çok sevinmiştim, bu beni ziyaret saatleri dışında daha uzun süreli görebileceği anlamına geliyordu.

Bettina ilk ziyaretlerinden birinde, İngiltere'deki Savunma Komitesi'nin benim yazılarımdan, benim hakkımda ve mücadele hakkında yazılan yazılardan oluşan bir kitap yayımlamak istediğini söyledi. Bizden elimizdeki materyalleri göndermemizi istiyorlardı, böylece kitap için yazı seçeceklerdi.

Biraz tartıştıktan sonra Bettina'yla birlikte buradaki komitenin hazırlaması durumunda mücadeleye dair daha derli toplu bir içeriğin kitapta yer alabileceğine karar verdik. Dahası, bu iş burada yapılırsa, aynı zamanda bu ülkedeki kampanya için bir örgütleme aracı olarak da kullanılabilirdi. Bu tartışmadan hemen sonra Bettina'yla ben, bu proje üzerinde çalışmaya başladık.

Bu fikir aklımıza düştüğünden beri kitabı, insanların baskı hakkındaki bilgilerini artıracak, siyasi tutukluların davalarından onları haberdar edecek ve genel olarak duvarların arkasında olup biteni aktaracak bir araç olarak hayal ediyorduk. Ben, kitabın içeriğinin benim davam etrafında şekillenmemesinde ısrarcıydım; George, John, Fleeta, Ruchell ve ülkedeki hapsedilmiş bütün kardeşlerimizi içermeliydi. Irkçılık hat safhaya ulaştığı için kitabın temel tezlerinden biri "siyasi tutuklu" tanımının yeniden değerlendirilmesi olmalıydı. Siyasi inançları ve eylemleri yüzünden tutuklu olan kadın ve erkeklerin sayısı bir yana, binlerce kişi de sırf siyahî ya da kahverengi ırktan oldukları için komploya kurban gitmiş ya da fazlasıyla uzun cezalar almışlardı. Kitap, kelimenin kaba

anlamıyla yalnızca siyasi tutukluların sesi olmamalıydı, bir yandan da polis-mahkeme-hapishane aygıtının ırkçılığına kurban gidenlerin sesini duyurmalıydı.

Bettina ve ben hapishanelerin ve tutukluların durumunu değerlendiren yazılar yazdık. Cam panel, telefon ya da aramızdaki metal kafesin görüşmemizi zorlaştırdığı uzun toplantılarda, kitabın içeriğine dahil edilecek diğer malzemeleri de seçtik. Gardiyanlar, takipçilerin boş bir defter ve kalem haricinde bir şey getirmesini yasaklamıştı. Bu yüzden bütün malzeme bana avukatlarım aracılığıyla iletilecekti. Bettina da tartışmak istediği konuları gelmeden önce düşünüp aklında tutmak zorundaydı.

Aylar süren sıkı çalışmanın ardından kitap neredeyse hazırdı. George, Jon, Fleeta ve Ruchell'ın yanı sıra Bobby ve Ericka da yazılarıyla katkıda bulundular. Howard ve Margaret davanın yasal yönleriyle ilgili, Fania, Franklin ve Kendra da kitlesel eylemlerle ilgili yazdılar. Bana gönderilen yazıların arasından, hem Birleşik Devletler'den hem de dışarıdan gelen bazılarını seçtik. Kitabın başında James Baldwin'in bana gönderdiği dokunaklı mektubu kullandık. "Bazılarımız, beyaz ve siyah," diyordu, "yeni bir bilincin, yeni insanların, eşsiz bir ulusun yaratılması için ne büyük bedeller ödendiğini biliyoruz. Eğer biliyor ve bir şey yapmıyorsak, bizim için kiralanan katillerden daha kötü durumdayız demektir. Eğer biliyorsak, senin hayatın için sanki söz konusu olan kendi hayatımızmış gibi savaşmamız gerekir, ki aslında öyledir. Gaz odasına giden koridoru bedenlerimizle aşılamaz kılmalıyız. Bir sabah gelip de seni alırlarsa, sıra bize de gelecek demektir." Bizi öyle etkilemişti ki antolojinin adı "Bir Sabah Gelip de" (If They Come in the Morning) olmalıydı.

Aslında kitabı, hareketi destekleyen bir şirketin basmasını istiyorduk. Zaten ticari dağıtım için pek uygun olacağını düşünme-

miştik, daha çok örgütlenmek için bir silah olarak görmüştük. Ama benim ve diğer siyasi tutukluların serbest bırakılmasına bir faydası olacaksa bir an önce yayımlanmalıydı. O zamanlar, hareketin bu kitabı hızlıca yayımlayabilecek basım olanakları yoktu. Sonuç olarak kitabı siyahî bir şirkete, The Third Press'e verdik. Maalesef yayınevinin aşırı ilgisinin kitabı ticari olarak pazarlamak amacından kaynaklandığını fark edememiştik, hatta ilgi görmesi için kitabı benim yazdığımı ilan etmişlerdi, oysa yalnızca editördüm.

Bu sorunlara rağmen kitabın yayımlanması, duvarların ardındaki bizler için çok önemli bir olaydı. Ruchell'ın bana söylediği en dokunaklı şeylerden biri, hayatına ve davasına dair uzunca bir bölümün yer aldığı *Bir Sabah Gelip de*'nin, devletin ona yaptığı zulmü açığa çıkarmakta her şeyden daha fazla yardımcı olduğuydu.

Yasal takipçilerin beni ziyaret edebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılırken, yargıç, gardiyanlara savunma tanıklarının avukat gözetiminde çalışma hücresine gelmelerine izin vermelerini emretmişti. Ailem, Benny ve Reggie bu sayede gelip beni görebildiler.

Anne ve babam, 16 Mart'taki ön duruşma başvuruları ve hükümet binası önündeki miting için geldiklerinde, camla ayrılmış bölmede telefonla görüşmüştük. Nihayet onları kucaklayabilecek olmak harikaydı. Herbert Marcuse ve karısı Inge de birkaç kez geldiler. Parti liderlerimiz Henry Winston, Jim Jackson ve William Paterson ise birlikte New York'tan gelmişlerdi.

George'un avukatı John Thorne'un ziyaretlerini heyecanla bekliyordum çünkü George'a ve San Quentin'deki diğer kardeşlerimize dair haber kaynaklarımdan biri oydu. Margaret, Howard ve Sheldon da George'u, John'u, Fleeta'yı ve Ruchell'ı mümkün oldukça sık ziyaret ediyorlardı.

Howard haziran ayında, Sonoma County'den davaya atanan yeni yargıç Richard Arnason'la kefalet başvurusu hakkında görüştü.

Benim haricimde herkes Arnason'ın bizim lehimize karar vereceğinden ümitliydi. Ama mesele basitti, adi suçlarla yargılanan kişiler "suçun kesin olarak ve şüpheye yer vermeksizin kanıtlanması" gerektiği sebebiyle kefaletle serbest bırakılmazlardı. Ancak delil yetersizliği gerekçesiyle sanık tutuksuz yargılanabilirdi. Howard ve Kendra serbest bırakılacağımdan adları kadar eminlerdi, ikisi de yakında özgür kalacağıma söz vererek beni neşelendirmeye çalışıyorlardı.

Kefalet duruşmasında Albert Harris, Arnason'ın başvurumuzu reddedeceğinden öyle emindi ki gazetecilere: "Olur da kefaletle serbest kalır da Marin County Hapishanesi'nden çıkarsa, eşyalarıyla birlikte uçak bileti de kendine takdim edilmiş demektir, çünkü onu bir daha asla göremeyiz."

Arnason olumsuz karar bildirdiğinde, çıkışın kapalı olduğunu bir kez daha hissettim; ama çok şaşırmamıştım, onun kolay yolu seçeceğinden zaten emindim. Kendra ağlıyordu, Howard'sa daha önce hiç görmediğim kadar üzgündü.

Sonuçta, yargıcın onayladığı başvuruların, kefaletin reddini bir şekilde telafi etme teşebbüsü olduğu ortaya çıktı. Arnason müdafi olma başvurumu kabul etti. Ve yine kefalet talebini reddettiği için, özellikle davaya hazırlık sürecinde hücremde de daha iyi koşulların sağlanmasına karar verdi.

Bir daktiloya ve diğer kadınlar gibi radyoya izin verilmesini emretti. Hatta amire, kısa süreliğine de olsa ana koğuştaki kadınlarla vakit geçirmeme izin vermesini söyledi. Koridordaki ana koğuşta işlerin New York'taki tutukevinden pek de farklı olmadığını gördüm. Hapishane hayatındaki yıkıcı her eğilime karşı direnmek gerektiğinin hayati önem taşıdığını bir kez daha anladım.

Hücreler ve hapishaneler ölümcül yerlerdi. Televizyonun büyüleyici saçmalıkları, bazı sıkıcı lise metinleri, birkaç polisiye ve

inanılmaz sayıda kötü edebiyat. Kadınlar isterlerse yazabilirler, ama nadiren bulunan küçük not kâğıtları ciddi şeylerdense gündelik notlar yazmayı teşvik eder, hem nasılsa yazılanlar gönderilmeden önce sansürlenecektir. Kalemi tutmak bile büyük ve karmaşık bir girişim olabilir. Her hapishanede bulunması zaruri malzemeler, eskimiş ve yıpranmış kartlar ve oyunlarsa tutukluluk halini tatlı bir zararsızlıkla örtüp, çocukluğa varan belli belirsiz bir gerilemeyi teşvik eder. Tutukevinin jargonunda fark ettiğim üzere, gardiyanlar için yaşımız yedi de yetmiş de olsa daima "kızlar"ızdır. Kızlarının zararsız oyunlarla, mutlulukla meşgul olmalarını seyretmeyi severler. Herhangi bir entelektüel uğraş şüpheli görülür. Marin County'deki gardiyanlar içeri satranç sokulmasına şiddetle karşıydılar, ancak saçma gerekliliklere uyabildiği takdirde bu oyunu hapishaneye sokmaya razı geldiler. Sonuçta dinlenme odasındaki satranç takımı oyuncak gibi bir şeydi.

Hapishaneden diğer bir "kaçış yolu" da son derece cinsiyetçiydi. Dinlenme odasının yegâne mobilyaları,metal masaları ve tabureleri saymazsak çamaşır makinesi, kurutma makinesi ve ütü malzemeleriydi. Bunun "mantığı" kadınların, kadın oldukları için ev işlerinden ayrı kalırlarsa varlıklarının temel bir parçasını yitirecekleriydi muhtemelen. Erkeklerin çarşafları ve giysileri yıkanması için başka bir yere gönderiliyor, kadınlardan bu işi kendilerinin halletmesi bekleniyordu. Çamaşıra ve ütüye yanaşmazlarsa bir iş bölümü dayatılırdı. Bu iş bölümü de ırkçıydı tabii. Sırf can sıkıntısından çoğu kadın çamaşır yıkamaya gönüllü olduğunda siyahîler daima bir kenarda tutulurdu. Hiç kimse gönüllü olmadığındaysa iş siyahîlere kalırdı.

Bütün bunların ortasında uyku lüks sayılırdı. Bilinçsizliği, zaten boşalmış bir varlığın hükümsüzlüğünü içerdiği için zaman geçirmenin pek de tekdüze olmayan tek yoluydu. Amirler, gün

içinde yatakta uyuyabilmeyi "iyi hal"den doğan bir ayrıcalık gibi görmemizi isterlerdi. Örneğin 6:30'da kahvaltı geldiğinde bir kadın hâlâ kalkmamış, üstünü giyinmemiş, battaniyelerini düzgünce katlayıp toplamamış olursa, o günkü "yatak ayrıcalıklarını" kaybederdi. Bu kadınlar dinlenmek için yalnızca taburelerin olduğu, bitişikteki dinlenme odasına götürülürdü.

Gardiyanlar ciddi insanlardı, rozetlerinin parıltısına kapılıp gitmişlerdi. Bu ciddiyet biraz zorlandığında gerçek yüzünü gösterirdi. Genç bir siyahî kadın tutukluya, özel izin programı çerçevesinde ara sıra dışarı çıkış izni verildiği için diğer tutuklularla televizyon odasına gidemeyeceği söylenmişti. Televizyon onun için önemli değildi ama bu misillemeye öfkelenmişti. Amire, rozetiyle kendisini bu şekilde cezalandırma yetkisine sahip olmadığını söyledi. Amir de yanıt olarak rozetinden daha büyük bir güce, ırkçılığa başvurdu. Siyahî kadına "rengini aşan" ifadeler kullandığını söyledi. Bu olay kadınlar arasında büyük kavgaya sebep oldu ve kavganın tarafları ilginç bir şekilde ırk ayrımına da meydan okuyordu; kız kardeşimizi destekleyen bütün siyahî kadınların arasına birkaç beyaz kadın da katılmıştı.

Bu rozet ciddiyeti, ölümcül meselelere dek uzanabiliyordu. Ne zaman duruşmaya giderken silahlı gardiyanlarla birlikte asansöre binsem, sırf gözümü korkutmak için tabanca kılıflarının çıtçıtını açıyorlardı.

8 Temmuz, 1971

Howard, John Thorne ve ben, parlak ışıklarla aydınlatılmış koridorlardan geçirilerek duruşma salonunun yanındaki bekleme hücresine götürüldük. Daracık hücrenin bir köşesinde oturaksız bir klozet, karşılıklı iki duvarındaysa ahşap banklar vardı. Bir duvarın

üst kısmı saydam pleksiglastan yapılmıştı. Ruchell'la benim duruşma öncesinde bekletildiğimiz hücreden biraz daha küçüktü.

Başıma neler geleceğini bildiğim halde, sessizliğimizi birdenbire bozan metalik şangırtı beni yerimden sıçrattı. Şıngırtılarını ilk kez Salinas'taki duruşma salonunda duyduğum zincir, kilit, pranga, kelepçe sesleri şimdi çok tanıdıktı. Cam duvarın diğer tarafında George, onun, benim ve avukatlarımızın katılacağı, gün boyu sürecek toplantı için merdivenlerden iniyordu.

Artık kendi davamda yasal olarak müdafi olduğumdan, yargıç Soledad Kardeşler'in her biriyle ve benimle birlikte davalı olan Ruchell'la toplantı yapabilmem için özel izin çıkartılmasını talep etmişti. Birkaç gün sonra George'a, o ilk anda hissettiklerimi yazdım: "Aklımda donup kalan bir sahne var: Ben aşağıdaki küçük, cam bölmede ayakta dikiliyorum; bekleyerek, severek, isteyerek duruyorum, sonra sen ağır ağır merdivenleri inerken zincirler şangırdamaya başlayınca şiddetli bir öfkeyle kavruluyorum... Ben o zincirleri söküp atmak zorundaydım. Ben, kendi bedenimle düşmanlarının karşısında durmak zorundaydım. Ama şimdi güçsüz, çaresizim. Öfkemi içimde saklıyor, hiçbir şey yapmıyorum. Orada öylece, ilgisiz bir gözlemci tavrı takınmaya mecbur bırakılarak izliyorum, bütün her şey camın arkasında olup bitiyor, laboratuvar gibi, bana bunu zorla yaptırdıkları için onlara kızıyorum, hiçbir şey yapmadığım için kendime kızıyorum. Kendime de kızıyorum çünkü karşı koymamak için kendini ne kadar zorladığını görmemem mümkün değil; zincirlerle ve domuzlarla kısıtlanmış her adımını gönülsüzce, zorlukla, ağır ağır atıyorsun, her adımında bedenin yalpalıyor..."

George hücreye girip de bizim orada olduğumuzu görünce yüzündeki gönülsüzlük, yerini Salinas'tan çok iyi hatırladığım gülümsemeye bıraktı. İçgüdüsel olarak ilk önce bana uzandı. Kucaklaştık.

Bileklerinin zincirle beline bağlı olduğunu, yalnızca birkaç santim hareket ettirebileceğini unutmuştu. Bana bu kez kelepçe takmamışlardı, serbest ellerimle onun zincirlerinin yarattığı kısıtlılık halini telafi etmeye çalıştım.

Sekiz saat yeterince uzun değildi. Her şeyden konuştuk, ama zamanımız dardı. Savunma stratejimizi tartıştık, duruşmada George'un tanıklık etmesi olasılığını konuştuk. Davayı kazanacağımızdan emindi. Ona bunun müşterek bir zafer olacağını söyledim. Hepimiz için.

Ardından Ruchell'la tüm gün süren bir toplantı yaptık. Bu toplantının zamanlaması çok kritikti. Davaya siyasi yaklaşımımız konusunda tamamen aynı fikirde olduğumuz halde, bunun yasal bir bakış açısıyla eleştirilebileceği fikrinde anlaşamıyorduk. Ruchell, davanın Kaliforniya Eyaleti'nden federal mahkemeye taşınmasını istiyordu. Yıllardır Kaliforniya mahkemelerinden edindiği deneyimlere göre onu ölüme mahkûm etmek istediklerine ikna olmuştu. Nakil konusunda anlaşabilirsek, ikimizin de maruz kaldığı baskıcı ve ırkçı muamelenin azalma şansı olduğunu düşünüyordu. Onun önerisini inceledim, hakkında düşündüm, Margaret ve Howard'la bunun uygulanabilirliği hakkında uzun tartışmalar yaptık. En sonunda, ikimiz içinde eyalet mahkemesinde mücadeleye devam etmenin daha uygun olacağına karar verdim.

Kararımı etkileyen çok sayıda sebepten bir tanesi, burada mümkün olan en iyi jüriye denk gelebilecek olmamızdı. Federal mahkemede yargıç potansiyel jüri üyelerini tek tek sorgular, onların eğilimlerini göz önünde bulundurarak karar verirdi. Eyalet mahkemesinde ise tam tersine, savunmanın, jüri üyelerinin ehliyetlerini sorgulamayı talep etme şansı vardı. Anti-komünizm ve ırkçılık gibi konular derinlemesine soruşturulabilirdi. Huey Newton davasında Charles Garry'nin jüriyi seçmekteki başarısı buna

iyi bir örnek teşkil ediyordu. Davayı federal mahkemeye taşıdığımız takdirde, duruşma salonunda jüri üyelerine dair böyle bir soruşturma yapmak imkânsızdı.

Hazırlık sürecinde aylar boyunca, Ruchell'la mahkemeye çağrılmak için bekletildiğimiz hücrede, bununla ilgili kısa tartışmalar yaptık. Faklı yönlerimizi birbirimize mektuplarla anlattık. Margaret, Sheldon ve Howard, Ruchell'ı San Quentin'de ziyaret ederek böylesi bir naklin olası bütün avantajlarını ve dezavantajlarını tartıştılar. Bunun hakkında bir anlaşmaya varmamız benim için önemliydi, çünkü en başından beri davaya birlikte girmemiz gerektiğini düşünüyordum. Pek çok kişiden, hatta yargıcın kendisinden bile davayı ayırmamız için üzerimizde büyük bir baskı vardı. Ama savunma ekibimiz bizi ayırmaya çalışan bütün bu çabaları boşa çıkaracak şekilde hazırlanmıştı.

Davanın nakli meselesi sürüncemede kalınca hazırlık sürecindeki diğer başvurularda da pek ilerleyemedik. Eyalet mahkemesinde aşama kaydetmek, Ruchell'ın nakil talebini riske atacaktı. Çok zor bir vaziyetti. Bütün kararsızlıkları bir kenara bırakıp dava üzerinde ciddi ciddi çalışmamız gereken bir dönemde, Ruchell da ben de kendi yasal durumlarımızla ilgili karşıt görüşteydik.

Sekiz saatlik toplantının başında işte bu haldeydik. Hem Ruchell'ın hem de benim avukatlarımız ve komite üyeleri de toplantıdaydı. Zaman zaman tartışmalar epey alevlendi. Ama bütün bunlara rağmen bizi birbirimize bağlayan dayanışma hiç bozulmadı. Ruchell bunun yasal dava süreciyle ilgili teknik bir anlaşmazlık olduğunu, aramızda bir kopukluk yaratmadığını özellikle vurguladı.

Yasal durumlarımıza dair bu fikir ayrılığı, bu toplantıyla sonlanacağa benzemiyordu. Birliğimizin bozulmaması için taviz vermeye mecbur hissettim: Ruchell'ın çabalarıyla birlikte benim de

nakil için başvurmamı, ancak bu başvuru federal mahkeme tarafından reddedilirse, Ruchell'ın eyalet mahkemesinde birlikte yargılanmayı kabul etmesini önerdim. Ruchell bu teklifimi kabul etti.

Sonradan, bu anlaşmanın en baştan noksan olduğunu fark ettim; ayrı düştüğümüz meseleleri çözmek yerine, çaresizliğimizin sonucuna razı olmuştuk. Ruchell'ın yargıcın nakil talebini onaylayacağına dair en ufak bir şüphesi yoktu, reddedilme ihtimalini ısrarla düşünmüyordu. Ben de başvurunun reddedileceğinden çok emindim, dolayısıyla ben de federal mahkemede yargılanma olasılığını neredeyse hiç düşünmedim.

Başvuru reddedildi. Ruchell, davanın eyalet mahkemesinde başlamasındansa nakil stratejisini daha ileri götürmeye karar verdi. Onun bu iş için nasıl canı gönülden çalıştığını biliyordum, bu yüzden yaptıkları için onu suçlayamazdım. Ama şimdi, üstesinden gelmeyi umduğumuz açmaza tekrar düşmüştük. Kendimizi ayrı ayrı savunarak yola devam edeceksek bu açmazdan kurtulmanın tek bir yolu vardı, ikimiz de bunu biliyorduk. Davaların ayrılması tek çıkar yoldu. Davaların ayrılması duymak bile istemediğim bir fikirdi, ama her ikimiz de kendi stratejilerimize sıkı sıkıya bağlı olduğumuz için, yollarımızı ayırmalıydık. Hemen ardından komitemiz bir basın açıklaması yaptı:

19 Temmuz Pazartesi günü yargıç Richard Arnason, Angela Davis ve Ruchell Magee hakkında Kaliforniya Eyalet mahkemesine yapılan suçlamaların ayrı davalarda değerlendirilmesine karar verdi.

Medyanın çizdiği çerçevenin yarattığı algı ve sözde "solcu arkadaşlar" Angela ve Ruchell'ın arasını açmaya çalıştı. Bu amaçla Angela ve Ruchell arasında uydurma ve ırkçı mukayeseler de yapıldı, siyasi tutuklular arasında bir hiyerarşi de oluşturulmaya çalışıldı.

Angela ve Ruchell yasal stratejilerini belirlemek için uzun mesailer yaptılar. Hazırlık görüşmelerinin ilk yedi ayı boyunca uyumlu

yasal stratejiler geliştirmek için girişimlerde bulundular. Ancak stratejilerinin birlikte yürütülmesinin imkânsızlığı sebebiyle, iki sanığın da onayladığı davaların ayrılması başvurusu yapıldı.

...Şu bilinmelidir ki, davaların ayrılması kararı, siyasi farklılıkların sebebi değildir. Yasal savunmayla ilgili şahsi sebeplere de dayanmamaktadır. Farklılıklar aslında prosedürle ilgilidir...

Ruchell bu mücadeleyi federal mahkemeye götürmeye çalışacak, Angela ise aynı mücadeleyi eyalet mahkemesinde sürdürecektir. Ama her ikisi de, siyahîlerin öncülük ettiği ve duruşma salonunu bir mücadele alanı olarak gören kitlesel bir hareket olmadan bu mücadelenin kazanılamayacağına inanıyorlar. Ve biz kazanacağız.

Bütün siyasi tutukluların serbest bırakılması için, ülke genelinde kitlesel bir hareket örgütlemek için çalışan bizlerin sorumluluğu iki katına çıktı. Ruchell Magee ve Angela Davis davalarının, ceza infaz sisteminin zorbalığını insanlara derinlemesine anlatmak için çalışacak gönüllülere ihtiyacı var...

Angela ve Ruchell'a karşı başlatılan soruşturma bir yılını doldurmak üzere. Kaliforniya'daki ve ülke genelindeki komiteler 7 Ağustos'ta mitingler, grup tartışmaları, anma törenleri gibi çeşitli etkinlikler düzenleyecek. Kaliforniya, Pasadena'da bir parka Jonathan Jackson'ın adı verilecek. Bu tarz etkinliklerle insanlar, Ruchell'ın ve maktullerin 7 Ağustos 1970'te kaşı karşıya oldukları durumu anlayabilecekler.

21 Ağustos, 1971

Ziyaret bölümündeki avukatlara ayrılmış küçük bölmede Bettina'yla ben canhıraş, *Bir Sabah Gelip de*'nin taslağını tamamlamaya çalışıyorduk. Howard, yanında yasal başvurularımızdan biri için gerekli araştırmaları yürüten Barbara Ratliff ile birlikte geldi-

ğinde, hepimiz çalışma hücresine geçtik. Koca anahtar kilitte dönüp kapı açıldığında henüz yerlerimize yerleşmemiştik bile. Kadın memur Howard'ı işaret ederek, "Bay Moore, çıkmanız gerekiyor. Binada acil bir durum var," dedi.

Son bomba ihbarının üzerinden aylar geçmişti. Yine de bu tarz uygulamalara alışkındık.

"Tehlike geçtiğinde geri geliriz," dedi Howard ve üçü de hücreden çıktılar. Kadın memurun kısa süre içinde geri dönüp, tıpkı geçen seferki gibi beni de diğer tutuklularla birlikte sığınağa götüreceğini düşünmüştüm. Ama yarım saat geçti, bir saat geçti, gelen giden yoktu. Sonunda geri gelip beni uyuduğum hücreye götürmesinin emredildiğini söyledi. Neler olup bittiğini sorduğumda kendisinin yalnızca ona verilen emirleri yerine getirdiğini söyledi.

Kaç saat boyunca yatağımda uzanıp tavana baktım bilmiyorum, aklımdan ipe sapa gelmez şeyler geçiyordu. Bekledim. Howard'dan, Margaret'ten ya da başka birinden bir haber almak için bekledim. Memur geri gelip "Bay Moore sizi bekliyor," dediğinde saat epey geçti. Kapıyı açtı, birkaç adım geriden onu takip ettim. Koridorun köşesini döner dönmez çalışma hücresinin kapısında bekleyen Margaret ve Howard'ı gördüm.

Margaret'ın gözleri kızarmış, şişmişti. Onu en son on yıl kadar önce, annesi yattığımız odaya girip de bize ve diğer çocuklara babalarının kalp kriz geçirip öldüğünü söylediği gece buna benzer bir yüz ifadesiyle görmüştüm. Howard'ı ter basmıştı, alnı kırış kırıştı, gözlerini kısarak bakıyor, sanki yorgunluktan güçlükle nefes alıyordu.

İçimde bir şeylerin koptuğunu hissederek onlara baktım. Yalnızdık, hücredeydik, kapı kapalıydı, ama henüz kimse tek kelime etmemişti. Saatler süren bitmek bilmez bekleyişim boyunca, San Quentin'deki bir patlamanın düşüncelerimi ele geçirmek isteyen

bölük pörçük görüntüleriyle boğuştum. George kim bilir kaç kez, gardiyanların ona açtığı savaşın, en ufak bir kışkırtmada büyük bir çatışmaya dönüşebileceğinden bahsetmişti. İçten içe çığlıklar atıyordum. "Sakın George'un başına bir şey gelmiş olmasın!" Ama çığlıklarım yükseldikçe karşımdaki yüzlerin ifadesi de o kadar açıkça anlatıyordu bir şey olduğunu, olabileceklerin en kötüsünün olduğunu.

"George?" diye sordum, adı boşlukta asılı kaldı. Sorumu daha da açık seçik ifade etmek istemiyordum.

Howard kafa salladı.

"O, değil mi?"

Howard başını eğdi. Neredeyse duyulmayacak bir şekilde mırıldandığı "evet"i gerçekten duymadığımı umuyordum.

Margaret'e uzandım, hıçkırıklara boğulmuştu, orada durup birbirimize tutunduk. Donakalmıştım, ne kıpırdıyabiliyordum ne de ağzımdan tek bir kelime çıkıyordu, gözyaşlarım bile akmıyordu. Sanki biri beni buz kalıbına hapsetmişti.

"Domuzlar onu öldürmüş Angela." Howard'ın sesi uzaktan içime işlemişti. "Onu katletmişler. Arkadan vurmuşlar."

Anahtar dönmüştü, memur onlara gitmeleri gerektiğini söylüyordu.

Hücreme döndüğümde, bu kâbustan uyanıp George'un ölümünün gerçekliğiyle yüzleştim. Ancak o zaman, karanlıkta yalnız başımayken, ağlamaya başladım.

Georgia, Robert, Penny, Frances, Delora ve George'un kuzenleriyle yeğenlerini düşündüm. Jonathan'ın ölümünün yıldönümünde başlarına bu gelmişti.

George, bizim gibi parmaklıkların ardındakiler için, iradenin ve baskı altındaki insanların birlikte mücadelesinden doğacak kuvvetin simgesiydi. Düşmanın elimizdeki her şeyi aldığını

düşündüğümüzde bile ruhumuzu alamayacağını biliyorduk. Hayatlarımızın gidişatı hakkında söz sahibi olma isteği neredeyse biyolojik bir gereksinimdi ve bize güç veriyordu. Bu istek George'u parmaklıkların ardında, içten içe kemiriyordu. Asıl önemli olansa, George bu isteği nasıl en açık, en evrensel şekilde ifade edeceğini iyi biliyordu, yazdıkları dünyadaki milyonlarca insanı harekete geçirmişti.

New York Tutukevi'ndeki kız kardeşlerimiz, *Soledad Kerdeşler*'i okuduklarında kendilerine dair bir şeyler öğrendiler. Kadınların kitabı nasıl coşkuyla karşıladığını ancak siyahî kadınlarla ilgili daha önceki kaba açıklamalarından rahatsız olduklarını anlattığım mektup San Quentin'deki George'a ulaşınca özür dilemiş ve hepsinin yanlış hükümleri için anlayış göstermelerini istemişti.

Bu gece ülkedeki bütün hapishanelerde, kadın erkek herkes muhtemelen uyanıktı. Çalışma masalarının başındaki bütün sandalyeler doluydu. İlk başta, kelimeleri toparlayıp akıcı bir konuşmaya dönüştürmek zordu, kimse nereden başlayacağını bilemiyordu. Charlene'e, Kendra'ya, Franklin'e, Margaret'e, Howard'a baktığımda gözyaşlarıma hâkim olamıyordum. Sonra Franklin de hıçkırıklara boğuluyordu.

Charlene ya da Kendra, komitenin San Quentin'in önünde gece nöbeti başlatmak için çalıştığını söyledi. Hem diğer kardeşlerimizin güvenliğini hem de George'un ölümüne sebep olan durumun bir an önce soruşturulmasını sağlamalıydık. Söylediklerine göre hapishaneden sızan raporlarda ölümcül dayaklardan, korkunç işkencelerden bahsediliyordu. Bizim komite çoktan Temsilci Ron Dellums'u, Meclis Üyesi Willie Brown'u, Dr. Carleton Goodlett'i ve alakadar olabilecek diğer kamuya mal olmuş kişileri arayarak, San Quentin'e girme izni talep etmelerini rica etmişti. Tutuklularla, George'un ölümüne sebep olan olaylara dair röportajlar yapılacak,

gardiyanların yaraladığı tutukluların durumu incelenecekti.

Yanımdakiler yapacağımız hamleyi organize etmek için ayrıldıklarında ben de bir basın açıklaması yazmaya çalıştım.

"George," diye başladım, "devrimci bağlılığının bedelinin, her günü öldürücü darbelerle savaşarak yaşamak olduğunu biliyordu."

"George'un yargısız infaz karşısında gösterdiği cesaret, yedi yıllık hücre hapsi işkencesiyle keskinleşen sezgileri, kahredici eşitsizliklere gösterdiği tahammül hem hapishanelerdeki hem de dışarıdaki kız ve erkek kardeşlerimiz için ilham kaynağı olmaya devam edecek."

Jackson ailesinden de bahsettim: "Acıları derin. Neredeyse bir yıl içinde iki oğulları, George ve Jonathan, faşist mermilere kurban gitti. Georgia ve Robert Jackson'a, Penny, Frances ve Delora'ya sevgilerimi sunuyorum."

"Benim için George'un ölümü bir yoldaşın ve devrimci bir liderin kaybı, aynı zamanda bir daha ele geçmeyecek bir sevginin de yitirilmesi anlamına geliyor... Yalnızca onu sevmeye devam edeceğimi söyleyebilirim, bu sevgimi onun istediği şekilde ifade etmeye çalışacağım; George'un savunurken öldüğü değerler için kararlılıkla savaşacağım. Önümde onun gibi bir örnek varken, gözyaşlarım ve kederim onun ölümünden sorumlu olan sisteme duyduğum öfkeyi çoğaltıyor. Aslında mezar taşını da kendisi yazmıştı: 'Cehenneme düşmek beni yolumdan döndüremez, ancak bir sonraki var oluşa fırlatır. İntikamımı bozguna uğratamayacaklar, asla, asla. Ağır ağır sinirlenen ama öfkesi hiç dinmeyen haklı insanların arasındayım. Kapısında öyle bir kalabalık olacağız ki, ayak seslerimizin gümbürtüsü dünyayı sarsacak.'"

Sonra radyoyla baş başa kaldım.

Bir radyo kanalında gün boyu George'un kitabından bölümler okundu. Bir haber kanalı akla hayale gelmez bir hikâye anlatıyor,

George'un bir peruğun altına sakladığı kocaman tabancayı ziyaret bölümünden Islah Merkezi'ne, yani San Quentin'in en sıkı korunan bölümüne kaçırdığını söylüyordu. Programları arayan dinleyicilerin çoğu San Quentin'de yanlış giden bir şeyler olduğundan şüpheleniyordu, bu çarpıklığın nedeni tutuklular değil, hapishane yönetimiydi. Bu tepkilerin en tutarlı yönü, hapishane yönetiminin onları aptal yerine koyduğuna inanmalarıydı. İnsanlar tekrar tekrar yönetimin doğru dürüst bir açıklama bile yapmayarak saygısızlık ettiğine değindiler. Bir peruk hikâyesinin tutuklulara uygulanan şiddeti meşru gösterebileceğine kim inanırdı?

George ölmüştü, duyduğum şahsi üzüntü boğazımı sıkıyordu, öfkemi doğru dürüst, yerinde bir şekilde ifade edemiyordum. Kendi kaybımın üzerinde duramazdım. Öfkeden dişlerimi gıcırdatmam bile beni bozguna uğratabilirdi. Bu donuk gri hücrede, gardiyanların nefret dolu bakışları üzerimdeyken acı çekmem beni bir arada tutan bütün irade kordonlarını çözebilirdi. George'un ölümü bir mıknatıs gibi, çelik bir disk gibi içime gömülmeli, güçlü kalmak ve daha azimli savaşmak için ihtiyacım olan şeyleri çekmeliydi. Gardiyanlara duyduğum nefreti törpülemeli, ceza infaz sistemine itaatsizliğimi hale yola sokmalı, diğer tutuklularla bağlarımı güçlendirmeliydi. Onu öldüren kötücül ırkçılığa karşı sürdüreceğim savaş için gereken cesareti ve enerjiyi vermeliydi. O yoktu ama ben buradaydım. Onun düşleri artık benimdi.

3 Ağustos, 1971

Yargıç Keating kürsüye çıktı. Acınacak derecede zayıftı, yüzündeki kırışıklıklar onu olduğundan daha yaşlı gösteriyordu. Onunla ilgili bir şey bana çocukluğum boyunca gördüğüm ırkçıları hatırlatıyordu. Onu Marin County Büyük Jüri seçimi hakkında sorgu-

lamak için ayağa kalktığımda güvenli ve hevesliydim. Bu kez taarruzu ben başlatıyordum.

Hakkımdaki soruşturma, ırkçı ve temsil gücü kısıtlı Büyük Jüri'ye yönlendirilmişti (bu yalnızca sekiz dakikada, geniş bir tartışmaya gerek duyulmadan gerçekleşti). Yargıcın Büyük Jüri seçiminde ırksal ve sınıfsal yargıları gözetip gözetmediğini sorgulamamız için bir duruşma gerçekleştirildi. Yargıçların siyahîleri, işçi sınıfını ve gençleri pek bilmediklerine, bu sebeple her kesimi temsil eden bir jüri seçemeyeceklerine inanıyorduk.

İncelemeye başladık, Margaret'ın bana verdiği bir fotoğrafı çıkardım. Tanık kürsüsüne giderek fotoğrafı yargıca verdim, bunun evinin (ve tabii zenginliğinin) gerçek bir temsili olup olmadığını sordum. Evinin fotoğrafını çekmemize hem şaşırmış hem de bundan rahatsız olmuştu. Mırıl mırıl ancak mahkeme kâtibinin duyabileceği bir sesle, "Yargıçların sivil hakları ya da özel hayatları yok, öyle mi? Sivil hakların uygulanmasını sağlayanların kendi hakları yok. Evet, bu benim evim. Bunu tekrar yapmanız tehlikeli olacaktır... Burada soygunculara pek nazik davranmayız."

Keating'e bir Kara Panter Partisi üyesini Büyük Jüri'de görev yapması için seçip seçmeyeceğini sorduğumda dedi ki: "Adolf Hitler'den de beterler, küstah ırkçılar." Israrla devam etti; "Nefretin, şiddetin ve ölümün savunucuları... Her yere nefret, şiddet ve ölüm saçıyorlar." Bunun Komünist Parti için de geçerli olduğunu ekledi.

Nutkum tutulmuştu. Beni şaşırtan böyle düşünmesi değildi, bir Yüksek Mahkeme yargıcının bunları kayıtlara geçecek şekilde bağıra çağıra ilan etmesiydi.

Yaptığımız bir araştırma, şehrin sakinlerinin genellikle köklü ırkçı ve anti-komünist önyargılara sahip olduklarını ortaya çıkarmıştı. Yargıç Keating de tipik bir Marin County sakiniydi. Benim

duruşmam nasıl Hükümet Binası'nda, Yargıç Haley'in öldürüldüğü duruşma salonunun yanında gerçekleştirilebilirdi? Duruşma salonunun değiştirilmesi için başvuruda bulunmaya karar verdik. Burada gerçekleşecek bir duruşma törensel bir katliam, San Quentin'deki gaz odasına bir giriş olurdu. Şehirdeki bütün Yüksek Mahkeme yargıçları benim davamı adilce göremeyeceklerini itiraf etmişti. Kendilerini boşa çıkaran bu büyük jest, bana suçlu olduğuma tamamen ikna olduklarını söylemenin bir biçimi gibi gelmişti.

Araştırmamız, Marin County'deki beyaz ve zengin çoğunluğun adam kaçırma, cinayet ve suikast suçlarını işlediğime inandıklarını gösterdi. Ama daha fenası, onlara göre daha beter bir suç işlemiştim, siyahî bir kadın olarak komünist olmuştum. Saygın beyaz Kaliforniyalıların çocuklarına eğitim vermem pek çoğunu öfkelendirmişti. Bu konu hakkında söz sahibi olsalar beni sonsuza dek Kaliforniya üniversitelerinden uzaklaştırırlardı.

Bu araştırma sürerken, George, San Quentin gardiyanları tarafından öldürüldü. Kurbanları suçlulara dönüştürmek için kışkırtılan olaylar her yere sıçramıştı. Bu zengin beyazların şehrinde kamuoyunun ortak görüşü, San Quentin'deki tutuklular adına konuşan herkesin, en az tutuklular kadar suçlu olduğuydu.

Duruşma salonunun değiştirilmesi için yaptığımız başvuru çok detaylıydı. Diğer bir şehirden mahkeme başkanı olarak atanarak gelen yargıç Arnason'ın, kabul etmekten başka şansı yoktu. Ama duruşmanın herhangi bir başka yere alınmasını da istemiyorduk. Kaliforniya eyaletinde adil sayılabilecek bir yargılamanın ancak birkaç yerde yapılabileceğini her siyahî bilirdi. Duruşmanın San Francisco'ya alınmasını istiyorduk, orada jüriye birkaç siyahî'nin katılmasını umut ediyorduk. Ama duruşmanın yerel bir şekilde sürdürülmesini isteyenler köprünün öte tarafındaki,

her sosyal görüşten, her siyasi tutumdan çeşit çeşit insanın olduğu San Francisco'ya gitmek istemiyorlardı. San Francisco hiçbir şeyin kestirilemediği bir yerdi, burada davayı takip eden geniş katılımlı bir yerel hareket yaratma imkânı çok daha yüksekti. Daha sakin, anlaşmazlıkların yetkililerle tatlılıkla konuşularak çözülebileceği bir yer istiyorlardı. Çok fazla siyahî insan yaşamasa bile, topluma önderlik edebilecek yeterli sayıda siyahî yaşıyorsa, ırkçılığın maskesi düşürülebilirdi. Coğrafi olarak önemli bir konumda bulunan, ancak siyasi rengini fazla belli etmeyen, özellikle siyasi mücadele geleneği olmayan bir yer arıyorlardı.

Bulduğumuz yer San Jose'ydi. Marin County'deki gardiyanlar ve şerifler, bu salon değişikliğini kişisel bir yenilgi olarak gördüler. Yüzlerinde derin bir pişmanlık vardı, katliama şahsen katılamayacak olmanın pişmanlığı. Sevinçlerini gizlemeye çalışarak, bize nakledileceğim tarih ve saat konusunda en ufak bir ipucu bile vermediler. Howard ve Margaret, haber verildiğinde hemen çıkabilecek şekilde hazır beklemem konusunda beni uyardılar ve eşyalarımı toplamam için koli getirdiler. Hapiste geçen bir yıl boyunca biriktirdiğim kitaplar, kâğıtlar ve mektuplar.

Uyarıları işe yaradı. Bir sabah saat üç ya da dört gibi müdire beni uyandırdı, cırlayarak beş dakika içinde hazırlanmamı söyledi. Zaten hazırdım. Tek yapacağım yüzümü yıkayıp dişlerimi fırçalamaktı.

2 Aralık, 1971

San Jose yolculuğu beklediğimden çok daha uzun sürdü. Kuzey Kaliforniya coğrafyasını pek bilmememe rağmen beni "güvenlik gerekçesiyle" dolambaçlı yollardan götürdüklerine emindim. San Francisco ya da Berkeley'i görmeyi umuyordum ya da sıradan

(benim için sıradan olmayan) insan manzaraları görebileceğim herhangi bir yeri. Ama Palo Alto'daki hapishaneye vardığımda pek hoş anılarım yoktu. Bütün yolculuk otobanda geçmişti, minibüsün hızı limitin çok üstündeydi. Palo Alto'ya yaklaştığımızda ise karanlık çökmeye başlamıştı.

Yolda zayıf, soluk bir adam bana eşlik ediyordu. O sırada adamın Santa Clara County'nin şerif yardımcısı olduğunu bilmiyordum. Adam kolluk kuvvetlerinden biri gibi davranmıyordu. Kendine güveni yoktu. Beni teselli etmeye çalışıyor, bu hapishanede geçireceğim günlerin, yıllar boyu Marin County'de çektiklerime kıyasla daha katlanılır olacağını söylüyordu. Ama hapishane, hapishaneydi işte. Hapse girmeyi kabullendiğinizde, iyinin ya da kötünün derecesi yoktu.

Tıpkı FBI'daki gibi, tıpkı New York Tutukevi'ndeki gibi, tıpkı Marin County Hapishanesi'ndeki gibi, şimdi de Santa Clara Hapishanesi'nde aynı terane: İsim... Adres... Yaş... Doğum yeri... Daha önceki tutuklanmalar... vs. Sabıka fotoğrafları... Parmak izleri... Acaba nihayet çıkış işlemleriyle uğraşacağım günler de gelecek miydi?

Bir tutuklunun kayıt esnasında iki telefon hakkı olduğunu öğrenmiştim. Hapishaneye vardığımı haber vermek için önce avukatlarımı aradım, sonra da anne-babamı. Onlarla yeni bir hapishane kaydı dışında nadiren telefonla görüşme şansım oluyordu. Sesimi duymak onları çok mutlu etti, ama bu yeni durumun neler getireceğine dair endişeli ve gerginlerdi. Üniversiteden izinli olan küçük kardeşim Reggie de Batı Kıyısı'na gelecekti. Annem, içinde bulunduğum berbat durumun gerçekliğinden kaçmak için başka şeylere odaklanmaya çalışıyordu. Aslında hep metanetini korumuştu, ama bütün bu çilelerin onu herkesten daha çok etkilediğini düşünüyordum. Tekrar düzenli yemek yemeye başlayıp başlamadığını

sordum, verdiği kiloların bir kısmını tekrar alabilmiş miydi? Birbirimizi her görüşümüzde, her konuşmamızı herhangi bir meselede birbirimize nasihat ederek bitiriyorduk. Bu kez o da bana daha çok yememi, kendi kiloma dönmemi salık verdi. Ona merak etmemesini söyledim ve istemeyerek veda ettim.

Ahizeyi elimden bırakır bırakmaz, kayıt bölümünün sol tarafında, gölgede kalan kapının kilidi açıldı. Kısa ve dar bir hole girdik, sağ tarafıma baktığımda o güne dek gördüğüm en korkunç hücreyle karşılaştım. Camla ayrılmış bir alandı. Camın diğer tarafındaki dar koridorun ucunda iki hücre vardı. Hücrelerin her biri, ikiye iki buçuk metre kadardı. Birinde duvara monte edilmiş metal yatak, incecik şilte, tuvalet ve lavabo vardı; diğer hücrenin ise her yeri gümüşi, pofuduk bir dokumayla kaplanmıştı. Kaplamayı bölen zemindeki ufacık delik, tuvalet vazifesi görüyordu.

"Giysilerinizi çıkarmalısınız," dedi amir.

Bana elbise, pijama, kazak, külot, sutyen, birkaç çift çorap ve plastik, parmak arası terlik verdi. Ona kıyafetleri giyeceğimi, ama iç çamaşırlarını giymeyeceğimi söyledim. Kendiminkileri çıkarıp, hapishanenin verdiklerini giymem için ısrar etti. Ama ben hapishanenin verdiği iç çamaşırlarını giymemekte çok ciddiydim. New York'ta sterilize edilmemiş iç çamaşırları yüzünden mantara yakalanmıştım, bütün vücudumu sarmıştı ve tedavisi aylar sürmüştü. Amire isterse iç çamaşırlarımı alabileceğini, ama yapacağı ya da söyleyeceği hiçbir şeyin bana bu hapishane iç çamaşırlarını giydiremeyeceğini söyledim.

Kadın tutukluların içlerinde bir parça röntgencilik olmalı, eşcinsel olmayanlar bile siz soyunurken durup seyretmekten kendilerini alamıyor. Bu amir de belli ki bana nasıl dikkatli baktığının farkında değildi, ona bu kadar ilginç ne var diye sorduğumda çok utandı ve hemen dışarı çıktı.

Solgun, önlüğe benzeyen elbise çok dar ve çok kısaydı. Soluk gri kazak belimi bile örtmüyordu, kolları da ancak dirseklerime geliyordu. Beyaz çocuk çoraplarını bileğime kadar bile çekememiştim, terlikler de ayağıma olmamıştı. Terlikleri ve çorapları açık duran kapıdan koridora fırlattım.

Sonra bu hücrenin ne kadar soğuk olduğunu fark ettim. Yalnızca soğuk olsa iyi, tuvalet sızdırıyordu ve sızıntı bütün zemine yayılmıştı. Şikâyetlerimi söylemek için koridora çıktım ama görünürde kimse yoktu, büyük koridora açılan kapı da kilitliydi.Kendi kendime Margaret ve Howard'ın yakında geleceklerini, bu insanlık dışı şartlarla mücadele etmeye başlayacağımızı söyledim. Daracık çocuk önlüğünün içinde, iç çamaşırsız ve çıplak ayakla donuyordum. Elbisenin altına pijama altını geçirdim, minik kazağı giydim, pijamanın üstünü de sırtıma geçirdim. Çok tuhaf görünüyor olmalıydım.

Oturacak yer olmadığı için yatağa tırmandım, asker battaniyesini omuzlarıma örttüm ve yanımda getirdiğim kitaba odaklanmaya çalıştım. Uzun, parlak, kızıl saçlı bir amir dıştaki koridorun kapısına geldiğinde, henüz bir sayfa bile okumamıştım. Kapıyı açtı, nazik olduğunu düşündüğüm bir sesle kahvaltı isteyip istemediğimi sordu. İsterim, dedim. Beş dakika sonra geri gelip kahvaltı "hakkım" olmadığını söyledi. Marin County'dekilerle görüşmüştü ve yola çıkmadan önce çay (çay!) içtiğimi söylemişlerdi, bu durumda öğle yemeğini bekleyecektim.

"İnsan gibi davranmanın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz değil mi?" diye ağzımdan kaçırdım.

Sessizce ama hızlıca hücreden çıktı. İlk baştaki nazik teklifine evet dediğim için kendime kızdım, sonra kitabıma geri döndüm.

Margaret gelip de beni yatakta ısınmak için battaniyeye sarılmış, su basmış zeminin üzerinde donar vaziyette görünce ağzı açık

kaldı. "Herhalde şaka yapıyorlar!" dedi. "Bir sürü hapishane gördüm, bu hepsinden beter!"

Onun bu çıkışı kendimi biraz iyi hissettirdi. Çünkü bir süre, acaba aşırı mı tepki gösteriyorum, diye düşünmüştüm. Sonra, on yıl boyunca tıkıldığı zindanlara dair George'un anlattıklarını hatırladım. Burası, San Quentin'in O Kanadı ya da Islah Merkezi kadar, Folsom'un tecrit hücreleri kadar ya da kararlılığını ve iradesini yok etmek için George'u tıktıkları diğer hücreler kadar kötü olamazdı.

"Burası hapishane bile değil," dedi Margaret. "Bu 'bekletme noktası' dedikleri yer. Tutukluları ancak birkaç saat, bilemedin bir gece tutarlar burada. Ancak beni burada aylarca tutmak istediklerine eminim," dedim. "Burada egzersiz yapmak için alan yok, ayakta dümdüz durduğun pozisyonları bile."

Hücrenin ölçekli bir çizimini yapıp yanına açıklamalar iliştirmeye karar verdik. Komitenin, hapislik şartlarıma dair basın açıklamasında ve propagandalarında bunu kullanmasını istiyorduk.

Margaret çizimi komiteye vermek için ayrıldı. "Sabret," dedi, "yakında burada çok büyük değişiklikler olacak!"

Ona gülümseyerek, "Margaret, idare ederim, biliyorsun," dedim.

Bir süre sonra amir, yanında çok çaresiz görünen genç, beyaz bir kadınla hücremin önünden geçti. Yanımdaki kapının kilidinin açıldığını duydum. Uyuşturucu etkisinde olmalı, diye düşündüm. Göremediğim biriyle konuşmayı hiç canım istemedi, ona bir şey demeden içerideki hücreye geçtim, yatağa çıkıp Margaret ve Howard gelene dek *The Female Eunuch* okumayı sürdürdüm.

Komitenin çoktan harekete geçtiği haberleriyle geldiler. Bütün ülkedeki, hatta diğer ülkelerdeki insanlarla iletişime geçip, hangi şartlarda burada tutulduğumu anlatıyorlardı. Birkaç saat içinde şerifin ofisine telgraf ve telefon yağmaya başlamıştı. Kendini kanaat

özgürlüğüne inanan biri olarak gören Şerif James Geary, bu kitlesel protestoları dikkate alarak birtakım değişiklikler yapılmasını emretti. San Jose *Mercury*'de yer alan bir röportaja göre, ülkedeki herkesin beni en sefil zindana tıkanın kendisi olduğunu düşünmesi onu kahrediyordu. Dediğine göre bir kadın, "o ıssız delikte, yalınayak, dizlerime kadar suya batmış bir halde" tutulmamı sertçe eleştirmişti.

Yalnızca ısıtma, giysiler, ayakkabılar gibi somut değişimler yoktu, gardiyanların tavrı da değişmişti. Bazıları neredeyse nazik davranıyordu: "Bayan Davis, bir şeye ihtiyacınız var mı?" "Her şey yolunda değil mi?" "Akşam yemeğini beğendiniz mi?" "Bir şikâyetiniz var mı?" "Yarın için özellikle istediğiniz bir şey var mı?"

Protestolar yağmur olup yağmazdan evvel öğünler genellikle hazır yemeklerden ibaretti, gardiyanlar tutukluların orada en fazla bir-iki gün tutulmalarını bu duruma bahane gösteriyorlardı. Protestolardan sonra bir aşçı alındı, gardiyanlar avukatlarıma istersem hücreme televizyon koyulabileceğini söylediler ve Marin'de edindiğim radyo ve daktiloyu kullanmama izin çıktı.

Bu yeniliklerle hücre tıkış tıkış olduğundan, gardiyanlar bitişikteki pofuduk dokumayla kaplanmış hücreyi de kullanabilmem için kapısını açtılar. Böylelikle, iddia makamının söylemlerinde belirttiği şekliyle "iki odalı süit"im oldu. İkiye iki buçuk metrelik bir hücreden ve ondan daha küçük bir ses geçirmez hücreden oluşan süitimin tuvalet deliği, bir gün taşarak bütün kitaplarımı ve zemini dışkıya buladı.

"İki odalı süit" nasıl bir saçmalıksa, iddia makamının sürekli mevzu bahis ettiği "kendi özel televizyonum" da en az onun kadar saçmaydı. Benim televizyonum "özel"di çünkü beni tecritte tutmakta ısrarcıydılar. Davacı asla hapishanede bütün kadınların izleyebileceği renkli bir televizyon olduğundan bahsetmiyordu.

Bana televizyon verildiğinde yanımdaki hücrede kalan kadına da verilmesi için ısrar ettiğimden de, gardiyanlar bu talebimi reddedince komitenin o kadına bir televizyon aldığından da bahsetmiyordu.

O günlerde, koşullarım da biraz iyileşince, derin bir üzüntü gelip içime yerleşti. Şimdiye dek yapılanlar, yalnızca benim şahsım için yapılmıştı. Ama diğer hapishanelerde hayatları çürüyen kardeşlerimin hayaletleri peşimi bırakmıyordu. Ruchell, Fleeta, John, Luis, Johnnie Spain, David Johnson, Hugo Pinell, Willie Tate, Earl Gibson, Larry Justice, Lee Otis Johnson, Martin Sostre, Marie Hill, Attica kardeşler... Bu isimler kulağımda çınlayıp duruyordu. Kafam tutuldukları zindanların, gardiyanlarının karmakarışık görüntüleriyle çatlıyordu, kötülüğün kol gezdiği bu görüntüler, kendi fiziki koşullarımın iyileştirilmesini benim için acı verici hale getiriyordu. Benim koşullarımın çabucak değiştirilmesini sağlayan müşterek kuvvette, en az benim kadar kardeşlerimin de hakkı vardı. Ülkedeki diğer hapishanelerde tutulan kız ve erkek kardeşlerimle görüşerek üzüntümü bir nebze hafifletmeye çalıştım. Tutuklulardan gelen mektupları saatler boyu, bir ödev gibi tek tek cevaplıyordum; Marin'de mektuplarım bana iletilmediği için aylar boyu bir sürü mektup birikmişti. Tutuklu bulunan her insanla bağlarımı güçlendirmem gerektiğine her zamankinden daha fazla inanıyordum. Sanki varlığımı sürdürebilmem onlara ulaşabilmeme bağlıydı. İşte o anda, orada, eğer bir gün serbest kalırsam hayatımın geri kalanını, kardeşlerimi duvarların arkasına hapseden sebepleri ortadan kaldırmaya çalışmakla geçireceğime söz verdim.

Salonun değiştirilmesinden hemen önce, Sheldon kişisel sebeplerle davadan ayrılmak zorunda kaldı. Hazırlık sürecindeki başvuruların sona ermesiyle de yasal ekip dağıldı. O sıralarda, bu tarz davalarla ilgili yıllardır çalışan avukat Doris Walker'a ekibimize

katılmasını teklif ettik. Onun aramıza katılması, yalnızca tecrübeli bir avukat olduğu ve mücadeleye sorgusuz sualsiz bağlılığından dolayı değil, savunmada kadınların da görünür rol oynamasını siyasi olarak önemsediğimiz için de bizi sevindirmişti.

Santa Clara County'ye nakil gerçekleşince yasal ekibe son bir kişiyi daha davet etmek için hızla harekete geçtik. Howard, Margaret ve Dobby'ye eşlik edecek bir avukata daha ihtiyacımız vardı. New York Tutukevi'nde avukatlarla ilgili konuştuğumuzda, Howard'ın aklına ilk gelen isimlerden biri Leo Branton'dı, davayı üstlenmesi için ona teklif götürebilirdik. Ben Leo Branton'la özellikle ilgilenmiştim, çünkü Smith Yasası Yargılamalarında komünistleri savunmayı göze alacak kadar cesur olan birkaç avukattan biriydi. Yakın zamanda, emekli olmasına rağmen polisin Panterlerin ofisine 1970 Ocak ayında yaptığı saldırıyla ilgili süren davayı üstlenmişti.

Ona savunma ekibi teklifiyle ilk gittiğimizde, Panter davasıyla çok meşgul olduğunu, başka bir büyük sorumluluk daha alamayacağını söylemişti. Bir yanlış anlama sonucu -Panter davası biter bitmez ülkeden ayrıldığını düşünüyorduk- 1970'in sonbaharından beri onunla iletişime geçmemiştik. Dobby, şimdi ekibe katılma fikrine gayet olumlu baktığını söyleyince çok sevindim. Hemen ardından Los Angeles'tan San Jose'ye geldi, davaya dâhil olmasıyla ilgili detayları konuştuk.

Leo'yu daha önce bir kez, L.A. Panterlerin ön duruşmasında ayaküstü görmüştüm. O zamanlar bıyıklıydı. Herkes bu harikulade siyahî avukattan ve emekli olduğu halde Panterleri savunmak için tekrar avukatlığa dönecek kadar onlara bağlı olduğundan bahsettiği için, yaşını başını almış biri olduğunu düşünmüştüm. Ziyarete geldiğindeyse karşımda genç görünümlü, sağlam vücutlu, jilet gibi giyinmiş bir adam vardı. Emekliliğinden vazgeçip Panter

davasını alan Leo Branton'ın bu adam olabileceğine aklım hiç yatmadı, ama bu kimdi?

Öyle şaşırmıştım ki, Howard bizi tanıştırdıktan sonra ilk olarak kaç yaşında olduğunu sordum. Kırk beş yaşında emekli olmuş ve karısı Geri'yle birlikte bir süreliğine Mexico'ya taşınmıştı. Leo'nun geçmiş deneyimleri muazzamdı. Smith Yasası davalarında rol almış, altmışların başlarında İnsan Hakları mücadelecilerini savunmak için güneye gitmiş ve sonra da eğlence sektöründekilerin çalıştığı birkaç Siyahî avukattan biri olmuştu. Nat King Cole'ün avukatlığını yapmıştı. Biz ona teklif götürdüğümüz sıradaysa, ailesi adına Jimi Hendrix'in İngiltere'deki mal varlığıyla uğraşıyordu.

Toplantımızın sonucunda Leo, İngiltere'deki dava biter bitmez davaya kayıtlı avukatlardan biri olacaktı. Onun bu kararı hepimiz için sevinç ve gurur kaynağıydı. Margaret, Howard, Dobby ve Leo ile yasal ekibimiz umduğumuzdan da iyiydi. Bu zafer yolunda tartışmasız büyük bir adımdı!

Nakilden sonra, ön duruşmalarla ilgili meseleler için sürekli mahkemeye çıkmaya başladım. Gardiyanlar, on dakikalık San Jose yoluna, duruşmadan üç saat önce çıkmakta ısrarcıydılar. Silahlı adamlarla dolu bir minibüs, sabahları beş buçuk-altıya çeyrek kala gibi yola çıkıyordu. Benim götürüldüğüm amblemsiz arabayı önlü arkalı başka arabalar takip ediyor, daima yanımızdan giden bir araba da oluyordu. Eğer bu yolculuğu göze çarpmadan tamamlamak niyetindeyseler, pek başarılı oldukları söylenemezdi. Her sabah bir dizi dolap çevriliyor, konvoyun hızı San Jose'ye giderken saatte yetmiş mili geçerse düzenin bozulmaması sağlanıyordu. Bir sabah erkenden bu yolculuklardan birine hazırlanıyordum, uyandığımda hep yaptığım gibi radyoyu açtım. Bir son dakika haberi vardı: "Kaliforniya Eyaleti Yargıtayı dün akşam, acımasız, olağan dışı ve anayasaya aykırı olduğu gerekçeleriyle ölüm cezasının yürürlükten

kaldırılmasını oyladı." İlk başta bu anonsu yanlış duyduğumu sandım. Ölüm cezası davasını Yargıtaya götüren avukat Anthony Amsterdam'la defalarca konuşmuştum. Kefaletin reddine federal mahkemede itiraz etmek için hazırlandığımız sırada beni hapiste ziyaret etmişti. Ama hiçbir zaman bu davanın sonucundan ümitli görünmüyordu. Ama işte olmuştu. Ölüm cezası yürürlükten kaldırılmıştı.

O anda aklıma hemen San Quentin'deki ölüm cezasıyla yargılanan kardeşlerim geldi. Ruchell'ın artık hücresinin yakınlarındaki gaz odasında öleceğinden endişelenmesine gerek yoktu. Devlet artık John Clutchette'i öldüremeyecekti. Öz kardeşlerim Benny ve Reggie kadar sevdiğim Fleeta, ölüm sandalyesinin altındaki aside atılan siyanür tabletleriyle hayatını kaybetmeyecekti. Johnnie Spain, Luis Talamante, Hugo Pinell, David Johnson, Willie Tate... Devlet hiçbirinin canını alamayacak, hapishanenin şimdiye dek verdiğinden daha fazla zarar veremeyecekti. Earl Gibson ve Larry Justice, gardiyanlarına yalakalık yapmayı reddedenlerin başına geldiği gibi, ölümle cezalandırılamayacaktı.

Kahkahalar attım. Başka bir yerde olsam avaz avaz bağırırdım, ama hapishanenin ıssızlığında sevincimi kendime sakladım.

Margaret geldi. Haberleri çoktan duyduğunu fark ettim, neredeyse heyecandan kıpır kıpırdı. Birbirimize sarıldık. Ona bugün San Quentin'in Ölüm Yolu'ndaki Islah Merkezi'nde bile olsam umurumda olmayacağını söyledim. "Orada şimdi bayram ediyor olmalılar."

Margaret neşeli neşeli, Howard'ın o sabahki kefalet duruşması için hazırlandığını söyledi.

"Kefalet duruşması mı?" diye sordum. "Ne kefaleti?"

Margaret bana aklımı kaçırmışım gibi bakıyordu.

"Angela," dedi, "ölüm cezası yürürlükten kalktı. Bu Yargıç

Arnason'ın kefaleti reddetmesinin ardındaki tüm yasal gerekçeleri ortadan kaldırıyor, farkında mısın? Artık kaçacak yeri kalmadı. Seni serbest bırakmak zorunda!"

Tabii ya! Arnason kefaletin reddi kararını açıklarken, eğer ölüm cezasına çarptırılacak bir suç işlememiş olsaydım beni seve seve serbest bırakacağını söylemişti. İşte şimdi ortada ölümle cezalandırılacak bir suç yoktu, Arnason'ın söyledikleriyse kayıtlara geçmişti. Kefalet başvurumuzu reddederken açıkladığı gerekçe artık geçersizdi. Yargıcın kendi sözleriyle belirttiği gibi, artık "yasal olarak" kefalete uygundum.

Fleeta ve diğer kardeşlerimin ölüm cezasına mahkûm edilemeyeceklerini öğrenince, sevinçten kefaleti filan unutmuştum. Kahkahalarımız durmak bilmiyordu. Son on altı aydır ilk kez böyle içten, böyle özgürce gülüyordum.

"Bu sabah Yargıç Arnason'ı aradık," dedi Margaret, "bugün bir kefalet duruşması yürütmeyi kabul etti. Howard ve Dobby şu anda Yüksek Mahkeme kararının kopyalarına ulaşmaya çalışıyor. Birkaç dakika içinde burada olurlar. Franklin, Kendra ve Komite'nin geri kalan üyeleriyse kefalet ücretini toplamaya başladılar bile."

Margaret yakında kefaletle serbest kalacağımı söylediğinde sevinçten bayılacaktım neredeyse. Ama o daha somut, işin detaylarına girerek konuşmaya başladığında sevincim söndü, yerini ezici bir karamsarlığa bıraktı.

"Bu yargıç beni kefaletle serbest bırakmayacak," dedim, "bu kadar aydan sonra, tam da dava başlamak üzereyken, şimdi bırakmaz. Bekle ve gör. İlla yasal bir boşluk bulacaktır."

Margaret'ın şevkini kırmak istemezdim ama geçen sefer kefalet başvurumuz esnasında yaşadıklarımızı anı anına hatırlıyordum. Komitedeki herkes kazanacağımızdan neredeyse emindi, avukatlar bile. Serbest bırakılma ihtimaline dair çekinceleri olan

bir tek bendim. Dolayısıyla, Arnason'ın beni "yasal olarak" serbest bırakamayacağını açıklaması, herkes için büyük hayal kırıklığı olmuştu. Herkes öylesine gama kasavete büründü ki, parçaları bir araya getirip mücadeleye yeniden devam etmek çok zor oldu. Bir başka büyük mağlubiyet, mücadelemiz için çok tehlikeli olurdu. Ayrıca böyle bir mağlubiyetin bana vereceği psikolojik hasar da söz konusuydu, hayatta kalabilmek için gücümü idareli kullanmalıydım. Bütün umutlarımı serbest bırakılmaya yükleyemezdim, bu umutlar adaletin siyah cübbeli beyaz adamının birkaç sözüyle bile yıkılabilirdi. Tabii ki, küçük bir ihtimal de olsa kefaletle serbest kalabilirdim, ama kanaatimce bu yalnızca küçük bir ihtimaldi. Dahası, Arnason'ın bu kararı tek başına vermeyeceğinden emindim. Bana göre gerçek karar, Yüksek Mahkeme yargıcından çok daha üst düzey devlet makamlarınca verilecekti.

Kefalet duruşması için adliyeye girdik. Ben senaryoyu aklımda çoktan yazmıştım. Arnason, mümkün olan en adil yargıç gibi davranacak, kararını gözden geçirmeyi kabul edecek fakat yeni bir kefalet duruşması düzenlenmesini isteyecekti. Yeni duruşma tarihine kadar geçecek sürede her bir hukuk kitabını didik didik edecek, Yargıtay kararını binlerce kez okuyarak yasal bir boşluk bulmaya çalışacak ve duruşma günü de çok üzgün olduğunu ancak kanunen beni kefaletle serbest bırakmasının mümkün olmadığını açıklayacaktı.

Üç avukat ve ben dava dairesine girdiğimizde, ümitsiz görünen davacı Albert Harris'le yüz yüze geldik. Howard kefalet başvurusu için oldukça basit gerekçemizi açıkladı:

1) Daha önceki kefalet başvurusu, hakkımdaki suçlamaların ölüm cezası gerektirebileceği sebebiyle reddedilmişti.

2) Saatler evvel, Yargıtay ölüm cezasını yürürlükten kaldırmıştı, dolayısıyla artık ölüm cezasıyla yargılanmak diye bir şey yoktu.

3) Bundan dolayı, derhal kefalet başvurumun onaylanması gerekiyordu.

Howard ve Dobby gerekçelerinin kusursuzluğundan öyle eminlerdi ki, arka kapıda bir garantör bekliyordu. Ama benim karamsar tahminlerim doğru çıktı. Yargıç yeni duruşma gününü belirledi. Yargıtay kararını incelemek için zamana ihtiyacı olduğunu ve davacının da iddiamızı yanıtlamak için zamana ihtiyacı olduğunu söyledi.

23 Şubat

Kefalet duruşması çarşamba günü adliyedeydi. Howard duruşmanın gizli yapılmasına şiddetle karşı çıkınca, yargıç duruşmanın halka açık olmasını istiyorsak seve seve bunu gerçekleştireceğini, ancak o durumda duruşmayı ileri bir tarihe ertelemek zorunda kalacağını söyledi. Bunun önemini hepimiz anlamıştık. Benim düşünceme göre başvurumuzun bir kez daha reddedileceğinin bariz bir imasıydı bu. Eğer öyle değilse, niçin duruşmayı halka açık yapmaktan çekiniyordu?

Kendra, Franklin ve Margaret sürekli, yargıcın bu kez başka şansı olmadığına beni ikna etmeye çalışıyorlardı. Margaret bana sürekli "profesyonel görüşünü" hatırlatıyor, hukukun ona bir yasal boşluk sağlamayacağını söylüyordu. Bu kez olmayacaktı. Yine de hepimiz Howard'ın suskunluğunu anlayabiliyorduk. Geçen sefer kendinden çok emindi ve ret cevabıyla benim adıma çok üzülmüştü. Neredeyse herkes eşyalarımı toplamamı, hazır beklememi, karar açıklandığında bir saniye bile kaybetmeden o kapıdan çıkmamı söylüyordu.

Ama eşyalarımı toplamak istemedim. Herhangi birine -özellikle de gardiyanlara- gerçekten serbest kalacağımı düşündüğümü

ima edecek bir hareketten kaçınıyordum. Geçen haziranda yargıç kefalet başvurumuzu reddettiğinde, Marin County memurlarının ve şerifin yardımcılarının nasıl küstah tavırlar takındıklarını büyük üzüntüyle hatırladım.

En sonunda, heyecandan titreyerek ellerimi kelepçelemeleri için uzattım, çelik kapılardan geçirilerek mahkemeye götürüldüm. Yapmam gereken her hareketi ezbere biliyordum: kelepçeli ellerimi dışarı doğru uzatacağımı, arabaya sırtımı döneceğimi, koltuğun kenarına oturup kendimi ortaya doğru iteceğimi. Arabaya binmek ne denli zor olursa olsun, asla bir gardiyanın yardımını kabul etmedim. Daha önce pek çok kez, hapishaneden adliyeye giden yoldaki bütün küçük detayları ezberlemeye uğraşmıştım. Bu yolculukların bazılarında sokakta oynayan çocukları görmeyi severdim, geri kalanlarında ise Palo Alto zenginlerinin evlerine çalışmaya giden siyahî hizmetçilerin yüzlerini kederle incelerdim. Bütün yolculuklarda, Laosluları, Vietnamlıları ve Kamboçyalıları öldüren uçakların havalandığı cehennemi, ıssız ve iğrenç Moffett Hava Sahası'nı görürdüm.

İşte şimdi, bu görüntüleri bir polis arabasının camından son seyredişim olabilirdi, bunun gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğuna kendimi ikna edemiyordum. Gergin ipte yürüyor gibiydim. Kefalet hakkı ihtimalini reddetmeye devam edersem, karamsarlığım beni bir bunalımın eşiğine sürükleyebilirdi. Ama diğer yandan da, kendimi bugünün o gün olduğuna ikna edersem, sevincim kursağımda kalabilir, daha beter bir bunalıma sürüklenebilirdim. Birkaç dakika boyunca çaresizce dengemi korumaya çalıştım. Büsbütün karamsarlıkla kontrolsüz iyimserlik arasındaki bir noktayı arıyordum. Gergin ipte biraz daha yürümem gerekiyordu.

Sonunda, mahkeme kararının açıklanması için yargıcın odasındaydık. Margaret, Howard, Dobby ve ben odanın bir tarafındaydık,

Albert Harris ve Clifford Thompson diğer tarafında. Yargıç ise tam ortada, taht gibi koltuğundaydı.

Arnason kasti olarak soğukkanlı davranıyor olmalıydı. Kararını her zamanki tavırlarıyla açıkladığında zafer çığlıklarımıza engel olamadık. On altı aylık esaretin sonuna yaklaşmıştık. İşte böyle.

Avukatlar yargıçla kefalet şartlarını tartıştılar. Özgürlüğün eli kulağındaydı ama henüz bana hiçbir etkisi olmamıştı, hâlâ neden beni özgür bırakmaya karar verdiğini merak ediyordum. Çünkü kişisel olarak beni ana davanın duruşmasından önce serbest bırakmak istemediği açıktı. Eğer istese beni aylar önce serbest bırakabilirdi, ölüm cezasının yürürlükten kaldırılmasını beklemesine gerek yoktu. Yargıtayın bu yeni kararı, Arnason'ın kefalet başvurusunu onaylama sebebi olamazdı. Ayrıca davacının, Yargıtay kararının doksan günden önce uygulanmaya başlanmayacağı iddiasını kabul edebilir, böylece beni üç ay daha içeride tutup, yasada bir değişiklik olmazsa, ondan sonra serbest bırakabilirdi. (Sonradan Kaliforniya Eyaleti'ndeki her yargıcın, ölüm cezasının yürürlükten kalkmasıyla yapılan kefalet başvurularında, davacının önerisini kabul ederek doksan gün bekleme kararı verdiklerini öğrendim.)

Mesele yargıç değildi.

Mesele hukuk değildi.

Geriye tek bir açıklama kalıyordu. O sabah, yargıç kendisini bu kararı almaya teşvik eden şeyi bana açık etmişti aslında.

"...kişisel olarak değilse bile iki gündür personelim aracılığıyla aldığım mektup ve telefonlar... Yabancı ülkelerden gelen inanılmaz sayıda telgraf. Bu davaya ilgi çok büyük," demişti.

Bizim lehimize bir karar almak zorunda hissetmesinin sebebi, çığ gibi büyüyen savunma kampanyamızdı kuşkusuz. Arnason "toplum baskısına cevaben" böyle bir karar aldığını ima etmiyordu.

Ama milyonlarca insanın yarattığı gerginlik onu etkilemişti belli ki.

Bunu idrak etmek, kefalet başvurusuyla ilgili hararetli tartışmalarımızı aklıma getirdi. Bu tartışmalarda Fania, Kendra, Franklin ve diğer komite liderleri aynı safta yer alır, ben karşılarında yalnız kalırdım. Kefalet kampanyası başlatılalı bir yıl kadar olmuştu. Bu kadar enerjiyi yalnızca kefalet meselesine harcamak konusunda çekincelerim vardı. Birincisi, ben en ufak bir kazanma ihtimalimiz olduğunu düşünmüyordum. İkincisi, kefalet meselesinin siyasi içeriğini çok zayıf buluyordum. İnsanlara, yalnızca benim tutukluluğumun değil çok sayıda insanın hapishanede sürünmesinin de sebebi olan bu baskı *mekanizmasına* direniş gösterme fırsatı vermiyordu.

Aradan aylar geçti, yanlış bir hüküm verdiğimi ancak anlamaya başladım. Kefalet talebi devrimci bir talep değildi, doğru. Kapitalist sistemin çürük temellerini açığa çıkarmıyordu, bu da doğru. Ama kefalet talebi adaletin tarafında yer almak isteyen herkese çekici geldiğinden, kampanyanın benim özgürlük davamla ilgilenmeyen binlerce insana da ulaşmasını sağlamıştı. Benim özgürlüğüme kavuşmamı resmî olarak talep etmiyorlardı, ama mahkeme suçluluğuma ya da suçsuzluğuma karar verene dek serbest bırakılmamı resmî olarak talep ediyorlardı.

Bu kadar çok insanın kampanyaya katılması olağanüstüydü tabii; ama beni en çok etkileyen ve kefalet mücadelesinin doğru olduğuna ikna eden şey, savaşan insanların siyasi gelişimiydi. Pek çoğu kampanyanın diğer alanlarında da yer almaya başladılar. Hapishane ve adalet sisteminin arkasındaki gerçekliği gördüklerinde, bahsettiğimiz siyasi baskı hakkında ciddi ciddi düşünmek zorunda hissettiler. Benim davamla ilgili bilgi sahibi olduklarında, Soledad Kardeşler'i de, hapishanelerin insanlık dışı durumunu da, George'u bir yıldan müebbede uzanan bir cezayla yargılayan,

beyaz ve zengin olsa muhtemelen şartlı tahliyeyle salıverilmesini sağlayacak muğlak hukuk kurallarını da öğrendiler. Irkçılığı ve ırkçılığın hapishane sisteminin her köşesine sinmiş olduğunu öğrendiler. Devrimcilere ve ilericilere yapılan siyasi işkencenin lokomotifinin ırkçılık olmasını sağlayan dinamikleri öğrendiler. Kefalet talep ederek gönülsüzce ses çıkarmaya başlayanlar, kampanyanın güçlü ve etkin liderleri olmuşlardı.

Arnason, yasal olarak kefalet ücretini belirleyebilmesi için davalının ve davacının kefalet şartlarında anlaşması gerektiğini söyledi. Kefalet ücretini 102.500 dolar olarak belirlemişti, bunun 2.500 doları nakit olarak mahkemeye ödenecekti. Davacı taraf tabii ki, dışarı çıktığımda hapishaneyi aratmayacak kadar zor şartlar altında yaşamamı istiyordu.

Tartışma devam etti. Harris bu fırsatı komiteye saldırmak için kullandı (Komitenin varlığından kişisel olarak rahatsız oluyor gibiydi hep). Angela Davis'e Özgürlük Birleşik Ulusal Komitesi tarafından düzenlenen ya da bu komiteyle ilgisi olan hiçbir şeye katılmamam, hiçbir şeyde yer almamam gerektiğinde ısrar ediyordu. Böyle bir durumda kardeşimle bile görüşemezdim, çünkü savunma kampanyasının ulusal koordinatörlerinden biriydi. Harris asıl düşmanı olarak beni değil, elindeki işkence aygıtını bozmak isteyen bu mücadeleyi görüyordu sanki.

En sonunda anlaşmaya vardığımızda ya da ateşkes yaptığımızda demeliyim, aradan saatler geçmişti. Dışarıda, duruşmanın sonucunu ve kararı ilk ağızdan duymak isteyen çok kalabalık bir grup toplanmıştı. Bizim anladığımız kadarıyla, duruşma başladığında bir şey bilmiyorlardı. Howard ve Dobby ofisten yasal belgeleri almak için gittiklerinde, yargıç karar hakkında konuşmamalarını, muhabirlere bir şey söylememelerini, doğruca ofise gidip gelmelerini istemişti. Margaret ve ben beklemek için jüri müzakere

odasına geçtik. Howard'ın, yargıcın talimatlarını az da olsa kulak arkası edeceğini umuyorduk.

Bir anda adliyede büyük bir gürültü koptu. Alkışlar, çığlıklar, kahkahalar. İnsanlar haberi almıştı. Kutladıkları kendi zaferleriydi. Tam o anda duruşma boyunca bastırdığım bütün duygular zincirlerinden koptu. Böyle olması doğaldı, mutluluğum ortaya çıkmış, onu yaratanların duygularına karışmıştı.

Howard ve Dobby hemen döndüler. Howard'a dışarı çıktığında kefalet hakkında ağzını sıkı tutamayacağını bildiğimi söyledim.

"Ben bir şey demedim ki," diye ısrar etti. "İfadesiz bir suratla yürüyüp gittim. Franklin'in, Kendra'nın ve diğerlerinin ne kadar gergin, ne kadar keyifsiz olduklarını gördüm. Yine de yürümeye devam ettim. Sonra Franklin koşarak yanıma geldi, tek yaptığım ona gülümsemekti, engel olamadım. Franklin her şeyi anladı tabii. Bana sarılınca Kendra ve diğerleri de kıyameti kopardı."

Şimdi işimize dönmeliydik. Kefaletin ödeneceği para nereden gelecekti? Howard, garantörle ilgili sorun olduğunu söyledi. Garantörlük yapacak kişi son anda korkarak, Eldridge Cleaver'ın ülkeyi nasıl terk ettiğini anlatmaya başlamıştı. "Bu garantör ırkçının tekiymiş," dedi Howard, fikrini değiştirse bile onunla çalışmamız ilkelerimize uygun olmazdı.

Haberlerin kötü olduğu durumlarda Howard, genellikle babacan bir tavır takınırdı. Jüri odasında bana kibarca, kefalet ücreti toplanana ve bir garantör bulunana kadar birkaç gün daha bekleme ihtimalim olduğunu söyledi.

Aretha Franklin birkaç ay önce herkesin önünde kefalet için bağışta bulunacağına söz vermişti. Şimdi yurtdışındaydı, ama annem ona telefonla ulaştığında hâlâ kefalete katkıda bulunmak için gönüllü olduğunu söylemişti. Fakat bir sorun vardı, yurtdışı ziyareti biraz uzun sürecekti ve onun ıslak imzası olmadan para

transferi yapılamıyordu. Komite arayışlarını sürdürdü. Mahkemeye ödenecek 2.500 doları çabucak topladılar, 100.000 dolar bulunduğunda garantöre ödenecek yüzde onluk payı, yani 10.000 doları da gerektiğinde kullanılmak üzere bir kenara ayırdılar. Ellerim kelepçeli, silahlı adamların arasında hapishaneye döndüğümde, bu kez güçlü hissediyordum. Az önce olup bitenler halkın gücünün su götürmez kanıtıydı.

Hücreme döndüğümde içten içe hüzünlenerek yatağa uzandım. Neden ben, neden diğerleri değil? Suçluluk duygusundan kurtulamıyordum. Ama özgürlüğümün ancak benimle aynı kaderi paylaşanların özgürlüğü için mücadele edersem bir önemi olacağını da biliyordum.

Sonra aniden insanlar hücreme geldiler. Franklin hemen çıkacağımı söyledi. Ne demek istiyordu? Stephanie de gelip benzer haberler verdi. Sonra Howard, mülklerini kefalete teminat olarak göstermek isteyen birini bulduklarını anlattı. Birdenbire ortaya çıkan, mücadelenin bizim yanımıza çektiği biri. Fresno County'den beyaz bir çiftçiydi, babasından dönümlerce arazi miras kalmıştı, bizim harekete sempati duyuyordu. Hemen ardından bir ihtimal daha ortaya çıktı. Bizim San Jose'deki ofisimizin alt katında ofisi olan bir garantör, operasyonu üstlenmeye karar vermişti. Hapishanenin önünde pazarlıklar sürüyordu. En sonunda Howard insanı sevinçten havaya uçuracak haberlerle geldi: kefalet ücreti tamı tamına hazırdı, yalnızca evrak işleri kalmıştı! Sevinçten çığlık atmak istedim. Ama ağır işleyen hapishane bürokrasisi, duygularımın doğal akışına engel oldu. Şimdi bekleyerek geçen her saniye, duvarların ardında geçirdiğim aylar kadar uzun geliyordu. Çirkin hapishane giysilerini çıkarıp atmak ve Kendra'nın getirdiği, ona küçük gelen ve muhtemelen bana dar gelecek olan mor pantolonu giymek istedim. Ama ellerim titriyordu, zar zor giyindim. Yine de

saniyeler sonra kayıt masasının önünde durmuş, içten içe öfkeden kuduran gardiyanları bekliyordum. Bir düğmeye basacaklardı ve kapılar açılacaktı.

İlk kapı, insanı çıldırtacak kadar yavaş bir ritimle yana doğru sürülerek açılmaya başladı. Bir adım attım, eşiği geçmiştim. Arkamdaki kapının sinirlerimi defalarca zıplatan iğrenç güm sesiyle kapanmasını beklerken kalbim yerinden çıkacaktı. Bu son seferdi. Önümde açılan diğer kapıya doğru ilerledim ve beni çılgın bir tezahürat karşıladı.

Dışarıda karşıma çıkan ilk insanın, Los Angeles'tan tanıdığım Refu'nun boynuna kollarımı doladım. Kalabalıktaki bütün kardeşlerime tek tek sarılmak istiyordum. Hapishane, tutukluluk, şerif, zincirler, hepsi geride kalmıştı. Güvenlik gerekçeleriyle hapishane arazisini hemen terk etmemiz gerekiyordu. Refu kibarca, bütün bu insanları daha güvenli bir yerde görmek için vaktim olduğunu hatırlattı. Margaret ve ben, Victoria Mercado'nun sarı Mustang'ine bindik ve arabanın üstüne çullanan kalabalığın ve gazetecilerin arasından geçerek uzaklaştık. Otobanda hızla giderken çığlık çığlığa gülüşüyor, birbirimize öpücükler konduruyorduk. İşte dışarıdaydım, gardiyanlar yoktu, polis arabaları yoktu, kelepçeler yoktu. "Herkes Bettina ve Jack'in evinde toplanacak," dedi biri.

Eve girerken gülümsemekten ve kahkaha atmaktan çenem ağrımıştı. Margaret'ın altı yaşındaki oğlu Hollis ve Bettina'yla Jack'in dört yaşındaki oğulları Joshua da evdeydi. Küçük çocuklara özgü bir şefkatle Joshua, "Angela, gerçekten serbest misin?" diye sordu. Hollis öyle heyecanlıydı ki, hemen kollarını boynuma doladı.

Ulusal Komite'nin üyeleri, San Jose Komitesi'nden bazı liderler ve aktivistler, ve Körfez Bölgesi'ndeki komitelerin temsilcileri bir çatı altında toplanmıştı. Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi'ni oluştururken karşılaştığımız güçlükler geldi aklıma. Komitemin

liderlerine hayranlığım sonsuzdu. Çoğuyla ilk kez karşılaşsam da, bu güzel kız kardeşlerim ve erkek kardeşlerim, hayatımı ırkçı işkencelerden kurtarmışlardı.

Arka odalardan birinde Meksika kökenlilerin savunma örgütünün liderleriyle tanıştım. El Comité Para la Defansa de Los Presos Politicos (Siyasi Tutukluları Savunma Komitesi) benim davamla özellikle ilgilenmişti. Meksika kökenlilerin nüfus olarak siyahîlerden fazla olduğu Santa Clara'da onların desteği çok önemliydi. Komitenin ulusal teşkilatına çok önceden katılmış olan Meksika kökenli kardeşimiz Victoria Mercado, San Jose'de aylar boyu El Comité'yle çalışmıştı.

Gece boyunca akın akın insan gelmeye devam etti. Bütün bunların arasında elime telefonu alıp Birmingham'ı, anne ve babamı aradım. Çektikleri derin acıyı, mücadeleye bağlılıklarını bildiğim için onlar adına kendimden daha çok sevinmiştim. Öyle duygusaldık ki telefon bir iletişim aracı değil de, bir engel gibi geliyordu. Sonra kardeşim Benny ve karısı Sylvia'yı aradım. Hem şahsi hem de siyasi katkıları çok fazlaydı, birbirimize sevgimiz katlanmıştı. Sonra New York aramaları; ulusal kampanyayı yürütmek gibi zorlu bir işin üstesinden gelen Charlene'e ulaşmaya çalıştım. Sonra Winnie'yi aradım. Parti başkanımız Henry Winston'ı, genel sekreterimiz Gus Hall'ı aradım, kampanyanın mesajını tüm dünyaya iletmişlerdi.

Bu arada bir sorunumuz vardı ama Franklin üstesinden geldi. Dayanışma Merkezi'nde, yani San Jose Komitesi'nin ofisinde yüzlerce insan, kutlama için bekliyordu. Sabırsızca benim aralarına katılmamı bekliyorlardı. Kefalet anlaşması gereği komitenin düzenlediği toplantılarda bulunmam ve konuşma yapmam yasak olduğundan gitmememi önerdiler. Ne yapacaktım? Kefalet şartlarını ilk ihlalimde tekrar hapsi boylayabilirdim. Tedbiri elden

bırakmayıp, yargıcın emrini sonuna kadar yerine mi getirmeliydim? Bu özgürlükle ilgili bencilce endişelenip bunca fedakârlık yapan kardeşlerimi görmezden mi gelmeliydim? Mahkeme kararı olsun olmasın, yalnızca benimle birlikte ve benim için savaşan bu insanlara karşı sorumluydum. Onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirmek, özgürlüğümü tehlikeye atacaksa yapacak bir şey yoktu. İnsanlarla olduğum sürece asla yalnız kalmayacaktım.

Dayanışma Merkezi'ne girdiğimizde kalabalık çılgın bir tezahürata başladı, öyle bir tezahürat ki on sekiz aylık tutsaklığımın izlerini aldı götürdü.

***

Margaret'ın yanına taşınmama karar vermiştik. San Jose'deki arkadaşlarımız Bob ve Barbara Lindsay dava süresince evlerini ona kiralamışlardı. On altı ay boyunca Margaret beni hapishanelerde ziyaret etmişti, New York, Marin County, Santa Clara; şimdi aynı çatı altında uyuyup uyanacağımızı bilmek tuhaftı. Yıllar önce yazı bizimle birlikte Birmingham'da geçirdiğinde ya da ben New York'ta onlarla kaldığımda olduğu gibi.

Uyumaya çalışmak faydasızdı, ben de sessizliğin ve karanlığın bu ilk saatlerini düşünerek geçirdim. Hapishanenin bende bıraktığı derin izleri düşünmeye bile korkuyordum. Tepkilerim hâlâ hapishanenin koşullarına, her yeri saran ağır düşmanlığa göre şekilleniyordu. Vücudumdan biraz daha genişçe bir ranzada uyumaya alışkın olduğumdan Margaret'ın kocaman yatağında döne döne uyumak tuhaf geliyordu.

Bu ev hakkında beni üzen ve kutlamaların büyüsünü bozan bir şey daha vardı. Ev Barbara Lindsay'in annesine, Emma Stern adlı güzel kadına aitti. Ben onu yüzündeki derin kırışıklıklarla, beyaz saçlı, ihtiyar bir hanımefendi olarak tanıdım. Soledad Kardeşler

hakkında ilk bildiriyi yazan oydu. Yetmişini geçmiş olmasına rağmen Soledad Savunma Komitesi'nin en aktif liderlerinden biriydi. 1971 yazında hastalanmış. Bir süre hastanede tedavi görmüş, iyileşiyor gibiymiş. George öldürüldüğünde, onu hayatta tutan güçler de acıdan tükenmiş olmalılar. George'un cenaze töreninin hemen ardından Emma Stern ölmüş.

24 Şubat

Yemyeşil arka bahçede parıldayan ilk sabah güneşinin tadını çıkarmaya doyamadım. Kendimi ilkel hislere bırakmak istiyordum: çimlerde gerinmek, güneşin ılıklığını ve enerjisini içime çekmek hücrede geçen günlerim boyunca çok özlediğim şeylerdi. Ama ağaçlara dokunma, bulutları seyretme ve çocukların seslerini dinleme arzusunu dizginlemek zorundaydım. Az sonra basının karşısına çıkacak, medyanın ulaştığı milyonlarla yüzleşecektim.

Tam o esnada zil çaldı, Fania geldi. Kampanya için çok çalışmış, bütün dünyayı gezmişti, öyle ki serbest bırakıldığımda orada olamamıştı. Bu akşam Idaho'da bir konuşma yapacaktı. Birbirimize sarıldık, son on sekiz aydır ertelenen sevinçlerin hepsi açığa çıkmıştı. Kardeştik, şimdi de yoldaş olmuştuk.

Basın toplantısından sonra Bettina ve Jack'in evine gittik, Gus Hall orada beni bekliyordu. Gus ne hissettiğimi herkesten daha iyi anlayabilirdi. Leavenworth Federal Cezaevi'nde sekiz yıl yatmıştı. Yargıcın kefaleti onayladığını öğrendiği anda ne hissettiğini anlattı. Haberi aldıklarında parti kongresindeymişler. Hemen bir duyuru yapmak istemişler ama haberin yayılmasının toplantının geri kalanını olumsuz etkileyebileceğini bildiklerinden arada kalmışlar. Yine de işlerin bozulmasını göze almışlar ve günün geri kalanında iş güç kimsenin umurunda olmamış.

Gus'a bu seyahatte Şilili Senatör ve Komünist Parti lideri Luis Figueroa eşlik ediyordu. Kısa boylu, pos bıyıklı bu adam, müşfik bir amcaya benziyordu. Gus her zamanki samimi, aklı başında tavrıyla bana etraftaki birkaç yoldaşla yemeğe gitmek ister miyim diye sordu. Kabul ettim, tam o sırada biri annemi karşılamak için acele etmemiz gerektiğini söyledi.

Annemle çok acı veren hapishane ziyaretleri yaşamıştık. Çok duygusal bir insandı, hele ki çocukları söz konusu olduğunda. Benim tutsaklığımın ona verdiği kederi ancak hissedebiliyordum. Eğer neden özgür kalmak istediğime dair ağır basan tek bir kişisel sebebim olsaydı, bu annemin iyiliği olurdu.

O öğleden sonra uçaktan indiğinde, daha önce görmediğim kadar ışıl ışıldı. Küçük kuzenim Eisa'yı kucağında taşıyordu. Bir an, sarmaş dolaş kalakaldık. Bu buluşmanın mahremiyetine gölge düşürecek gardiyanlar yoktu.

Akşam yemeğinde, masadaki herkesle kadeh tokuşturup bir kadeh şampanyayı bitirdim (zaten ancak o kadar içebiliyordum). Bir anda Enternasyonal'i söylemeye başladık: "Uyan esirler dünyası..." ardından "Zenci Ulusal Marşı"yla devam ettik. Annemin sesi güçlü ve berraktı: "Sesinizi yükseltin ve söyleyin titretene kadar dünyayı ve cenneti..." Siyahî garsonlar bile bize katıldı.

25 Şubat

Görevli olan iriyarı beyaz polis, beni görmekten hiç mutlu olmamıştı. Beyaz çizginin arkasında durmamı söylerken sesi öfkeden titriyordu. Bu kaçıncı sabıka fotoğrafıydı?

Duvar kenarındaki diğer polisler gibi o da lacivert tulum ve ona uygun beysbol şapkası giymişti. Biri onu yanlışlıkla otopark görevlisi, televizyon tamircisi ya da araba ustası sanabilirdi. Ama

belinden sarkan ağır silah ve sağ eliyle sıkıca kavradığı kocaman copu vardı.

Fotoğraf işi hallolunca aynı öfkeli ses beni başka bir beyaz çizgiye yönlendirdi, bu seferki kadınlara mahsustu. Tereddütlü, ağır adımlarla çizginin öbür tarafına, ekranın arkasına geçtim. Üstümü ararlarken nefesimi tuttum, parmaklarıyla saçlarımı didik didik ettiler ve külotumu indirmemi istediler.

Kendra, Victoria, Franklin ve Rodney, San Francisco Adliyesi'nde Soledad Kardeşler davası için gelenlere yapılan bu uygulamayı biliyorlardı. Ama annem, Sylvia ve Benny, duruşma öncesindeki bu aşağılayıcı uygulamaya inanamadılar, öfkeli ve dehşet içindeydiler.

Duruşmalara düzenli olarak katılanların, her seferinde bu insanı küçük düşürücü aramaya maruz kaldıklarını bilmek ürkütücüydü. Şüphesiz, tekrar edilmesi bu faşist rutini tehlikeli bir biçimde normalleştiriyordu. Şüphesiz, gelecekteki siyasi davalar içinde korkunç bir emsal teşkil ediyordu.

İsimler kaydedildi, özel sandalyeler ayarlandı, San Francisco polisi ve FBI için fotoğraflar çekildi. İçeride, bizim oturduğumuz izleyici bölümü, duruşmanın yapılacağı sahneden duruşma salonu boyunca bir baştan bir başa uzanan kurşungeçirmez camla ayrılmıştı.

Pleksiglasın ardından her şey bir tiyatro gibi görünüyordu. İnsanlar bir ritüeli gerçekleştirir gibi alışıldık yerlerini alıyorlardı: savunma makamı, iddia makamı, on iki jüri üyesi ve dört yedek üye; en sonunda John ve Fleeta geldiler, güçleri ve güzellikleri kurşungeçirmez camı aşıp geçiyordu. Birbirimize uzandık.

Mevcut duruma odaklanmak çok zordu, galiba benim serbest kalışım, onlarınsa hâlâ tutsak oluşu fikri beni yiyip bitiriyordu. Başladığım yere geri döndüm. Daha önce yaptığım gibi özgür bir

kadın olarak onların özgürlüğü için yılmadan savaşmaya ant içtim. John, Fleeta ve George için... Bu yeni özgürlüğün de bir farkı yoktu.

Öğle arasında avukatların ayarladığı yemekte John'a bunları söylemeyi planlamıştım. Ama işler biraz yavaş ilerliyordu. Üst kattaki bekleme bölümünün Meksika kökenli gardiyanı bize haberi verdi. Maalesef, dedi, Yargıç Vauvaris fikrini değiştirmiş. John Clutchette'le görüşemeyeceksiniz.

John'un hücresinin durduğum bankodan görülebildiğini fark edince derin hayal kırıklığım az da olsa hafifledi. Ona seslenmeme gardiyan itiraz etmedi, ben de sağlam durmasını, güçlü kalmasını söyledim, bu yalnızca zaman meselesiydi.

Alt katta izdiham vardı, basın benim orada olduğumu öğrenmişti. Muhtemelen, yargıç Soledad Kardeşler duruşmasına katılmamı kefalet şartlarının ihlali olarak değerlendirebileceğinden gelmişlerdi. Ama şu anda bunun pek önemi yoktu. Önemli olan bütün siyasi tutukluların özgürlüğü için verilen mücadeledeki kararlılığımı vurgulamaktı, tabii öncelikle ve en başta Soledad Kardeşler'in. Yalnızca beni olmak istediğim yere, tekrar mücadelenin içine koyduğu için değil, bir yandan da benim özgürlüğüm için savaşmış olan bütün kız ve erkek kardeşlerime ifade edeceği anlamdan dolayı önemliydi. Eğer kendi özgürlüğüm beni tatmin etmeye yetmiyorsa, onları da tatmin etmeye yetmezdi.

Yana kıvrılan duvarlar
köprülerdir

BÖLÜM VI

- KÖPRÜLER -

Brandeis'teki ilk yılımda, bir cumartesi sabahın körün-de, arkadaşım Lani'yle otostopla kuzeye gidip Glou-cester, Massachusetts'teki balıkçı teknelerini görmeye karar vermiştik. Geceyi de orada geçirecektik. Ama Gloucester'da hiç "yetişkin" tanıdığımız olmadığından, kadın öğrencilerin ida-resini sağlayan saçma ve bağnaz kuralları çiğneyerek, küçük bir suç işlemek zorundaydık. Yurttan çıkarken, ailelerimizin izniyle New York'ta bir aileyi ziyaret edeceğimizi beyan ettik, ailenin is-mini ve adresini verdik. (Eğer kontrol etmek maksadıyla arasalardı bu "aile" ne demeleri gerektiğini biliyordu.)

Gloucester, sonbaharda türlü renklere bürünmüş ağaçlarıyla, deniz kıyısındaki harikulade kayalıklarıyla, gemileri ve balıkçıla-rıyla büyüleyiciydi. Saatlerce sahilde yürüdük, sonra on sekizinci yüzyıldan kalma sokaklarda dolaştık. Neredeyse beş parasız old-uğumuz halde, küçük bir lokantadaki tatlı bir adam bize yiyebildiği-miz kadar yemek ikram etti ve yemeğimizi bitirmeden gitmemizin söz konusu olamayacağını söyledi.

Güneş batıp hava serinleyince, başlangıçta kararlaştırdığımız sahilde uyumak meselesini tekrar düşünmek zorunda kaldık. Pa-rasız pulsuz bir otelde kalamayacağımızdan, tanıştığımız insanlara veda edip tabana kuvvet otobana doğru yola çıktık.

Waltham'daki kampüse döndüğümüzde vakit epey geçti, birin-ci sınıftaki kadın öğrenciler için yat borusu çoktan çalmıştı. Eğer kampüse yurt binasının bulunduğu Hamilton avlusundan girer-sek, muhtemelen güvenlik görevlilerine yakalanır ve zamanında yurda giriş yapmadığımız için cezalandırılırdık. Avluda yakalan-masak bile, kimselere görünmeden yurda girmeye çalışırken ya-kalanmamız muhtemeldi.

Erkek yurtları, Ridgewood, kampüsün bitimindeydi, bindiğimiz araba bizi tam onun önündeki otobanda bırakacaktı. O yurtların

etrafında çok fazla güvenlik görevlisi olmazdı, bu yüzden bir arkadaşımızdan bir geceliğine odasında kalmamıza izin vermesini istemeye karar verdik. Onu uyandırdığımızda, bizim için bir yatak daha buldu, geceyi iki yataklı odasında geçirdik. Ertesi sabah erkenden kalkıp olaysız bir şekilde odalarımıza döndük.

Nasıl olduğunu asla anlayamadığımız bir şekilde, "geceyi erkek yurdunda geçirdiğimiz" haberi Kadın Temsilcisi'nin kulağına gitmişti. Bizi arayıp, yargılanmak üzere kadın meclisinin karşına çıkacağımızı bildirdi. Lani de, ben de buna pek inanmamıştık. Bütün bu olan biten çok saçmaydı, genç kadınlar olduğumuz için bu yaptığımızın ahlaka aykırı olduğu düşüncesiyle beyni yıkanmış zengin kadınlardan oluşan bir grubun önünde yargılanmak saçmaydı. Ya bu meclisin karşısına çıkacak ya da üniversiteden atılacaktık, tek sebebi de bir sonbahar gününün güzelliğini yaşamak istememiz ve kuralların bize engel olmasına izin vermememizdi.

Penceresiz, eşyasız odada, Lani'yle uzun masanın bir tarafına oturduk. Meclis üyeleriyse karşı tarafa oturdular.

"Yabancıların arabalarına binerek bu üniversitenin saygınlığını zedelediğinizin farkında değil misiniz?"

Bu sözleri söyleyen öğrenciye ikimiz de iğrenerek baktık. "Brandeis'in saygınlığı etraftaki otostoplarla epey zedeleniyor olmalı," diye sertçe yanıtladım.

"Edepli öğrenciler kampüste otostop yapabilirler, ama yabancı otoyollarda değil."

Münakaşa uzadıkça uzadı, meclisteki kadınlar bize hakaretler savuruyorlardı. Lani'yle ben de onlara layık oldukları gibi alay ederek cevap veriyorduk.

Odaya girdiğimizde suçlu ilan edildiğimizi ve en ağır şekilde cezalandırılacağımızı biliyorduk. Otuz gün "yurt hapsi" aldık, yani akşam yemeğinden sonra odamızdan ayrılmamalıydık ya da

akşam kütüphaneye gidersek orada olduğumuzu ispatlamalıydık.

Bu meclisin kendini üstün görerek bizi cezalandırmasını hiç unutmadım. Tanrı, efendi ve anne rolü oynayabileceklerine kendilerini inandırmışlardı. Onların hayat tarzını benimsemediğimiz için biz "ahlaki suçlular"dık ve bizim cezalandırılmamızı istiyorlardı.

28 Şubat

İlk jüri adayları duruşma salonuna geldiğinde, neredeyse on yıl önceki bu sahte yargılamayı düşündüm. Aynı hakikatsizliği hissettim, sanki buna benzer bir oyun oynanıyormuş hissi; ürkütücü derecede bağnaz fikirlere sahip rakipler, haksız bir avantaj elde etmişler gibiydi.

Ama bu bambaşka bir oyundu, daha ölümcüldü. Ve riski odamda otuz gün geçirmekten çok daha büyüktü.

Bizim masamızın tam önünde duran kürsüde kahverengi, ahşap bir çekiliş sandığı dönüyordu. Sandık durduğunda kâtip sandığa elini sokuyor ve içinden bir kâğıt çekiyordu. Kâğıtta yazan ismi dikkatle, her hecesini vurgulayarak okuyordu. Üst kattakiler olan biteni televizyon ekranından izliyorlardı. Alt katta, duruşma salonundaki kameraların ve mikrofonların, her hareketimizi jüri listesindeki isimlerden oluşan bu bir oda dolusu tuhaf insana aktardığının bilincindeydik.

Bayan Marjorie Morgan, ismi okunur okunmaz tanık bölmesindeki yerini aldı. Kendini bir eş ve emekli bir traktör dükkânı sahibi olarak tanımlıyordu. Bayan Marjorie Morgan... Taşralı ve taraflı... Bayan Marjorie Morgan, onu tepeden tırnağa süzen Leo'ya, benim cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarını "muhtemelen işlediğimi" ve asla UCLA'da ders vermeme izin verilmemesi

gerektiğini söylemeye çekinmemişti. Komünistlerin üniversitede ders vermesi ne uygun ne de yasal diye ısrar etmişti. Tek iyi yönü, beni adilce yargılayamayacağını apaçık belli etmesiydi. Yargıç onu listeden elemek zorunda kaldı.

Jüri adaylarının sorgulanması –*voir dire*- iki bölümden oluşuyordu. Önce jüri adayına davaya ve bana dair tutumu soruluyordu. Eğer yargıç hazırlık sürecinde hakkımda yazılıp çizilenlerin benim aleyhime bir kanaat oluşturmadığına karar verirse, bu aday geçici olarak on iki koltuktan birine yerleştiriliyordu. Jüri koltukları dolduğunda, *voir dire* ikinci bölüme geçiyordu. Biz jüri adaylarını her konuda enine boyuna sorguluyorduk. İçlerinde gizlenmiş ırkçıları, polis yandaşlarını ve duruşma esnasında ortaya çıkabilecek delillere önyargılı davranacak olanları tespit edip ayıklamaya çalışıyorduk.

Ertesi gün daha azılı bir anti-komünisti sorguladık. Komünistler hakkında ne düşündüğü sorulduğunda William Waugh, "Komünistlik yapmak isteyen varsa geldiği yere geri dönsün," dedi. Bu söylediği benim için de geçerliydi, komünist olmak istiyorsam komünistlerin iktidarda olduğu bir yere gitmeliydim. Ama bu düşüncesinin beni adilce yargılamasına engel teşkil edeceğine onu ikna edemeyeceğimizden ve komünizmle ilgili bir meseleden yargılanmadığım için görevden alınmamalıydı. Jüri masasında kaldı.

O gün Bayan Janie Hemphill de oradaydı. Bayan Hemphill, jüri adayları içindeki tek siyahîydi. Kırklarının başında, zinde bir kadındı. Beni adilce yargılayabileceğini ısrarla vurguluyordu. Ama biz, davacı Albert Harris'in ilk fırsatta, kadına söz hakkı bile vermeden onu jüriden atacağına emindik.

Birkaç gün sonra Bayan Hemphill'in sorgusu yapıldı, kadıncağız geçmişini dokunaklı bir biçimde anlattı. Kadının söylediklerinden o kadar etkilenmiştim ki, bunun belki de beni tekrar

parmaklıkların arkasına gönderecek bir jürinin seçim sürecinin parçası olduğunu bile unutmuştum. Howard ona bugüne dek ne işler yaptığını sorunca bizi ta Arizona'ya götürüp on iki yaşında pamuk ve soğan topladığından bahsetti. "Daha sonra," dedi, "kolay hazırlanan yemekler pişiren bir aşçıydım, Los Angeles'ta çalıştım... Ayrıca gelip geçen kamyonların uğradığı sandviç fabrikalarından birinde de çalıştım... San Jose'ye ilk geldiğimde evlere temizliğe gittim, Spivey's'de bulaşıkçılık yaptım."

O konuşurken aklıma annem geldi, annemin Alabama, Good Water'dan çıkıp liseye ve üniversiteye gidebilmek için bulabildiği bütün saçma sapan işlerde çalıştığını hatırladım. Bütün bu çaba, nihayetinde küçük bir okulda öğretmenlik yapabilmek içindi.

Bayan Hemphill'in hikâyesi, kendisini ezmek isteyen dünyaya karşı siyahî bir kadının evrensel hikâyesiydi. Bayan Hemphill galip gelmişti. Annem galip gelmişti. Ama pek çoğu kaybetmişti. Sistem bize karşı işliyordu. Bayan Hemphill'in hikâyesinde bu açıkça belliydi. Başka bir açıdan bakarsak benim şimdiki durumum bile dünyanın siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan bize düşman olduğunun kanıtıydı, neredeyse her siyahî kadının, hayatının her günü mücadele etmek zorunda kaldığı dünyanın.

Jüri seçimleri başladıktan on beş gün sonra, 13 Mart'ta, Bayan Hemphill davacının kesin itirazı sonucu listeden çıkarıldı. Tanık bölümünde sorgulanacak tek siyahî oydu. Dava ertelendi.

Ertesi gün, 14 Mart'ta, kurulan jüriyi kabul ettik. Jüri bölümünde oturan insanlardan memnun değildik. Hele ki tek siyahî aday, Harris tarafından elendikten sonra, böyle bir şey söz konusu olamazdı. Fakat, kalan jüri adaylarını üstünkörü incelediğimizde, 14 Mart'taki jüri üyelerinin mevcut imkânlar dahilinde en iyileri olduğuna ikna olduk. Eğer önyargılı olduğunu düşündüklerimizi sorgulamaya devam edersek, Harris de bizim adil olmaya daha

yatkın gördüğümüz adayları jüriden uzaklaştırmaya uğraşacaktı. Tıpkı Janie Hemphill'i ve kendi tarafını tutmayacağını anladığı birkaçını gönderdiği gibi, hepsini tek tek gönderecekti.

Oğlu Vietnam Savaşı'na gitmeyen vicdani retçilerden olan Bayan Mary Timothy hakkındaki sezgilerimizin bizi yanıltmamasını umuyorduk. *Voir dire* esnasında bağımsızlığına düşkün bir kadın gibi gelmişti, onun her koşulda tutumunu koruyabileceğini düşünmüştük. Eğer o ve jüride bulunmalarından iyi kötü memnun olduğumuz birkaçı delilleri tarafsızca ve akıllıca ele alıp davacının demagojik oyunlarından etkilenmezlerse en azından hiçbir tarafın çoğunlukta olmadığı bir jürimiz olacaktı.

14 Mart'ta yemin eden jüri üyeleri arasında, jürideki varlığı bizi en başından beri endişelendiren bir kadın da vardı. Howard onu komünizmle ilgili sorularıyla sıkıştırırken, komünistlerin amaçlarına "şiddet yoluyla" ulaşmaya çalıştıklarını söylemişti.

"Şiddet derken?" diye sordu Howard. "Ne kast ediyorsunuz?"

"Yıkıcı," diye yanıtladı, "...öyle şeyler. Ne bileyim."

"Peki, şimdi siz 'yıkıcı' bir şey söylüyorsunuz. Sizin görüşünüze göre, yıkıcı şeyler nasıl oluyor, bize açıklar mısınız?"

"On bir yaşındaki çocuğumun anlayacağı şekilde bile açıklayabilirim, yani 'sinsice'."

Howard "sinsice"yi tanımlamasını istediğindeyse şöyle açıkladı, "Galiba biraz fazla basitleştirdim. Eğitim durumum o kadar iyi değil. Eylemlerini okuyoruz, duyuyoruz; isyan çıkarmaya çalışıyorlar. Aslı nedir bilmem. Bizim gazetelerde okuduğumuz bu."

Howard, onun her seferinde numara yaparak olan bitenin farkında değilmiş gibi saf görünmeye çalıştığına, böylece adil bir jüri üyesi olacağı fikrini yaratmak istediğine emindi. Zaten emekli bir şerifin kızıydı, babası Bayan Titcomb'un deyimiyle, hayatının yirmi beş yılını "polis işleri"ne adamıştı.

Voir dire sırasında, Howard ona hiç siyahî arkadaşı olup olmadığını sordu. "Tabii, yıllar önce çok sevdiğimiz siyahî arkadaşlarımız vardı ama buradan taşındılar. Tam arkamızda oturan bir aile var, onlarla arkadaşız," diye cevapladı Bayan Titcomb.

Evine en son ne zaman bir siyahînin konuk olduğu sorulunca da, "Evimde siyahî konuklar... Çocuklarım neredeyse onları her gün davet ediyor," dedi.

14 Mart'ta Bayan Titcomb, diğer on bir jüri üyesiyle birlikte yemin etti. Ama yemin töreninden birkaç gün sonra görevinden istifa etti. İzleyicilere ve basına "kişisel sebeplerle" görevden ayrıldığı söylenmişti. Gerçek hikâyeyi yalnızca birkaç kişi biliyordu. Belki de tasdiknamesi gizli tutulmasaydı, basın Birleşik Devletler yargı sisteminin herkese daima adil davrandığını yazmak için bu kadar acele etmeyecekti.

Her şey jüriyi onaylamamızın ertesi günü, jüriyle ilgili bilgilerin basında yer almasıyla başladı. Yargıç Arnason'ın kâtibi, o gün kendini bir jüri üyesinin kızı olarak tanıtan birinin telefon ettiğini söyledi. Kâtip telefondaki sesi sinirli olarak tarif ediyor, "Eğer annem jüride kalırsa Tanrı Angela Davis'in yardımcısı olsun," dediğini söylüyordu. Bu olayı haber vermek için davalı ve davacı taraflar, yargıcın odasına çağrıldılar. Ne yapılmasını önerebilirdik ki? Jüri üyesinin kızının çağrılmasında ısrarcı olduk, böylece annesinin bana yapacaklarından neden korktuğunu detaylarıyla anlatabilirdi.

Solgundu, minyondu, on sekiz yaşından çok daha küçük görünüyordu. Böyle resmî ortamlara alışkın olmadığı belliydi. Gergin ve biraz da korkmuş görünüyordu. Onu böyle bir riski almaya sevk edenin ne olduğunu sordum. Benim özgürlüğüm için sürdürülen mücadeleden birileri ona ulaşmış mıydı? Annesini riske atmak pahasına kendi bireysel siyasi sorumluluklarının farkında olmasını sağlayan şey ancak bu mücadele olabilirdi.

Kaygılı kaygılı yargıcın odasındaki tuhaf insanları incelediğini görünce, onun için üzülmekten kendimi alamadım. Yargıç bile etkilenmişti, babacan bir tavırla ona doğru yürüdü, kolunu omzuna koydu ve korkacak bir şey olmadığını söyledi.

Korkunç gerginlik biraz azaldığında işimize dönebildik. Annesinin sunulan deliller ne olursa olsun suçlu olduğum yönünde kanaat bildireceğinden emindi. Annesi siyahîleri hiç sevmezdi, ona da siyahî çocuklarla arkadaşlık etmemesini tembihlerdi. Çocukken siyahî bir kız arkadaşı vardı, bu kızın evlerine gelmesine izin yoktu. Yalnızca annesi istemediği için değil, kızın ailesi de çocuklarını etrafta siyahî düşmanlığıyla bilinen bir kadının evine göndermek istemiyordu. Arkadaşı gelemediği için bir doğum gününü ağlayarak geçirmişti.

Bu kısma kadar olanları zorlukla tamamladıktan sonra, kız biraz da kafası karışarak, annesinin zehir zemberek ırkçılığından nasibini alan siyahî erkek arkadaşını anlatmaya başladı.

Bu toplantının ikinci kısmında jüri üyesiyle yüzleşecek, kızının iddialarını anlatacaktık. Tabii ki kızının bütün anlattıklarının yalan olduğunu söyledi. Kızıyla asla iyi geçinemediklerini, bütün çocuklarının içinde en az sevdiği çocuğun bu kız olduğunu söyledi.

Peki küçükken eve davet etmesine izin verilmeyen siyahî kız arkadaş? Tamamen uydurma, dedi. Peki, siyahî erkek arkadaş? Kadına göre kızı gelip tecavüze uğradığını söylemişti.

Hayır, *voir dire* esnasında yalan söylememişti. Hayır, görevden kendi rızasıyla ayrılmayacaktı. Bu jüride hizmet etmeye hakkı olduğunu düşünüyordu ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmekte kararlıydı.

Bu kadın, jüride kalıp benim suçlu olduğumu söylemek için her şeyi riske atmaya hazır gibi görünüyordu. Irkçılık suçlamalarıyla yüzleşmeleri için kızını çağırabileceğimizi söyledik. Kızıyla

yüzleşmeye çoktan hazırdı. Daha da ileri gittik. Kızını ve bulabildiğimiz diğer tanıkları çağıracak, bu suçlamaları mahkemenin, izleyicilerin ve basının önünde kendisine yöneltecektik, buna hazır mıydı? Bir an düşündü, sonra görevden ayrılmaya karar verdi. Nihayet karşısında kimin olduğunun farkına varmıştı.

27 Mart

Mahkeme öğle arası verdiğinde, salonda yalnızca Kendra'yla ben kalmıştık. Leo aniden "Soledad Kardeşler beraat etmiş!" diye bağırarak koşa koşa salona girdi. Çığlık çığlığa birbirimize sarıldık, yerimizde zıplıyorduk. "Soledad Kardeşler artık özgür!" Avaz avaz, coşkulu sevinç çığlıklarımız boş duruşma salonunu inletiyordu.

Sevinçten hem gülüyor hem ağlıyordum ama aklım bir yandan George'daydı. Neden? Keşke biraz daha yaşamasına izin verselerdi.

Odasında dinlenmekte olan yargıç Arnason bağırışlarımızı duyunca alelacele geldi. Muhtemelen en kötü ihtimali düşündüğünden biraz korkmuş görünüyordu, yumuşak bir sesle ne olduğunu sordu. Üçümüz bir ağızdan çığlık çığlığa tekrar ettik: "Soledad Kardeşler beraat etmiş."

Bu, davanın başladığı gündü. İki sonbahar, iki kış, iki ilkbahar hazırlık çalışmalarıyla geçip gitmişti. Şimdi, en sonunda, nihai müsabakaya başlıyorduk. John ve Fleeta'nın aklanması, gelecekteki zaferimizi müjdeleyen ilahi bir işaret gibiydi.

Bu zafer savunmamın temel dayanaklarından birini tasdikliyordu: Soledad Kardeşler'i savunma hareketine katılmamın siyasi yönünü ve Kardeşler'e uygulanan zulme kitlesel bir direniş gösterme stratejisini.

Harris, George'a olan "sınırsız ve saplantılı tutkumun" beni cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarına sevk ettiği gibi saçma bir

teoriyle jüriyi kışkırtmaya çalışıyordu. Davayı asıl siyasi suçlamalardan saptırmakla kurnazlık ettiğini sanıyordu. İddiada, "suikasta dair ilk aleni eylemimin" 19 Haziran 1970'te Soledad Kerdeşler'in serbest bırakılması için düzenlenen mitinge katılmam olduğu belirtilmişti. Polisler Büyük Jüri'nin önünde, hem bu mitingde hem de diğer toplantı ve eylemlerde Soledad Kardeşler'in serbest bırakılmasını savunduğumu beyan etmişlerdi. Şimdi, birçok insan siyasi bir tutuklu olduğum fikrini benimsemişken, iddia makamı savunmaya geçmişti. Şüphesiz Harris başından beri güvendiği esas kanıtı kullanmaya korkuyordu. Bu, davanın baskıcı ve siyasi yönüne odaklanan kitlesel kampanyanın etkisiydi.

"İddia makamı önümüzdeki birkaç hafta boyunca yeni bir delil sunmayacak," dedi jürinin önünde, "yazdığı birkaç mektup haricinde, sanığın Anayasa'da belirtilen ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü haklarına saygı duyuyoruz. İddia makamının savlarında sanığın siyasi görüşlerinin hiçbir şekilde belirleyici olmadığını bilmenizi isteriz.

"Deliller siyasi işkence iddialarının, sanığın siyasi bir tutuklu olduğu iddialarının, sanığın siyasi görüşleri sebebiyle işkence gördüğü iddialarının asılsız ve mesnetsiz olduğunu ortaya serecektir."

"Siyasi delilleri" bir kenara bıraktığına göre, iddia makamı dava için başka bir yöntem izleyecekti. Bu yeni yöntem tutkuya dayanıyordu. Dediğine göre tek yaptığım, sevdiğim bir adamın özgür bırakılmasına çalışmaktı.

Açılış beyanatında sinsice, siyasi etkenleri davayla ilgisizmiş gibi göstermeye çalışsa da, siyaset bir şekilde davaya sızıyordu. "Bu sabah," dedi, "delil olarak sunulan kitaplarından anladığınız gibi bu felsefe öğretmeni aslında şiddetin öğrencisidir. [*The Politics of Violence* ve *Violence and Social Change* kitaplarından bahsediyordu.] Sunacağımız diğer delil, sanığın yalnızca kitap ve fikir dünyasında

yaşamadığını, eylemlere ve şiddete kendini adadığını ortaya çıkaracak."

Ama sonra çark etti: "Havalı, akademik yaldızlarının altında tutkuyla şiddete sürüklenmeye meyilli bir kadın olduğunu kendi sözleri açığa çıkarıyor. Delilimiz, temel dürtüsünün bütün siyasi tutukluların serbest bırakılması olmadığını, yalnızca sevdiği tutuklunun serbest bırakılması olduğunu gösterecek. Temel dürtü, her gün Birleşik Devletler'de işlenen yüzlerce suçun altında yatan dürtüden farklı değil. Bu dürtü soyut bir dürtü değil. Temelde hapishane devrimi için gerekli gerçek ya da hayali gereksinimler üzerine kurulmuş. Sosyal adalet arzusuna dayanmıyor. Sadece George Jackson'a olan tutkusu üzerine kurulmuş..."

Ertesi gün iddia makamına itiraz edebilecektik. Birkaç gün öncesinden başlangıç beyanatını benim okumamı kararlaştırdığımızdan, son günlerimi avukatlarla tartışıp notlar alarak geçirmiştim. Şimdi, iddia makamının savlarını paramparça edeceğimizden emindim.

Silahlarımız hazırdı. Yasal ekibimiz, yani Howard, Margaret, Leo, Dobby ve ben, gayet iyi durumdaydık. Kitlesel eylemler muazzam bir küresel güce dönüşmüştü. Fania, Franklin, Charlene, Kendra, Rob, Victoria, Phyllis, Stephanie, Bettina ve diğerleri örgütlenme işinde çok başarılılardı. Şimdi eylemleri bitiş çizgisine taşımak için hazırlıklara başlamışlardı. Dahası, bu yeni hamle, Harris'in yumurtladığı bu tutku teorisi, davayı ilk baştaki halinden daha da bayağı bir noktaya taşımıştı, tabii böyle bir şey mümkünse. Bu son dakikada yapılan bir hamleydi, siyasi iddiaların kabul edilmeyeceği ortaya çıkınca geliştirilmiş ve uygulamaya koyulmuştu.

Davanın ikinci gününde güvenliğimden sorumlu olan Victoria ve Rodney Barnett, beni bilmediğim San Jose sokaklarından

adliyeye götürdüler. Bense o sırada yalnızca, az sonra yapacağım savunmayı düşünüyordum.

Santa Clara hükümet binasına yaklaştığımızda, büyük bir kalabalığın binanın etrafında boş boş dolandığını fark ettik. Şerifin silahlı adamları bahçede koşuşturuyordu. Diğerleri hükümet binasının çatısında konuşlanmıştı.

Kargaşayla fazla ilgilenmedim, olan biten her neyse beni hapse geri yollamak için oynanan oyunun bir parçasıdır mutlaka diye düşündüm. Her gün, duruşma salonuna girenler -izleyiciler, basın mensupları, bizler, hatta jüri üyeleri- metal detektörlerinden, insanı küçük düşüren aramalardan geçmek zorundaydılar. Hatta izleyiciler ve basın mensupları bunlara ek olarak sabıka fotoğrafı da çektiriyordu. Şimdiyse her yerde tabancalı, tüfekli, otomatik silahlı adamlar vardı.

Bahçeye bakınırken birkaç jüri üyesinin belediyenin merdivenlerinde oturduğunu gördüm, diğerleri de tam karşıdaki banklarda oturuyorlardı. Biri, adliye binasıyla aynı kanatta yer alan erkekler nezarethanesinden kaçma teşebbüsü olduğunu söyledi.

Avukatların duruşma salonuna girdiği arka girişte nöbet tutan şerifin adamı, beni içeri almayı reddetti. Binada acil güvenlik önlemleri alınmıştı, kimse girip çıkamıyordu. Daha sonra basın mensuplarının basın odasına, izleyicilerin duruşma salonunun önündeki koridora ve binaya erken giren birkaç jüri üyesinin de jüri odasına kilitlendiğini öğrendik.

Yargıç duruşmaya katılacaklar için güvenlik önlemlerini iptal edince, hepimiz duruşma salonuna doluştuk. Duruşmanın ertesi sabaha kadar tehir edildiğini ilan edip jüri üyelerine o gün izin verdi.

Belli ki başka hapishane binalarına nakledilmek üzere nezarethanede tutulan üç adam, kaçıp özgürlüklerine kavuşmaya

karar vermişlerdi. Rehineler üzerinden serbest kalma pazarlığı yapıyorlardı. Ama, San Quentin'deki olayları takip etselerdi, şerifin adamlarının ilk fırsatta müzakere filan dinlemeden kendilerini mıhlayacağını biliyor olurlardı. Kaçma girişimine liderlik ettiği düşünülen adam öldürüldü, diğer ikisi yakalandı.

Akşam gazetelerinde "ANGELA'NIN DURUŞMASINDA FİRAR TEŞEBBÜSÜ" gibi manşetler vardı. Bu olayla 7 Ağustos isyanını mukayese eden makaleler de gözüme çarptı. Niyeti ne olursa olsun, bu yazıları okuyan birinin aklına kaçma girişimiyle ilgimiz olup olmadığı sorusu düşecekti muhakkak.

Daha savunmamızı jüriye sunamamışken, bu durum yüzünden çetrefilli sorunlarla karşılaştık. Bir yandan, kaçma girişimi sebebiyle önyargıları daha da artmış bir jüri tarafından yargılanmayacağımdan emin olmak için tek yapabileceğimiz, yargılamanın hükümsüz olduğu gerekçesiyle başvuruda bulunmaktı. Diğer yandan, başvurumuz kabul edilirse, jüri seçimi en baştan başlayacaktı. Santa Clara'da oluşturabileceğimiz en iyi jüriyi seçtiğimizi düşünüyorduk, yeni bir jüri kesinlikle bundan iyi olamazdı.

Savunma ekibi ve kampanyayı yürütenler, bütün gece tartışarak sonunda ortak bir tutum belirledik: jüri üyelerinin tanık oldukları kaçma girişimi sebebiyle bana olan önyargılarının artıp artmadığından emin olmak için, kısa bir *voir dire* talep edecektik.

Ertesi gün jüri üyeleriyle görüşmelerimiz sona erdiğinde, telafi edilemeyecek bir sorun olmadığına karar verdik. Davaya devam edecektik.

Sahne iddia makamının arkasında, hafif sola doğruydu. Notlarımı düzenleyip savunmaya hazırlanırken Harris'in sandalyesinde kıvrandığını görebiliyordum.

"İddia makamı," dedim, "size sunduğu delillerin, bu davada sizi yönlendireceğini düşündüğü uzun ve karmaşık bir yol önerdi. Bu

yolun sonunda suçumun ispat edileceğini söyledi. Şüpheleri ortadan kaldıran deliller sunacağını, aklınızda suçlu olup olmadığıma dair herhangi bir şüphe kalmayacağını ve cinayet, adam kaçırma ve suikast gibi ciddi suçları işlediğim yönünde kanaat bildirmekten başka şansınız kalmayacağını söyledi."

"Jüri üyeleri, bizim size söylemek istediğimiz, iddia makamının delilleri bile bu davanın aslında bir dava bile olmadığını açıkça göstermektedir. Bu deliller tamamen suçsuz olduğumu ispatlayacak niteliktedir. Bu deliller, iddia makamının savlarının mesnetsiz olduğunu ortaya çıkarır. Bu davanın farazi, tahmini ve dayanaksız bilgilere dayandığını gösterir..."

"İddia makamı pazartesi günü, bu davadaki suçun aslında tutkuyla ilgili olduğunu söyledi. George Jackson'a olan tutkum öyle şiddetliymiş ki, ne sınır tanıyor ne de diğer insanların hayatına saygı duyuyormuşum."

"Daha sonra siyasi tutukluların serbest kalması için sürdürülen mücadeleyle ve bu ülkede hapishane sisteminin iyileştirilmesi için sürdürülen mücadeleyle ilgim olmadığını söyledi. Yalnızca tek bir adamın, George Jackson'ın serbest kalmasıyla ilgilendiğimi ve bu ilginin saf tutkudan kaynaklandığını iddia etti."

"Jüri üyeleri... Hakkımda soruşturma başlatıldığında Marin County Büyük Jürisi'nin Soledad Kardeşler'e özgürlük eylemlerine katılmamı, yani yalnızca George Jackson değil, Fleeta Drumgo ve John Clutchette için de mücadele etmemi delil olarak kabul ettiğini kayıtlarda görebilirsiniz."

"Yine deliller suikasta dair ilk aleni eylemimin Soledad Kerdeşler'in serbest bırakılması için düzenlenen mitinge katılmam olduğunu da gösteriyor. 19 Haziran 1970'te, anayasanın bana verdiği haklara dayanarak -anayasanın ilk maddesiyle güvence altına alınan haklarıma dayanarak- Soledad Kardeşler'in ve diğer siyasi

tutukluların maruz kaldığı işkenceler sebebiyle düzenlenen mitinge katıldım. 7 Ağustos olaylarına rağmen, Soledad Kerdeşler'in serbest bırakılması için düzenlenen mitinge katılmam, suikasta dair ilk aleni eylemim sayılabilir."

"Jüri üyeleri, yine deliller gösterecektir ki, bu soruşturma bütün dünyada siyasi baskının kurbanı olabileceğime dair büyük kaygıya sebep oldu. Size soruyorum, iddia makamının tarafsız hiçbir jüri üyesinin böyle deliller karşısında suçlu olduğuma hüküm vermeyeceğinin farkında olduğu sonucunu çıkarmak mantıklı değil midir? Bu sebeple size Soledad Kardeşler'in özgürlüğü için yürütülen kampanyaya katılımımla ilgili hiçbir delil sunmayacağını söylemiştir. Yaptığı şey, bu davanın niteliğini değiştirmektir."

"Sizi yalnızca tutkum sebebiyle cinayet, adam kaçırma ve suikast suçlarını işleyebilecek bir insan olduğuma inandırmaya çalışıyor. Sizi dış görünüşümün ardında, onun sözleriyle sınır tanımayan, sinsi, bencil duyguların ve tutkuların gizlendiğine inandırmaya çalışıyor."

"Jüri üyeleri, bunlar tümüyle mantıksız. Bunlar tümüyle saçma. Yine de Bay Harris'in kadın olmam gerçeğinden faydalanmak istemesini anlıyorum, bu toplumda kadınlar yalnızca duygularının ve tutkularının emriyle hareket etmeye mahkûmdur. Bunun toplumumuzu ele geçiren erkek şovenizminin belirgin bir semptomu olduğunu söyleyebilirim."

Bu anlattıklarımın kadın jüri üyelerinin bazılarında hassas duyguları tetikleyeceğinin farkında değildim. Savunmam boyunca jürinin tepkilerini ölçmeye çalıştım. Harris'in iddialarının erkek-egemen yanlarından bahsettiğimde kafalar onaylarcasına sallandı, kadınların bazıları onaylayan ifadeler takındılar. Kadın oldukları için yersiz ve mantığa değil de duygulara göre davranmakla suçlanmak deneyimledikleri bir şeydi.

"Delillerin gösterdiği gibi," diye devam ettim, "Soledad Kardeşlerin özgürlüğü için verilen mücadeleye dâhil olmam, George Jackson'la kişisel münasebetimin öncesine dayanıyor. Fleeta Drumgo, John Clutchette ve George Jackson'a, Monterey County Büyük Jürisi soruşturma açtıktan hemen sonra... Soledad Hapishanesi'nde bir gardiyanı öldürdüklerine dair mesnetsiz suçlamalara karşı, onları kitlesel olarak savunmak amacıyla tertiplenen ve bir mücadele için temel oluşturması hedeflenen toplantılara katılmaya başladım.

"Deliller gösterecektir ki, George Jackson'ın serbest bırakılması için çabalarım daima Soledad Kardeşlerin ve haksız yere tutuklanan tüm kadın ve erkeklerin serbest bırakılmasını talep eden bir mücadele çerçevesindeydi."

Soledad Kardeşleri Savunma Komitesi'ni tarif ederken jüriye şöyle dedim: "Toplantılarımız katılmak isteyen herkese açıktı. Gösteriler, mitingler düzenledik, broşür dağıttık, daha başka bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerimiz oldu."

"Jüri üyeleri, tanıklar dinlendiğinde görebileceğiniz gibi, bu faaliyetleri Soledad Kardeşler için mücadele eden insanlara yenilerini eklemek amacıyla düzenliyorduk."

Ve savunmamız için çok kritik olduğunu düşündüğümüz bir noktayı vurgulayarak, "Tanıkların da ifade edeceği gibi, daha fazla insanın mücadeleye dâhil olmasının aklanmalarını sağlayacağını ve adil olmayan bir yargılamadan onları koruyacağını hissediyorduk."

"Jüri üyeleri, Soledad Kardeşler davasına yaklaşımımız kesinlikle doğruymuş, Pazartesi sabahı burada iddia makamını dinlerken ve sizlere benim Soledad Kardeşler'in özgürlüğü için verilen mücadeleyle ilgilenmediğim söylenirken, emeğimizin karşılığını aldık. Aylardır iddia makamının Soledad Kardeşler hakkında

topladığı bütün delilleri inceleyen on iki erkek ve kadın, nihayet San Francisco'daki bir duruşma salonunda, Soledad Kardeşler'den hayatta kalan ikisinin suçlu olmadığına karar verdi. George Jackson geçtiğimiz ağustos ayında San Quentin'deki bir gardiyan tarafından öldürülmeseydi, o da bu haksız suçlamalardan beraat edecekti."

Savunmama, Soledad Kardeşler Savunma Komitesi'nin faaliyetlerini detaylıca anlatıp, Siyahî Özgürlük Hareketi'ndeki deneyimlerim çerçevesinde Meksika kökenli, Porto Rikolu, Hintli, Asyalı, beyaz, bütün işçilerin haklarına değinerek devam ettim. San Diego'daki siyahî Öğrenci Konseyi deneyimimden, Siyahî Öğrenci Birliği'nden, Siyahî Kongre'den, PÖKK'den, Kaliforniya Öğretmenler Federasyonu'ndan, Kara Panter Partisi'nden, Che-Lumumba Kulübü'nden ve savaş karşıtı hareketten bahsettim.

Jüriye Soledad Kardeşler'i savunmak için gerçekleştirdiğim eylemlerin Huey Newton, New York Panter 21, Bobby Seale ve Ericka Huggins, Los Angeles Panter 18 ve Soledad'da bir gardiyanı öldürmekle suçlanan yedi diğer kardeşimiz gibi bütün siyasi tutukluları savunduğum ve özgürlüklerini talep ettiğim bir mücadelenin parçası olduğunu anlatmaya çalıştım.

"Deliller gösterecektir ki," dedim, "Soledad'daki yedi tutukluyla yazıştım, onlara sevgi ve şefkatimi ifade ettim ve mücadelelerinde yanlarında olduğumu bildirdim..."

"İddia makamı bu davanın siyasi bir çerçevesinin olmadığını söyledi. Jüri üyeleri, Soledad Kardeşler için yürüttüğümüz mücadele boyunca çok yoğun gözetleme altındaydım. İddia makamı Kaliforniya Eyaleti'ndeki çeşitli karakolların Soledad Kardeşler için giriştiğim eylemlerle ilgili düzenlediği çok sayıda raporu elinde bulunduruyor. Konuşmacı olarak katıldığım mitinglerle ilgili raporlar da elinde. Soledad Kardeşler'e desteğimizi haykırdığımız eylemlerin kayıtları da kendisinde var."

"İddia makamı hapishanelerdeki şartların iyileştirilmesiyle ilgilenmediğimi öne sürüyor, ama eylemlerim hakkında Soledad Hapishanesi yönetimine gönderilen polis raporları da elinde."

"İddia makamı 7 Ağustos'tan önce tutkunun esiri bir yaratık olduğumu, hapishanelerdeki baskı ortamının sonlandırılması için pek de yanıp tutuşmadığımı öne sürüyor. Ama bu savlarını çürütecek delillere sahip, polis muhbirlerinin ve Ceza İnfaz Kurumu ajanlarının George Jackson, Fleeta Drumgo ve John Clutchette'in serbest bırakılması için verdiğim siyasi mücadeleye dair raporları da elinin altında."

"Jüri üyeleri, fakat o bu delilleri açıklamayacağını söyledi. Bu tarz deliller sunmayacağını söyledi. Bu tarz deliller sunmayacak çünkü eğer sunarsa sizlere masum bir insanın tuzağa düşüp çirkin suçlarla itham edilmesinin nasıl gerçekleştiğini göstermiş olacak. Hayır, size bu delilleri sunmayacak. Size göründüğüm gibi olmadığımı, içimde kontrol edilemeyen duygular ve tutkularla beni felakete sürükleyen şeytani, sinsi bir yaratık olduğunu söylemeye devam edecek."

Sıra Jonathan'la ilişkimi anlatmaya geldiğinde, bunu üç kardeşin aileleriyle geliştirdiğim ilişki çerçevesinde ele aldım. Soledad Kardeşler Savunma Komitesi'ne atıfta bulunarak jüriye şöyle dedim: "Jonathan Jackson, grubumuzun benzersiz bir elemanıydı. Kendisiyle birlikte, abisine dair hapishane parmaklıklarıyla gölgelenmiş anılar dışında anısı olmayan genç bir adamın öfkesini ve endişelerini de getirmişti. Abisi hapse ilk girdiğinde Jonathan yedi yaşındaydı, on yıl boyunca abisini görebilmek için ailesinin çeşitli üyeleriyle birlikte Kaliforniya eyaletindeki birçok hapishaneyi ziyaret etti.

"Bu ziyaretler onda bir tutuklunun yaşamına dair kalıcı izler bırakmış olmalı. Ve biliyorum ki, yalnızca on yedi yaşında olma-

sına rağmen James McClain, Ruchell Magee ve William Christmas gibi adamların hissettiği bunalım ve faydasızlık hislerine, onların kötü vaziyetlerine çok duyarlıydı. Şimdi geriye baktığımda Jonathan'ın yaşadığı derin hayal kırıklığını, derin çaresizliği çok iyi anlıyorum."

Devamında Harris'in suçumun delilleri olarak öne sürdüğü silahlar ve fiziksel kanıtlara geçtim. İtiraz etmediğimiz noktalara değindim: "İddia makamının oynadığı hastalıklı bir oyun. Bir şema, bir taslak, bir komplo planı çizmiş ve suçlu varsaydığı kişiyi bu plana oturtmaya çalışıyor. Eğer bir suç mahalli varsa o da bu plandır. Beni de bu planın içine çekmenin yollarını arıyor, böylece planı makul görünecek. Ama herhangi bir suç işlemediğim için, eylemlerim herkesçe bilindiği ve kanuna uygun olduğu için, iddia makamına tek bir seçenek kalıyor; dolaylı iddiasını, gündelik hayat şartlarından bağımsız olarak şekillendirmek zorunda. Ve jüri üyeleri, sıradan bir eylemi suç sayılacak davranışa dönüştüren kayıp bağlantıyı bulmayı size bırakıyor."

İki saat boyunca savunmamızın temel hatlarını açıkladıktan sonra, şunları söyleyebilecek kadar kendime güveniyordum: "... Başlangıç savunmamızın sonuna geldik, sizden sabırla ve bütün gayretinizle bu duruşma salonunda sürecek ateşli tartışmanın bütün taraflarını dinledikten sonra, sakince ve dikkatlice bu davanın sonucunu düşünmenizi rica ediyorum. Sizin kararınızın adil bir karar olacağına inancımız sonsuz. Sizin kararınızın bu davadaki kanıtları ve adalet talebini göz önünde bulunduracak tek karar olacağına inancımız sonsuz. Davanın sizin iki kelimenizle, 'Suçlu değildir,' dediğinizde biteceğine inanıyoruz."

Elbette benim ifade ettiğim kadar emin değildik, çünkü bazı jüri üyelerinin davayı adilce yargılamak yerine iddia makamının tarafını tutacağını biliyorduk. Yasal ekibimiz hem iddia makamının hem de

bizim sunumlarımız sırasında onları dikkatlice incelemişti. Bazıları iddia makamının yalanlarıyla benim anlattıklarımdan daha çok ilgilenmiş gibi görünüyordu. Ama aynı zamanda Ralph Delange ve elektrik tesisatçısı Mary Timothy gibi bazılarının da analizlerimi dikkatle dinlediğinden emindik.

Savunmamın sonunda halim perişandı, doğru şeyleri doğru şekilde söyleyip söyleyemediğimi merak ediyordum. Onlara sunduğum ana hatlar aylar boyunca yargılayacakları iddiaların zeminini oluşturacaktı. (Harris en başta, bu davanın altı ay süreceğini söylemişti.) Olay analizlerimizi akıllarından çıkmayacak şekilde, netlikle ifade edebilmiş miydim, yoksa akıllarında yalnızca iddia makamının derli toplu, kısa planı mı kalacaktı?

Yargıç Arnason havalı ve sakin bir biçimde kontrolü ele aldı. "Teşekkür ederiz Bayan Davis. İlk tanıklar çağırılmadan önce ara vereceğiz. Öğle arasına denk gelen bu mola size dinlenmek için biraz zaman verecek. Teşekkürler."

Tanıklar dinlenmeye başladı. İddia makamı, 7 Ağustos 1970'te, Jonathan duruşma salonuna girdiğinde James McClain lehine tanıklık yapmakta olan Ruchell Magee'yi dinlemekte olan birkaç kadını salona çağırdı. Kadınlardan biri McClain'in tavırlarını "nazik" olarak tarif edince, Harris'in nasıl kalakaldığını hepimiz gördük.

Harris jüriye poster ebadında basılmış korkunç, kanlı fotoğraflar sundu. Yargıç Arnason bunun kurallara uygun olmadığını söyleyince, Yargıç Haley'in kafasının yarısı mermiyle parçalanmış fotoğraflarını kanıt olarak öne süremedi.

Jonathan'ın ölü bedeninin bir minibüste ve ip bağlanarak sürüklendiği betonda öylece uzandığı fotoğrafları gösterdiğinde ben gözlerimi kapayıp kederimi ve öfkemi kendime sakladım.

Tanıklıkların ilk bölümünde iddia makamı, benim adımın anılmasından özellikle kaçınmıştı. Yapmaya çalıştığı yalnızca isya-

nın her anında olan bitenin iyice anlaşılmasını sağlamaktı.

Jonathan, Ruchell, McClain ve Christmas'ı savunup, Harris'in onların zalim teröristler olduğu iddialarını çürütmek için çapraz sorgu hakkımızı kullandık. Duruşmaların bu erken safhasında bile hem kendi içinde tutarsız olmaları hem de bizim çapraz sorgudaki hamlelerimiz sebebiyle iddiaları çürümeye başladı.

Örneğin, "Soledad Kardeşler'e Özgürlük" talebinin arkasında, mahkeme diliyle söylersek "suçu kesin olarak ve şüpheye yer vermeksizin kanıtlayacak" başka şeyler olduğunu ispat edemedi. Bunun peşini bırakmadık, çünkü Ruchell bana yazdığı bir mektupta planın tamamen farklı olduğunu, Soledad Kardeşler ya da başka tutuklular özgür kalana dek kimsenin rehin alınmasının söz konusu olmadığını anlatmıştı. Bu kendi kaçışlarını bile garantilemezdi. Ruchell yalnızca bir radyo istasyonuna ulaşmak, böylece pek çoğunun maruz kaldığı dayatmaları, duvarların ardında, içinde bulundukları sefil koşulları ve özellikle de geçenlerde San Quentin'de bir gardiyanın öldürdüğü Fred Billingsea adlı tutukluyu dünyaya duyurmak istediklerini söylüyordu.

O zaman duruşma salonunda olan tanıkların pek çoğu "Soledad Kardeşler'e Özgürlük" sloganını duymamıştı. Kimisi hiçbir talep duymamıştı. Bazıları da "Folsom'daki kardeşlerimizi serbest bırakın" dendiğini duymuşlardı. Yüzbaşı Teague, ben Marin hapishanesindeyken başıma örülen çorapları görmezden gelen de aynı yüzbaşıydı, "Bütün siyasi tutuklulara özgürlük" dendiğini duyduğundan emindi, ama bu sloganın solcuların mitinglerinde ve gösterilerinde sıkça kullanıldığını ve somut bir talepten ziyade bir haykırış olabileceğini de itiraf etti. İddia makamına göre McClain duruşma salonundan Marin County şerifi Montanas'ı aramıştı. Bu telefon görüşmesinde McClain rehinelere karşılık olarak Soledad Kardeşler'in serbest bırakılmasını talep etmişti. Doğal olarak herkes Montanas'ın

tanık kürsüsüne çıkıp bu konuşmayı anlatmasını bekliyordu. Ama Montanas asla iddia makamı için tanıklık etmedi.

Ama birlikte çalıştığı birkaç kişi, hatta yalnızca Marin County'deki şerif vekilleri (Marin hapishanesinde beni korumakla görevli olanlar) değil, aynı zamanda bölgenin San Rafael, Novota gibi diğer şehirlerinden polis memurları da tanıklık yaptılar. San Quentin gardiyanlarını söylemeye gerek bile yok tabii.

Harris olayın her anını eksiksiz bir mükemmellikle yeniden canlandırmaya çalışıyordu. Kimin nerede, kaç saniye boyunca durduğu gibi öyle çok ufak ayrıntıya girdi ki, bu tanıkların dinlenmesi meselesinin sonsuza dek sürecek bir hal aldığını ve bazı jüri üyelerinin sıkılmaya başladığını fark edemedi.

San Quentin'den Çavuş Murphy'nin tanıklığı esnasında, Leo hapishanenin kaçma teşebbüslerine dair kurallarıyla ilgili sorular sordu.

"Bu kuralların öneminden emin olmak adına soruyorum, diyelim ki kaçma teşebbüsünde bulunan tutuklular birilerini rehin almışlar, gardiyanlar da bu teşebbüsü engelleyebilirler. Her rehinenin öldürülmesi gerekse bile firarı engellemeye mi çalışırlar, kurallar bunu mu söylüyor?"

Çavuş Murphy duygusuzca: "Bu doğru," dedi.

"Ve rehineler ister bir yargıç ya da beş yargıç, ister bir kadın ya da yirmi kadın, ister bir çocuk ya da yirmi çocuk olsun, San Quentin gardiyanlarının temel görevi ne pahasına olursa olsun firarı engellemektir. Bu doğru mu?"

"Bu, kurumda çalışan memurlar için de geçerli efendim."

"Pekâlâ. Rehine San Quentin'de çalışan bir memur olsa bile, bu diğer San Quentin çalışanlarını ne pahasına olursa olsun firarı engellemekten alıkoyamaz. Bu doğru mu?"

"Doğru."

"Diğer bir deyişle, firarı engellemek insan hayatını korumaktan daha önemlidir. Bu doğru mu?"

"Evet, efendim."

Duruşma salonunda gerginlik hat safhadaydı. Yargıç, basın mensupları ve izleyiciler endişeyle, iddia makamının George'a yazdığım mektuptaki kritik bölüme gelmesini bekliyorlardı. Ama o konuştukça konuşuyor, tekdüze kelimeleri salonun sessizliğini bozuyordu.

Hayatta kalmanın çeşitli yolları arasında seçim yapmak, tarafsız seçeneklerin var olması demektir. Umarım bunu af dileyen bir tavır gibi görmezsiniz. Ben yalnızca, biz siyahî kadınları şimdi bulunduğumuz noktaya sürükleyen güçleri anlamaya çalışıyorum. Anneniz size niçin parlak kılıçlar yerine kınama cezaları verdi? Geçen yaz Küba'da harikulade Vietnamlı savaşçılar gördüm, hepsi kadındı. Cezayirlilerin ulusal özgürlük için verdiği savaşın kadınların katılımı olmadan en başından mağlubiyete yazgılı olacağını biliyoruz. Küba'da, tüfeklerini omuzlayıp sokaklarda devriye gezen kadınlar gördüm, devrimi koruyorlardı. Bu genç yoldaşlar aynı zamanda kocalarını ve sevgililerini eğitip erkekliğe dair efsaneleri yerle bir etmeye çalışıyorlardı. Sonuç olarak, kadınlar savaşıp fabrikalar yönetebiliyorlarsa, erkekler de ev işlerine yardım edip çocuklara bakabilir...

Asıl soruya dönersek: Devrimci atalarımızdan öğrendiğimiz gibi hiçbir bireysel eylem ya da tepki, düşmanın saltanatını yerle bir edemez. Köle efendisine saldırabilir, onu hizaya getirebilir, kaçabilir, ama bunları yaparak özgürlüğe uzanan upuzun yolda yalnızca bir adım atmış olur.

George'a yazdığım mektubu jürinin önünde okumaya çalışan Albert Harris'in boncuk boncuk terlediğini görebiliyordum. Heceleri birleştirip okumayı sökmüş ama ne okuduğunu anlayamayan bir çocuk gibi okuyordu.

Ve çoğunlukla bireysel kaçış gerçek sorundan kaçma anlamına geliyor.

Harris bu cümleyi sanki ilk kez görüyormuş gibi okudu. Sözcüklerimin 7 Ağustos isyanına katılımımla ilgili kanıt sağlamak bir yana, suçlamalardan aklayıcı bir etkisinin olduğunu fark eder gibiydi. Yine de işini tamamlayıp mektup yığınından kurtulmak ister gibiydi, durmuyordu. Tekdüze, tereddütlü, okumaya devam etti.

Ancak bütün köleler uykularından uyandıklarında, amaçlarını ifade edip liderlerini seçtiklerinde, sarsılmaz bir bağlılıkla dünyaya, insanlığa dair hayallerini gerçekleştirmelerine engel olabilecek her şeyi ortadan kaldırdıklarında...

Bir anne kendi neslinin hayatta kalması için ancak gözyaşı dökebilir.

Harris bunu, öğretmenin söylediği cümleyi tekrarlayan bir öğrenci gibi okudu. Jüri bölümüne baktım. Kadınların birkaçı, özellikle de Bayan Timothy, bunları okumakta niçin ısrarcı olduğunu anlamak için epey gayret gösteriyorlardı.

Hayatta kalmakla ilgili gerçekler, yani savunmacı değil de saldırgan, müşterek teşebbüs bizden esirgendi. Bizler için hayatta kalmanın temel ilkesi, bizi hayatımızı bu ilkeye göre düzenlemeye sevk eden her şeyden kurtulmaya mecbur kılıyor.

"Kurtulmak" kelimesini özellikle vurguladı. Şiddetle ilgili olabileceğini düşündüğü her kelime için aynını yapıyordu.

Açlıktan ölmüş bir çocuğun görüntüsünün tetiklediği endişe ve öfke beynimizi ve vücudumuzu hayatın en acil gereksinimlerine odaklanmaya zorluyor. "İş" nutukları, "bir baltaya sap ol" nutukları. Bu tavsiyeler korkuya dayanıyor; yoksullar, işsizler ordusu ve günah keçileri olmaksızın varlığını sürdüremeyecek bir sistemin yarattığı korkuya.

Hayatta kalma içgüdüleri, beni işsiz kocamı evden atmaya, böylece sosyal hizmet uzmanının verdiği sosyal yardım çekleriyle çocuklarımı beslemeye zorlayan bu yapı tarafından saptırılıyor.

Bu cümleyi, açıkça anlaşılmasın diye hızlıca okuyup geçti.

Tehlikeli kurumların, kocama esneklik sağlamayan, onu evsiz bırakan, bana yardım çeki veren, bana gizli kapaklı yerleri fırçalamayı reva gören (böylelikle güvencesiz iş gücü sürüp gidecek) ve karşılığında beyaz yağmacılara teslim olmamı ya da Siyahî kocamı teslim etmemi arsızca bekleyen, içinden çıkılmaz bir ağları var. Bu Adil (olmayan) Değiş Tokuş'un ilkeleri mutlak.

Harris buruşuk, beyaz mendilini çıkardı ve yüzündeki terleri sildi. Özellikle ara verdiği belliydi. En suçlayıcı olduğunu düşündüğü bölümü okumaya başlayacaktı. Bir ara verip bu bölümü okumaya devam ederse sanki jüri üyeleri mektuptaki bütün diğer fikirleri unutacaklar, dikkatlerini yalnızca bu bölümde yazılanlara vereceklerdi.

Hayal kırıklıkları ve saldırganlıklar sonsuza dek baskılanamaz. Ani bir patlama beklenmelidir. Ama eğer devrime giden yol kısıtlama mekanizmalarının yarattığı çığın altında kaldıysa, biz siyahî kadınlar silahlarımızı yanlış yöne hedef alıyor olabiliriz, hatta silahın ne olduğunu bile anlamayabiliriz.

"'Siyahî kadınlar için çözüm daha az saldırgan olmak, silah bırakmak değildir. Çözüm doğru hedefler belirlemek, isabetli amaçlar seçmek, bozgunlara kapılıp pes etmemektir. Domuzların kanı döküldüğünde nasıl bayram edeceğimizi öğrenmeliyiz.

Harris ağır ağır, becerebildiği en kararlı ve dokunaklı tavırla okuyordu.

Jürinin onun umduğu kadar aptal olmamasını ümit ettim. Bazıları metaforu anlamış olmalılardı.

Harris tekdüze okumaya devam etti.

Ama bütün bunlar siyahî adamın düşmana savaş açmadan önce annesini, karısını kontrolü altına almak zorunda olduğu fikrinden kurtulması varsayımına dayanıyor. Özgürlük mantığa dayalıdır, siyahî kadınlar bu bataklıktan kurtulmadığı sürece siyahî adamlar da varlıklarını siyahî adamlar olarak sürdüremezler, tam tersi de geçerli tabii. Ve bu daha başlangıç...

Leroi Jones, Ron Karenga ve benzeri alçakların, kültürel ulusalcıların siyahî kadının "Siyahî adama yüzyıllardır yaptığı yanlışları" düzeltmek için tamamen teslim olmasını istemeleri tesadüf değil. Senin de dediğin gibi George, mücadelede yoldaşımız olduğunu iddia edenlerin karşı devrimi ne ölçüde desteklediğini ölçmek için bazı aleni ölçütler var. Beyazlara karşı tutumları bu ölçütlerden biri, kadınlara karşı tutumları da bir diğeri...

Harris jürinin dikkatini mücadelemizin içindeki beyaz karşıtı ulusalcılara yaptığım eleştirilerden başka yere çekmeye çalışıyor diye düşündüm. Siyahî Özgürlük Hareketi'nin içindeki beyaz karşıtı kanatla beni ilişkilendirmelerini istiyordu, böylece jüri üyelerinin mevcut siyasi önyargılarını güçlendirecekti.

Devrimde kadınların özgürleşmesi, erkeklerin özgürleşmesinden ayrı tutulamaz.

Bu son cümleyi sanki hiçbir anlam ifade etmiyormuş gibi okudu.

Konu epey dağıldı. Umarım laf kalabalığı yapmamışımdır.

Burada, tekrar kasıtlı bir ara verdi. Mektubun son bölümünü en dokunaklı, en etkili biçimde okumak istiyordu. Akıllarında kalmasını istediği bölüm burasıydı.

Jon ve ben ateşkes imzaladık. Ben ona gençliğini hatırlatacak davranışlardan kaçınmaya çalışıyorum, o da erkek şovenizmini yenmeye çalışıyor. Sakın anlamadan dinlemeden bana çıkışma, Jon'a herhangi bir şey için çok genç olduğunu asla söylemedim. Yalnızca Katolik okuluna gitmesine ve benzer şeylere rağmen ergenliğinde

toplumsal tuzaklara düşmemesinin şaşırtıcı olduğundan bahsetmiştim. Ama yine de, yaşıyla ilgili herhangi bir imadan hoşlanmıyor.

Harris ses tonunu ayarlamaya çalışırken kelimeler ağzından bir tuhaf çıktı: "'Jon'a *herhangi bir şey* için çok genç olduğunu asla söylemedim...'" Kâğıda öylesine yazdığım bu cümle, George'a kardeşini ne çok sevdiğini bildiğimi anlatmaya çalıştığım bu cümle, Harris'in suikast planının hakiki ispatı olarak kullanmayı planladığı cümleydi. Ama henüz yeni başlamıştı, daha söyleyecekleri vardı:

Seni aylar sonra ilk kez duruşmada gördüğüm günün akşamı, rüyamda birlikte olduğumuzu gördüm (ya da bu rüya bir şekilde bilinçaltıma sızacak kadar önemliydi), birlikteydik, domuzlarla savaşıyor ve kazanıyorduk. Birbirimizi tanımayı öğreniyorduk.

Harris'e göre bu sözde suikast planına kendimi öylesine kaptırmıştım ki, rüyalarıma bile giriyordu. Yani Harris jürinin böyle düşünmesini istiyordu.

Seni seviyorum. Che-Lumumba'dan ve Soledad Kardeşler Savunma Komitesi'nden devrimci selamlar. Angela.

Harris mektubun sonuna geldiğinde önce derin bir nefes aldı, sonra da derin bir iç çekti. Elindeki delillerin önemli bir kısmını sunmuş olan iddia makamından beklenecek özgüveni sergilemiyordu. Bilakis, savunmacı bir tavır içindeymiş gibi görünüyordu. Ve rahatladığı için iç çekmişti, bir öğrenci gibi okumak zorunda kaldığı bu mektubun asla bitmeyeceğini düşünmüştü belli ki.

Bu duygu karmaşası beni rahatlatmıştı. Bir yandan mektubun delil olarak sunulması, davanın boşa çıktığının ilanıydı, zaten beni bu tarz delillerle on altı aydır hapiste tutmuşlardı. Fakat diğer yandan, iddia makamının hesaplı kitaplı sunumuyla en şahsi duygularımın böyle ortalığa saçılması canımı sıkmıştı. Ve asla azalmayan keder tekrar belirmişti, Jon'un ölümünün kederi, George'un

ölümünün kederi, tabii onların katillerine duyduğum hararetli öfke de. Orada, müdafi masasında oturup iddia makamının jüriyi suçlu olduğuma ikna etmek için sunacağı yeni delili beklemek zorundaydım.

Sıradaki tanıklardan biri Bayan Otelia Young'dı. Altmış yaşlarında siyahî bir kadındı, kısa boyluydu, sırtında yıllardır çalışmanın kamburu vardı. Ama kürsüye kararlı, kendinden emin adımlarla çıktı. Asık suratlı değildi ama sinirli bir ciddiyet içindeydi. İnsanlar acaba bu kararlılığın ve ciddiyetin bana karşı mı olduğunu düşünüyorlar diye merak ediyordum, jüri üyelerinin de kafası karışmıştı.

Bayan Young, 35. Cadde'deki evimde alt kat komşumdu. Pek çok kez birbirimize selam vermiştik, birkaç kez de telefonunu kullanmıştım. Onu çok sevmiştim, hayatta kalmasına yardımcı olan bir canlılığı vardı. Gözlerinin pırıltısı ve karşısındakini küçük düşüren mizah anlayışı sebebiyle onunla sıradan bir arkadaşlıktan daha fazlasını paylaşmak istiyordum, ama pek vaktimiz olmamıştı.

Jonathan'ı benim evimde birkaç kez görmüştü, iyi anlaşıyorlardı, aralarında oynadıkları sakin oyunlar ikisini de eğlendiriyordu. Jon onunla ilgilendiğini belli ederek "Nasılsın bakalım kocakarı?" derdi, o da daha Jon sözünü bitirmeden cevabı yapıştırırdı: "Senden ne haber serseri sarı velet?" Böyle sürüp giderdi.

Şimdiyse aleyhimde tanıklık etmesi için çağırılmıştı.

Harris komplo teorisi için zemini hazırlıyordu. Her zamanki yöntemiyle Marin isyanından önce yaptığım her şeyi suikasta bağlamaya çalışıyor, 35. Cadde'deki evi, ona göre o evde benimle birlikte yaşayan Jonathan'la suikast planlarımız için tuttuğumu kanıtlamaya çalışıyordu. Bu tezini doğrulaması için Bayan Otelia Young'ı tanık olarak çağırmıştı.

Bayan Young, Jonathan Jackson'ı 35. Cadde'deki evde gördüğünü doğruladı. Her zaman orda mıydı? Yok, pek sık değil, yalnızca birkaç kez. Beni eve taşınırken, eşyalarımı beyaz steyşınla getirirken görmüş müydü? "Evet," dedi kadın, steyşını görmüştü. Taşınırken Jonathan yanımda mıydı, eşyaları yıkarı taşımış mıydı? Hayır, steyşın kitap yüklüydü ve hepsini tek başıma daireye taşımıştım.

Duruşma salonundaki herkes şaşkındı. Jüri üyeleri Harris'in neden Bayan Young'ı tanık olarak çağırdığını merak ediyorlardı. Galiba ulaşabildiği bütün siyahîleri tanık olarak çağırmıştı, ne diyeceklerinin önemi yoktu Harris için. Jüri üyeleri, siyahîlerin aleyhimde tanıklık yaptığını görünce suçlu olup olmadığımı bir kez daha düşüneceklerdi, ırkçı bir hile. Ama görünüşe göre Bayan Young'ın tanıklığı geri tepmişti.

Özellikle öne çıkan bir şey de Harris'in ne iş yaptığı sorusuna verdiği cevaptı.

"İşte çok zaman geçirir misiniz?"

"Evet, epey çok, sabahın yedisinden akşamın sekiz-sekiz buçuğuna kadar." Sinirli, gırtlaktan gelen bir sesle konuşuyordu, kelimeleri duruşma salonunda yankılanıyordu. Hemen herkes, onun beyazların evinde ev işlerine koşturduğunu anında anladı, her gün kahvaltıdan akşam yemeğine kadar angaryalarla uğraşıyordu. O anda jüriden herhangi birinin aklına George'a siyahî kadınlar hakkında yazdıklarım geldi mi, merak ettim. Otelia Young ve onunla birlikte mücadele eden kız kardeşleri hakkında yazdığımı fark etmişler miydi?

Harris'in, tanıkların dinlenmesini bir sonuca vardırmadan bitirdiği aşikârdı. Bu kavgada saldırgan davranmıştı, ama sonuna dek bu cesareti gösterebilecek miydi?

Çapraz sorguya gerek duymadık, Bayan Young kürsüden geldiği

gibi gururlu adımlarla indi. Gözlerini tam önüne dikmişti, duruşma salonunun dışına çıkan kapıya doğru. Bu yüzden kapının yanına vardığında bana doğru dönüp içten, kocaman gülümsemesi herkesi şaşırttı. Gözlerinde aynı pırıltıyla bana sevecen ve uzun bir selam verdi, tıpkı küçük bir çocuk gibi el salladı.

Bütün mart ayı boyunca, iddia makamının çağıracağı tanıkların ifadelerinin üzerindeki sis perdesini aralayabilecek jüri üyelerini bulmak için uğraşmıştık. Başlangıçtaki listede dört yüzden fazla aday vardı. Şimdiyse nisan bitmek üzereydi.

Uzun zamandır rahatlamanın ne demek olduğunu unutmuştum. Bize dayatılan hayat tarzına alışamadım; dava korkunç bir biçimde yeni bir hayat yaratmıştı, bizim hayatlarımızı yiyip bitiren bir hayat. Margaret'le ben pazartesiden perşembeye, yargıç, jüri üyeleri ve davacıyla dokuzu çeyrek geçe yapacağımız toplantı için koşa koşa evden çıkıyorduk, sanki işimize ya da dersimize yetişir gibi. Cuma günleri ise şartlı tahliye gereği Santa Clara County Denetimli Serbestlik Bölümü'ne gidip imza atmak zorundaydım.

Cumartesi ve pazarları toplantı günlerimizdi. Yasal durumumuzu değerlendiriyor, kendimizi eleştiriyor, tartışıyor ve gelecek hafta duruşma salonunda nasıl bir tavır takınacağımıza karar veriyorduk. Sonra Savunma Komitesi üyeleriyle yapılan toplantılar vardı, mahkeme tutanaklarının nasıl dağıtılacağına dair fikirler üretiyor, gösteri ve mitingler planlıyor, küresel savunma çabalarının duruşma salonundaki olaylarla birlikte yürümesine kafa yoruyorduk.

Bu dava yalnızca benim hayatımı ele geçirmemişti. Margaret, Howard, Leo, Dobby, hepsi harıl harıl çalışıyordu. Charlene, Kendra, Franklin, Fania, Bettina, Stephanie, Rob, Victoria, Rodney ve kampanyanın diğer liderleri hayatlarını bu mücadeleyi kurmaya vakfetmişlerdi. Fania doğum yaptığı gün bile birkaç

saatini hapishanede benimle kampanyayı tartışarak geçirdi. Birkaç ay sonra annemden Eisa'yı Birmingham'a, yanına almasını istedi, böylece bütün vaktini kampanyaya ayırabilecekti. Annem bana ve diğer siyasi tutuklulara destek toplamak için bütün ülkeyi, hatta Kanada'yı gezerken, Eisa'yı çanta gibi yanında taşıyordu.

4 Mayıs'ta, iddia makamının gözde tanıklarından biri, jüriyi benim suçlu olduğuma ikna edeceğini düşündükleri bir hikâye anlattı. Kıyafetleri üstünden dökülen tombul, pembe suratlı Alden Flemming, Marin County Hükümet Binası'nın girişindeki benzin istasyonunun sahibiydi. Jonathan'la beni 6 Ağustos'ta, yani isyandan bir gün önce benzin istasyonunda gördüğünü söyledi. Çapraz sorgulama esnasında adamın kendisine gösterilen bir grup fotoğraftan beni teşhis ettiği ortaya çıktı, adama başka seçenek bırakmamışlardı. Fotoğraflar düz saçlı siyahî kadınların sabıka fotoğraflarından oluşuyordu, fotoğrafın arkasına kadınların isimleri yazılmıştı. Fania'nın, Penny Jackson'ın, Georgia Jackson'ın fotoğrafları ve benim 19 Haziran'daki Soledad mitinginde çekilmiş fotoğraflarım, o gün ayrıca UCLA'dan kovulduğum gündü. Bazı fotoğraflarda mikrofona konuşuyordum, bir tanesinde Jonathan yanımda yürürken görülüyordu. Herhalde herkes meseleyi anlamış olmalıydı, Fleming'den Angela Davis'i teşhis etmesi istenmişti.

Mahkemede benim fotoğraflarımı teşhis etmenin yanı sıra kardeşim Fania'nın bir fotoğrafını da işaret etti, sonra emin olamadığını ama Penny Jackson'ın fotoğrafındakinin de ben olabileceğimi söyledi. Leo ona siyahî insanlarla münasebetini sorduğunda, aceleyle müşterilerinin yüzde yirmisinin siyahîler olduğunu söyledi, siyahîlerin nüfusun yüzde üçünü oluşturduğu bir şehirde bu epey ilginçti.

"Afro saçlı siyahî kadınları hiç gördünüz mü?" diye sordu Leo.

"Evet."

"Hayatınız boyunca pek çok kez gördünüz mü?"

"Popüler olduğundan beri..."

"Pekâlâ, siyahî kadınlar arasında Afro saç ne zamandır moda sizce?"

"Herhalde yedi yıl kadar."

"Ve bu süre zarfında Afro saçlı pek çok siyahî kadın gördüğünüz sonucuna varıyorum. Bu doğru bir yargı mı?"

"Benzincime gelen insanların yüzde yirmisi..."

"Yani, benzin istasyonunuza gelen herkes Afro saçlı mıydı?"

"Yüzde yirminin yüzde on beşi diyebilirim."

"Yani çok sayıda Afro saçlı siyahî kadın gördünüz?"

"Evet."

Sonra, Leo başka bir yol izlemeye başladı.

"Hayatınız boyunca kaç açık tenli siyahî gördünüz?"

"Bu hanımefendi kadar açık tenli olanlardan bahsediyorsak, fazla görmedim."

(Her siyahî ya da siyahîlerle vakit geçirmiş herkes bilir ki, müşterilerinin yüzde yirmisi gerçekten siyahî ise benim kadar açık tenli çok sayıda insan görmüş olmalıydı, hatta daha açık tenlileri de.)

"Bu onu teşhis etmenize yardımcı olan şeylerden biri miydi?"

"Evet."

"Başka?"

"Özellikleri."

Leo fiziksel özelliklerimden hangilerinin öne çıktığını daha net ifade etmesini isteyince adam şöyle dedi:

"Yani, büyük gözleri var diyebilirim. Elmacık kemikleri biraz yukarıda. Keskin yüz hatları olduğunu söyleyemem, renkli insanlar gibi kaba bir yüzü var."

Sonra Leo, "renkli insanlar" sözcüklerini tıpkı Flemming gibi vurgulayarak kaçınılmaz soruyu sordu.

"Size göre, 'renkli insanlar' genellikle nasıl yüzlere sahip oluyorlar, belirli bir yüz tipi var mı?"

Flemming biraz kekeledikten sonra, "Yani, en azından benim gördüklerimin yüzleri daha yassıydı, yalnızca bu kadar."

"Daha yassı yüzler?"

"Evet."

"Ve Bayan Davis'in yüzü yassı değil, bu da onu sıradışı yapıyor. Doğru mu?"

"Yani ben, ben yassı bir yüzü olduğunu düşünmüyorum."

Leo, Flemming'in gözlerine dik dik baktı, müdahale etmeden önce özellikle bir süre bekledi, sonra "Bay Flemming, bütün renkli insanların birbirine benzediğini düşünmüyor musunuz?"

Flemming jürinin önünde hakikat sınavından geçermiş gibi tereddütsüz cevap verdi: "Bayan Davis'in durumu öyle değil."

Irkçılık adamın tavırlarına öyle işlemişti ki, hayatı buna bağlı olsa bile siyahî bir insanı dürüstçe teşhis edemeyecekti. Çapraz sorgunun sonuçları saygın basında asla yer almadı, yalnızca bize göre önceden yazılmış ve prova edilmiş olan Harris'in sorgusuna yer verdiler.

Jüri Howard'ın Perry Mason numaralarından biraz etkilenmişe benziyordu. Bana haber vermeksizin, bir hafta önce Kendra'dan kendisini Marin'e götürmesini rica etmişti, Flemming Benzin İstasyonu'na da uğramışlardı. İddia makamının her tanığını sorgulama hakkı olduğundan Flemming'e savcıya verdiği ifade hakkında sorular sormuştu. Ayrılmadan önce Kendra arabadan inip Flemming'den arabanın yağına bakmasını istemiş, kendini olabildiğince belli ederek onunla iki çift laf etmişti.

Leo, Flemming'e müdafi masasında benim yanımda oturan siyahî kadını daha önce görüp görmediğini sorunca şaşırdım. Yalnızca tanığın aklını karıştırmaya çalışıyor sandım. Flemming kadını

şahsen görmediği, ancak bir haber programında fotoğrafını görmüş olabileceğini söyledi. Görünüşe göre, gördüğü benim kadar açık tenli siyahî kadın sayısının onu geçmediğinde ısrar etmesine rağmen, Kendra'yla kendi benzin istasyonunda konuştuğunu hiç hatırlamıyordu.

Avukatlar iddia makamının en önemli delili üzerine kafa yorarken, komiteden kardeşlerimiz sokaklarda, insanların arasında canhıraş çalışıyordu. Özgürlüğüm için sürdürülen mücadele sayıca artıp güç ve güven kazandıkça herkes bunu sıradışı bir olay yerine, adaletsizliğe karşı savaşın bir parçası, kökleri sağlam direniş ağacının bir dalı olarak görecekti. Yalnızca siyasi baskıyla değil, ırkçılıkla, yoksullukla, polis şiddetiyle, uyuşturucuyla ve diğer pek çok yolla da siyahî, kahverengi, kızıl, sarı ve beyaz işçi sınıfından insanlar sefalete ve umutsuzluğa mahkûm edilmişti. Bu durum yalnızca ABD için geçerli değildi, Vietnam gibi tepelerine yağan bombaların masum çocukları yakıp parçaladığı yerler de böyleydi.

Kampanyanın en büyük eyleminin, bütün bu mücadeleleri bir araya getirip birleşik bir güce dönüştürmesini istiyorduk. Ayrı ayrı sürdürülen mücadeleler, siyasi tutuklular, sağlık güvencesi, ulusal özgürlük, işçiler, kadınlar, savaş karşıtlığı kendi çaplarında ufak fırtınalar yaratabilirdi. Ama güçlerini birleştirdiklerinde bir kasırga oluşturur, adaletsizlik dağını yıkıp geçerlerdi.

Pek çok diğer örgüt komiteye, 26 Mayıs'ta yargılandığım San Jose, Kaliforniya'da düzenlenecek Irkçılığa, Baskıya ve Savaşa Karşı Miting çağrısı için destek oldu. Kefalet şartları yüzünden ben mitinge katılamayacaktım. Fakat şanslıydım, parkın tam karşısında, podyumun tam arkasına denk gelen yerde yaşayan insanlar evlerini bize açtılar. Mitingi tavan arasındaki bir odadan izledim. Kalabalık büyüleyiciydi, çok fazla insan vardı, ülkenin her yerinden binler

gelmişti. Ancak daha önemlisi siyahî, Meksika kökenli ve beyaz katılımcıların sayısı başa baştı. Daima gösterilere katılan siyasiler değildi bu insanlar, pek çoğu San Jose'li olduklarından siyasi protesto kültürleri yoktu. Hayatlarında ilk kez bir eyleme katılıp bu ortak adalet talebini haykıran insanların tazeliği ve coşkusu her yeri kaplamıştı.

Konuşmacılar Gary'nin siyahî belediye başkanı Richard Hatcher, Harrisburg 8 davasının sanıklarından biri olan kız kardeşimiz Mary McAllister, Birleşik Tarım İşçileri'nden Phillip de L.A. Cruz, L.A. Raza Unida Partisi'ni temsilen Raul Ruiz, kadın hareketi ve baskı hakkında konuşan Pat Sumi ve bizim komitemiz adına konuşan Franklin Alexander'dı.

Konuşmalar bitip de çok renkli kalabalığın sesi onaylarını belirten çığlıklar atmaktan kısıldığında, en azından manevi bir zafer kazanıldığını kimse inkâr edemezdi. Şimdi gerekli olan tek şey, sıradaki hamlelerimizi dikkatlice hesaplayıp ustalıkla uygulamaktı, hem duruşma salonunda hem de sokaklarda.

Avukatlar, özellikle de Margaret ve Dobby, geçen aylarda çok etkileyici müdafaa tanıkları buldular. Daha başından davadaki olaylara ve iddia makamının savındaki siyasi imalara itiraz etmeyi çok umursamıyorduk, bu dava fiilli olaylara dayanarak açılan bir dava değildi. İddia makamı son bir gayretle tutku teorisini devreye sokunca, biz de jüriye benim Soledad davasıyla ve özellikle de George'la ilişkimin doğrusunu, daha önceki bilhassa siyasi tutuklularla ilgili siyasi eylemlerimi anlatmak zorunda kaldık. Çelişkiye düşmüştük, tanıklarımızı çağıracaktık ama iddia makamının savları öyle boştu ki çürütülmeleri için savunmaya bile ihtiyaç yoktu. Harris, makul şüpheler haricinde suçlu olduğumu ispatlayamamıştı. Dolayısıyla bizim de masum olduğumu ispatlamak gibi bir zorunluluğumuz yoktu.

Ne tarz bir savunma yapmamız gerektiğine dair uzun, hararetli toplantılar yaptık. Yasal ekipten ve kampanya liderlerinde yasal durumu bilenlerin bazıları iddiaların çok zayıf olduğunu, savunma yapmanın bu iddialara meşruluk ve inanılırlık kazandıracağını söylüyordu. Ben ilk başta üzerinde düşünüp taşındığımız savunmayla devam etmemiz gerektiğini düşünüyordum. Bu davada savunma gerekli olmasa bile, bu savunma hükümetin bütün muhalifleri susturmaya yönelik baskıcı politikalarını gözler önüne serecekti. Belki bu tavırdaki ısrarım şahsen aylarca uğraştığımız hazırlıkları çöpe atmak istememendi. Margaret, Dobby ve ben hem benim ifadem hem de tanıklar vasıtasıyla sunulacak siyasi deliller için sanki asırlardır hazırlanıyorduk.

"Savunma yok" diyenler duruşma boyunca bu baskıcı tavırları zaten ifşa ettiğimizi hatırlattılar ve önümüzde her şeyi özetleyebileceğimiz kapanış konuşması vardı. Dikkatimizi tekrar davaya çekerek, jüriye kanıtlama zorunluluğunun savunma değil iddia makamında olduğunu söylediğimizi hatırlattılar. Eğer iddia makamı davayı "makul şüpheler"in ötesine taşıyamazsa savunma için tek bir kelime etmemize gerek yoktu. Haftalar, hatta aylar sürecek bir savunma yaparsak jüri üyeleri iddia makamının sunumunda bir şeyler kaçırdıklarından şüphelenebilirdi. Ama diğer yandan savunma yapmazsak jüri söyleyecek bir şeyimiz olmadığı için sessiz kaldığımızı düşünebilirdi.

Bütün bu tartışmalar bitip tansiyonlar normale döndüğünde savunma için üçüncü bir yaklaşımda karar kıldık: yalnızca birkaç tanık hem olaylara hem de siyasi noktalara vurgu yapan kısa ifadeler verecekti.

Sona yaklaşmıştık. Leo'nun dolaylı karar başvurusunu, Arnason tahmin ettiğimiz gibi reddedince iki buçuk gün süren savunmamızı yaptık. Bazı yoldaşlar, isyandan birkaç gün önce San

Francisco'da gördüğüm avukat bir arkadaşım, o günlerde Körfez Bölgesi'nde olduğuma tanıklık ettiler. İsyanı ve Jonathan'ın ölüm haberini aldığımda evine gittiğim arkadaşımı sorguladık. Ev arkadaşım Tamu silahların ve mühimmatın Che-Lumumba Kulübü üyelerince atış talimlerinde kullanıldığını, bütün kardeşlerimizin kolaylıkla ulaşabilmesi için 45. Cadde'deki evde saklandıklarını açıkladı. Son tanığımız Dr. Robert Buckout görgü tanığı uzmanıydı. Çeşitli deneyler ve sunumlarla insanların hatırlamadıkları kişiler ve olaylar hakkında boşlukları doldurmaya doğal bir eğilimleri olduğunu anlattı. Jüriyi etkileyen bir deneyde, beyaz bir üniversite öğrencisi kafasında siyah bir poşetle kampüsü turluyordu. Daha sonra onu görenlerin çoğu siyahî bir adam gördüklerinden emin olduklarını söylemişlerdi.

Savunmamızı bitirdik, Harris iddialarımız çürütmek için kürsüye birkaç tanık çağırdı, sonra jürinin önünde kapanış konuşmasını yaptı. Duruşmanın başladığı günkü özgüveni eriyip gitmişti, bu işi bir an önce tamamlayıp kurtulmak istediğini hissettim.

Leo, savunma adına kapanış konuşmasını yaptı. Dokunaklı ve akıcı konuşmasının beni çok etkilediği anlar oldu, hatta bazen söz konusu olanın *kendi* hayatım olduğunu bile unuttum. Konuşmayı savunma avukatlarına atıfta bulunarak bitirdi:

"Omuzlarımızda taşıdığımız çok büyük bir sorumluluktu. Bu sorumluluğu doğru ve onurlu bir şekilde taşımaya çalıştık. Benim bu son sözlerimle birlikte bu sorumluluğu sizin omuzlarınıza naklediyoruz. Umarız siz sınanmış ve onaylanmış on iki kişi, Halka Karşı Angela Davis davasının sonunu yazdığınızda seçilmiş olduğunuzu, adaletin yanında olduğunuzu, değerlendirdiğinizi ve bu davaya uygun düşecek tek kararı verdiğinizi söyleyebilirsiniz. Ve bu karar 'suçlu değildir' olur. Böyle olacağına eminim."

O cuma günü öğleden hemen önce, jüri üst kattaki kuytu odaya çekildi. Duruşma salonundaki izleyiciler, aktivistler, basın mensupları komitenin düzenlediği nöbete katılmak için ya da olanları izlemek için adliye binasının önündeki çimenlik alana çıktılar. Çimler pankartlarla, çocuklarla, yiyecekle, köpeklerle ve oyunlarla doluydu.

Davayı en başından beri izleyen GDR'dan Horst adlı bir gazeteci haftalardır bizi öğle yemeğine davet ediyordu. Her seferinde reddettik, çünkü öğle molalarında illa bir şeyler tartışıyorduk. Jüri dışarı çıkınca tartışacak bir konu da kalmadı ve Margaret, Stephanie, Kendra, Franklin, Victoria, Rodney, Benny, Sylvia ve ben, Horst'la birlikte yemeğe gittik. Barın önünde bir masa bulmak için sıra beklerken garsonlardan biri beni aradıklarını söyleyerek barmenin tezgâhın arkasından uzattığı telefonu işaret etti.

Ahizeyi kulağıma götürürken kimseden çıt çıkmıyordu. Arayan Fania'ydı.

"Angela, dur bir dakika. Yargıç seninle konuşmak istiyor."

"Neler oluyor?" diye sordum. "Yargıç benden ne istiyor?"

"Ben de senin bildiğin kadarını biliyorum. Sadece nerede olduğunu bilip bilmediğimi sordu. Sana ulaştığımı ona söylemeliyim."

"Yargıç," dedim yüksekçe bir fısıltıyla, bir yandan da elimle almacı kapatarak. Hepimiz kaçınılmaz olarak aynı şeyi düşündük: "Karar verilmiş!" Uzun bir sessizlik oldu, acaba benimle konuşacak mı diye merak ettim.

Nihayet ahizeyi aldı ve "Bayan Davis, neredesiniz?" diye sordu.

Fania nerede olduğumuzu biliyordu. Bunu Arnason'dan saklamasının bir sebebi olabileceği gibi komik bir fikre kapıldım. Ama nerede olduğumu bilmesini istemiyorsa niçin en başta beni aramıştı?

"Plateau Seven'dayız," dedim. "Neden?"

Benim sorumu duymazdan gelerek telaşla "Sakın oradan ayrılma. Ben tekrar arayana dek orada bekle," dedi. Başladığı gibi aniden görüşmeyi bitirdi.

Henüz tahminlerimizi -karar, jüriye fesat sokma, tehdit- kelimelere dökemeden, polis oldukları aşikar sivil giyimli adamlar içeri girip etrafa konuşlandılar.

Birisi yemeklerimizi sipariş etmemizi önererek gerginliği azaltmaya çalıştı. Garson bizi bir koridordan geçirerek özel yemek salonuna yönlendirdi. Koridorda ilgisiz görünmeye çalışan çok sayıda sivil olduğunu fark etmiştik. Yemek salonu bizim küçük grubumuz için fazla büyüktü ve masa bir ziyafete yaraşacak şekilde hazırlanmıştı, belli ki bizim için değildi. Franklin, Victoria, Rodney ve Benny güvenliğimiz için endişeliydiler. Ya bir tehdit varsa ve gerçekleşmek üzereyse? Franklin olağandışı bir şey olup olmadığını kontrol etmek için lokantaya inmek istedi ama bizim bulunduğumuz salonun kapısının dışında bekleyen polis tarafından durduruldu.

"Bu salonun bir sebebi var diye *düşünmüştüm*," dedi masaya döner dönmez. "Bizi resmen buraya kilitleyip kapılara da polis dikmişler."

Birkaç dakika sonra şerifin halkla ilişkiler sorumlusu Teğmen Tamm'la birlikte Howard geldi. Nefes nefeseydi. "Bir uçak kaçırılmış. Ve uçağı kaçıranların seni de götürmek istediğini düşünüyorlar."

Hepimiz kalakaldık. Bu çok saçmaydı.

"Yargıç bir toplantı talep ediyor. Dobby ve Leo oradalar. Sen ve Margaret benimle gelmelisiniz."

Teğmen Tamm'ın ağzını bıçak açmıyordu.

Plateau Seven'ın kapısında iki polis arabası bekliyordu. Adliyedeki duruşma kısa sürdü ve meseleye hiçbir açıklık getirmedi.

"Sizi gözaltına almayacağım Bayan Davis," dedi Arnason bütün avukatların yanında, "ama kendi güvenliğiniz için bu sorun çözülene kadar burada, duruşma salonunda kalmanızı rica ediyorum."

O ana dek benim de bu uçak kaçırma işinin içinde olabileceğimi düşündüklerini anlamamıştım. Her şeyden öte, gitmek istesem bunun daha az riskli yolları vardı, üstelik müzakerelerin başlamasını bile beklemek zorunda değildim.

Leo ve Dobby birkaç detay daha öğrendiler. Duruşma salonundaki bir FBI ajanına göre, Seattle'a giden bir uçak kalkıştan hemen sonra dört siyahî adamın komutasına geçmişti. Uçağın telsizi vasıtasıyla taleplerini iletmişlerdi. Ajanın söylediğine göre, San Francisco havaalanına indiklerinde pistin sonunda elimde beş yüz bin dolarla beni görmek istiyorlardı, beş adet de paraşüt istemişlerdi. (Dört adam olacaklardı.) Beyaz bir elbise giyecektim.

Neyse ki o gün kırmızı giymiştim. Eğer o sabah beyaz bir elbise giymiş olsaydım, şüphesiz bazıları bu planın bir parçası olduğumu düşüneceklerdi.

Duruşma salonunda ne kadar kalacağımız belli olmadığından Howard aile üyelerinin de salona alınmasını sağladı.

Teğmen Tamm gelip korsanların uçağa plastik patlayıcı soktuklarını, talepleri yerine getirilmezse uçağı içindeki yüz kadar yolcuyla birlikte patlatacakları tehdidini savurduklarını söyledi.

Biz duruşma salonunda beklerken, Leo ve Dobby daha fazla şey öğrenmek için yargıcın odasındaydılar. Leo geldi ve Arnason'ın hiçbir koşulda havaalanına götürülmeme izin vermeyeceğini bildirdi. Sonra Dobby geldi, kafa sallayıp sinsice gülüyordu. "Az önce ne olduğuna inanamayacaksınız. Uçak Oakland havaalanına iniş yapmış. Telefondaki FBI ajanı panikle uçağı derhal tekrar kaldırmalarını söylüyordu. Bütün ajanlarını havayolu görevlisi kılığında San Francisso'ya göndermişler, Oakland'de kala kala bir tane ajan kalmış."

Uçak kaçırma meselesinin gerçek yüzü ortaya çıktığında saat yediydi. Kesinlikle ne benimle, ne beyaz elbiseyle ne de paraşütle ilgisi vardı. Hatta korsanlar benim adımı yalnızca bir kez telaffuz etmişlerdi. Zaten dört kişi de değildiler. Bütün bu abartmalar durum kontrol kulesinden FBI'a, oradan bize gelene dek hikâyeye eklenmişti. FBI'ın beni bir uçak kaçırma olayının içine çekip, jüri kararlarını etkilemeye çalıştığını düşünmekten kendimizi alıkoyamadık.

Şehirdeki bütün köşe başlarında, "KORSANLAR ANGELA'YI İSTİYOR" manşetiyle çıkan *San Jose News* vardı. Yargıç, jüri üyelerinin kaldıkları otel odalarından televizyonların kaldırılmasını emretmişti ama içlerinden biri otelden adliyeye gelirken gazetenin manşeti gözüne çarpabilirdi. Bu jüri üyelerinden biri bile gazeteyi görüp etkilense dava hükümsüz sayılabilirdi. Yalnızca hiçbir şeyden haberleri olmamasını umuyorduk.

Müzakerelerin ilk günündeki bütün bu karmaşaya rağmen kutlayacak bir şeyimiz vardı. Bayan Mary Timothy jüri başkanı seçilmişti. En başından beri onun en dürüst, en tarafsız üyelerden biri olduğunu düşünüyorduk. *Voir dire* esnasında oğlunun ABD ordusuna katılmayı reddedip, vicdani retçi olduğunu öğrenince çok etkilenmiştik. Vietnam vahşice bombalanırken, duruşma salonuna yakasına barış işareti taşıyan bir rozet iliştirip gelmişti. Dava boyunca jürinin dikkatini iddia makamının kadınlar hakkındaki basmakalıp inançları kendi çıkarı için kullanmaya çalıştığına, beni mantıksız, tamamen duygularıyla hareket eden bir kadın gibi göstermeye çalışmasına çekmeye çalışmıştık. Bayan Timothy jüri üyelerinin kadınlara karşı uygulanan sosyal ayrımcılık hakkında ne düşündüklerine dair tartışmaya başkanlık etmişti. Bir jüri olarak ilk olumlu davranışları, yalnızca erkeklerin liderlik edebileceği fikrini reddetmeleriydi.

Howard'ın müzakereler hakkında bir teorisi vardı, duruşmanın son günlerinde tekrar tekrar söyleyip durmuştu. Eğer beraat etmeme karar verirlerse, bu en başından beri anlaştıkları bir karar olurdu ve içeride en fazla birkaç saat kalırlardı. Eğer içeride bir günden fazla kalırlarsa, uzun zaman tartışsalar da sonuçta bir karara varamamış olurlardı. Cuma günü Seattle'dan San Francisco'ya giden uçak için öyle endişelenmiştik ki kararı düşünecek vaktimiz bile olmamıştı. Cumartesi sabahı, Howard öğleden önce karara varacaklarını söylüyordu. Kâtip yargıcın avukatlardan birini çağırdığını söyleyince kararın çıktığını düşündük. Gergin ve sessiz, hepimiz adliyeye girdik. Ama karar çıkmamıştı, sadece jüri bazı kanıtların onlara ulaştırılmasını istemişti. Yine de yargıca gönderilen notun "Mary Timothy, kadın başkan" şeklinde imzalandığını görmek bize iyi hissettirdi. Bu nükteden içeride kıyasıya bir tartışma sürmediği anlamını çıkardık.

Çimlerdeki nöbet hız kesmeden devam ediyordu. Victoria, Rodney ve ben muhabirlerden kurtulup kalabalığa karıştık, yiyecek standından sandviç aldık, çocuklarla oynadık, insanlara bize cesaret verdikleri için teşekkür ettik.

Nöbet tutanların arasında San Jose siyahîlerinin sözcüsü ve San Jose Savunma Komitesi'nin aktif bir üyesi olan Andy Montgomery de vardı. Yasal ekibe çalışabilecekleri bir ofis ve kalacak yer bulan oydu. Siyahî Meclis'te benim adıma konuşma yapmış ve meclis üyelerinin kampanyaya katılmalarını sağlamıştı. Kilisesinin cemaatini de kampanyaya katılmaları için teşvik etmiş, davayla ilgili bir sürü eylemde etkin rol almıştı. Jüri müzakerelere devam ediyor olursa, cuma günü ona yemeğe gideceğimize söz verdik. Cuma akşamı davayla ilgisi olan herkes ya Andy'nin evinde ya da evin önündeki sokaktaydı. Ailem, avukatlar ve onların aileleri, Bettina, Kendra ve Franklin, Rodney, Victoria ve San Jose Komitesi'nin üyeleri vardı.

Andy'deki yemek araftaki bekleyişimizi biraz olsun unutturmak için düzenlenmişti. Ama acı veren bir gerginlik sakince rahatlamamıza izin vermiyordu. Andy'nin evinin önüne vardığımda sokağın ortasında ip atlıyorlardı. Margaret "Daha hızlı! Daha hızlı!" diye çığlıklar atarak zıplıyordu, ben de ona katıldım. Birkaç kez iplere dolandıktan sonra olayı çözdüm. Tıpkı çocukken New York'ta geçirdiğim yazlarda olduğu gibi ip atlıyorduk işte. Bettina, Howard, Leo, herkes katıldı, hatta babamı bile atlaması için ikna ettim. Bir kez atlamaya başlayınca durmak istemedi. Sokağın biraz aşağısında Benny birileriyle futbol oynuyordu, oyunculara seslenip yanlış şutların oyunumuzu böldüğünü söylüyorduk.

Tavuk kanatları, patates salatası, sebzeler ve mısır ekmeği hazır olduğunda, sanki uzun süren bir orucun bitişini kutlar gibi yemeye başladık. Kimse davadan bahsetmiyordu, ama Andy'nin evinde toplandığımız etrafta kulaktan kulağa duyuldu ve gece boyunca ziyaretçi akınına uğradık.

Sonunda, oyun oynarken biraz çizgiyi aştığımızı fark ettik, Kendra erken kutlamamızın kurbanı olmuştu. Fulbol oynarken bileğini burkmuştu, Franklin röntgen çektirmek için onu hastaneye götürdü, alçılı ayak ve koltuk değnekleriyle geri döndüler. Belki biraz abartmıştık ama göğsümdeki ağırlık da hafiflemişti. Kendra'nın burkulan bileğini düşünmekten jürinin kararına dair endişemiz azalmıştı.

4 Haziran

Pazar sabahıydı. Tüm gün sürecek yeni bir bekleyişe başladığımızı düşünüyorduk, daha birbirimize hal hatır bile sormamıştık. Ben geceyi Loe ve Geri'nin Moorpark'taki dairesinde geçirmiştim. Leo'yla kitlesel hareketin davanın gidişatını belirlemedeki etkisi üzerine her zamanki gibi uzun uzun tartışmıştık.

Aniden Howard çıkageldi. Nefes nefeseydi, sitenin diğer ucundaki evinden buraya dek koşmuştu. Gitme vakti, dedi. Bir an "gitme vakti" ne demek, idrak edemedim. Jürinin pazar sabahı karar açıklaması fikri tuhaf geldi, bu yüzden giyinmeye bile uğraşmadım. Ona söylemesem de, Howard'ın müzakereler teorisini içten içe kabul etmiştim.

Son anlar en kahredici olanlardı. Jüri müzakerelere başlayalı iki gün, dava başlayalı üç ay olmuştu, Marin County isyanından bu yana yirmi iki ay geçmişti, bekliyorduk. Şimdi de kararın açıklanması için basın mensuplarının toplanmasını bekleyeceğimiz söylenmişti. Defalarca oturup mahkemeye çağrılmayı beklediğimiz o arka odada, avukatlarım hem kendilerini hem de beni Suçlu Değildir'den başka karar çıkmayacağına inandırmaya çalışıyorlardı. Dahası iddiaların zayıflığı ve kitlesel hareketin baskısı göz önünde bulundurulduğunda suçlu bulunmam söz konusu bile değildi. Bunu bir ihtimal olarak bile düşünmemiştik, ya beraat çıkacak ya da jüri karar için gerekli çoğunluğu sağlayamayacaktı. Gerekli çoğunluğun sağlanamaması da seçenekler arasından elenmişti, jüri karar verdiğini ilan etmişti. Fakat, hiçbirimizin tartışmaya yanaşmadığı bir olasılık daha vardı: uzlaşma kararı. Teorik olarak yasal olmasa bile, davalıya farklı suçlarının yöneltildiği davalarda sıklıkla uzlaşma kararı çıkardı. Ama hiç kimse, en azından benim yanımda "Endişelenmemiz gereken tek durum cinayet ve adam kaçırma suçlarından beraat etmen, ama suikasttan suçlu bulunman olur," demedi.

Leo, jüri salona girer girmez durumu anlayacağımızı söyleyerek bizi biraz sakinleştirmeye çalıştı. Yüzlerindeki ifade, özellikle de Bayan Timothy'nin ve Bayan Delange'ın tavırları kararı ele verecekti. Tabii, bütün bunlar bir işe yaramadı. Şüpheye, gerginliğe, hiçbir şey çare etmiyordu. Oturduğum yerde bir dakikadan

fazla duramıyor kalkıp etrafı adımlayarak gerginliğimi azaltmaya çalışıyordum. Ayağa kalkınca tekrar oturmam gerektiğini fark ediyordum, oda enerjimin sığamayacağı kadar küçüktü. Dişlerimi sıkıyor, tırnaklarımı avucuma geçiriyordum. Margaret sürekli tek yapmamız gerekenin birkaç dakika kadar daha sakince beklemek olduğunu söylüyordu, az sonra her şeyi geride bırakacaktık. Kendra kendine zor hâkim oluyordu.

Duruşma salonunun önüne gittiğimizde koridorda toplanan kalabalığı gördük ama basın mensupları henüz gelmemişti, biraz daha bekleyecektik. Annem karar açıklanırken dışarıda beklemekte ısrar ediyordu. Onu sakinleştirmeye ve yakında serbest kalacağıma ikna etmeye çalışırken, kuvvetimi ve kendime güvenimi yeniden kazanmaya başlamıştım.

Koridordaki kalabalıktan mırıl mırıl bir Zenci ilahisi yükseldi. Başka biri eşlik etti, "Bu sabah uyandığımda, aklımda yalnızca özgürlük vardı." Çok geçmeden annem dâhil herkes eşlik etmeye başladı. Hem basın mensuplarının hem de duruşmaya katılanların baş belası Teğmen Johnson etrafı kolaçan etti ve ilk kez itiraz edecek bir şey bulamadı.

Sonunda duruşma salonunda yerlerimizi aldık. Howard, Dobby ve Leo masaya oturdular; ben bir yanımda Margaret, bir yanımda Kendra'yla kürsünün arkasına geçtim. Mübaşir yargıcın geldiğini anons etti. Birkaç dakika içinde jüri üyeleri salona girdiler. İlk jüri üyesi salona girdiğinde en sakinimiz olan Margaret kendini tutamayarak "Of, hayır," diye mırıldandı ve sandalyesine gömüldü. Ona doğru eğildim ve onun her zaman bana yaptığı gibi teselli edecek birkaç söz söyledim. Ağır ağır hıçkırıyordu.

Yan yana sıralanmış jüri üyelerine baktım, yüzlerinde güven verici bir işaret arıyordum. Ama hepsi ifadesizdi, sanki bütün duyguların izleri içlerinden silinmişti. Birden ter bastı, güçsüz

hissettim. Bayan Timothy'nin yüzünde her zamanki samimiyetin zerresi yoktu, soğuktu, mermer gibiydi; Delange'ın gözlerindeki pırıltının yerini de bomboş bakışlar almıştı. Aynı şeyi tekrar eden kırık bir plak gibi, Leo'nun sözleri beynimde yankılanıyordu: "Yüzlerindeki ifadeden kararın ne olduğunu hemen anlayacağız."

Kararın okunmasına başlanmadan önce jürinin tavrındaki bu ani değişikliği açıklayacak bir sebep arıyordum. Yüzleri "Karar," diyordu, "Suçlu." Ama bu imkânsızdı, mantıksızdı, saçmaydı. Tabii bütün bunlar büyük bir oyun değilse. Son aylarda özellikle bizi kandırmaya çalışmadılarsa ve bu soğuk bakışlar sonunda indirdikleri maskenin ardındaki gerçeklik değilse. Hemen koşup annemi olabileceklerden korumak istedim. Hayal kırıklığı ve olup bitenleri anlayamamak beni delirtmişti. Bu paramparça düşünceler aklımda geziniyor, Bayan Timothy'nin ona verdiği kâğıtları okuyan kâtibin söylediklerini bile duyamıyordum.

İlk iddia cinayetti. Yüksek sesli, net bir "Suçlu değildir." Bir anlık sessizliği derin hıçkırıklar bozdu. Ağlayan Franklin'di. Herkesin tek bir yürek gibi derin derin nefes aldığını hissediyordum. İkinci iddia adam kaçırmaydı. Tekrar "Suçlu değildir," salonda yankılandı. Franklin şimdi hüngür hüngür ağlıyordu. Ben de daha fazla dayanabileceğimi sanmıyordum. Ama son kararı, suikast iddiasının kararını duymalıydım. Sağ elimle Kendra'nın, sol elimle Margaret'ın ellerini sıktım.

Kâtip üçüncü kez "Suçlu değildir," dediğinde çığlıklar attık, güldük, ağladık, birbirimize sarıldık, yargıcın tokmağı masaya vurduğunu bile duymadık. Davayı usulüne uygun bir şekilde bitirmek istiyordu. G.K. Chesterton'ın *On İki Adam* kitabından uzunca bir alıntı okudu, savunmayı tebrik etti, iddia makamını ve jüriyi görevlerinden azletti ve 52613 numaralı dava dosyasının, "Halka Karşı Angela Davis" dosyasının kapandığını ilan etti.

Annem mutluluktan öyle güzel görünüyordu ki bana gençlik fotoğraflarını hatırlattı. Kendim de dâhil, herkesten çok onun için sevinmiştim.

Şimdi yapmak istediğim son şey basın toplantısıydı, düşüncelerimi ve duygularımı toparlayıp kameraların ve mikrofonların önünde ifade edebilecek halde değildim; ama bu, konuşup insanlara teşekkür etmenin tek yoluydu. Basın odasına girdiğimizde jüri üyeleri toplantılarını sonlandırıyorlardı. Daha önce hiçbiriyle tek kelime etmediğimden şimdi onlara nasıl davranacağımı bilemiyordum. Kapıda durup bekledim. Odayı ilk terk eden, iddia makamını gözettiğini düşündüğümüz jüri üyesiydi. Ne tepki vereceğini merak ettim. Bana yaklaştığında elimi uzattım ama o iki kolunu bana uzatıp sarılarak "Senin adına çok sevindim," dedi. Diğer jüri üyeleri de aynı böyle davrandı.

Adliyenin önünde kalabalık toplanmıştı. Kararı öğrenen herkes hükümet binasına koşmuştu. Konuşma yasağını ve kefalet şartlarını geride bırakmıştık, isyandan beri geçen yirmi iki aydır ilk kez topluluk karşısında konuşabilecektim. Hepsine geldikleri için ve destekleri için teşekkür edip "Şimdi Ruchell'ın, San Quentin 6'nın ve diğer siyasi tutukluların özgürlükleri için güçlerimizi birleştirme zamanıdır," dedim.

Adliyeden çıkınca Gloria ve David'in evine gittik, annem ve babam orada kalıyorlardı. Ailem, avukatlar, arkadaşlar, yoldaşlar, komite personeli ve jüri üyelerinin çoğu arka bahçedeki çimlerde, güneşte oturduk. O anın içine gömülmüştüm, bu keyfin tadını çıkarıyor, aklıma yazıyordum. Çünkü kısa ömürlü olacağını biliyordum. İş. Mücadele. Bütün bu yüzleşmeler taşlı bir yol gibi önümüzde uzanıyordu. Bu yolu yürüyecektik...

Ama önce çimler, önce güneş... Önce insanlar...

Sonsöz

Kararın açıklandığı günün akşamı, zafer partisinde neşemizin ve kutlamaların sınırı yoktu. Yine de kahkahalarımızın yankılarında, danslarımızın coşkusunda bir ihtiyat vardı. Bu zafer anını bir çıkış noktası gibi değil de bir sonuç gibi değerlendirirsek, hâlâ zincirlerden kurtulamayanları görmezden gelmiş olurduk. Onların hayatını kurtarabilmek için hareketi sürdürmek ve geliştirmek zorunda olduğumuzu biliyorduk.

Charlene'in çağrısıyla, beraatın ertesi günü, pazartesi akşamı düzenlenen NUCFAD toplantısının gündemi buydu. Bazı yerel komitelerin görevlerini tamamladıklarını düşünmelerinden korkarak, acilen hepsinden faaliyetlerini sürdürmelerini rica eden bir duyuru göndermeyi kararlaştırdık. Bu mesajımızın geniş kitlelere iletilebilmesi için benim konuşmalar yapacağım mitingler düzenlemeye karar verdik. Bana özgürlüğümü kazandıran harekete katıldıkları için insanlara şükranlarımı sunacak ve ırkçılık ve siyasi baskılar Ruchell, Fleeta ve Attica kardeşleri ya da diğer insanları parmaklıklar ardına hapsetmeye devam ettiği sürece bize destek vermelerini isteyecektim.

Kendra, Franklin ve Rodney'le Los Angeles'a gittiğimde özgür kalalı bir hafta bile olmamıştı. Oradan Chicago'ya, oradan da Detroit'e geçtik. Detroit'teki mitinge neredeyse on bin kişi katılmıştı. New York'ta, Madison Square Garden'da Yasal Savunma Fonu tarafından aylar önce planlanan, bağış toplamak için düzenlenen konserde konuşma yaptım.

Çok büyük bir siyasi sorumluluğu mecburen yüklenmiştim, hayatımda hiç korkmadığım kadar korkuyordum; çünkü insanların hayatları söz konusuydu. Hareketi canlı tutmamız, parmaklıkların ardındaki kardeşlerimizin tek umuduydu. Çoğunlukla siyahîlerin katıldığı kitlesel mitinglerde, onların karşısına çıkmamın birleşmiş,

örgütlenmiş insanların olağanüstü güçleriyle arzularını gerçeğe dönüştürmesinden daha önemli olmadığını söylüyordum. Diğerleri de onların gücünden faydalanmayı hak ediyorlardı.

Dallas'a ve Atlanta'ya gittim, Birmingham'dan ailemle biraz vakit geçirip bir aylık yurtdışı seyahatine çıktım. Uluslararası kampanya hem hükümet üzerinde ciddi bir baskı kurmuş hem de ülkemizdeki kitlesel hareketin daha da büyümesini sağlamıştı. Uluslararası hareketin başı sosyalist uluslar çekiyordu. Bu sebeple SSCB, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Bulgaristan, Çekoslavakya ve Küba'yı ziyaret etmeye karar verdik. Son durağımız Şili olacaktı.

Bu seyahati Birleşik Devletler turumuzun devamı gibi görüyorduk, öncelikli amacı benim özgürlüğüm için verilen mücadeleye katılan insanlara teşekkür etmek ve dikkatlerini diğer siyasi tutuklulara çekmekti. Bu ülkelerde düzenlediğimiz mitinglere benim daha önce şahit olmadığım kalabalıklar katıldı. Alman Demokratik Cumhuriyeti'ndeki mitingde yüz binler vardı, Küba'da katılımcı sayısı neredeyse bir milyona dayanmıştı. Havana'daki konuşmamda Billy Dean Smith davasına değindim. Bu savaş karşıtı siyahî asker, Vietnam'da iki beyaz memuru öldürmekle suçlanıyordu. Başkan Fidel Castro, konuşmasında tıpkı benim özgürlüğüm için savaştıkları gibi Billy Dean Smith'in özgürlüğü için de seslerini yükselteceklerine, Küba halkı adına söz verdi. Ertesi sabah sanki sihirli bir değnek dokunmuş gibi, bütün Havana sokakları Billy Dean Smith'in serbest bırakılmasını talep eden posterlerle donatılmıştı. Adadaki yolculuklarımız esnasında, Billy Dean'in resimlerini çizip onun için şarkılar besteleyen çocuklar, bizden kahramanlarını kurtarmamızı istiyordu.

Ülkede, Billy Dean'in ve bütün siyasi tutukluların kurtulmasını sağlayabilecek birleşik cephenin kurulması için hazırlıklar neredeyse tamamdı. Ben derhal yeni bir tura çıkarak kampüsleri,

mahalleleri gezip, kurduğumuz örgüt için siyasi tutuklularla ilgili bilgi toplamaya, tanıtım yapıp bağış toplamaya çalıştım.

Şimdi, bir buçuk yıl sonra, Irkçı ve Siyasi Baskılara Karşı Ulusal İttifak'ın yirmi bir eyalette şubeleri var. Üyelerimiz siyahî, Meksika kökenli, Porto Rikolu, Asyalı, Hintli ve beyaz insanlardan oluşuyor. Komünistleri, sosyalistleri, radikal demokratları ve ulusalcıları; papazlarla kiliseye gitmeyenleri; işçilerle öğrencileri bir araya getirebildiğimiz için gururluyuz. Hepimiz birlik olmanın, ırkçılığa ve siyasi baskılara karşı en tesirli silah olduğunu anladık. Ben bu sonsözü yazarken, 4 Temmuz'daki ulusal gösteri için binlerce kişiyi Kuzey Carolina'ya götürmeye hazırlanıyoruz. Çünkü, siyahî lider Papaz Ben Chavis'in, devletin ona yönelttiği suçlamalar yüzünden 262 yıl hapis cezası almayacağından emin olmalıyız. Okuldaki bir harekete dahil olduğu için on altı yaşındayken kırk yıla mahkum edilen Donald Smith'i özgürlüğüne kavuşturmalıyız. On altı yaşındayken ölüme mahkûm edilen, sonra cezası müebbete dönüştürülen ve şartlı tahliyeden faydalanamayan masum kız kardeşimiz Marie Hill'i kurtarmalıyız.

Bu ülkede Papaz Chavis, Donald Smith ve Marie Hill gibi yüzlercesi hatta binlercesi var. Biz (siz ve ben) onların hayata ve özgürlüğe dair tek umuduyuz.

21 Haziran, 1974

Angela Davis, ABD'nin gelmiş geçmiş en büyük muhalif hareketi olan Kara Panterler'in en gür seslerinden. Bir feminist, bir vegan, bir direnişçi. FBI'ın "ABD'de en çok aranan 10 suçlu" listesinde yer almış bir devrimci.

Sıra dışı dava süreciyle eş zamanlı büyüyen mücadelesi, ulusötesi bir direniş haline geldi, siyahî özgürlük hareketinin bir sembolü oldu. Kişisel hikâyesi, binlerce kardeşinden herhangi birinin hikâyesi olarak kalabilirdi; sorunun renklerde değil sınıflarda, çözümün egemenlikte değil eşitlikte olduğunu bağırıp durmasaydı eğer.

"Kız kardeş" Angela, özyaşam öyküsünde, büsbütün karamsarlıkla kontrolsüz iyimserlik arasında bir nokta yakalıyor ve hepimize o noktadan sesleniyor; **"Bu daha başlangıç."**

THG
HPF
THG 0266674 HPF

ISBN: 978-605-9670-85-2
9 786059 670852
28 TL